EROL TOY EROL
TOY EROL TOY
EROL TOY EROL
TOY EROL TOY
EROL TOY EROL
TOY EROL TOY
EROL TOY EROL

EROL
TOY

EROL TOY EROL

EROL TOY

(2)

EROL TOY

KÖRDÜĞÜM

KÖRDÜĞÜM / Erol Toy / Kapak: Fatin Yılmaz / Kapak Basımı: Tekin Ofset / Tomurcuk Matbaasında dizilip basılmıştır.

Roman Dizisi

51

3. basım - Ocak 1977

MAY YAYINLARI
Babıâli Caddesi No: 19
Cağaloğlu/İSTANBUL
Telf.: 27 71 61

EROL TOY

KÖRDÜĞÜM

MAY YAYINLARI

İYİ NİYETLİ BİR GENÇ ADAMIN EN BÜYÜK BUNALIMI

1

Birden elinin üstüne konan ince parmaklı yumuşak el, avucunun içine kaydı. Sıktıkça tırnaklarını etine batırdı. İlkin göbeğinin derinliklerinde bir alev yumağı töperlendi. Ardından belinde belli belirsiz bir karıncalanmayla yürüdü adım adım. Kalçalarında, kasıklarında dolanıp, yaktı. Boğazında düğüm, tükrüğünde zamk oldu. Yanaklarında, kulaklarının kıkırdağından memelerine kızıllaşıp, taştı yüzünden. Pantolonunun önü gerginleşti. Utançla dizlerini birbirine sürttü. Daha bir belirginleşti gerginlik. Kalçalarının alazı daha bir arttı. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi yanıp, büyüdü. Nefesi inceldi... Kalbinin atışları, kulak tozunda, giderek beyninde yankılandı. Bacak bacak üstüne atınca, apışında bir şeyi eziyormuşcasına ikirciklendi. Zıplar gibi kıpırdanıp eski durumunu aldı. Ayasını acıtan tırnaklar, daha derine battı. Acı yerine, alev yumağının alazını körükledi sinirlerindeki sızı. Dilini kalın dudaklarında gezdirdi. Boşuna... Dudağından apışına uzanan ateşin gücünü artırmaktan başka işe yaramadı bu davranış. Dizleri titredi... Göğsüne yapışan çenesini, a-

ğır ağır kaldırdı. Gözleri, acılı kırpışmalarla, ilkin üstünde oturdukları divanın motiflerinde oynaştı. Sonra apak iki diz kapağının çıkıntılarında durakladı. Beyaz, ince derinin altında mavi kılcal damarları gördüğünü sandı. Daha ilgiyle bakmak isteyince, yanıldığını anladı. Bakışlarının amacı kaymış, al, pembe karışımı baldırların gölgesine dalmıştı. Donuklu̇ktan sıyrılabilmek amacıyla yeni bir kıpırtının, titremesine tutuldu. Mümkün değil... Gözlerini daha da kaldırmak istedi. Tersine... Baldırların Cenova kadifesi üstünde uzayıp giden gölgelerinden alamadı bir türlü. Yutkundukca, boğazından aşağı yangınını körükleyen yeni yumaklar indi. Midesinde belli belirsiz bir sancı, omuriliğinde bir gerinme gereksinimine dönüştü. Kalp atışlarının gürültüsü daha bir arttı. Kulaklarında, beyninin derinliklerinde kocaman çanlara vurdular, kocaman tokmaklarla. Kısık, tükürüklü bir ses, tam kulağının dibinde;

— Gel, - dedi...

Artık, elinin üstünden çıktığını sandığı tırnaklar, sızısını artırarak kasılıyor. Kolu, az önceki rahatlığını yitiriyor. Uzuyormuşcasına bedeninden uzaklaşıyor. Tüm vücudunda beliren bir eğim, boşluğa doğru çekiyor. Ne var ki, kıpırtısızlığını sezinlemekte gecikmiyor. Tükürüklü ses, hantallığından ötürü azarlarcasına sabırsız, yineliyor ;

— Gel...

Kalkıyor... Bu eylemiyle, pantolonunun önündeki gerginlik, tam göbeğinin üstünde, yumuşak bir yanışa dönüşüyor. Yükünü taşımaktan korkan bir hammal isteksizliğiyle çalkalıyor adımlarını. Kendinden uzaklaşan kol, damağına değin kuruyan ağzı, bir uzun kırpışmayla örtülmüş kaygan gözleri ayrı ayrı ilerliyorlar. Pembe bir halının yumuşak tüyleri

aşık kemiklerini gıdıklıyor. Dokunduğu her şey, bulut yığınları gibi, dokunduğunun biçimini alıveriyor. Diz çöküyor o yumuşaklığın içine. Beline değin gömüldüğünü sanıyor, nerde olduğunu bilmeksizin. Ve avucundaki el, damalı gömleğinin sedef düğmelerini bir bir açıyor. Göğsünde, kaba pamuktan dokunmuş atletinin kıyılarında, ılık bir yelin oynaşmasıyla, ince bir serinlik sezinliyor. Sonra uzun, tek tük kıllarından, yüreğinin başına oklar saplandığını sanıyor. İnce parmaklı yumuşak eller, boynunu, omuzlarını, göğsünü dağlayarak, atleti sıyırıyor. Göğsünün iki yakasında kahverengi birer leke gibi duran memelerini kavrıyor ılık bir ağız. Keskin dişler sızlatarak kuyruksokumunda bir kaşınmaya dönüştürüyor acısını. Hâlâ çekiliyormuşcasına uzanmış duran kolu bükülüyor birden. Canlı, kıpırdak tiril tiril bir ipeklinin, tenini sardığını sezinliyor. Kolunu daha bir kısarak ötekiyle yardım ediyor kendine. Bir kütürtünün zonklamasını duyuyor yüreğinde. Diri göğüslerin, pençe pençe allaşmış teninde ezildiğini yudumlamaktan gelen bir coşkuyla daha bir görmezleniyor. Kalın, büyük dudaklarını bilinmez bir kokuya uzatıyor. Neresi olduğunu anlamadan, vantuzlaştırıyor ağzını. Belinin ortasında, ilkin karıncalanmaya benzer bir uyuşukluk, ardından üstüste gücünü artıran patlamalar ve pantalonun önünde, karnında, kalça kıllarında çamurlaşan bir yaşlıkla irkiliyor. Derin bir soluk bırakarak, sönen bir balon gibi pörsüdüğünü, tüm ateşinin suya kesip, derisinden akmaya başladığını görüyor. Başı göğsüne düşüyor yeniden. Kapaklanıyor içine gömüldüğü yumuşaklığa... Karnının altındaki vıcıklıktan kurtulmak için, kemerinde barsak gibi sarkan atletini, pantalonunu, kilotunu bir çekişte söküp, atıyor üstünden. O bu devinimdeyken, soyunup,

çıplaklığının tüm özlemiyle, yatağa uzanıvermiş olana, dönüp bakamıyor. Bir hıçkırık, düğüm düğüm tırmanıyor boğazına... Ayak parmaklarıyla, kıvırcık saçlarını karıştırarak, boğuk, küçük kahkahalar atan genç kadın, sabırsızlanıyor. Ayaklarını biraz daha uzatan bir kıpırdanışla, omuzlarını, kulaklarını gıdıklıyor erkeğin. Ağır ağır doğruluyor. Gözleri, yanlara doğru kayık gözkapakları kapandı kapanacak, aranıyor. Ayaklarının ucundaki terli bedene parmaklarıyla dokunup, tırnaklarıyla çiziyor. Başını, tam kulaklarının üstünden kavrayıp, soğumuş dudaklarını bedeninde gezdiriyor. İyice derinlerden midesinde yankılanıyormuşcasına, zamklı bir sesle;

— Hadi - diyor, - Hadi gel...

Erkeğin ağırlığı altında ezilmek istemiyle, kalktığı gibi sırtüstü devriliyor. Tüm hıncı ağzında toplanmışcasına, omuzunu, kulaklarını, çenesini ve dudaklarını dişliyor. İstemini yinelemeye bile dayanamıyacak bir coşkuyla, elini uzatıyor erkeğin apışına. Katılıyor biran, Boğulmak üzereymişcesine çırpınıyor. Başını iki yana sallıyor, umutsuzluğun acısıyla. Saçları yüzünü örtüyor ipek ipek... Sarsılıyor omuzlarından ayak uclarına değin... Alaz gibi bir nefes salıveriyor ağzından. Yüzündeki saçları kabarıp, aralanıyor. Küçülmüş, kaymış gözlerinin bebeğinde, tüm olasılıkları yitirmiş bir umutsuzluğun öfkesi şimşekleşiyor. Ve zamktan, tükrükten kurtulmuş boğuk bir çığlık buyuruyor;

— Kalk... Kalk ve hemen defol...

Vedat, söyleneni duymadığından, kocaman ellerini genç kadının diri göğüslerine uzatıyor. Sakınıyor kadın. Bacağının birini kasıp, diziyle tam karnından itiyor yeniden. Sesi yaralı bir hayvanın çığlığı gibi kulaklarında patlıyor...

— Defol dedim, - diyor. - Derhal defol...

Vedat, yeniden patlayıp, pörsüyor. Kollarının, göğsünün üstünde küçülüyor. Anlamsız anlamsız tavanın köşelerine, kapıya bakıyor. İlkin dizlerinin üstünde doğrulup, ayağının birini biraz geriye atıyor. Kalkarken, bilinçsizce elleriyle önünü kapıyor. Karyolanın ayak ucunda, yeniden sallanıyor öyle... Genç kadın, tırnaklarını kendi avuçlarına batırıp, yaştığını yumruklayarak:

— Defol... Defol... Defol, - diye yineledikçe, olduğu yerde ateşe basmışcasına zıplayarak örtünecek bir şeyler arıyor. Sonunda, kendi çamaşırlarını bulup, ilk gördüğü kapıya atılıyor. Askılarda sayılmayacak denli çok elbiseyle karşılaşınca, dolabın kapağını öyle açık bırakıp, oda kapısına yöneliyor. Ardından birer sövgü sözcüğü, birer ucuzlama, aşağılama ve bayağılamanın kurşunlaşması gibi çınlayan «defol» sözcüğünü bırakmanın rahatlığına erişiyor biran. Kapıyı çekip, oymalı pervaza dayanıyor. Salt el, ayak devinimiyle giyinip, el yordamıylaymışcasına daire kapısına yönelirken duraklıyor. Dönüp, bir şeyler söylemek isteği kabarıyor içinde. Kapının ardından sürüp gelen sözcük, tüm kararını yitiriyor bir anda. Bir yel gibi fırlıyor daireden. Otomatiği açmayı bile akledemiyerek, koyu karanlıkta, yuvarlanırcasına iniyor merdivenlerden. Apartmandan çıkıp, boğazın serin havasını nefeslenince, çakılmışcasına kalıyor olduğu yerde. Ellerini ceplerine, topuklarını kaldırıma bastırıyor alabildiğine. Başını kaldırıp, indiği katın pencerelerine dikiyor gözlerini. Öne arkaya sallanıyor nedensiz. Omuzunda, boynunda bir üşümenin ürpertilerini çiziyor yel... Boğaz alaylı bir şıpırtıyla uzanmış kara bir dil gibi önünde. Yürüyüp gitmek istiyor, yönünü seç-

meksizin. Bakışlarını pencerelerden, ayaklarını kaldırımın sert betonundan alamıyor. Derin derin nefesleniyor. Her nefeste, içindeki ezikliğin daha bir arttığını, soluklanmanın anlamını yitirdiğini seziyor. «Gitmeliyim,» diye düşünüyor. Bir adım atsa... Bir bir daha... Bezginliğin, yitikliğin tutsaklığından kurtulacağını sanıyor. Davranıyor... Mümkün değil... Ayakları dizlerine dek betona gömülmüşçesine bir ağırlıkla sarsıyor bedenini. Arkaya, öne yıkıldı yıkılacak sallanmaktan öte, bir şey yapamıyor. Ellerini ceplerine, topuklarını kaldırıma delercesine daha bir bastırıyor. Gözlerini camlardan kurtarmak özlemiyle tutuşuyor içi. Çenesini, çoğunlukla olduğu gibi, bağrına dayamak için olağanüstü bir çaba harcıyor. Mümkünsüz... Boynu demirleşmiş. Ya da gözleri kurtulmasız bir çengelin ucuna perçinlenmiş. Gözkapaklarını kırpıştırmak isteği bile olumsuzlukla karşılaşıyor. Bahar gecesinin, Boğaz ayazı, burnundan midesine işliyor. Sağ elinde, pantalonunun cebini ıslatan ağır bir nem sezinleyince, ta içinin derinliklerinden bir öfke beliriyor. Yumruğunu, kasıklarına, karnına bir bıçak gibi saplamak isteğiyle tutuşuyor. Dişleri kenetlenip, çenesini acıtıyor. Ama, kıpırtısızlığı, isteğini yerine getirmesine engel oluyor. Bedeni koktuğundan, atılmış bir et parçası gibi pıhtılaşıyor. Beyninin kıvrımlarından yürüyen bir korkunun utancına düşüyor birden. Ya bir camın ardına geçip, bakıyorsa?.. Ya burda kıpırtısız dikilip durduğunu görüyorsa ordan? Küçük, keskin dişlerinde parıldayan bir hınçla, çöküşünü, yitişini seyreyliyorsa kıvançla... Başı keçeleşiyor. Belleği, karanlık ve derin bir kuyunun dibindeymişçesine tüm anılarını silip atıyor. Yaşam yetenekleri bir bir kaçıyor elinden. Nefes alamıyor. Göğsünü alabildiğine şişirmek için

hazırlandığı halde, boğulurcasına katılıp kalıyor. «Soluk... Soluk alamıyacağım,» diye düşünüyor. Bir korkunun karabasanında, yapış yapış oluyor her yanı. Sanki önündeki cıvıklık, tüm bedenine sıvaşıyormuşçasına bir sezgiyle ürperiyor. Midesi bulanıyor... Boğazındaki düğüm, küçük dilinin çevresinde oynaşan bir parmak, bir kaşık sapı gibi etkiliyor onu. Ve birden, yerinden kopup, karşıya, denizin kıyısına seyirtiyor. Kusuyor... Kusuyor... Kusuyor... Ağzının içinde, ekşi, acımsı bir kinin tadı, diş etlerinde temizlenmez bir pasın yakıcılığını duyuncaya dek, öğürüyor sulara doğru. Yüzünü yıkamak, ağzını çalkalamak istiyor. Eğiliyor suya doğru. Elini uzatıyor. Birden, ateşe değmişçesine çekiyor. Yeni bir öğürtüyle kapaklanıyor, kıyının taşlarına. Bir acı su sızıntısı gibi boğazından dilinin üstüne kayıyor son kusmuklar... Betonun donduruculuğu, ayazın ürpertisiyle kaynaşıyor. Parmaklarını kırarcasına yumruklarının üstünde doğruluyor ağır ağır... Ve ayağa kalkar kalkmaz, tüm yenilmişliğini, tüm çaresizliğini atarcasına çıktığı dairenin camlarına bakarak;

— Orospu, - diyor... Orospu, orospu, orospu işte!..

Bunu söylemeyi başarmanın kıvancıyla yalanıyor. Çenesini istekle bağrına dayıyor. Demirli topuklarını tak tak kaldırıma vurarak Beşiktaş yönünde yürümeye başlıyor. «İlk duraktan bir araca binerim,» düşüncesiyle adımlamayı sürdürüyor. Sonra, pantolonun cebindeki ellerinin salt o pis ıslaklığa değdiğini kavrıyor... Duraklıyor olduğu yerde. «Param,» diye düşünüyor ağır ağır. «Param vardı benim...» Ama, yüz yıl geride kalmış bir anı gibi, kuşkuya düşüyor aklına gelenden. «Var mıydı gerçekten?» Kaygıyla aranıyor. Ceplerini tersine çevirip, yoklanıyor. Yine yüz yıl gerideki anılara dönerek, araştırmak bulmak

istiyor parasızlığının nedenini... Kendini düşünmeye zorladıkça, kulaklarında bir çığlığın ucuzlaması yankılanmaya başlıyor hemen. Bir kurtuluş gibi, «yürürüm,» diyor. «Çok yürüdüm, Eyüp'ten Gümüşsuyu'na... Yine yürürüm...» Ellerini düzelttiği ceplerine sokup, başını omuzlarının arasına kıstırıyor. «Hani babam hastalanmıştı üniversiteye başladığımda. İşveren sigortadan al, sigorta henüz veremeyiz demişti ücreti için. O bir hafta boyunca nasıl yürüdüm?»

Bir cayırtıyı, «önüne baksana hıyar,» ucuzlamasını solladı. Sol dirseği bir elektrik direğine sürttü. Bir uyuşma yanıp söndü kolunda. «Arkadaşlarımdan kaçardım. Daha doğrusu, üniversite kantininde buluştuğumuzda, ne zaman, neyle geldiğimi sorarlardı. Hergün, bin yalan söylemek zorunda kalırdım, durumum belli olmasın diye. Kantine de üşüdüğüm zamanlar giderdim zaten. Bir şey içmek zorunda kalırım diye ödüm patlardı. O geniş salonun en ucunda bir köşeye sığınmak zorunluğu, hiç bir zaman kendime yediremediğim bir utançtı benim için.» Anılarına sığınmanın rahatlığıyla, omuzları biraz düşmüştü. Adımlarının sert basışında bir değişiklik olmaksızın, Kireçburnu'nun yalnızlığına doğru ilerledi. Karanlık caddede, tek tük otomobiller, Boğazda bir geceyarısı eğlentisinin alkol buğusunu saçarak geçiyorlar. Dönemeçlerden keskin bir ışık bolluğuyla çıkıveren arabaların içindekiler ya yayvan ağızlarla piyasa şarkılarını geveleyen, tüm erkek. Ya da ışıkları söndürülmüş, içinde, iki yana kaykılmış bir kadınla, bir erkek... Böylesi arabalarda şoför gözucuyla dikiz aynasını kollarken, tüm dikkatini yola vermiş görünmekte. Ötekilerde ise, o da ala ala hey'e katılmış, cambazlık gösterilerinde. Vedat, ne kalabalık, ne iki kişilik arabaların ayırımında. Hatta, bir kaldırımdan,

ötekine bile geçmiyor, deminki zılgıttan sonra. Üniversite'nin ilk yıllarının, acıklı olaylarını yeniden yaşayarak, ezikliğine bir ilâç bulma çabasında. Alabildiğine kaptırmış kendini.

«Ne iyi çocuktur şu Oktay...» Dudakları büzüldü. Belli belirsiz bir gülümseme çizgilendi suratının ortasında. «Tam o günlerdeydi. O günlerin ortasında. Ben Ersun'a, Cem ve Halûk'a, bir akrabamda kaldığımı söylemiştim. Masanın başında bir başıma, kendimi kitabıma vermiş görünüp, akşama eve nasıl döneceğimi düşünüyordum. Birden, annacıma oturunca, ne yapacağımı bilemez duruma, düşmüştüm. Hadi bakalım, diyordu bana. Çayları söylersen, bir muştum var...» Sezinlemeden durdu. Çömeldi. Bakışlarını yıkamak isterce, denize daldırdı. Su, karanlığından umulmaz bir köpüklenmeyle açıldı önünde. Işık ışık kabardı sanki. «Kimbilir nasıl bakmış olmalıyım... Birden kolumdan yakaladı. Kalk, dedi... Kalk, şöyle bir dolaşalım. Kalktım» Kalktı... Düşüncesine uydurdu adımlarını. «Koluma girdi. Mart ayazının ortasında yürümeye başladık. Anlat, dedi... Suskun suskun yüzüme baktı. Ve yeniden, anlat Vedat, dedi... Kolay sanıyordu. Güçlüğünü bilmiyordu belki. Oktay, taşralıydı. Ege kentlerinden birinden. Bursluydu bildiğim... O zaman için bildiğim. Burs, yine de bir sığınaktı yoksul için. Yetmezdi... Hep konuşurduk bunu. Yetmezdi ya, aybaşında para alıyor olmak, ne mutluluktu... Delik tabanlarımı göstersem, belki anlardı. Hemen hemen tümümüzün kitapları Beyazıt'taki Sahaflardan elden düşme alınmıştı. Bunun ayrıcalık getirmeyeceğini ben de bilirim. Kapalı salonun önünden geçip, Taşkışla'ya yönelmişiz sezinlemeden. İki suskun, ve yan gözle birbirini kollayan genç adam. Yokuşun başında durdurdu beni.» Durdu

yeniden. Kireçburnu'nun, kum iskeleleri önüne gelmişti. Takalar, iskeleye çıma atmış. Ayaza kasaralarını vererek uykuya dalmışlardı. Arada bir, iki yanı açık kaptan ve çarkcı kamarasının birinden, ölgün bir sigara ateşi parlayıp sönüyor. Ve üstünde bulunduğu deniz aracını, Nuh'un yitik gemisinden ayırıveriyordu. Kıyıya yürüdü. Bakışlarını denizin üstünden adım adım ilerleterek, Çamlıca kıyılarına değin uzattı. «Taşkışla'nın köşesinden uzun uzun görüntüye bakmıştık. Yan yana... Birbirimize söyleyemediklerimizi, ağaçlara, Dolmabahçe sarayının kiremitlerine, denize söylercesine. Bak, demişti. Sana güç geliyorsa anlatmak, ben anlatayım. Nasıl kaygılanmıştım. Kimbilir neler anlatacak ve beni zorlayacak, diye. Ne kadar kısaymış yaşam öyküsü. Orda, ayaküstü bitivermişti. Babam, kentimizin önde gelen esnaflarından biriydi. Uygarlığın önünde paniğe kapılınca, bağ dikeyim, dedi... Salt emeğiyle yapacaktı bu işi. Yetmedi... Banka kredi vermeyince tefecinin birinin eline düştü. Ve sonra, o tefeciyi öldürdüğünden tutuklandı. Ortayı ve liseyi bu nedenle, parasız yatılı okudum ben. Sonra burs aldım... Babam, aftan yararlandı. Cezasının bir bölümü bağışlandı. Şimdi, yeniden bize döndü bağını işletiyor. Ama, o da tükenmiş, bağ da... Bu yıl eline biraz para geçmiş. Ara tatilinden dönerken bana verdi. Kaç gündür, halindeki durgunluğa bakıyorum. Biz emeğiyle yaşayanların çocuklarıyız. Eve götürdün sen beni. Ananı, babanı tanıdım. Arkadaş edindin onca insanın arasında. Bilir misin, parasız yatılı olmanın yalnızlığını? Okuldan atılma korkusunun, insanı kavrayıp, bir aile sorumunun devleşerek beyninde balyozlaştığını? Bilmeni istemem... Ama, sen anlat şimdi... Yoksa o temiz yüzlü insanlara bişey mi oldu? Anan ya da daha

önemlisi ekmek teknesi baban?!.. Keşke dediği gibi olsaydı. Sürekli yol parası, kantin harçlığı hesaplatan bir baba olacağına... O an söyleyemezdim ki bunu. Suskun suskun bakmıştım ilkin. Sonra, başımı sallamışım... Korkuyla kolumu sıktı. Öldü mü? Yok hasta! Oh iyi!.. Bu ondan iyi değil!.. Neden? Ne ücretini, ne sigorta parasını alamıyor... Benim öğrenmek istediğim buydu... Hadi şimdi gidelim. Birer çay içelim önce. Benden... Muştumu sormadın deminden beri. Betondan on almışsın Şubat sınavında. Kutlarım... Sonra da... Cebinden çıkardığı parayı uzatmıştı. Benim şimdilik gereksinimim yok. Sonra azar azar verirsin. Hovardalık yapmaktansa bir işime yarar. Direnmiştim. Para elinde kolumu dürtüyordu.» Kolunun dürtülmesiyle irkildi. Yanında bir varlığın bulunuşu, ürküttü onu. Hızla döndü... Adam, parmaklarının arasına sıkıştırdığı sigarayı uzatmıştı burnuna.

— Ateşin var mı delikanlı?

— Ateş ...Ateşim - Arandı. Tüm ceplerini yokladıktan sonra, sigara içmediği aklına geldi. - Yok...

— Şunu kısadan söylesene...

Hemen dönüp yürüdü. Adam, elinde sigara ardından bakıp kalmıştı, başını sallayarak. Kum takaları onunla birlikte yürüyormuş gibi dizelenmişlerdi. Burnu döndü... Ayaz durmuştu sanki. Bir kuytuya girmiş olmalı. Durakladı yeniden. Tam denizin kıyısında dikildi, bir hışırtıyla. Takalardan birinden geliyordu hışırtı. İnceledi. Bir tayfa, sallanan teknenin kıyısında, uyumlu bir yalpalamayla işiyordu. Hemen donuna ediyormuşçasına önünün ıslaklığını kavradı. Tüm isteği bir anda söndü. Midesi bulandı yeniden. Dönüp, Bebek'in göbeğindeki apartman'a düştü aklı. Çevresine bakındı. Boğazın sularından, yıldızlardan,

uykudaki takalardan ve içinde düşe dalmış tayfalardan başka kimse yoktu. Soğuğa aldırmadan pabuçlarını, çoraplarını çıkardı. Paçalarını sıvayarak, denize yürüdü. Düğmelerinin aralığından donunu çekiştirerek avucuna aldığı suyla yıkadı. Olmuyordu. Diz çöktü paçasını daha sıvayarak. Pantalonunun kemerini iyice açtı. Donunun, ceplerinin, pantalonun ve kasıklarının vıcık vıcıklığı gidene değin yıkadı, yıkadı, yıkadı... İçinin bulantısı yerini bir hafifliğe bırakmıştı. Donunu, pantolonunun ceplerini sıkarken birden anımsadı. Şaşkınlıkla, pantalonunu paçalarından tutup kaldırmıştı. Demek paraları o zaman düştü. Zaten bir dönüş parası ayırıp, çiçek almıştı o... O!.. Dişlerini sıktı. Karnının üstüne bir soğuk taş konulmuş gibiydi. Atletini yaş donla, karnının arasına yerleştirdi. Gömleğini üstüne çıkardı. Önce bir ayağını, sonra ötekini sallayıp suyunu akıttıktan sonra, çorapla bir iki vurup kuruttu. Papuçlarını giyip, bağlarını sıkıladı. «Öylesine direnmişti ki Oktay, almamazlık edemezdi. Edememişti... Son dersi asıp, Taksim'e çıkmıştı. Ordan Kasımpaşa pazarına sarkıp, bir koca kesekâğıdı doldurduktan sonra, iskeleden Eyüp vapuruna binmişti. Eve geldiğinde, babasının sigortaya, umut aramaya gittiğini öğrenmişti. Anası, sevinçle kucaklamıştı paketi. Babasıysa, o sarı suratını asıp (A be çuçuk,) demişti her zaman olduğu gibi. (Nerden buldun bunları?) Çaldım!.. Çaldın mı? Benim oğlum, sen... Çaldın mı? Çaldım... Sen de çalmasını öğrensen biraz, bu durumda olmayız. Ne var durumumuzda bire çocuk? Aç değiliz elhamdülillâh... Açık değiliz... Ya, demek ki, değiliz? Ver ana öyleyse şu paketi, denize atayım. Ver bire kadın... Benim evime hırsızlık malı giremez. Benim boğazımdan haram lokma geçemez. Ver atsın... Dur hele adam, demişti

o zaman anası. İlkkez söze karışıp, dur... Şaka yaptı çocuk. Bunca şey çalınır mı? Üstelik öyle bir işi koca üniversite öğrencisi yapar mı? Bilmez misin nice utangaçtır oğlumuz. Aykırı bir söz edilse, al al pençelenir her yanı. Öfkeli çocuk... Kaç gündür yaya gidip geliyor. Kaç gündür sabah karanlığında çıkıyor evden, zamanında okula yetişsin diye. Vardır bir bildiği, tanıdığı. Ödünç almıştır, borca girmiştir... Hemen tasalanmasana. Tasalanma olmaz, kadın, diye yanıtlamıştı babası. Kendisi, söyleyeceğini söylemişlerin hıncıyla köşeye çökmüş, kitabını açmıştı. Asıl, en tehlikeli dönemi şimdi. Her şeye alışabilir. Gözümüzden ırak. Üstünden baskımız kalkmış. Tam kötü olacağının başlangıcı. Ardını arayıp sormak gerek. Biz bilmeyiz oralarını. Kötü ederler kişiyi, kötüye alıştırırlar. Soracağız. Gerekirse, götürsün atsın. Aç kalır Göçmen Hüseyin Usta. Aç kalır ama ne çalar, ne de çalınmışa el sürer. Oğlum böyle bir yola girerse birgün, oğlum değildir... Tam şimdiki gibiydi o an... Biraz önceki gibiydi hatta. Donup kalmıştı. Oktay'ın yanında düşünüp de söyleyemediklerini haykırmak geliyordu içinden. Delik tabanından çorabının tüm altını ıslatan çamurlu sızıntıya, üç gün hasta olunca evini aç bırakan, üniversiteye giden oğluna yol parası veremeyen babaya, böylesi bir adamın kahrını çekmeyi mutluluk bellemiş anaya, Oktay'a, Kasımpaşa pazarına, iskeleye, gemiye, yollara, kiliselere, camilere, tüm dünyaya ağız dolusu söğmek geliyordu... Tutmuştu kendini. Hep tutmuştu zaten... Orda... o dik, yuvarlak, ak göğüslerin yanında... Sokakta ucuzlayanların annacında... Sinema locası, genelev serüvenleri anlatan arkadaşlarının ortasında. Sınıfta... Sözcüklerde... Hep hep tutmuştu.» Şimdi yine ağız dolusu söğmek geliyor içinden. Gecenin ka-

ranlığına... Yıldızların kırpışmasına... Boğazın koyu koyu akışına. Ve uzayıp giden yola karşı, haykırıp, tam göğsünün üstünde bir düğüm olan acısını boşaltmak istiyor. Ne var ki, sövgü yerine kusmuk torbası fırlıyor boğazına. Sözcükler harf harf ayrılıp, hiyerogliften alfabeye dönüşerek birleşiyorlar. «Ben bişey yapmadım ki, her şeye sen kendin başladın,» diyor içinden. Ve bir tutkuyla, «orospu,» diye yineliyor.

Sonra da kendi sesini orda bırakıp, kendi korkusundan uzaklaşmak istermişçesine koşmaya başlıyor. «Kimsenin alacağı kalmadı bende. Kimseden bişey çalmadım. İlk staj gelirimden de ödedim Oktay'ın borcunu. Ama, ilkkez Hüseyin Ustaya kafa tutma kıvancını bağışladı bana o. Sürekli öğütleriyle kafamı ütüleyip şişirmesi, o günden sonra zınk diye durdu. Anladım. Hüseyin Usta benden çekiniyordu. İlkkez eşitliğimin tadını sürdüm evde... İlk ikramiyesini alıp, eli biraz bolaldığında, bizim Taşkafa Saim'i çekmiş bir köşeye... Bu çocuk delikanlı oldu. Anası daha donunda leke bulamamış Saim... Al şu harçlığı, demiş. Tak ardına onu, götür öyle yerlerden birine. Bozdur kızlığını bir güzel... Sonradan anlatmıştı Saim bana. Hani, gel ulan buraya mahallebi çocuğu. Üniversite, müniversite boş iş. İlkin, Havva anamızın Cennet taamını yiyeceksin ki, deyip sürüklemişti dolmuş durağına. Ne dersim var, gelemem, ne bırak beni, fayda etmişti. Sıradaki çoktan çürüğe çıkması gerekti dolmuşlardan birine bindirdiği gibi Galatasaray. Ordan da Abanoz'a sürüklemişti. Yakında burası kapanacakmış. Anam avratım olsun, bu fıstıkların tümü randevu evlerine kapaklanır gör bak. Burda yedibuçuk kâğıda falına baktıklarımız, birden yükselip, elliden aşağı konuşmaz olur. Sen hiç geldin

mi? Çook!.. Atma Recep, din kardeşiyiz... Geldim ya sevmedim...» Yavaşladı biraz. Karnında giderek yayılan bir ıslaklığı engellemek için duraladı. Atletinin karnına gelen ıslak bölümünü dürdü. Onun yerine gömleğini soktu pantalonun içine. Kıyıya yaklaştı iyice. İki yanına baktı görmeyen gözlerle. Pantalonunun önünü açıp, denize doğru işemeye başladı. Düşüncesinin karmaşıklığına uygun bir biçimde, bitmeyen bir çişti bu sanki... Bacaklarını ayırmış, iki eli önde, karanlığın içine doğru uzanıp, gücünü ispatlamak isterce, suyun üstünde çizgiler çekiyordu. Kasıklarının giderek hafiflediğini, tüm pisliğinden arınıyormuşçasına rahatladığını duymaya başlamıştı. «Höst...» diye bir ses yankılandı kulaklarında. Kesildi çişi. Aceleyle önünü kapattı. Dönüp bakındığında kimseyi göremedi. «Kendi kendimi mi höstledim,» diye düşünmekten kurtulamadı. Arandı yeni baştan. Salt yıldız aydınlığında, biraz ilerdeki kıyıya bağlı bir sandaldan, bir başın kıpırdadığını sezinleyince, gerisin geri döndü. Adımlarını hızlandırdı. «Kulağıma sesler geliyor sandım biran... Çıldırmak işten değil... Çıldırtıcı bir durum gerçekten. Dayanmalıyım... Ne derdi Taşkafa Saim... Yaşama dayanacaksın arkadaş. Ben bunu senin gibi üniversite okullarına gidip öğrenmedim. Dayak yiyerek belledim ki, bir daha çıkmayasıya. Dayanamadın mı, yiter gidersin. Leşini de köpekler yemez. Bu dinine yandığımın kavanoz dipli dünyası, bileği güçlü olanın malıdır. Bileğin seğridi mi bir acımaya gelip tepiklerler ki, kadidini anan bilemez. İyi çocuktur Saim. Nasıl atlatmıştım o'nu Abonoz'da... Daha, büyük camlardan bakıp, altlarında birer yastık, üstlerinde birer sütyenden başka bişey olmayan kadınları ilk gördüğümde midem bulanmıştı benim. İlkkez hep öyle mi olur ki... Saim'in

alayından korkup, biriyle çıkmıştım. Nasılsa paralar ondan diye, oturup, yaşamını anlattırmıştım kadıncağıza. Saim yutmamıştı ama. Sonra kadını sıkıştırıp, benim bişey yapmadığımı öğrenmiş. Oysa, yaptın mı ulan, dediğinde, oho, hem de karıyı uyutup, çift gittim, diye yanıtlamıştım. Yine de efendi oğlanmış. Sonradan işi öğrenince; Ben karıyla konuştum. Paraların benden uçtuğunu sanıyorsan, aldanırsın. Hüseyin Usta, böyle böyle demişti, sözleriyle yetinmişti. İstese alay edebilirdi. Tersine, ilk kezinde kendisinin de nice açmaza düşerek, apışıp kaldığını anlatmış, avutmaya çalışmıştı. Demek ki,başkalarının destanları da yalan. Hele loca öyküleri, düpe düz uydurma... Hadi ben, beceriksizim diyelim. Ya Saim... Oktay nasıl ki?.. Onca şey konuşuruz bir arada olduğumuzda. Hiç sözünü etmedi bu sorunların. Belki o, nişanlısıyla yatıyordur. İkisi de taşralı. Tutkun birbirine... Ayrıldıklarını hiç görmedim. Kavga ettiklerini de... Okulu bitirir bitirmez evleneceğiz, diyorlardı. Bitirirler. Durumları kötü değil. Üstelik dayanışmaları da yerinde. Gece yarılarına değin birlikte çalıştıktan sonra, yatıveriyorlardır... Benim hiç sevgilim olmadı... Nişanlım da... Olabilirdi... Neşe!.. Allah belâsını versin... Herşeyi berbat etti...»

Dişlerini kısarak yeniden koşmaya başladı. Yalpalıyordu şimdi. Aynı öfkenin soğuyup, tüm bedeninde zıpladığını sandı. Titredi... Boğaz ayazı, duvarlarda ses vermeye başlamıştı. Arnavutköy gazinolarının ışıkları ölgün ölgün... Belli ki, temizlikçi komilerden başka kimseler kalmamış. «Şunlardan birine girsem mi biraz? Hiç olmadı ısınıncaya?.. Gecenin ayazında, böyle gömlek pantalon girince ya bişey sanırlarsa? Girmemek iyi.. Seyirtip gitmek, dolanmak yeğ... Hem koştukça ısınıyor insan. Son arabalar da çekildi

caddeden. Boğaz yolu bile böylesine kimsesiz kalınca kimbilir mahalle araları, bizim oraları ne kadar suskundur. Fabrikaların yanına gelinceye, derin bir uykunun kollarındadır Eyüp... O bölgeyi geçince de... Belki, caminin çevresinde birkaç kişiye rastlarım... Oho!.. Haliç'e bile çok var daha. Keşke yukardan dolaşsaydım. Tepeye tırmanıp, Kağıthane'den sarksaydım... Oraları da öyle kimsesizdir ki şimdi... En iyisi bu yol... Birkez Ortaköy'e vardım mı, gerisi kolay. Nefes nefese yavaşladı. Adımlarını sık ve uzun atıyordu, yine de... Bedeninin ısısı artmıştı. Ayaz duraksadığı zamana göre daha az işliyor içine. Her nefes alıp verişinde, ağzından burnundan ince bir buğu çıkıyor. «Bir arabam olsaydı şimdi. Atladığım gibi son hızla dolanırdım Boğazda. Bir aşağı, bir yukarı. Hıncım, öfkem, sersemliğim geçinceye.» Atletini yeniden sokuşturdu karnına. Isısından yararlanmak düşüncesiyle, onu pantalonun altına korkan, gömleğini üste çıkardı. «Çıkarıp atardım bu yaşlığı üstümden. Gecenin bu zamanında, donsuz olacağımı kim düşünecek? Hem açtım mı kaloriferi, kısa sürede kurutur, çitileyip giyerdim yeniden. Bir tur atıncaya, olup biterdi bu işler. Anamı nasıl atlatıyorum aynı numara ile. Uykumda boşaldığımda hemen uyanıp, helâya kaçıyorum. İbrikteki suyla, bir güzel yıkayıp, sıktım, sıcacık yorganın içinde bir süre elimle tuttum mu, tamam. Arasın bakalım. Bulabilir mi? Bulamadı da şimdiye. Bulamadığı için kışkırtmış olmalı babamı. Ki, o da Saim'i başıma sarsın...» En bayağı meyhane şarkılarından birini bağırtarak bir araba geçti yanından, içindekiler, bağrış, alkış şarkıcıya katılıyorlardı. El salladılar Vedat'a... Görmedi... Salt yelinden bir araba geçtiğini anladı. «Ya da bırak arabayı. Araba tutacak ölçüde bütün param olsaydı.

Otobüsleri çoktan kaçırdık. Bir taksi tutup, çek, diyebilseydim. Diyebilsem evdekilere güvenip. Diyemem... Hüseyin usta, Arnavutköy'den, Eyüp'e, dünyanın parası tutacak taksi ücretini ödeyemez. Anamda para bulunduğunu hiç bilmem. Pazardan artırdığını da bana veriyor, harçlık için. Oysa zengin çocukları... Örneğin bizim Müjdat... Her yıl bir araba, birkaç sevgili değiştiriyor. Yalan değil... Gözlerimle gördüm. Kimbilir o ne rahattır kadınlarla. İstediği gibi, gerektiği gibi yatıyordur. Bizimkiler de, bana, bırak her yılı, tüm yaşam için bir araba alabilecek durumda olsalardı. Olurlarmış da... Anamın anlattıklarına göre de, Hüseyin Usta'nın anlattıklarına göre de öyle... Anlattıklarına göre, gerçekte değil. Hiç bir zaman da olmadı. Olamaz da bu gidişle. Belki ben... Bitirirsem okulu? Bitirir bir voli vurursam... Senin namusunun içine tükürürüm Hüseyin Usta... Müjdat'ın babası hiç namuslu bir adam değil, senin ölçülerine göre. Nerde geri kalmış, çağını yitirmiş budalaca dürüstlük sözleri varsa, ezberlemişsin Kur'an gibi... Bunun yerine, birkaç apartman, bir fabrika sahibi de sen olsaydın ya... Bok var işçilikte değil mi? Dur sen... Şu okul bir bitsin... Şöyle, ufak tefek bir yazıhane açabilecek duruma bir geleyim. Ya da devlet dairelerinden birinin başına. Kırk yıl düşünsen, aklından geçmeyecek bir yaşam sunacağım sana. O zaman da dırlanabilir misin bakalım, Sırbistan göçmeni? Ben, namusumu temiz tutmak için yaşıyorum, diyebilir misin?» Sezinlemeden yine hızlanmıştı. Hem düşüncelerini izlercesine elini kolunu sallıyor. Hem dudaklarında belli belirsiz bir mırıltıyla, düşüncesini sözcükleştiriyordu. Kaldırım iyice daraldığından, arada bir yola iniyor. Sonra ürpertiyle, kaldırımdan yürümeye çabalıyordu. Yolun ıssızlığında,

arabaların azlığında, biri gelip çarpıverir. Bunu bilinçle düşünmedi hiç. Bilinçaltında, teninde bir ürperti biçiminde duydu.

Karnı ısınmaya başlamıştı. Eliyle yokladı. Tuzlu suyla yıkanmanın sertliğine karşın, donu ve atleti kurumaya yüz tutmuştu. Derin bir nefes aldı. «İşte, yine leke bulamıyacak anam,» diye düşündü. Deniz uzaklaşmış, daracık kaldırımlarıyla Ortaköy, adımlarında akmaya başlamıştı. «Müjdat'ın anası hiç bir zaman bakmıyordur donuna. Hiç bir zaman çamaşır yıkamadığından. Beni de arabasına alıp, Rumeli Kavağından, Telli Baba'nın ordan Boğaz'ı seyreylemeye götürdüğünde, neler anlatmıştı. Oktay da vardı o gün... Evet... Üçümüzdük... Müjdat, Oktay, ben... Bir kez de kadınsız, şöyle biz bize seyreyleyelim Boğaz'ı demişti. İyi anımsıyorum. Onlar, rahat vermiyorlar adama. Şöyle susup, salt yelin, denizin sesini dinlemek istiyorsun. Vır vır, kendilerinin ne iyi karı olacaklarını ispatlama kaygısıyla, kazana çeviriyorlar adamın kafasını. Ne de çok şey bilir karı milleti. Susmayı bilmezler, demiştim bilgiç bilgiç... Müjdat, benim de eski kulağı kesiklerden olduğuma o zaman karar vermişti. Ve hizmetçi kızlarla, halayıklarla nasıl düşüp kalktığını anlatmıştı tüm ayrıntılarıyla. Ne de tatlı anlatmıştı...» Önünün kabardığını sezinledi. Elini pantalonunun cebine sokup, sanısının doğruluğunu anlayınca, çenesi kasılıp gözlerinde bir alaz yanıp söndü. Kavrayıp, acıtıncaya büktü. «Orda, o zaman aklın nerdeydi,» diye hırslı hırslı söylendi. Kasıklarından beline, başına bir acının zıplamasıyla iki büklüm oldu. Ellerini çıkarıp, önüne bastırdı bir süre. Karnı ağrıyormuşçasına dizlerini birbirine sürttü. Hemen dikilip, yürümeyi sürdürdü. Pörsüyüvermişti. O pörsüklük, bedenine yayıldı. Dü-

şündükleri, Müjdat'ın anlattıkları uçup yitti aklından. İki yanına bakındı kaldırımın ortasında. Geri, Ortaköy'e doğru yürüdüğünü görüp, durakladı. Kararsızlıkla dikildi olduğu yerde. «Gitsem şimdi... Hazırım, desem... Yumruklasam, ısırsam, tekmelesem orasını. Hem de demin olduğu gibi. Tam, gel, derken, tekmeleyip kalksam. Ben gidiyorum. Başının çaresine bak, desem... Dönsem gitsem, başarımın gücüyle. Hem de yere dökülen paralarımı alsam. Kurulsam bir otobüse... Otobüsler işlemeye başlar neredeyse. Durak, o'nun evinin hemen yanında. Gitsem... Dönsem gitsem...» Döndü... Yönünü yeniden Beşiktaş'a vererek hızlandı.

«O bir kez olur... Herşeyi berbat etti... Artık dönemem... Anlamsız... Ne geldin? diye sorarsa. Yetmedi mi ucuzlaman... Ben... Ben bunu düşünmemiştim ki... Müjdat olsaydı benim yerime, N'apardı? Kuşkusuz düşündüğümü. O anlatmamış mıydı? Onların orda... Onların orası da Bebek... Bir kız, yüz vermezmiş bir türlü... Oysa, açık kapıymış, dediğine göre. Sonunda tavladım... Attım yatağa... Kıvranıyor... Hem de nasıl... Ayaklarımın altını öp, dedim. Öptü... Diz çök yalvar bakayım, dedim. Dediğimi yaptı... Yine de döndüm, giyindim ve benden bu kadar kızım, dedim. Bir daha sınırı aşma... Şimdi o benim peşimden koşuyor. Hani fena parça da değil... Güzellik desen, çarpar adamı. Parayı hiç sorma... Bizi birkaç kez satın alır babası. Hem tek kız... Ama, boş ver... Yaşamın tadını almadan kolay tuzağa girmem ben... Kadınları suçlamıştı orda. Oysa, kadınlardan kalır değildi Müjdat... Yoksa... Yoksa o da mı yalan söylüyordu. Ya asılır gibi koluna giren kızlar? Ya arabada kaşla göz arasında öptükleri?!.. Oktay'a sorduğumda ne demişti? Bilmem... Benim hiç öyle serü-

venlerim olmadı... Sevgi'yi tanıdım sevgi olarak. Rahatım o'nunla. Kafamız birbirine uyuyor. O çok şey istemiyor. Hiç olmazsa şimdilik. Ben zaten veremem. Bu da hiç olmazsa şimdilik. Paylaşıyoruz elimizdekileri. Gönlümüzdekileri de... O Üniversitede kalmak istiyor, bitirdiğinde. Ben de... Senin anlayacağın Vedat, tencere kapak gibiyiz biz. Yuvarlanıp, birbirimizi bulduk. Mutluluk dediğin buysa, köküne değin mutluyum ben. Yok başka şey varsa, bilmem. Bilmediğimi de istemem doğrusu. İsteyemem. Dedim ya, parasız yatılıydım ben. Azla yetinmeyi öğrendim. Nasıl bilmem doğruyu söylediğini. Eline biraz fazla para geçince, en güç anımda bana vermemiş miydi? Hem de saydığını bile sanmam verdiğini. Ödediğimde, bu kadar mıydı? Epeyce varmış, be, demişti. Unutur muyum? Öyleyse, doğruyu söyleyen kim? Hér ikisi de mi? Ya benim durumum?.. Kötü bir niyetim yoktu ki...» Yakasına sarıldı. Sarstı kendi kendini. «Neydi niyetin öyleyse Vedat efendi? Söyler misin? Giderken aklından geçenleri ne çabuk unuttun. Daha kız, ilk yanaştığında düşündüklerini? Onca uzun zaman mı geçti arasından? Hiç değil... Ya yarın anlatırsa kızlara?.. Anlatırlarmış. Kızlar, birbirine anlatırlarmış her bir şeyi... Hem de bizim anlattığımızdan daha açık saçık... Anlatırlar biliyorum. Daha lisedeyken... Anımsadım şimdi. Helâya girip, kızların anlattığını dinlemez miydim. Hele Hale'nin girdiğini gördüğüm anlarda. Şimdi evlendi o... Liseyi de bitiremedi. Bitireceğini de kimse ummuyordu. Ne kızlar, ne biz oğlanlar... Hale helâya girdi mi, kızlar helâsının hemen yanındakine tünemez miydim ben de? Neden? Ah sorma kardeş. Yine Piyer Loti'ye çıktık benimkiyle. Annem Beyazıt'a inecekti. İnmemiş. Bir yalan kıvırdım. Anladık, anladık. Olanları söyle...

Tepenin biraz altındaki çalılığa girdik. Dudaklarımı bir aldı ağzına. Sonra memelerimin uçlarını... Ay vallahi, bayılacağımı sandım. Afakanlar bastı. Baygınlık çöktü içime. Elini soktu orama... Kalçalarımın yandığını sandım... Daha neler anlatır, duymazdım hiç bir zaman. Kulaklarım zonklar, elimi tükrükleyerek girişirdim ben de işe... Salt o zamanlar sigara içerdim. Tükrüğümü artırıyor, diye... İşim bitip rahatladığımda, kızların kıkırtısını duyardım. Ay kardeş ömürsün sen de... Demek öyle ha... Sonra, tümümüz ayrı kapılardan çıkıp, okulun bahçesine doğru yürüdüğümüzde gözlerimiz kaykılır, saçlarımız yapış yapış olurdu alnımızda. Kaçkez içimden geçirdim. Hale'yi bir gün de ben atayım, o çalının dibine, diye... İstersem atardım. Helâ söyleşilerinden biliyordum ki, istesem, ı-ıh, demezdi kız... Benim adım geçtiğinde, hep övgüyle söz ederdi. Arkadaşlarımın tümünü ucuzladığı halde, beni övmesi nedendi? Çalı dibi serüvenini benimle yaşamak isteminden değil mi? Biliyordum... Kaçkez, karşılaştık... Hep çağrılı bakışlarını dikti gözlerime... Hatta o gün... O yağmurlu gün...»

Başını kaldırdı. Burnunun üstüne, yanaklarına değen suyun kaynağını anlamak isterce araştırdı gökyüzünü. Yıldızlar, kara bir perdenin ardına gizlenmişlerdi... Ayazdan sonra kararmıştı iyice hava. Görmeyen gözlerle araştırdı. Beşiktaş'a yaklaşıyordu. Bir yanında Çırağan sarayının yangın artığı, öteki yanında Yıldız Parkının karaltısı çökmüştü, karanlığın ortasına leke leke... Yeniden atıştırdı hava... Adımları hızlandı. Başı gökyüzünde, görmezlenerek yürüdü öyle... Karşı kaldırıma ne zaman geçtiğini anımsamaksızın sürdürdü yürümeyi. Parkın önünde duraksadı... «Ben ordaki çalı dibine götür-

mezdim Hale'yi... Buraya, Yıldız Parkına ya da Gülhane'ye götürürdüm. İyi bir gezi olurdu o'nun için de. Öyle düşünmüştüm zaten... Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu.» Yağmur hızlandı Vedat'ın adımlarına uyarak. Yüzünde patırdadı damlalar. «Hale'de annesinin şemsiyesi vardı. Evi bizimkine yakın. Okuldan çıkışta, sokulmuştum. O da hiç bir şey demeden, kaldırıvermişti kolunu. Şemsiyenin altına girmem için... Birlikte yürümüştük evlerinin önüne değin... Kapıya geldiğimizde istersen gel, demişti. Islandık ne olsa... Bir çay yaparım sana. Direndiğimi görünce, gözlerini kırpıştırıp; annem Beyazıt'a iş almaya gidecekti. Gittiyse akşama ancak gelir. Gir, çekinme... Çekindiğimden değil... Evde işim var, anama çarşıya gidiverecektim. Bu yağmurda çarşı mı olurmuş? Dinsin hele... Yok, gideyim... Çekip gitmiştim. Epeyce bir zaman küstü bana Hale... Gözlerinin menevişli bakışlarını kaçırdı gözlerimden». Dikildi yağmurun altında. Şaşkın şaşkın bakındı. Olduğu yerin, yağmurun bilincine yenice varmışçasına, omuzlarını kıstı yeniden. Saçları ıslanmış. Gömleğinden göğsüne nokta nokta bir soğukluk işlemeye başlamıştı. «Bir saçak altı bulmalıyım,» diye düşündü... «Buraları benim için öylesine yabancı ki» Daha düşündüklerini bitirmeden, kapalı Çırağan durağıyla burun buruna geldi. Hemen altına sığındı. Biraz eğilip, dirseklerini demir turnikelere, çenesini ellerine dayadı. Yağmur iyice hızlanmıştı. Tam karşısında, Beşiktaz Kız Lisesinin kapısı ve ardında denize değin uzanan avlusu vardı. Bahçede, çınarlaşmış akasya ağaçları, karanlığın ve yağmurun altında kara düşler gibi top top... «Haklıydı kız... Bundan öte bir çağrı olamazdı ki... Ne demesini bekliyordun. Vedat, gel... Evde de kimse yokken, biraz sevişelim mi? Üstelik

senin aklından geçenler bunlar değil miydi? Şemsiyesinin altına aldı beni... Şimdi dese ki, evde kimse yok. Gel, oturalım biraz, ders çalışalım... Girsem... Ders çalışıyormuş gibi yapıp, ellerini tutsam... Sonra, helâda duyduğum gibi, dudaklarını alsam ağzıma... Memelerinin uçlarını dişlesem... Yok... Öyle değildi... Ben önerecektim, eve girmeyi... Şemsiyem yok, diyecektim. Yağmur da çok yağıyor... Dininceye sizde otursam. Hele teyzem bir çay yaparsa, çok hoşuma gider... Kız kendiliğinden söyleyince, tutuluvermişti elim ayağım... Bir kasılma gelmişti içimden. Sanki benim bilincime girmiş, beni yönetmeye çalışıyormuşçasına, ürküvermiştim. Bir daha da aynı olanağı yakalayamadım. Yakalayamazdım da... Birkez olur o... Sonra ben sokulmak istedikçe kaçmıştı kız. Kaçar... Haklıydı... O evini açmıştı bana. Gönlünü, bedenini açmak için... Nice olgunlaşmıştı. İki kocaman top gibiydi memeleri. Kalçalarının kıvrımı, kara okul önlüğünün içinde bile kıpır kıpır belliydi... Hayrünissa teyzeninkiler gibi... Anamla aynı fabrikada çalışıyorlardı. Vardiyaları ayrı düştüğünden, beni o'na bırakırdı anam. İlkokulu bitiriyordum.» İyice ıslanmıştı. Yağmur hızlandıkça hızlanıyor. Dişleri birbirine vurdu. Gömleğinin omuzbaşlarını sıktı. Su damlıyordu. Mendilini çıkarıp, dört kat ederek, gömleğinin içine yerleştirdi. Bir sıcaklık kavradı omuzlarını. Titremesi azaldı biran... Eski durumunu alırken, omuzlarını oynattı. «Omuzlarını oynatmıştı Hayrünnisa teyze.... Kocası, tersanede, teli kopan vinçten düşen bir saç blokunun altında ezilmişti. Kirayla oturdukları evi alacak miktarda para vermişti sigorta ve işveren. Emekli maaşını da iş kazası üstünden bağladıklarından, işi bırakmıştı sonunda. Ve anam, hemen okul dışındaki tüm vardiyalarında, be-

ni o'na bırakıyordu. O gün anam da, babam da onbir vardiyasındaydılar. Öğleyin karnımı doyurmuş, bulaşıkları yıkamıştı bir güzelce. Sonra da, Vedat, demişti, omuzlarını oynatarak. Pek ağrıyor. Biraz ovuversene... Ovayım Hayrünissa teyze... Sağol benim aslan yavrum. Benim ellerim büyük, parmaklarım uzundur. Önce kulunçlarını ovmuştum. Sonra elimi tutup, ovacağım yerleri göstermişti. Gömleğinin yakasını açıp; bez acıtıyor. İçten yap, demişti... Ak teninin üstünde dolaşmıştı parmaklarım. Oh yavrum!.. Ellerin dert görmesin!.. Oh, Vedat!.. Oh, biraz daha aşağılara yavrum... Biraz daha... Biraz daha... Ve ellerimi tutup, kocaman memeleri üstünde gezdirmeye, giderek pelteleşmeye başlamıştı. Sonra kavramıştı beni... Öp, em, ısır diye gömleğinin altına sokuvermişti başımı. Öyle korkmuştum ki... Öyle bir ürpermeyle kaçmak istemiştim ki...» Ürperdi... Gömleğinin yaşlığı, bedenine sıvaşmış, her yanından dalga dalga buz çemberleriyle sarılmıştı. Dişlerinin tıkırtısını engellemek için çenesini kenetlemeye savaştı. Başaramadı. Yeniden yürümek istedi. Başını, durağın saçağından çıkarmasıyla, çekmesi bir oldu. «Şakırtıyı nasıl duymadım,» diye düşündü... Dalgınlaşırken yeniden, başını salladı. Çevreye baktı. «Durmaz bu yağmur... Korkarım sabaha, belki de akşama değin yağar,» dedi kendi kendine. Ağırlığını ayağının birinden alıp, ötekine verdi. Yeni bir titremeyle, kollarını bedenine sardı. Elleriyle omuzlarından asılarak bir iki zıpladı. «Ben tepindikçe, o sarılıyordu. Korkma oh, Vedat!.. Bu korkulacak bişey değil... Dişle, dişle sevdiklerinin başı için... Oh!.. Ölesim geldi... Ölüp dirilesim, geldi... Boğulacağımı sanıyordum, başımı bastırdıkça. Ben kaçınmak için çırpınıyordum, o dişletmek için...» Belinden doğru bir sıcaklığın ya-

yılmaya başladığını sezinledi. Dişlerinin takırtısı azalmış, çeneleri kasılıp kalmıştı sonunda. «Seniha abla da öyle yapardı bana. Daha çocukluğumda... Okula bile gitmiyorken. Yakalar. Her yanımı yalarca, şapur şapur öperdi. Bir vantuz gibi çürütürdü, popomu, kollarımı. Anam, bu kız çocuk sevmeyi bilmiyor, derdi. Öpmüyor, örseliyor. Babam da, üstünde öpme beni yazılı bir önlük alıp gelmiş, bir İstanbul'a indiğinde... Onu takarlarmış. Sonradan Seniha abla evlenip, çoluk çocuğa karıştığında göstermişti. Oğlumu senin elinden kurtarmak için aldı bunu babası, diye... Hayrünnisa teyzeninki bambaşkaydı ama... Çengele benzeyen nasırlı elleriyle oramı buramı kurcalıyordu durmadan. Yiğitim, diyordu... Oh, yavrum... Sonra birden arka üstü yatıp, öyle kalıvermişti. Nasıl korkmuştum. Öldü sanıp, nasıl ağlamıştım. Oysa, çok geçmeden gözlerinde bir ıpıltı, dudaklarında anlaşılmaz bir kıvançla doğruluvermişti. Oh Vedat... Kurbanın olayım... Tanrı ne dileğin varsa versin... Yaşamıma, yaşam kattın. Beni yeniden bağladın dünyaya... Sen de, bir dileğin olduğunda gel bana... Şimdi değil... Sonra... Olacak mutlaka... Olduğunda gel... De ki Hayrünnisa teyze, bana bişeyler oluyor. Kızları düşlüyorum. Kadınları özlüyorum. O zaman öderim sana borcumu... Gitmedim. Gidemezdim de... Pos bıyıklı, iri yarı bir Lazla evlenmişti, birkaç zaman sonra. Halâ da evli sanırsam. Ama, emekli maaşını kestirmemek için, imam nikâhıyla oturduklarını, söylemişti anam. Akıllı kadın, demişti anımsadığımca. Asıl nikâh, imamın kıydığı. Niye kaçırsın devletten geleceği?!.. Haklıydı elbette. Bizim orda, beş kuruş fazla gelir, yaşamda bir basamak çıkmak demektir. Haliç fabrikalarında, dişe diş çalışanların tek umudu, ustabaşının gözüne girip, zam almak değil mi? Böyle bir

olanak ele geçirenler, neden tepsinler? Hatta evlendikten sonra emekli maaşlarını biriktirip, evine bir kat çıkarak kiraya bile vermişti Hayrünnisa teyze... Gitse miydi o'na? Hale'yi yoktan yere elden kaçırdıktan sonra gidip, bana bir borcun vardı, öde, dese miydi? Unutmuştur çoktan. Şimdi o'nun Lazı var... Şimdi bile var... Hale'nin çağrısına uyacaktım ben. Olur, diyecektim... Belki, dediği gibi evde yoktu annesi... Düşündüğümü uygulardım o zaman. Kaçırmıştım... Ya sonra... Teknik Üniversiteye girdikten sonra. Arkadaşların anlattığı sinema serüvenleri. Kaç kız, kaç kez gelip çağrılamadı mı beni? Bizi sinemaya götür, altıbuçuk matinesine diye... Yurtlar dokuza değin açık olduğundan, suareye gidemezlerdi. Önceden haber vermek kaydile, pek pek beş on dakika gecikmekle, en uygunu altıbuçuk matinesiydi onlar için. Şimdi de öyle ya... Daha bile kısıtlı... Sekizbuçukta yurtta olmayana ceza veriyormuş yönetim... Götürseydim kızlardan bir kaçını? Giderek ilerlerdi arkadaşlığımız. Halûk az mı anlatır loca serüvenini? Hem ben böyleyim. Kızları, kadınları gördüğümde, bin düş gerçekleşip, kavrıyor bedenimi de, kızlar başka mı? Onlar da benim gibidir. Kim tutuşmak istemez bir el ele?!.. Bir diz dize gelip, bir başka insanın ısısını içine sindirmeyi kim istemez? Budalalık bu benim yaptığım...» Yağmur, İstanbul göğünü alabildiğine karartmıştı. Zamanı anlamak mümkün değil. Başını kaldırıp, uzun uzun baktı. Durağın iki yanındaki, yaşlı çınarlar, karanlığa başkaldırarak dikilmişlerdi. Yağmur biraz hafifler gibiydi. «Sabah olmadan Gümüşsuyu'nu tırmanmalıyım,» diye düşündü. «Doğru gidip yatacağım. Birkaç gün kimseye görünmesem iyi olur. Hastaydım, derim... Anlatsa bile, anlatılanlarla ilgim olmadığını gösteririm böylelikle. Ya kaç-

tığımı sanırlarsa... Hayır... Hemen eve gidip giyindikten sonra üniversitede olmalıyım. Sırıtkan kızların, Neşe'nin üstünden, üstüme kayan bakışlarına dayanmalıyım. Yoksa ödlekliğime verirler, beceriksizliğimi. Korkmadığımı, hiç birinden korkmadığımı göstermeliyim. Herkesten kıvançlı, herkesten daha gürültücü olmalıyım. Böylelikle, anlatılanların yalanlığına inanaları artar. Aslında, benim hiç bişeyden haberim olmadığını sanırlar. En iyisi bu... Gidip, elbise değiştirerek okula çıkmak...»

Başını eğip, koşmaya başladı yağmurun altında. Yağmur taneleri, boynundan aşağı süzülüyor. Ağır ağır ıslanmış mendilinde yitiyordu. Boynu buz gibi olmuştu. Aldırmıyor... Bir solukta, Beşiktaş iskelesini geçip, Akaretlere saptı. Maçka yokuşunun başında, «Tüh, Allah belâsını versin,» diye durakladı... «Kitaplarım orda kaldı... Ya getirip atıverirse önüme? Akşam, kaçarken utancından bunları bıraktın, derse? Der... Kaç kişiyi rezil etti Neşe... Hem de gözlerimin önünde... Asılmaya kalkmıştı çocuklar. Burun kıvırarak, ne o canım, deyivermişti. Selâm versem, pantalonunun önünü açacak gibi duruyorsun... Edepsizlikte eşi yoktur, bilmez miyim. Ben kızarırdım hep... Utancımdan yerin dibine girerdim. Bilirdik tümümüz. Açık kapıydı... Ben böyle şeylere aldırmam cicim, derdi. Anam, babamı gece gündüz, babam anamı ise ilk boş kaldığında aldatıyor. Boşuna dayayıp döşemediler Bebek'teki katı bana? Elimden çok da dilimden kurtulmak, istediklerini istedikleri gibi yapmak için. Hem de bana anlatırdı bunları. Oğlanlar, dilinin belâsından korkup, yalnız kaldığında, gelir, apaçık anlatırdı. Kızardığımı; çenemi bağrıma yapıştırdığımı gördükçe de, bir de Eyüplü olacaksın be Vedat, derdi. Hiç küfür duymadın mı sen? Duy-

dum ama, böylesini değil, demekten başka ne gelirdi elimden. Beni bunun için severmiş. Şimdiye değin, yakınlık gösterdiği halde, ilk ben bişey istememiştim ondan... Bişeyi de apaçık söylerdi. İlkkez sen, benimle olup da yatmayı düşünmüyorsun. Bu yüzden güveniyorum sana. Neden kızlarla arkadaşlık yapmadığını sorduğumda ise, gülmüştü. Ben evcilik çağını çoktan geçtim, oğlum... Canım isterse, evlilik oynarım... Doğruydu da dediği... Bir bakarsın, üç gün derse gelmez, on gün yanıma uğramaz. Bir bakarsın, masamın, sıramın ucundan ayrılmaz. Hadi Vedat, der... Sana anlatacak çok şey birikti. Bırak şu ineklemeyi. Gel Park Otel'in barında bir iki çekiştirelim. Paralar benden. Hiç yadsıma dinlemem. Dinlemezdi de. Kimseye sezdirmeden, kitabın arasına 1 yüzlük kıstırıverirdi. Olmaz, denilmezdi ki Neşe'ye... Bir sö zatar, bir sövgü sıralar, günlerce kimsenin yüzüne bakamazsın. Üstelik öyle bir kızla yan yana olmak bile tüm düşleri gerçekleştirmeye yeter. Kitaplarımı koltuğumun altına kıstırdığım gibi, düşerdim ardına. Dersin ortasında, Hoca'nın bakışlarını topuklarımızda basınç haline getirip, çıkar giderdik... Ve anlatırdı Neşe... Üç günde, oğlanın nasıl posasını çıkardığını. İş kalmayınca, en ağır ucuzlamayla, kaçmak zorunda bırakışını... Bana yaptığı gibi... Tıpkı bana yaptığı gibi... Oysa onlar, çevresinde dönüyorlardı. Hoşuma da gitmişti o zaman. Ve içten içe, sevinmiştim. Ben olmalıyım, diyordum. Ben olmalıyım ki, üç günde senin posanı çıkarayım. Sonra da, dönen çevremde. Dönenmişti de zaten. Sınavlar yakın, demişti. Sen zemin mekanikcisisin. Benimse kafam almıyor bir türlü... Oysa, iyi kötü, bir diploma almam gerek. Babamın taahhüt işlerinde, bazı imzalar atıp, katı, cep harçlığını ödemeliyim. Benim amacım bu... Sen iler-

lemek istiyorsun. Bana yardım edersen. İstemeyeceğini biliyorum ama, birgün gerekebilir, istersen, ben de sana yardım ederim. Örneğin, büyük bir işten söz ediyordu babam. Liman işi mi ne? Yabancılarla ortak yapacaklarmış. Daha doğrusu, yabancıların taşaronu olarak yapacakmış. Orda, bol paralı bir iş istersen, söyle... Biriktirmek, ondan sonraki çalışmalarında kullanmak istersin... İstediğim buydu benim.» Yağmur yeniden hızlandı. Vedat'ın adımları da... Koşuyordu sezinlemeden. Maçka'dan, doğru Harbiye'ye vurdu. Elmadağı'ndan, Taşkışla aralığından karşıya yöneldi. Hemen sağında, Koç'un, Divan Oteli yükseliyordu. Odalarının tümünün pencereleri karanlık. Girişindeki, loşlaştırılmış ışıklarıyla, gözlerini kamaştırdı biran. Düşüncelerinin ağırlığından sıyrılıyormuş gibi bir özlem yanıp söndü içinde. «Şuraya girsem,» diye düşündü. «Kimbilir ne kadar sıcaktır içi... Hemen ısınırım. Bir odam olsa burda. Çıkarır gömleklerimi kalorifer radyotörünün üstüne sererdim. Yok be... Çıkarır atardım sırtımdakileri çöp tenekesine. Yarın bulan çingene veletlerinden biri bayram etsin, diye. Burda odası olan adam, gömlek kurutmaya uğraşır mı? Ben de ne budalayım... Tüm olanakları kaçırtan bu budalalıklarım değil mi? Düşüncede boşalmaya alışmışım ben. Tek nedeni yoksulluk olamaz bunun. Oktay da benim ölçümde, hatta benden yoksul. Babamın evinde kalıyorken bile, onun bursunun iki katını harcıyorum. Neden benim gibi değil... Hiç özendiğini görmedim... Hep koltuğunun altında bir kitap vardır. Üstelik bizimkiler gibi, salt ders kitabı değil... Bakarsın birgün şiir okuyor... Okuyordu ya geçenlerde. Alay etmiştim o'nunla... Mühendis, demir okur oğlum, çimento, mekanik okur... Bizim işimiz bu... Dalarsan ozanların yalancı

dünyasına, diplomayı leyleğin kanadında görürsün sonra... Şiir, o dediklerinden ayrılmaz ki... Onun da bir kuntluğu, tümlüğü, sağlam ayakları, ışıklı katları, ağırlığı, canı vardır, bizim okuduklarımız gibi. Eğer iyi şiiri seçebilir, sevebilirsen, iyi bir ozanın, iyi bir mühendisten pek ayrımı olmadığını anlarsın... Hadi git ordan... Dalga geçecek başka adam bulamadın mı? Dalga geçtiğimi mi sanıyorsun? Tabii ya!.. Ne ilişkisi olurmuş şiirle, yapının... Şiiri de bir yapı olarak ele alırsan olur. Baktın, dayanaklarından biri zayıf mı, boşver, nice güzel görünürse görünsün, birgün çöker... Yok, sağlamsa... Her bir sözcüğü, herbir tuğla ya da yeterli çimento gibi konulmuşsa yerine, tam dört dörtlüktür... Bişey anladımsa arap olayım... Mühendisliğin, mekanik bir iş değil, sosyal bir iş olduğunu kavrarsan, anlaman kolaylaşır... Hadi canım sen de... Uyutacak başka aval bulamadın bunca kabalıkta, bana mı okuyorsun bu mavalları?» Durakladı... Sağına soluna bakındı. Tarlabaşı caddesinin başındaydı. Yağmur, incelmiş, otomobil yedek parçası satan dükkânların küçücük vitrinlerindeki renkli lambalar su içindeki ışıklar gibi oynaşmaya başlamıştı. Daha yolun başında, sarsak sarhoşlar, suratlarından boyaları akmış konsomatrislerle karşılaştı. «İyi, sabaha daha çok olmalı... Gece kuşları ayakta, henüz,» dedi...

Dirseklerini direksiyonlara dayamış, sanki müşteri beklermişcesine arkaya kaykılıp, kestirmekte olan şoförlerin yanından geçti. Tarlabaşı caddesi, bir kalabalıklaşıp, bir kimsesizleşiyordu. Barlar, ardı ardına kapanıyor olmalı... Beyoğlu sinemaları gibi, birkaç dakika arayla salıveriyorlar insanları dışarı. Sızmışlar, içki parası ödeyemeyip dayak yemişler, sallanarak, onları bu hale getirenler de, keten mendillerine dudaklarını, yanaklarını silerek, geçiyorlar

yanlarından. Sağ kaldırımdan, başı önünde ilerliyor. Bir sarsıntıyla toparlandı.

— Pardon!..

— Paytonlar çıkalı, atlar çoğaldı.

«Yumruğu bir çaksam çenesine şimdi... Pis sarhoş...» Hazırlandı vurmak için. Silkindi uyuşukluğundan. Kabardı alabildiğine. Dirseğini kasıp, gerindi... Sarhoş, kafasını tos vuran bir koç gibi eğip, saldırıya geçmişti çoktan. Yanlayamadı... Kafa gelip, göğsüne gömüldü. Kaykıldı geri doğru... Yumruğunu yeniden kaldırdı. Vurmasına gerek kalmamıştı. Sarhoş, kendi vuruşuyla kendi yıklımış, sövmeye başlamıştı.

— Ulan orospu dölü... Ulan ben senin...

Sesten ürktü... Yürüdü hızlı hızlı... Adam, çamurun içinde debeleniyordu. Biraz daha dursa, biraz daha oyalansa oralarda, birileri gelebilirdi. Hemen bir alışkanlıkla iki yanına bakıp, kaldırım değiştirdi. Bir köşe geçince, dönüp baktı. Çarptığı ya da çarpan adam, dört ayak olmuş emeklemeye çabalıyordu. O arada hızla geçen bir araba, adamın üstüne zifos sıçrattı. Kendini tutamadı Vedat... Güldü... Adam, yüzüne gözüne bulaşan çamurları, sümüğünü elinin tersiyle silen çocuklar gibi, daha bir bulaştırdı her yanına. Olduğu yere oturup, bukez şoföre, arabanın tekerine, dingiline, yapıp, satanına sövmeye başladı. «Bana çatan belâsını bulur oğlum, gördün mü,» diyerek yürüdü.

İngiliz sarayının köşesini döndüğünde, kocaman bir yazıyla karşılaştı. Duvarı baştan başa kırmızı harflerle boyamışlardı. Üç bekçi, ellerinde fırçalarla, kırmızı harflerin üstünü boyuyorlardı. Biran durup, baktı. «STİFA» yı okudu. Sözcükler, aklında tamamlandı. «MENDERES İSTİFA...»

«Buraya değin gelmişler,» diye düşündü ilkin. Sonra omuzlarını silkti. Yürümesini sürdürerek, «Elbet ilkin buraya gelecekler. Halk Partisi merkezi şuracıkta,» dedi. «Ordan çıkanlar, ilkin burayı boyayıp geçmiş olmalılar.» Gülümsedi yeniden. «Oktay, beni bir kıyıya çekip, tüm aklı başında gençlerin hükümetle çatışması gerektiğini anlattığında, gülmekle iyi etmişim. Gecenin ayazında, her gece bekçilerin daha sabah olup kimse okumadan sileceği yazılar yazmak, nasıl bir çatışmadır? Ben, bakarım sınavlarımı bitirip, biran önce bir baltaya sap olmaya. Hüseyin Usta kocadı... Bir süre daha götüremez ev yükünü. Açar ağzını başıma bir iş gelirse... Biz Sırbiye gâvurundan niye kaçtık? Herkes birbirini kırmak için punt kollamaya başladı da ondan... Yoksa suyu mu çıkmıştı? Bunları düşünmüştü Oktay, sen de gel, göreceksin, beğeneceksin yaptığını ve öğüneceksin bir gün, dediğinde... Hem evden tasalanırlar geceleri gecikince, demiştim. Hem de adam lök gibi oturmuş iki duvara üç yazı yazınca kıpırdayacağını sanmam. Bizim ödevimiz, derslerimize çalışıp, biran önce fakülteyi bitirmektir. Sonra, bu çekimserliğinden pişmanlık duymayasın? Duymam... Bilirsin, kimseye söylemem, saklarım... Peki... Sen bilirsin... Ben bilirsem, böyle... Ve o günden beri konuşamamışlardı Oktay'la... Şimdi rastlasa. Boya kovasını ya da fırçayı taşırsam hiç olmadı. Şu gecenin bir anlamı olsa. Keşke Neşe'nin ardına düşeceğime, Oktay'ın ardına düşseydim. Düşsem yine... Hiç olmadı haber versem, yazdıklarının silindiğini. Halk Partisi Merkezi, şurdan, Tepebaşı'ndan dikine vursam, Tünel aralığından çıkıversem, karşıma gelir. Gideyim... Yazdıklarının hiç bir işe yaramadığını söylerim olmadı. Siz yazıyorsunuz, bekçiler kara boyayla kaplıyor, diyeyim. Yarın

da, İngiliz Sarayının kavasları, benzin ya da başka bir şeyle silerler kara lekeyi, olur biter...»

Yönünü değiştirdi. Ara sokaklardan birine daldı. Tüm üçüncü ya da beşinci sınıf barların, meyhane ve kumarhanelerin toplandığı sokaklardan biriydi bu. Sessizliğinde, kişinin içine ürküng bir şeylerin işlediği bir susku vardı sokakta. Her yer kapanmış, her karaltı alabildiğine büyümüştü karanlıkta. Duvar diplerine yanaştığında, omuzuna yumuşak bir şeyler deyip, ürkütüyor. Ensesine ya da boynundan yüzüne kusmuk gibi bir nefes yalayıp geçiyor. Midesi bulanıyor yeniden. Hızlanıyor... Ara sokaktan çıktığı anda ilkin bir nara zıplatıyor onu. Ardından birkaç el tabanca sesi. Kendini hemen yere atıyor, «yandım,» diyerek. Yokluyor sonra... Sesler ve nara boğuk boğuk başka bir sokaktan gelmektedir. Sıklaşan, koşuşan ayak sesleri çiğneyip geçiyor kulaklarını. «Vay anasını ben de amma ödlekmişim?» Zıplayıp kalkıyor sesini duyan oldu korkusuyla. Hızlı hızlı Tünel yönüne ilerliyor. Halk Partisinin altı okunu, İl Merkezi ve Gençlik kolu tabelalarını süzüyor. Kapı kapalı. En küçük bir eylem belirtisinden habersiz, soğuk soğuk ona bakıyor. İki yanına bir göz attıktan sonra, zile basıyor. Derinlerden bir çıngırak sesi yanıtlıyor parmağının dürtüşünü. Sonra sessizlik yeniden egemen oluyor her bir yana. Birkaç kişi sallanarak geliyorlar. Yağmurdan siperleniyormuşcasına saçağın altına kayıveriyorlar. Gelenler öksürüklerinin arasında, sigaralarının kızıl uçlarını parlatan sarsak adımlarla yanından geçiyorlar... Görmüyorlar o'nu. Ayak sesleri uzaklaşınca, yumrukluyor kapıyı. Yine suskuyla karşılaşınca; «Ben geç kaldım anlaşılan,» diyor. «Yarın ya da gittiğimde yakalayıp anlatırım Oktay'a... Hem de alay ederim bir güzelce... Gece bar kızlarıyla, ö-

nünü bile görmeyecek sarhoşlar okusun için mi yazıyorsunuz bunca yazıyı, derim. Belki ilk kez kızdığını görürüm Oktay'ın...»

Tüneli geçiyor. Beyoğlu kaymakamlığının önünden, Şişhane yokuşuna sararken, Yeni İstanbul gazetesinin üstüne düşüyor. Gazete apaydınlık. Rotatifin gürültüsü sokaklara taşmış. Alt baştaki demir kapıya, üstü örtülü bir kamyon yanaşmış. İçerden avuçlarında bir paket taşıyan, iki kol uzanıyor karanlık araya. Paket, kamyonun içinde yitiyor. Ardından bir bir daha. Kapının yanında kısa bir süre durup, içerinin ısısını içine çekerken, en üstteki gazeteye bir göz atıyor. «İSMET PAŞA AKŞAMKİ OTURUMDA BAŞBAKANIN İSTİFASINI İSTEDİ» diye yazmışlar en kocaman harflerle. «İyi yaptı... İsmet Paşa istedi diye bizim öğrenci derneğinin başkanı bile istifa etmez,» düşüncesiyle omuzlarını silkeleyip, yürüyor. «Ben iyi ki karışmıyorum bu işlere. Öğrenci dediğin, dersine çalışır. Politika bizim neyimize? Birden Hüseyin usta gibi konuşmaya başladım. O da, işçi bakacak daha çok nice iş verir. Nesine gerek partiymiş, purtuymuş... Demez mi her zaman? Öyle ya, politika ayrı iş... Bize ne? Yapan yapsın... İsmet Paşa dün öyle dediyse, Başbakan bugün gerekli yanıtı verir. Olan bizim arkadaşlara oluyor. Aslında doğru dürüst birer sevgili bulup, bir belli amaca yönelseler, debelenmezler boşuna. Daha seçimlere kaç yıl var. Erken seçime zorlayacaklarmış... Şaşarım akıllarına onların. Birkez oturmuş adam. Kıpırdar mı kolay kolay... Ben olacağım başta, yazıları sildirmek yerine, her birini toplayıp bir sopaya oturacağım ki... Neyse ki başta ben yokum... Ya benim için yazsalardı böyle şeyleri... Vururdum... Hiç bakmaz vururdum...»

Daha Şişhane alanının başına varmadan, acele bir iş görmeye gidenlerin telâşıyla bir cip tırmandı. Bankalar caddesinden. Durakladı yeni baştan. Cip'i izledi gözleriyle. Gazetenin önündeki kamyon, birden gaza basıp yürüdü. Paket taşıyan, kollar, ucunda paketle öyle kalakaldı. Cip, kamyonu durdurmak için bir iki yalpaladı. Başaramayınca, geri dönmek amacıyla geniş bir çember çizdi. Adamın biri, cipten başını çıkarıp, düdük çaldı. Kamyon, duymamışcasına Bankalar caddesinden aşağıya sarktı. Cip ardından yetişmek çabasıyla seyirtirken, atlayan iki kişi, gazetenin yükleme kapısına dayandılar. Kaldırımda, elektrik direğinin soğukluğunu duymaksızın dayanarak olayları izledi. Polislerden biri dışarıda dururken, öteki içeri girmişti. Dışardaki ikide bir eliyle tabancasını yokluyor, her an çıkabilecek bir çatışmaya hazırlıyordu kendini. Gazete paketleri, yığıldılar dışardakinin ayakları dibine. Ne yapacağını bilmezcesine sallandı olduğu yerde. Yağmur iyice tavsamıştı. Dişlerini alabildiğine takırdatan bir ayaz, bulutları o yana bu yana savurarak, yıldızları ışıl ışıl ortaya çıkarıyordu. Boynunda iyice ıslanan mendili çekti. Dürüp cebine yerleştirecekken vazgeçti. İyice açıp, yüzünü, gözlerinin çapağını temizledi. Hınkırdı uzun uzun. Biraz rahatladı... Tam yürümeye hazırlanırken, cip, önüne kamyonu takarak tırmandı Bankalar caddesini. Polis'in ayağı dibine yığılan gazeteleri kamyona doldururken, omuzlarını silkti. Unkapanı köprüsüne doğru yürümeye başladı.

«İşte muhalefetin sonu... Polis geldi, İsmet Paşa'nın dediklerini bir kamyona doldurup, götürecek... Bekçiler duvarlara çizilen yazıları çoktan örtmüşlerdir. Bizim saf arkadaşlar da, iş yaptık sanısıyla, düş görüyorlardır derin uykularında. Bir bilseler,

yaptıkları herşeyin bozulduğunu.» İtfaiye'nin önünden geçerken, pelerinli gözcüleri görüp, titredi. «Şu anda şuralarda bir yangın çıksa da, biraz ısınsam... Ellerimi ateşe uzatıp, gözlerimi dikerek şöyle bir dursam... Durdurmazlar ki... Taşlıtarla'nın gecekonduları tutuştuğunda durdurmuşlar mıydı? Yangın bizim oralara da sıçramasın diye, kaç evi yıkıvermişti itfaiye. Biz çocuklar, ayak altında dolanıyoruz diye, suyu göğsümüze tutuvermişti erlerden biri. Az daha uçuyordum. Şimdi yine aynını yaparlar. En iyisi ne yangın çıksın. Ne ben ısınmayı umayım. Eve pek bişey kalmadı şurda... Aptallık edip, hiç gitmeseydim, daha iyi olurdu. Demişti anam... Ders çalışmak iyi de Vedat'ım, bu gece yatıları kötü. Sen ertesi gün gelinceye, gözüme uyku girmiyor. İyi ama ana, bizim mahallede hiç akranım yok ki... Haklısın oğlum... Yüzümüzü ak ettin. Haklısın ya, analık işte... Analık, doğru. Ders çalışmak isteğim daha bir doğru ama. Böylesi bir olayın başıma geleceğini bilmezdim ki... Gözlemi doğruydu Neşe'nin. Ben isteklerimi ta derinlerde düşünmeye alıştırdım kendimi. Belki, dediği gibi onunla yatmayı kuranlardan daha çok özlem duyuyordum buna. Üstünlüğüm belli etmemem-di... Yıllardır, aylardır sınamış beni, dediğine göre... İlkin, erkekliğimden kuşkulanmış. Hiç kız arkadaşımın olmamasından. Hiçbir kıza asılmamamdan ötürü... Sonra bakmış ki, o tarakta da bezim yok. Arkadaşlarım ya normal kişiler ya da alabildiğine dengeli. Nerden araştırdıysa sağlam çıkmışım, onun istediğince. Ne var ki, yine de zırhımı delip, girememiş içime. Arkadaşlığım iyiymiş. Rahatmış benim yanımda. O yüzden onca ısmarlayacak adam varken, o bana içki ısmarlarmış Park Otel'in barında. Açık saçık bir öykü anlatıldığında kulaklarımın kızarması, bar-

da oturacağım yeri şaşırmam eğlendirirmiş o'nu. Ama, dizlerinin dizlerime deymesi bende bir tepki uyandırmadıkça, şaşırırmış. Mutlaka tepki uyandırmayı kurarmış. Sonra bir dalarmışız o'nun aşk öykülerine ya da derslere, unuturmuş herşeyi. Orospu!..» dedi yeniden. «Bu akşam unutmadın ama. Evet... İçimde azgınlaşan isteğe güçlükle gem vuruyordum ben de... Biliyordun bunu. Bunca erkekle yatıp kalkmışsın. Bilmemen olanaksız. Bal gibi, eşşek gibi biliyordun. Zorlamasan, divanın üstünde kıvrılıp yatacağımı da biliyordun. Bunları bildiğin halde, neden çağrıladın beni? Neden boyadın gözümü? Senden başkasını çağrılayamam evime Vedat. Kapıdan girip, yalnız olduğumuzu anladığı an saldırmaya kalkışır. Hayır... Ders çalışmak istiyorum. Bitirmek, diplomamı çerçeveletip asmak istiyorum babamın yazıhanesine. Sen yardım edersin bana. Arkadaşımsın. Etmek zorundasın. Sonra gerekirse, ben de sana ederim. Zemin üstüne birkaç problem çözdürsen, daha doğrusu açıklasan kafama girmeyen o dersi, yeter bana. Pek budala olduğumu sanmam. Ne var ki, konu oraya geldi mi, betonlaşıyor beynim. Bir kelime girmiyor aklıma. Ha saldırdı, ha saldıracak diye beklerken, ücretini verip, profesörü götürsem, tek kelime anlamam. Dilersen dönebilirsin akşama. Hatta istiyorsan, ben bırakırım arabamla seni. Demedin mi? Dedin... Beni kandıran bu sözlerin oldu. Ben de biliyordum ki, senden kesin bir davranış gelmese, kıvrılıp yatarım bir yere. Hem de yanıp tutuşmama karşın, elimi eline sürmeden. Belki gecenin içinde birkaç kez don yıkatırdın bana. Ama, sen eyleme geçmesen ve isteğini kesinlemesen, ben davranamazdım. Senden oldu... Her şeyin suçlusu sensin... Eve götüren, ilk başlayan ve sürdüren sen oldun. Ve

rezil ettin beni. Kendi gözümde de, senin, arkadaşlarımın gözünde de... Keşke kaçıp çıkmasaydım hemen. Bekleseydim. Biraz çaba harcasaydım. Belki... Belki yeniden bişeyler olurdu...»

— Hop arkadaş, nereye? Önün deniz, - dedi biri.

Duraklayıp, bakındı. Köprü açıktı. Paltolarının, pardesü ve ceketlerinin yakalarını kaldırmış erkenciler, kapanmasını bekliyorlardı. Kiminin ellerinde sefer tasları. Kiminin belirginleşmiş sakallarında meze artıklarıyla, ayaklarının üstünde yarı uyanık, yarı uykulu bekleşenlere çarpmış. Hemen toparlandı.

— Pardon, - dedi.

— Zararı yok arkadaşım. Bu saatte herşey olur.

— Dalmışım da biraz...

— Hangimiz dalgın değiliz ki... Boşver...

— Sağol...

Adam, çoktan başını çevirmiş, yelden sönen sigarasının saçaklarını temizleyerek yeniden yakmaya dalmıştı. Sırtını kamburlaştırıp, avuçlarının içinde çaktığı kibriti izmarite yaklaştırıyordu. Bu sırada parmakları yandığı için çırpınıp, bir yeni kibrite saldırıyordu. Vedat, sezinlemeden adamı seyreylemeye başladı. İkinci kibrit, kirpiklerini yakınca, daha sigarası tutuşmadan başını kaldırdı adam. Kibrit yine söndü. Çömelip, ağzına yaklaştırdı çöpü ve kutuyu. Çaktı. Nefeslendi... Başarıyla kalkıp, tükürdü ecza kokulu ilk dumanı. Ardından hızlı hızlı çekiştirerek, başarısını perçinledi. Sırıtarak baktı Vedat'a.

— Yel kötü... Bir sigarayı beş kibrite içiriyor adama.

— Evet kötü, - diye yanıtladı Vedat. - Isırıyor sanki.

— Sen de pek hafif giyinmişsin?

— Gündüz için iyiydi. Gece bastırınca...

-- Doğru... Ayazda kalır insan bazen.

— Kalıyor...

Söyleşiye dalmıştı. Tam üstüne vurduruyordu ceketinin yakalarını kaldırmış, ellerini ısıtmak için yarım sigarasının kıyısından ikide bir hohlayan adam. Dikkatle baktı Vedat... Gençti daha. Çenesi göçmüş, birkaç günlük sakal ve bıyığı birinci sigarasının izmaritiyle parlayıp kararmakta. Ama, olsa olsa, askerliğini bitireli birkaç yıl geçmiştir. Daha şimdiden çöküp, yaşlanmış. Yaşamın tüm eziyetini kendi üstünde çekmiş gibi, alayla bakabiliyor dünyaya. Sıcak bir dostluk sunuyor kişiye. Hemen ardından, akşamdan beri çözüp kurtulamadığı kördüğümü bir neşterde parçalayıveriyor. «İnsan bazen ayazda kalır. Hem de nasıl kalıyor... Bebek'ten buraya, yağmur altında taban tepmecesine... Ben de senin gibi rahat olabilsem, kendi kendimi alkışlar, kolaylıkla sevinirdim. Ayazda kalır insan... Bazen değil, benim gibi olursa her zaman. Ama, bu alaycı bakışa sen sahip olabilirsin ancak. Belli ki, sen ayazda bile kaldığında, yakasını kaldırıp, boynunu ısıtacağın bir cekete sokuluyorsun. Oysa şu halime bak. Yok bakma daha iyi. Ben senin söylediğine inanmalıyım. Haklısın arkadaşım. Ayazda kalmayı bunca önemsemek anlamsız sence. Oysa benim düğümüm bu. Kördüğümüm. Ve sen zarp diye parçalıyorsun onu. Tam parçalayabilseydin, bravo, derdim sana. Bravo İskender...» Kendi sesinden irkildi. Az önce konuşup, şimdi suskunlaşıvermiş olan genç adam, şaşkınlıkla baktı yüzüne.

— Efendim, - dedi şaşkınlığını yenemeksizin.

— Efendim, - yanıtını verdi Vedat.

— İskender, dedin.

— Hani bir İskender vardır tarihte... Ondan söz

ettim ben. Daha doğrusu düşündüm. O da senin gibi bir cümleyle, pek çok şeyi, bir davranışla kördüğümleri parçalayıverirmiş...

Kendini haklı çıkarmak için hiç bunca uzun konuştuğunu anımsamıyor. «Bana bişeyler oldu bugün,» diye düşündü. «Akşamdan beri bir şeyler oldu. Gül geç... O zaten gülmeye hazır. Nene gerek elin adamıyla söyleşi kurmak. Yolcusunuz burda. Köprünün açılışını bekleyen gecikmişler. Ya da tersine erkenciler... Hangisi olursa... Bırak...» Kulak verdi. Adam gülerek birşeyler söylüyordu. Duymadan, anlamadan bir sinema pardesinin üstünde okurmuş gibi akıp geçti sözcükler. «Hay Allah... Ben de bana bişey diyorsun sandım. Adım İskender'dir de...» Sonra karşısındakinin anlamsız baktığını görünce, yine alaya vurdu işi. Sönmüş ve artık dudaklarının ince çizgisinde iyice yitmiş sigarayı çekiştirdi son umutla. «Ama, dinim hakkı için onunla bir akrabalığım yok,» dedi.

Elinde olmadan gülümsedi Vedat... Onu güldürmüş olmaktan mutlu, İskender de gülümsedi. Ağzından bir takım anlamsız, kısa edatlar çıkararak başını çevirdi. Sabırsızlıkla, kapanıyor mu diye köprüye baktı... Vedat da aynı umutla o yöne döndü. Arkalarında daha birileri, caddede ise arabalar birikmeye başlamıştı. «Kapanış zamanı yakın olmalı. Demek ki, saat dörde geliyor,» diye düşündü. Çocukluğunda birkez salt açılıp kapanışı seyretmek için gelmişti buraya. «Buraya değil ama, karşıdan bakmıştım ben. Anamla babam aynı gece vardiyasına gittiklerinde, Hayrünnisa teyzeyi kandırmıştım. Sen beni köprüye götürürsen, ben de istediğini yaparım, demiştim. O korkulu günden sonra, hep beni kıstırmayı umup, başaramayan kadın, boyun eğmişti iste-

ğime. Boyun eğmiş, ondan sonra ben de o'nu mıncıklamıştım bir güzel. Tam istediğim gibi... Sonra da evlenmişti... Bense, bense kovulmuş, ucuzlanmış biri olarak dolanıyorum burda. Nice sevinmiştim o gece... Kapanışını da görmek istemiştim de, iki saat beklemenin güçlüklerini anlata anlata zor götürmüştü beni eve. Götürür götürmez de, anamla babam dönmeden, ben istediğini yapmıştım o'nun...» Çevresindekiler iyice sıkışmaya başladılar. Sıkıştı Vedat. Biran ısındı, sonra boğulur gibi oldu. Çırpınıp ilerledi. Daha bir adım atmamıştı ki, kalın bir ses uyardı.

— Arkadaş, kutunu bıraktın.

Aldırmadı... Yürüdü Vedat... Adam, kolundan tutup durdurdu.

— Kutunu bıraktın...

— Kutum... Benim kutum yok...

— Yok mu? Hayda, üşüttün mü sen? Senden sonra ben geldim buraya. Biri daha vardı, - İskender'i gösterdi. Sonra bakındı düşünceli düşünceli. - Galiba biri daha vardı ya, çıkaramadım. Öteki biri nah şuydu. Üçüncü, biraz sonra gitti... Bu kutu ben geldiğimden beri burda duruyor.

Yürüyenler oldukları yerde kalmış, sonra giderek bir yığın çember biçiminde sarmışlardı, Vedat'la, kutunu al, diyen adamın çevresini.

— İyi ama, benim kutum falan yok...

— Senin değilse kimin?

— Ne bileyim...

Çemberi yaran bir polisle bir bekçi, birden kollarına yapıştılar Vedat'ın. Polis bir kutuya baktı, bir Vedat'ın yüzüne.

— Her zaman öyle dersiniz. Bukez yağma yok. Yürü bakalım.

— Vallahi benim bir ilgim yok...

— Var mı yok mu karakolda anlarım... Ceketsiz zıbınsız nerden böyle bu ayazda?

— Şey...

— Polisin elinden pardesüyü sıyırıp tüydüm, demiyorsun öyle mi? Yürü...

Birikenler, hırsız, cani, saldırgan yakalanmış üstüne yorumlar yaparak dalgalandılar. Bekçi bir süre Vedat'ın kolunu kanırtıp, kıvançla yorumları dinledi. Sonra acımışcasına sırıtkan bir yüzle;

— Yok, - dedi. - Bu öylesi değil, duvarları boyayanlardan...

Ve direnmesine bırakmaksızın, sarsaklayarak götürmeye başladılar Vedat'ı, Perşembepazarı yoluyla, Voyvoda karakoluna doğru...

YAPAY KAHRAMANLARIN IŞIĞI DOĞALLARINI GÖLGELER

2

Yüreği, boğazıyla midesi arasında gidip geliyor. Bileklerinde zincir, kollarında mengene basıncı sezinleyerek yürüyor, polisle bekçinin arasında. Ürkmüş gözlerle, bir polise, bir bekçiye bakıyor. İkisi de, pala bıyıklarıyla, aynı yüzü taşır gibiler. Şapkaları, elektrik direklerinin altına geldikçe, değişiyor. Biri yeşil, öteki kahverengileşiyor. Ama, gölgeleri önlerinde uzamaya başladı mı, kafaları da ayırımsızlaşıyor, birbirinden. Bir şey söylemek geçiyor içinden. «Boya kutusu benim değildi,» demek istiyor. Dediğini, hem de kaçkez dediğini anımsayıp, vazgeçiyor. Ayakları yerden kesilmişcesine ilerliyor, götürdükleri yöne. Kendi kendini yatıştırıyor biran. «Nasılsa anlaşılacak yanlışlık. Benim hiç ilişkim olmadığını isbatlamak kolay. Bir telefon etseler Neşe'ye...» Düşüncesinin etkisiyle duraklıyor hemen. Polis ve bekçi, pirelenmişcesine tartaklıyorlar. İstemezlenerek, yürüyor yeniden. Ve düşüncelerini düzenlemeye koyuluyor. «Sakın ha... Neşe'den söz etmem. Ne işin vardı, derler... Ne yapıyordun gecenin yarı-

sında? Daha da kötüsü kalkar, telefon ederler. Tanımıyorum öyle birini, deyiverirse. Deyiverir hem de... Beni neden rahatsız ediyorsunuz, diye ucuzlar telefon eden polisi. O da bir güzel sopadan geçirir beni. En iyisi hiç sesimi çıkarmamak. Kabullenmek duvar boyacılığını. Ama, ya cezası ağırsa? Tam sınav üstü tıkarlarsa beni deliğe?.. Tüm düşlerim uçup yiterse avuçlarımdan? Bir yalan bulmalıyım. Mutlaka bir yalan bulmalıyım ki, polisleri inandırmalıyım. Salıvermezler kolay kolay. Ne demişti polis; «Polisin elinden pardesüyü sıyırıp tüydün!.. Hadi, bir arkadaşının adını verip, ders çalışıyordum, dedim. Ya o da başkasına gitmişse. Mart sona eriyor. Herkes ufaktan ufaktan çalışmada. Ya da en azından, arkadaşının evinden çıkan adam, böyle don gömlek mi olur, derler... Anamı dinlemeliydim. Havanın güzelliğine aldırma. Ceketini yanına al, demişti kaçkez... Kaloriferli daireye gidiyorum. Pufla yatakta yatacağım, hem belki Neşe ile yatacağım helecanından, gerek görmedim. Herkes ceketini attı, gündüzleri. Bir akşam için giyiniyoruz. Nerden bilirsin başıma böyle bir iş geleceğini? Hatta herşeyi ne güzel atlattım. Tam Unkapanı köprüsünün açılışına değin, sıyrılıp geldim Bebek kıyılarından. Birkaç adım kaldı eve... Onca yol yürüyen insan için birkaç adım... Tam evime varıp, sıcak yatağıma dalacağım düşüyle doluyken, polisler yakaladı. Ne belâ bu gece... Nasıl bir belâ... Bir sıyırırsam yakayı, bir daha tövbe... Kafası almayıp da, benden bişey öğrenmek isteyen, bize gelsin arkadaş. Anamın tavşan kanı çayı, muska böreğiyle sabahı etmeye benzemiyor bu ayaz. En kötüsü de bu polis, bekçi işi...»

— Çok koşmuş olmalısın delikanlı. Ayakta uyuyorsun. Otur...

Çevresine bakındı. Bedenini saran ısıdan da sezinlememişti karakola geldiklerini. Hemen yanında, hazeran bir sandalye var. Oturdu çökercesine. Ellerini birbirine kenetleyip, dizlerinin arasına soktu. Çenesini her zaman yaptığı gibi bağrına dayayıp, bekledi.

— Adın?

— Vedat...

— Soyadın?

— Emek...

— Hangi okulda okuyorsun?

— Teknik Üniversite'de...

— Ya... Kaçıncı sınıf?

— Son sömestr...

«Sınıfla konuştuğuna göre, üniversiteye hiç gitmemiş. Cahilin biri bu polis. Dikkatli olmalı. Böyleleri iş açarmış adamın başına. Oktay, biraz tahsillisiyle karşılaştın mı, durum değişiyor demişti. Tahsillisiyle değil gâliba, kültürlüsüydü... Aman, ne ayırımı var tahsille kültürün? Yok... Ben dikkatli olayım, yeter?»

— Pek güzel... Neden polise karşı durdunuz?

— Karşı durmadım...

— Son yakalanmanızdan söz etmiyorum. Önceden, niye kaçtınız?

— Öncesi yoktu efendim... Ben... - Herşeyi söyleyiverecekti birden. Yutkundu. - Şey, benim buraya gelişim bir raslantıdır...

— Boya kutusu da mı?

— Evet. Asıl raslantı odur...

— Peki, siz bu söylediğinize inanıyor musunuz?

— Doğruya inanılır efendim...

— Yahu sen de amma açıkgözsün ha...

Kahkahayla güldü polis. Dudakları gerilince, ağ-

zının iki yanını dolduran altın dişler parladı iğrenç iğrenç. «Siz demişti ilkin. Sonra sen, dedi... Pek büyük bir yalan gibi görünüyor anlaşılan, söylediklerim. Nasıl inandırsam, işin doğrusuna?»

— Açıkgöz olsam, böyle yakalanmazdım.

— Biz yakalarız arkadaş. Anladık üniversitelisiniz, ama biz de polisiz...

— Evet... Polissiniz.

— Ben, komiserim.

— Komisersiniz.

— Her neyse... Biz şimdi tutanağı yapalım, imzalayın, sabahleyin savcılık düşünür gerisini... Daktilonun başında uykulu kızıl gözlerle bekleyen polise döndü komiser. - Yaz, Nerden emir aldığını bir türlü söylemeyen Vedat Emek, sokaklara, görünebilir köşebaşlarına, bu ülkenin yetiştirdiği en büyük kişilerden olan sayın Başbakanımız için, sinkaf sözleri yazarken yakalanmıştır. Kendisi tarafından da okunup, onaylanan işbu tutanak, 27 Mart 1960 gecesi, Karaköy karakolunda düzenlenmiş ve sanığın imzasıyla, gereğinin yapılması dilenerek savcılık yüksek katına sunulmuştur. - Alaylı alaylı Vedat'a baktı. - Nasıl, ezbere biliyoruz değil mi numaralarınızı? Bize de acıyın be arkadaşlar, - diye sesini yumuşattı birden. - Biz bu devletin görevlisiyiz. Sizse, yarın devlet katında en yüce görevleri alacak, genç, aklıbaşında insanlarsınız. Gece yarılarından sonra, hırsız hain gibi, orayı burayı boyamanın ne anlamı var?

— Ben!..

— Evet... Sen boyamadın. Bu kaçıncı biliyor musun? Belki seni bile kaçıncı kez dinliyorum. Biz de insanız yahu... Bunca çapulcuyla uğraştığımız yetmezmiş gibi, bir de üniversite gençleri çıkarsa başımıza ne yaparız? - Birden sustu. Gözleri konuşmayı

sürdürüyordu. Dudakları da... O yana bu yana çeviriyordu bakışlarını ak, kızıl karışımı. Sözlerinin yanısını yineler gibi büzülüp kıvrılıyordu dudakları. Arada bir sırıtıp, düzgün, altın dişlerini parlatıyordu. Sonunda, söyleyeceğine karar vermiş gibi, - istersen burda kalabilirsin, - dedi. - Nezarethanede bir sürü serseri var. Bitlenir, mitlenirsin.

Söylenenler boğaz yolundaki yağmur gibi akıp gidiyordu üstünden. Hiç bir şey anlamamıştı Vedat. Son cümleyi yakaladı bir. Kıpırdandı. Boynunu iki yana bükerek başını bir omuzundan, ötekine değdirdi. Komiserin tikleri o'na geçmişti sanki. Dudakları büzüldü. Bir şey söylemeye hazırlanırken vazgeçti. Komiser sürdürdü o'nun yerine.

— İmzala tutanağı, geç arkadaki koltuğa, kestir biraz.

Arkaya baktı o zaman. Karakolun içindeki, sigara kokulu ısı, bedenini iyice gevşetmişti. Birden uykuyu özledi. Yadsımak bişey getirmiyordu nasılsa. Kaçkez olmaz, kutu benim değil, demişti. Kimse dinlememişti. Polis bildiğini yapıyor, tutanağa bildiğini yazıyordu. Şimdi yeniden dirense... İçindeki direnç kıvılcımının bir esnemeyle, iyice söndüğünü gördü. Artık korkmuyordu... Uyumak istiyordu. Şöyle günlerce sürecek, deliksik bir uyku... Ders çalışırken sabahlamaların, Bebek - Unkapanı arası yürümenin tüm yorgunluğu, omuzlarından bir yorgan gibi bastırıyordu.

Ağır ağır doğruldu. Tutanağı yazan polis, elindeki tükenmez kalemi uzatıp, işaret etti, imzalayacağı yeri. Kalemi aldı. Biran elinde çevirdi. Daha kolay tutulacak yerini arıyormuşcasına. Ucuna, tepesine baktı. Çenesini göğsüne yapıştırarak, imzaladı. Sonra, polisle komiserin, sırıtarak birbirine baktığını

görmeden, kıtıkları fırlamış koltuğun üstüne bıraktı kendini. Esnerken, ağzını kapatmayı unutarak, ellerini göğsünde kavuşturup, bacaklarını uzattı. Başını güçlükle kaldırıp, koltuğun iyice yağlaşmış arkasına dayadı. Yerleşiyorcasına kıpırdandı bir iki... Daldı...

Bir boşluğa yuvarlanıyor sezgisiyle başını dikti. Göz kapaklarını kırpıştırarak, bakındı. Uykusunu yeni traşla gidermişcesine zindeleşmiş bir polis yüzüyle karşılaştı. Hemen toplandı. Dikildi birden. Bacaklarını kasıp, başını kaldırarak anlamsız anlamsız baktı polisin yüzüne. Adam elindeki pelür kâğıdını uzatarak, mırıldandı. İlkin anlamadı ne dediğini. Dikkat edince;

— Saat sekiz buçuk, hemen yola çıkarsak, dokuzda savcılıkta oluruz, - diyordu.

Savcılık sözünü duyunca, uyandı bilinci. Tutanak aklına geldi. İmzası... Yazılanlar. İsteksizce doğruldu. Karakol köylülerinden aklında kalanla, elinde olmaksızın kollarını uzattı kelepçe vurulsun diye. Polis oralı olmadı.

— Kaçacak değilsin... - Sonra parmağıyla, kapının dışında bir yerleri işaret etti. - Tuvalet orda. Bir yüzünü yıkasan iyi olur.

Canlanıverdi.

Ağzında, hiç gitmeyen bir acılıkla, tuvalete yöneldi. Doluydu. Bekledi bir süre. Polisin biri, tek eliyle pantalonunun düğmelerini ilikleyerek çıktı. Amonyak kokusunun genzini yakmasına aldırmadan girdi. Pisliğin ortasında, ayaklarının burnuna basarak tünedi. İşini bitirdikten sonra, uzun uzun ellerini, yüzünü yıkadı. Sabun yerine, lavabonun çukuruna

bırakılan sıvı, tüm yıkamalara karşın, kaygan kaygan sıvaşıyordu. Mendilini çıkarmışken yeniden cebine koydu. Yapışkanlığı giderinceye, suyun altında tuttu elini. Yüzünü ovarak, kazıdı sanki köpükleri. On mumluk ampulün ölgün ışığı altında, sırı dökülmüş kırık aynanın çillerinde, yüzünü aradı. Bulamadı. Mendiliyle, ellerini, yüzünü kanırta kanırta sildi. Sarıya çalan kızıl sakallarını kaşıdı tırnaklarıyla. Dışarı çıktığında, tırnaklarının arasındaki pisliği görerek irkildi. Bunca temizlik yetersizdi demek. Yeniden dönüp, yıkamayı kurdu. Geç kalmıştı. Daha o adımını atar atmaz, biri girmişti. Üstelik polis, elinde tutanak, şapkasını hafif yanlayarak başına geçirmiş, onu bekliyordu. Yaklaştı. Karakolun üç basamak mermer merdivenini indiler. Başını çevirip baktığında, mermer kapının tam üstünde armalar, yeşile boyanmış bayrakların birbiriyle kaynaştığı bir oymaya takıldı gözleri. Polisten daha geride kalmamak amacıyla, adımlarını uzattı. Yan yana yürümeye başladılar. Karaköy alanına geldiklerinde, polis otobüs durağına yöneldi. Kemeraltı'ndan bir otobüsün burnu göründüğünde kıpkırmızı oldu Vedat... Otobüs, giderek büyüdü. Durağa yaklaşırken, polis'in kolunu tuttu. Polis, şaşırarak baktı yüzüne.

— Şey, - dedi Vedat. - Şey, paralarım ceketimdeydi.

Polis, hiç sesini çıkarmadan başını salladı. Kolunu kurtarıp, sırtından itti otobüse. Biner binmez Vedat'ın yeni birşey söylemesine bırakmadan, parayı uzatıp, parmağıyla o'nu göstererek;

— Adliye'ye bir öğrenci, - dedi.

— Paso?!.

Vedat, alışkanlıkla, gömleğinin üst cebinden öğrenci kartını çıkarıp gösterdi. Biletçi, polis'in kaş göz

işaretine uyarak, kestiği parçasını eline tutuşturdu. Başını polisten yana çevirdi. Genç, ablak yüzünde sürekli bir gülümseme olan biriyle karşılaştı. Gözlerini kırpıştırdı. Dudaklarını büküp, yarı üzünç, yarı gülümsemeli bir yüzle;

— Sağol, - dedi.

Otobüs öylesine doluydu ki, kıpırdanmaları olanaksız. Eminönü'ne geldiklerinde, boşalanların yerine sürüklendiler. Polis arkalarda kalmıştı. Sirkeci dalgasıyla, yanına sokuldu. Aynı koltuk arkalığına biri sağ, biri sol eliyle tutundular. Omuzları birbirine geçmiş durumda, otobüsün devinmesine uyarak sallandılar. Tam önündeki kızın başı, çenesine geliyordu. Otobüs yavaşlayıp hızlandıkça, kız sallanıyor, baskıdan kurtulmuş birkaç özgür saç teli, Vedat'ın burnunu gıdıklıyordu. Yeni bir gıdıklanmada, eğilip başını çarpıtarak yüzüne baktı. Bu da bir üniversiteli olmalı. Kalın kitaplarını göğsüne bastırmış, gözlerini pencereden dışarı dikmişti. Ezbere bildiği yedek parça toptancılarını, otel adlarını, Adli Tıp ve Gülhane karşısındaki mezar taşlarını seçiyor gibiydi. Bilinçsiz bir bellek alışkanlığıyla, eskiden görmediği ayrıntıları görüyor, otobüsün hafif buğulu penceresinden, tanıdık bir yüz arıyor sanki. Durakta ansızdanmışcasına fren yapan otobüs, kızı Vedat'ın, Vedat'ı polisin üstüne yığdı. O zaman dalgınlığından sıyrıldı kız. Tuttuğu koltuk arkalığını, ip germe oyunundaki gibi ağır ağır kendine çekiyormuşcasına doğruldu. Dönüp, ince bir gülümsemeyle, «Pardon,» dedi.

Vedat, boştaki eliyle üstteki tutacaklara saldırıp doğrulurken, aynı sözcükle karşılık verdi kıza. Sultanahmet durağına geldiklerinde polisin yüzüne baktı. Adam, bu bakışı kendince anlamlandırarak;

— İstersen, inelim, - dedi..

— İnelim...

Kızı, onun önündekileri sıyırarak, kapıya yanaştılar. Şoför düğmeye basıp, kapatmak üzereydi çıkışı. Birilerinin telâşla yaklaştığını sezinleyip, baş sallayarak vazgeçti. Elini vites koluna atarak, oynadı sezinlemeden. Onlar iner inmez, önce arabaya yol verip, sonra kapıları kapattı.

Yerebatan sarnıcının yıkıklığında dikildiler birbirine bakarak. Adliye'nin, küt binası karamsar bir kurşunilikle somurttu karşılarında. Polis bir baş işaretiyle yolun karşısını gösterdi. Yan yana karşı kaldırıma geçtiler. Sultanahmet kapalı durağında, okula gitmek için otobüs bekleyen Sacide, bir baş işaretiyle selâmladı o'nu. Görmedi... Polis kızın selâmıyla duraklayınca, başını çevirdi. Sacide el ediyordu.

— Arkadaşın mı? - diye sordu Polis.

— Aynı sınıftayız...

— İstersen konuş.

— Konuşabilir miyim?

Sacide, onların duraklamasından yararlanarak yanlarına gelmişti. Karşılıklı durdular. Kız, anladım dercesine başını salladı. Sessiz bakıştılar. Sacide'nin gözlerinde bir hayranlık yanıp söndü. Anlamadı Vedat. Küçümseme olarak yorumladı kızın bakışlarını. Başını önüne eğiyordu ki, elini uzattı Sacide.

— Günaydın...

— Günaydın.

— Bişey istiyor musun?

— Oktay'a selâm söyle... - Ağzından bişey kaçırmışcasına irkildi. - Arkadaşların tümüne selâm söyle...

— Söylerim. Ne diyorlar?

Vedat anlamsız baktı. Polis, ondan önce davranıp, eliyle yolu gösterirken;

— Duvarları boyamak küçük hanım. Ağır bişey değil..

— Ya, teşekkür ederim, - dedi Sacide... Durağa giren otobüsü kaçırmamak amacıyla, hızla yanlarından ayrıldı.

O gittikten sonra heyecanlandı Vedat. O zaman, kızın gözlerindeki ışığın hayranlık olduğunu bilincinin derinliklerinde duydu. Dikildi birden. Korkulacak bir iş yapmadığının rahatlığına ulaştı. Polis, ondaki değişikliklerden habersiz, önünden geçtikleri simitçiden iki simit aldı. Birini uzattı Vedat'a...

— İyi gelir. Zamanımız olursa, birer de çay içeriz beklemede...

— Teşekkür ederim. Benim almam gerekliydi.

— Kolay değil... Üşüdüğün yetmiyor mu? Hem önemli de değil... Bugün benden, yarın senden, diye geçiştirdi polis.

Simidin, susamlı nohut mayası kokusunu damağında duydu. Hiç böylesine güzel olduğunu bilmezdi. Sevecenlikle baktı Polis'e. Hiç de fena birine benzemiyordu. Ödevini içtenlikle yapmaktan öte bir davranışta bulunmamaya çalışıyor. Bu arada, ne iyi bir insan olduğunu kanıtlamak için hiç bir pundu kaçırmıyordu. Akşamkilerle, bunu karşılaştırmak istedi. Belleğinin yanıldığını, akşamkilerin de bundan pek ayırımı olmadığını kesinlerken, kollarındaki parmak izleri sızladı. Karakol öykülerinin, dayağın, sövgüsünün acıklı olguları dizelendi belleğine. Kendi başından geçenleri anımsadı sonra. Başını salladı. «Hiç zorlamadılar beni...» Başını sallayınca, polis yüzüne baktı. Bir şey söylemesini bekledi. Ses gelmeyince;

— İyi bir savcıya düşersek, salar seni. Pek pek dava açar. Sonra esaslı bir avukat tutarsın. Ya da tutarlar, sıyrılır çıkarsın.

— Öyleyse niye yakalayıp, uğraşıyorsunuz?

— Buyruk böyle. Bizim işimiz bu...

Omuzlarını silkti bu yanıt üstüne. Yeni bir güvence almanın sevinci dolandı yüzünde. Çamurlu yıkıklığı geçtiler. Adliye'nin parke kaldırımlarında ayaklarını sürükleyerek mozaik merdivenleri tırmandılar. Polis, bileğindeki saatle, adliyenin girişindekini karşılaştırdı.

— Üç dakika geri, - dedi... - Her zaman geri kalır...

Konuşurken büyük saate baktığını anlayarak, geri kalanın adliye saati olduğunu sezinledi. O zaman, dokuza çeyrek kaldığını gördü. Daha doğrusu, yine ezbere bakıp, neden sonra kesinledi. Yeniden baktığında yelkovan birden, bir sonraki çizginin üstüne atlayıvermişti. Polis kolundan tutarak, beklemeye giden koridoru gösterdi.

— Savcı gelmemiştir daha. Sanım doğru çıktı. Birer çay içebiliriz, - dedi.

Demir bir kapıyla, üstündeki kocaman kilite takıldı gözü. Tam kapıya yaklaşırlarken boş bankı gösterdi polis;

— Burada oturalım, orası tutuklular içindir, - dedi.

Oturdular.

Danışmanın camlı kulubesinden çalımlı çalımlı çıkan resmi giysili biri yanlarına geldi. Elini kaldırıp, parmaklarıyla şapkasının ucuna dokundurarak bir selâm verdikten sonra;

— Kaç gündür görünmüyordun Selâhattin Efendi, - diye sordu.

— Nöbetteydim. Dün akşam gittim eve. Sabahleyin de bu beyi, suçüstüne getirmekle görevlendirdi Başkomiser.

Midesinde bir sızı belirdi. Suçüstü, tutuklamayla bitebilirdi. Kıpırdanıp, kıvrandı. Bir soluk gibi geğirdi. Ağzında, biraz önce bitirdiği simitin nohut karışımı, susam kokusunu duydu. Dilini çıkarıp, dudaklarının kıyısında kalmış bir iki susamı yaladı. Danışmadaki görevli, sürdürüyordu konuşmayı.

— Ben de, iyice burdan ayağını kestiler sandım... Ne var ne yok?

— İyilik... Basın savcısı gelmedi değil mi daha?

— Oho... Beylerimiz, dokuz buçuktan önce gelirler mi? Gümüş taklidi kalaylı bakır tabakasını çıkardı. Açıp, Selâhattin Efendi'ye uzattı ilkin. - Telle bi tane... Savcı da nerdeyse gelir. İlk kalabalığı hiç kaçırmaz. - dedi... Polis, uzanıp bir sigara aldı. Tabakayı, Vedat'ın önüne tuttu. - Sen de yak, geçmiş olsun.

— Teşekkür ederim, - diye yanıtladı Vedat. Her iki şey için.

Adam tabakayı uzatmış, diretti...

— Al al, iyi gelir... - Sonra bir yerden tanıyormuşcasına uzun uzun süzdü Vedat'ı. Başını kaşıdı boş eliyle. Çıkaramamışçasına salladı. - İlk mi geliyorsun?

— İlk, - dedi Vedat.

Daha bir direndi adam.

— Yak öyleyse... Al, yak... O zaman daha iyi gelir...

Polis, al anlamına başını sallıyordu. Elini uzattı. Parmaklarının titremesini görüp, çekmek istedi. Adam aldırışsız ve görmemişcesine tabakayı avucuna doğru itivermişti. Dişlerini kenetleyerek titreme-

ye engel oldu. Sigarayı acemi parmaklarla dudaklarına götürdü. Polis Selâhattin, fitilli çakmağını çıkarıp, birkaç kez salladı. Sonra çaktı. Yakamadı. Danışmadaki görevli, kıkırdadı;

— Kaçkez at, dedim, sana şu mereti. Babanın tek mirası gibi saklamakta inat ediyorsun.

Selâhattin, hırsla daha bir salladı çakmağı. Bir yandan sallıyor, bir yandan yanıt yetiştiriyordu görevliye;

— Keyifli olduğu zaman beni hiç utandırmaz... Çaktı... Yanmıştı. - Hah işte...

Uzattı çakmağı... Tepesinde kocaman bir alevle ilkin görevlinin sigarasını, ardından Vedat'ınkini yaktı. Yeni bir deneme yapmak ister gibi durakladı biran. Sonra vazgeçip, kendisininkini yakıp, söndürdü.

İlkkez, onlar gibi derin bir nefes çekti sigaradan Vedat... Öksürmeye başladı. Adam babacan babacan gülümsedi.

— Değişik sigara öksürtür adamı.

— Değişiklik değil, - dedi Vedat. - Ben pek içmem de...

— Eh, desene kısmet, burda başlamakmış.

Birden sigarasını avucunun içine alıp, hafif kamburlaşarak seyirtti. Onun bu davranışı polisi de etkilemiş, hemen topuklarını birleştirip, şapkasını kucağına almıştı. Sonra, başını sağa sola çevirip, bedenini eğip bükerek, geleni görmeye çabaladı. Göremeyince, kaykıldı yine arkasına.

Çaycı, elinde koca bir askı, içinde kırk-elli bardak dolusu çayla, sallana sallana danışma görevlisinin yanında durdu. Bir çay verdi o'na. Sonra Vedat'la, polis'in yanına geldi. Birer tabaksız bardak uzattı. Polis cebine davranırken, başını salladı;

— Bu çaylar Seyfi amcadan... Hoşgeldin çayıymış...

— Sağolsun, - dedi polis. Çaycı gider gitmez, bardağını rakı kadehi tokuştururcasına havaya kaldırıp, gülümseyerek selâmladı Seyfi amcayı. Yudumladı. - İlk demi pek güzel olur bu bastı bacağın. Az sonra iyice kalabalıklaştı mı burası, bulaşık suyuna benzer içtiğin. Adamın midesi bulanır.

Seyfi amcanın sigara saklamaları, kamburlaşmaları sıklaştı. Polis çayının son yudumunu içip, bardağını bankın ayağı dibine korken, gülümsedi.

— Kodamanlar gelmeye başladı...

Bu kesin yargı, güldürdü Vedat'ı. Danışma görevlisinin davranışından biliyordu kimlerin geldiğini. Belki de kendinden. Yıllar boyu alışkanlık haline gelmiş davranışların hangi anlama geldiğini etiyle, derisiyle duyuyordu adam. Ve yorumunu böyle bir duyumdan sonra yapıyordu. Polis, Vedat'ın ilkkez doğru dürüst gülümsediğini görerek, keyiflendi sanki. Sigarasının izmaritini iki parmağının arasına sıkıştırarak, karşı duvara fırlattı. İzmarit, külünü daha havadayken, ateşini duvara çarparak, saçtı. Renkli parkelerin üstüne düşüp yuvarlandı. Selâhattin, başarılı bir iş yapmanın onuruyla kabararak kalktı. Pabucunun burnuyla iyice ezip, duvarın dibine itekledi izmariti. Sonra, hiç bişey olmamış gibi gelip, Vedat'ın yanındaki eski yerine oturdu. Şapkasını elinde döndürerek gözlerini bir süre izmarite dikti. Uzun bir süre öyle kalıp, düşündü. Başını birden kaldırıp, Vedat'a baktı:

— Ne dersin, Hükümet gidici mi?

Kaygıyla çevresine bakındı Vedat. Ne diyeceğini bilmezlerin davranışıyla, boğazını aşağı yukarı oynatan birkaç yutkunma gezindi gırtlağında. Polisin

davranışındaki değişikliğin anlamını ilkkez kavrıyormuşçasına baktı gözlerine uzun uzun.

— Belli olmaz ki, - belirsizliğiyle geçiştirdi.

Polis'in, aklındakine yanıt almışcasına yayvan bir gülümsemeyle bakındığını görünce ürktü. Yanlış bişey söylediği kanısıyla ağzından çıkanı düşünmeye başladı. Kendince evirip, çevirdi. Anlamsız bir tümce söylediğine güveni gelince, rahatladı. O da Selâhattin gibi sırtını bankonun tahtasına vererek yaslandı. Hemen ardından, elindeki boş çay bardağına baktı şaşkın şaşkın. Koyacak bir yer aradı. Polis'in bakışlarını izleyerek, onunkinin yanına koydu.

Selâhattin, elini uzatıp, ceketinin kolunu kısaltarak, saatine baktı. Şapkasını başına geçirip, kıpırdandı. Dalgın, duvarla, tavanın birleştiği köşeye bakan Vedat'ı dürttü. İrkildi Vedat. Başını ansızdan polis'e çevirdi. Hep aynı gülümsemeyi görerek, ikirciklikten sıyrıldı. O da gülerek baktı adama...

— İstersen, çıkıp, yukarda bekleyelim savcıyı, - dedi Polis. - Seyfi amca haber verir ama, kapısının önünde beklemekten hoşlanır adam.

Vedat, bir baş devinimiyle onayladı. Kalktılar. Önünden geçerken, Seyfi amcanın buruşuk esmer yüzü yayıldı. Sigarasından, kimbilir kaçıncı, bir yenisini yakarak, izmariti yanındaki kum kutusuna attı.

— Erken davrandınız, sizinki gelmedi daha, diye lâf attı.

— Olsun, - dedi Selâhattin. Orda bekleyelim, dedik.

— İyi... Geçmiş olsun...

Başını salladı Vedat. Tam ağzını açacakken, polis atıldı söze.

— Onlarınki kolay iş Seyfi amca... Hükümet giderse, bizim zamlar yatar, asıl bize geçmiş olsun, - diye yanıtladı adamı.

— Gelen gâvur hükümeti mi? Elbet bu yapamazsa, o yapar...

— Yapıncaya kadar da, bizim canımız çıkar ama...

Yürüdüler. Merdivenlerden ikinci, sonra üçüncü kata çıktılar. Savcının odasının önüne geldiklerinde, kapının ağzında gezinen bir avukatla karşılaştılar. Avukat, onları görmeden, koridorun pencereye doğru uzanan ucuna değin yürüdü ağır ağır. Vedat, polisin elindeki tutanağı ilkkez görüyormuşçasına incelemeye başladı. Kapının ağzında ayakta ve karşılıklı duruyorlardı. Polis'in parmaklarıyla tuttuğu yerde, hafif bir kırışıklık belirmişti. Bu arada, yüzüne konan bir sineği kovaladı tutanakla. Saatinin minesi dökülmüş kadranı, akreple yelkovanı resimleşti belleğinde. Küçük saniye kolunun dönüşünü izledi düşüncesinde. Sonra bir şifre çözer gibi, resmin anlamını kavramaya daldı. Akrep, dokuzun üzerindeydi. Rakam yoktu ama, dokuz göstergesinin hemen biraz üstünde duruyordu. Yelkovansa, üç çizgisinden biraz aşağıda. Saat dokuzu yirmi geçiyor olmalı, dedi. Dokuz buçuktan önce gelmiyeceğine göre, daha çok bekleyeceğiz. Avukat, koridorun başına varmış, geri dönüyordu. Uzun boyu, sarışın güzel başı, alabildiğine genç yüzüyle her adımda biraz daha yaklaştı. Tam yanlarına geldiğinde, başıyla selâmladı. Sonra, kendi hesaplarına dalmışcasına yürüyüşünü sürdürdü. Koridorun geniş girişle birleştiği kapının ağzında ışıklı bir baş olarak dikildi bir süre. Döndü... Yeniden üstlerine gelecekken, birinin dürtmesiyle duraklayıp, dışarı çıktı. Sonra, yüzünde düzgün ak

dişlerini parlatan sevecen bir gülücükle, hızlı hızlı yaklaştı. Tanıyormuşcasına yanına sokulup, elini uzattı.

— Vedat Emek mi? - Bir baş işaretiyle olumlu yanıt alarak, sanısında yanılmamanın sevinciyle belli belirsiz ciddileşti. - Ben avukat Akgün Ersoy... Şimdi öğrenci derneğinden telefon etmişler. Savunmanızla görevlendirildim. - Polis'e döndü çevik bir davranışla. - Tutanağı görebilir miyim?

Selâhattin, Vedat'ın iplik iplik ördüğü tüm sevecenliği yıkan bir direnişle yüzünü kararttı... Başını olumsuz anlamda sallayarak;

— Savcı beyden alırsınız, - diye terslendi.

Avukat;

— Peki... Nasıl isterseniz, - deyip direnişsiz bir gülümsemeyle, Vedat'a döndü. - Nedir durum?

— Sabaha karşı köprünün açılmasını bekliyordum...

— Onu bırakın şimdi, - dedi Akgün. - Tutanaktaki durum nedir?

— Yazdılar, imzaladım.

— Anladım, - diyerek başını salladı Avukat. - İçerde, aynı şekilde konuş. Gerisini bana bırak. Umarım tutuklamazlar.

— Ben de...

Daha sözünü bitirmeye kalmadı. Polis, tutanaklı ve şapkalı ellerini kalçalarında birleştiren bir baş selâmıyla, kıyıya çekildi. Avukat toparlandı biraz. Başıyla selâmladı kapıya yanaşan adamı. Adam, gözucuyla selâmları alıp, odasına girdi. Bir iki nefeslendi polis. Sonra, sağ elinin işaret parmağını bükerek, kapıyı tıklattı. İçerden boğuk bir «gir,» sesi gelince açıp, tutanağı uzatarak girdi. O anı bekliyormuş gibi canlandı Akgün;

— Dikkatli ol. İlk soruşturmada, bizi sokmazlar. Sıkışırsan, ben bişey yapmadım de çık...

«Gerçekten bişey yapmadım,» diyecekti. Yutkunup vazgeçti. Avukatın duruşu, bakışı, gözlerinin içinde yanıp sönen kararlı sevecenlik, sönüverirdi. Biran, salıverilme umuduyla, o bakışlarda küçülme varsayımını karşılaştırdı. Polis'in dediğine göre, ağır bir suç değilmiş zaten. Bunları düşündüğü için de utanarak, başını önüne eğdi. Olur anlamına salladı. Polis çıkmış, kolundan çekiştirerek, avukattan uzaklaştırmıştı onu. Odaya girdiler. Savcı yardımcısı, hemen hemen odanın tümünü kaplayan eski bir camlı masanın ardına oturmuş, gözlüklerini iki parmağı arasına alarak, Vedat'ı süzmeye durmuştu. O ellerini koyacak yer bulamaksızın, iki yanına sallanırken arada bir önündeki tutanağa göz atarak; yıldırma kurnazlığına başvuruyordu. Bakışları, saçının ucundan, masanın kestiği yere değin iniyor, tutanağa bir baktıktan sonra bıraktığı yerden alıp, yukarıya değin çıkıyordu yine. Bu arada gözlerini, Vedat'ın bakışlarına daldırıp, gücünü isbatlamaya çabalıyordu. Vedat, kendisini masanın ardından her geçen an biraz daha büyüyen bu düşmanla, başbaşa bırakıp çıkmış olan polis'i düşündü ilkin. Giderek bir korku gelip saplandı yüreğine. Avukatın dediklerini tümüyle unuttu. İşte, karşısında oturmakta olan adam, öyle düşmanca ve yoketme özlemiyle tutuşmuş bakıyordu ki... İçinin titremesi, gözlerinden yaş olup akmak için, güçlü bir itkiyle tırmanıyorlardı gözpınarlarına. Onu engellemek amacıyla gözlerini kapayıp, derin derin nefeslendi. Kirpiklerinin ucunda belli belirsiz bir nemle gözlerini açtığında, savcı yardımcısının bakışlarını yüreğinde duydu. Adam, bu anı bekliyormuşcasına alaylı bir biçimde güldü;

— Pişman mısın?

Sarsıldı Vedat. İçinden geçirdiklerini, bir bakışta anlayıvermişti adam. Boynunu büktü. Dilini dudaklarında gezdirdi kuruluğunu gidermek amacıyla. Başaramadığı kuşkusuyla yeniden yalandı.

— Ben bişey yapmadım ki, - dedi kendinin olmayan bir sesle...

Savcı alaylı gülümsemesini sürdürüyordu. Vedat, sesinin korkulu boğukluğundan daha bir ürkmüş, sallandı. Savcı acıyan bakışlarını dikmişti bukez üstüne.

— Karakolda öyle dememişsin?

— Yorgun ve uykusuzdum.

Birden canlandı. Gerekçesini bulmuş olmanın heyecanıyla, başını dikti. Savcının dudaklarındaki alaycılığın donduğunu sandı. Gözlerini kırpıştırıp iyice baktı. Adam, hiç bir şey olmamış gibi gözlerini elindeki tutanağa çevirmişti. Onunla birlikte izledi satırları. «Düşünme sırası sizde Savcı Bey,» diye geçirdi içinden. «Deminden beri, ben ne yapacağımı bilmez durumdaydım.» Savcı başını kaldırdı. Dudaklarında donmuş alayıyla, gözlerini gözlerine dikti.

— Bu, imzanızın üstünde yazanlara gerekçe olamaz.

Şaşırıverdi. Bedenini ısıtan güven duygusunu biranda yitirdi yeniden. Dudaklarının kuruduğunu, tükrüğünün gırtlağında yumruklaştığını duydu. Savcının bakışlarındaki hıncın daha bir arttığı sanısıyla başını eğdi. Oysa adamın sesi, içini okşayan bir yumuşaklıkla akıyordu kulaklarından. Bakışlarıyla, sesinin böylesine ters olabilmesi mümkün müydü? Mümkün olmalı ki, bakışları dondururken, sesi salt sesinin yumuşaklığı ısıtıyor insanı. Ne var ki,

sözcüklerin her biri soğuk soğuk batıyor kişinin belleğine. Sesinden beklenen umut sözcükleriyle uçup yitiyor hemen. Yardım etmeyi düşünmüyor hiç. Yardım etmekten öte, yansız kalmayı da... Bir tek amacı var sanki. Ezmek... Karşısına getirilmiş olanı, kişisel hıncının basıncında posasını çıkarmak ve sonra gerekli işlemin yapılmasına önayak olmak. Son sözcükleri, belleğinde yankılanıp, kulaklarında zonkladı Vedat'ın. Boynunu büktü. Gerekçe olamıyorsa, yapabileceği hiç bir şey olmadığını belirlercesine, kararını bekledi savcının. Uzadı bekleyiş. Elle tutulur yoğunlukta bir karabasan biçimine dönüştü. Vedat, ağırlığını bir ayağından alıp, ötekine yükledi. O zaman başını yeniden kaldırdı Savcı.

— Bu tutanakta yazılı olanları kabul etmiyor musunuz?

— Neler yazıldığını bile doğru dürüst bilmiyorum.

— Bu imza sizin değil mi? - Sorusuyla parmağını üstünde tuttuğu imzasını gösterdi Vedat'a... Başıyla onaylayınca; - Okumuş olmalıydınız.

— Akşamdan beri ayakta kalmış, üşümüştüm...

Yeni bir istek belirdi belleğinde. Gözpınarlarına yeniden yaş saldırdı. Her şeyi hem de bağıra bağıra anlatıp, hafiflemek düşüncesi bir burgu gibi oydu beynini. Gözlerini iyice kapatıp, burnunu mendilinin arasına gizleyerek tuttu kendini.

Savcı, uzun uzun süzdü Vedat'ı. İlkkez karşısında görmekten gelen bir içgüdüyle, elini masasına vurdu. Yan odadan, elinde kalemi, mavi önlüklü genç bir kadın geldi odaya. Vedat'ı gösterdi.

— İfadesini alın, - diye buyurdu genç kadına. Vedat'a da; - Dikkatli konuşun. Sonra bir iyice okuyun, diye yol gösterdi.

Genç kadın, hazırlanmış tutanak kâğıdını daktiloya yerleştirirken, masasının önündeki eski sandalyeyi gösterdi başıyla. Polis tutanağına bakarak, kimliğini yazdı. Yüksek sesle:

— Soruldu, - deyip yüzüne baktı Vedat'ın. Ses gelmeyince, sabırsız sabırsız, - tutanaktaki ifadenizi kabul ediyor musunuz? - Hayır anlamındaki baş eylemini izledi. - Kabul etmiyorsunuz. Peki...

Sonra, yazdıklarını bir alışkanlık gibi mırıltıyla yineliyerek, vurdu tuşlara.

— Sanık, karakolda alınan ifadesini kabul etmediğini bildirerek, bir yanlışlık eseri tutuklandığını. Hiç bişey yapmadığını ve suçsuz olduğunu açıklayarak, salıverilmesini istemiştir. - Başını kaldırıp, gülerek baktı bukez yüzüne. Kâğıtları çıkarıp, önüne uzattı. Parmağıyla altta sağda sanık yazılı bir yeri gösterip; - Şurayı imzalayacaksınız, - dedi.

Vedat, mırıltıların dışında, «İşbu ifadesi yüzüne karşı okunup, kendisine imzalattırıldı,» sözcüğüne takıldı biran. İlgisizliğinden ötürü kızgın, başını sallayarak imzaladı. Genç kadın, tutanağı eline vererek;

— Savcı beye götüreceksiniz - dedi.

Kâğıtları aldı. Savcının odasına girdi. Uzattı... Savcı, başıyla otur buyruğu vererek yazılanları okudu. Sonra sert bir davranışla başını kaldırıp;

— Bakın Vedat Bey, ilkkez geldiğiniz için sizi bırakıyorum. Ama, birkez daha gelirseniz, tutuklatır, davanın öyle görülmesini isterim. Anladınız mı?

— Anladım...

Başını sallamıştı sözcüğü söylerken. Düşündü biran. Ta bilincinin derinliklerine akıp giden sözlerden, hiç birşey anlamadığını gördü. Yığılıvermişti. Tutuklama denildiğine göre, düşündükleri başına gel-

mıştı demek. Tutanağı uzattıktan sonra, savcının sert davranışı, kanının kulaklarında zonklamasına neden olmuş, sözcükler anlaşılmazlığı içinde, tutuklamayı kocaman harflerle yazmıştı gözlerinin önünde. O nedenle, kıpırtısız, bakıp kaldı savcıya...

Adam, alışkanlıkla süzdü Vedat'ı... Başını kaşıyarak, bakışları bir noktaya takılmışcasına öyle durdu biran... Sonra, uyardı;

— Serbestsiniz!..

Yeniden açılıvermişti belleği. Söylenen sözlerin, özgürlük anlamına geldiğini ancak çözebiliyordu. Zıpladı. Yarı eğilerek, yineletti yine de...

— Serbest miyim? Gidebilir miyim:

— Evet... Gidebilirsiniz.

Döndü... Kapıyı bulamadı. Buldu. Tokmağı yitirdi. Sonunda aranarak, çevirdi. Tam çıkarken;

— Polisi bana gönderin lütfen, - diye seslendi savcı.

Eli ayağına dolandı. Polis kapının ağzında bekliyordu. Savcının çağırdığını kendiliğinden duymuş, açılan kapıdan pervazı tıklatarak, girmişti bile.

Avukat, onu görünce sokuldu.

— Serbest bıraktı galiba...

— Evet. Öyle dedi...

— Eh iyi, fazla uğraşmayacağız, demektir. Gidebilirsiniz.

— Polisi çağırmıştı da...

— Canım, o, onların arasındaki iş. Gidebilirsiniz dediyse, oyalanmayın buralarda.

— Peki...

Ayaklarını sürükleyerek, merdiven başına geldi. Polis arkasından yetişmişti. Onu görür görmez sokuldu. Vedat, elini uzattı;

— Teşekkür ederim, - dedi. - Çok teşekkür ederim.

— Ben görevimi yaptım... Geçmiş olsun... Yine iyi yanına geldiniz savcının.

— Sağolsun. Seyfi amcaya da teşekkürlerimi iletirseniz, sevinirim.

— Tasalanmayın...

Hızla indi merdivenlerden. Adliye'nin önünde güneşle gözü kamaşınca, yıllar boyu zindanda kalmış gibi gözlerini kırpıştırdı. Derin derin nefeslendi havayı. Sonra, önce üniversiteye mi, eve mi gitmesi gerektiği konusunda kararsız, dikildi merdivenlerde. Kafasında, ölçtü ikisinin uzaklığını. Üniversite daha yakın geldi. Sonra aklına gelenle, daha bir kararlı durağa yönelerek, Taksim'e çıkan otobüslerde tanıdık bir yüz aramaya başladı.

Sınıfın kapısından girdiğinde, tüm bakışların üstünde toplandığını görerek ikirciklendi. Arka sıralardan birine ilişti hemen. Daha yerine yerleşmeden, Oktay geldi yanına. Profesörün sözünü kesip, onlara baktığına aldırmadan, fısıldadı.

— Bıraktılar mı?

Başıyla onayladı Vedat. Oktay, sırtını sığazladı. Profesör, suskuyu uzatınca;

— Arada konuşuruz, - deyip, yerine geçti Oktay...

Arkadaşlarının dönüp dönüp kendine bakmalarından, bakışlarındaki sevecenlikten daha bir şaşkına döndü. Başını önüne eğip, gözlerini göstermeden süzdü tümünü. Gözucuyla, Neşe'ye baktı. Sağ elini çenesine yaslamış, kalemini ağzına alıp ona bakı-

yordu. Bakışlarının karşılaşmasından çekinerek, kendini derse vermek istedi. Mümkün değil... Bakışların, gülücüklerin ve akşamdan beri olanların tüm basıncı omuzlarına binmişçesine, kapaklandı sıranın üstüne. Bir zil sesi, midesinde yankılandı. Karnına sancı saplanmış gibi kaykıldı arkaya. Profesör, çantasını toplayıp, asistanlarını ardına takarak çıkıp gitmişti.

Sacide sokuldu yanına.

— Hemen ilettim Oktay'a dediğini. Dersteydi. Koşup, telefon etti.

— Teşekkür ederim.

Oktay koluna girdi. Kalkmasına yardım edercesine çekiştirdi.

— Demek bizden habersiz işler karıştırıyorsun. Alacağın olsun, - diyerek yürütmeye başladı...

Bir grubun ortasında kapıya geldiklerinde, Neşe gülerek yaklaştı.

İrkildi Vedat... Kaçınmak, konuşmayı engellemek için bişeyler yapmayı kurarken, kulağına fısıldadı kız;

— Kitapların sıranda...

Oktay'ın kolunda öğrenci birliğinin küçücük odasına girdiler. Başbaşa kaldıklarında, azarlayan bakışlarını üstüne dikti Oktay...

— Bu işler, grup işidir Vedat. Bi daha canın duvarlara yazı yazmak istediğinde, bana haber ver.

— Olur... Ne zaman istersen, sen haberle beni.

Anlaşmışcasına rahatladılar. Olup biteni sormadı Oktay. Aylardır kendi yaşamından, bir küçük kesiti yeniden yaşar gibi baktı gözlerine, Vedat'ın. Gülümsedi. Birden irkildi Vedat... Başını kaldırıp, sevecenlikle baktı Oktay'a...

— Çok yorgunum - dedi. Gidip yatsam iyi olur.

— Evet, haklısın.

Odadan çıkarlarken, birdenmiş gibi aklına geldi. Durakladı. O duraklayınca, Oktay da sallanarak durmuştu. Başı yerde, hafif bir sesle konuştu Vedat.

— Yol param yok...

Oktay, elini cebine atıp, bir bütün lira çıkardı. Cebine koyarak, sırtından itti. Kapıdan çıktılar. Uzun boylu, esmer bir genç, yaklaşıp boynuna sarıldı birden. Şapur şupur yanaklarından öperek kutladı o'nu.

— Sağol abi, okulumuzun yüzünü ağarttın.

Oktay aldırma demeye zaman bulamadı. Birden çevresi sarıldı. Kimi omuzlamak, kimi sırtını sıvazlayıp, yüzünü öpmek isteyen öğrenciler, geniş ve kat kat bir duvar ördüler çevresine. Vedat, giderek dikildi aralarında. Uykusuzluktan, yorgunluk ve üzüntçten kapanmak üzere olan gözleri açıldı. Çevresini saranları, onu alkışlayanları süzmek istedi tek tek. Başaramadı... Birbirinin benzeri yüzlerce yüz vardı sanki yöresinde. Ve birbirini itip kakarak, ona değmeyi övünç sayanlardı bunlar...

Sınıfa nasıl geldiğini, Neşe'nin bir gazete kâğıdına sardığı kitaplarını nasıl aldığını bilmiyor. Ders zili çalmasına karşın, dış kapıya değin ardından gelenler, omuzunu okşayıp, sırtını sığazlayanlar oldu. Ellerinden güçlükle kurtulmuşcasına, tüm ağırlığını çıktığı kapının ardında bırakarak dikildi. Güven dolmuştu içine. Neş'e, kalabalığın ortasında ucuzlamamış, arkadaşlarının hiç biri aşağılayan bakışlarla süzmemişlerdi onu. Tam tersine, bir kahraman olarak karşılanmıştı. Ve çevresinde toplanıp, ondan güç almak isteyenlerin sevgen çemberi içinde yengi kazan-

mış bir komutan dikliğiyle yürümüştü.

Gümüşsuyu'ndan Taksim'e doğru sardığında, birden dizlerinin çözülmek üzere olduğunu sezinleyip, büyük bir kaygıya kapıldı. Kendini biran önce, Taksim - Beyazıt otobüsüne atabilmek amacıyla hızlanmak istedikçe, ayaklarının bedenini çekmediğini görüp, kuşkusu artıyordu. «İster misin yıkılıp kalalım burda. Tüm kahramanlık olayını berbat edelim,» diye geçirdi içinden. «Bunu kimse görmemeli Vedat... Bunca acıyı göğüslemiş biri olarak dikilmeli, Taksim'e değin yürümelisin,» diye sıkıladı kendini.

Bacaklarını, bileklerinin her birine yüzer kiloluk kurşun bağlanmışcasına güçlükle kaldırıp indirerek, adımladı yokuşu. Her adımda, yaklaşacağına uzaklaştığı sanısı içinde daha bir ürkerek, zorla sürükledi vücudunu. Durağın kimsesizliğinde, boş bir otobüs görünce, sevinçle daldı içeri. Tek kişilik koltuklardan birine oturdu. Başını cama dayayarak kendini bıraktı. Düşünce, giderek yerini bir buluta bıraktı. Başını, beyninin tüm hücrelerini sarıp, uyuşturan bir buluta.

«Abi,» dedi Kemal. Kıvırcık saçlarını parmaklarının arasında uzatıp, alnında kâkülleştirerek.

— Biliyorsun. Öğrenci derneğinin kongresi ertelendi. Oktay abi, senin sözünü dinler. Bize destek olursan, arkadaşlarımla birlikte görev almak istiyoruz.

— Derslerinize çalışsanız daha iyi olmaz mı? - Diye sordu ilkin Vedat. - Dernekcilik güç iş. Ben bile başımı alıp yapamadım. Sonra yıl yitirmeyesiniz?

— Oktay abi bitiriyor bu yıl okulu. Hem de dernekciliğin en korkulu, en güç zamanında görev aldığı

halde. Eğer bize destek olursa, dersleri asmak isteğinde değiliz.

— Birkez konuşmalıyım.

— Zaten senden istediğimiz bu? Konuş... Eğer siz olmaz derseniz, bizim iyiliğimiz için diyeceğinizi biliyoruz. Hatta senin bir sözün bile yeterli bize.

— Ben dernekciliği bilmem ki Kemal. Bilsem, söylerim. Oktay'dan duyduğum, öğrencilerin işleriyle uğraşmaktan, kendi işlerini düzene sokamadığıdır salt.

Kemal, bir giz öğrenmek istiyormuşcasına sokuldu ağzının dibine.

— Oktay abi yakınıyor mu?

— Yok, pek yakınıyor denilemez, - derken, yüzünü buruşturup, omuzlarını kaldırarak, her şeyi bilen, gören ve sezen bir insanın çizgilerini resimleştirdi. Benim gördüğüm bu... Daha, doğrusu bazı olaylar sırasında sıkıştırdığımda, şimdi o iş kalsın, önce arkadaşların şu şu işlerini yapmam gerekiyor, demesinden anladığım.

Kemal, anlayışlı bir insanla yan yana olmanın sevecenliğiyle baktı. Sesini biraz daha kısarak, şimdi gizi kendisi aktarıyormuşcasına fısıldadı.

— Oktay abi her zaman öyledir. Paralanır bizim için. Ve mutluluk duyar bundan. Topluma yararlı olmanın mutluluğunu... Bizi özendiren de bu davranışıdır. Senin, hiç bir toplantıda öne düştüğünü görmedik. Hiçbir olayda, aramıza katıldığını saptamadık. Ama, önceki gün bir de öğrendik ki, baskıcıların karşısındaki en yılmaz savaşçılardan birisin. Şimdi hiç bir şeyle ilişkin yokmuşcasına davranışından anlıyorum, nice sade olmak gerektiğini. Her biriniz, bize iyi örnekler veriyorsunuz. Arkadaşlarım adına ayrıca teşekkür ederim. Bize olmaz derseniz, dersen,

demek ki, yeterli pişkinliğimiz yokmuş, deriz. Bizden iyi başaracak arkadaşlar tanıyorlar ki, derneği onlara teslim edecekler.

Nefeslerinin büyüdüğünü, göğsünün elinde olmaksızın kabardığını sezinledi. Karşısındaki iki sınıf aşağıda delikanlının, ağzından çıkacak her söze büyük bir güvenle boyun eğmeye hazır duruşu, biledi o'nu. Başını kaldırdı. Dalgın dalgın üniversitenin ağaçsız bahçesine dikti bakışlarını. Taş ve beton duvarların köşelerinde gezdirdi. Bir iki duvarda yapı hatası bularak yapana kızdı. Sonra, Kemal'in beklemekte oluşunu anımsayarak kurtuldu duvardaki yapı hatasının hesabından. Kızgınlığı geçip gitti. Gözlerini delikanlının gözlerine dikerek, karar vermenin güçlüğünü anlatıyormuşcasına;

— Oktay'la konuşurum, - dedi...

Kemal, tüm sorununu çözümlemişcesine sevecenlikle ayrıldı yanından. Yürüyüşünde bir büyümüşlük, dernek başkanlığını şimdiden üstünde taşımanın sorumluluğunu yüklenmişlik egemen oluvermişti. «Birkez konuşurum,» diye geçirdi. «Temiz çocuklar bunlar. Arkadaşlarına hizmet etmek isteğiyle dolular. Üstelik dernekcilikte de deneyimleri var. Eğer olmaz derse gerekcesini sorarım. Aklıma yatmazsa, doğrudan bunların yanını tutarım. Çocuklar benim ağzımdan çıkacak bir söze bakıyorlar. Dün ve bugünkü davranışlarından anladığım bu. Eskiden sıradan biriydim ben. Kendileri gibi biri. İki gündür, olağanüstü bir güç sahibiymişim gibi davranıyorlar. Hocalar bile, bana selâm vermeyi bir görev saymaya başladılar. Okulun en çalışkan öğrencisiyken, böylesine bir gücüm yoktu. Polis'le bekçiye nice kızıyordum önceki akşam. Yok, kızmadım. Kızmayı düşünemiyecek ölçüde kendi kendimle doluydum. Ne olduğunu

ben de bilmiyordum.» Sıkıldı düşüncelerinden. «Aman canım. Hem geçti her şey. Ben şimdi şu çocuğun isteğini yerine getireyim.»

Kalktı... Oktay'ın küçücük dernek odasına yöneldi. Kapının önünde, şebekesini yenilemek için kuyruğa girenler, onu görünce, hemen yol verdiler. Oktay, elinde damga, bir yandan mühürlüyor öğrenci kartlarını, bir yandan imzalıyordu. Yanında tanımadığı biri vardı. Soyadı sırasına göre dizdiği kartları, isteklisi geldikçe, eskisiyle değiştiriyordu.

Bir başını kaldırdığında görüp, beklemesini işaret etti Oktay. Kartları dizen, altındaki tabureyi ayağıyla itti oturması için. Oktay, işini sürdürürken, başını hafif yan çevirerek gözleriyle ne istediğini sordu. Vedat, sessiz baktı bir süre;

— İşin uzunsa, sonra görüşürüz, - dedi.

Oktay, önündeki kart yığınını gösterdi ilkin. Sonra aklına birşey gelmiş gibi, doğruldu. Kartları dizene;

— Ben şimdi geliyorum Sabih, - diyerek kapıya yöneldi.

Vedat, Sabih'in ayağıyla uzatıp, daha oturmadığı tabureyi eski yerine itti. Oktay'ın ardısıra, kapıdan çıktı. Bahçenin bir köşesine çekildiler. İki yanını gözledikten sonra, başını eğdi Oktay.

— Birşey mi söylemek istiyordun?

— Kemal iyi bir çocuk değil mi?

— Kemal?

— Makinanın başkanı galiba, sanırsam soyadı Üstkan'dı...

— Ha, tanıdım. Ne olacaktı?

— Bana geldi. Arkadaşlarıyla, senden destek istiyorlar seçimler için.

— Şu sorun... Bence de iyi çocuktur. Seçimlere değin bir iyi izletelim, derneğe yararlı olacaksa, desteklerim.

— Ben pek beğendim. Birkez de, senin aklına düşüreyim dedim...

— Aklımda... Bakarız...

— Teşekkür ederim.

— Değmez... Nasılsa, babamın tapulu malı değil. Biz onu bile kaptırdık da geri alana canımız çıktı.

Söyleyecekleri bitmişçesine birden yutkundu Oktay. Vedat'ın gözlerinin içine baktı uzun uzun. Sonra, hiç bişey demeden yürüdü. İşinin başına döndü. Vedat, olduğu yerde kaldı. Arkasından izledi Oktay'ı bakışlarıyla. «Yaptığı işin bilincinde değil bu... Bunca çaba harcıyor. Bunca işin üstesinden geliyor, sanki hiç ilişkisi yokmuş gibi. Doğal bir işlevin gereklerini yerine getiriyormuşçasına ilgisiz ve rahat... Bu sağlamlığa nasıl ulaştı acaba?.. Sorup öğrenmeli... Yarın akşam, koluna girip, bir köşeye...» Biri koluna girmiş, çekiştiriyordu. İlkin çekiştirmenin etkisiyle bir adım attı. Sonra dönüp, koluna girene baktı. Neşe'ydi...

Korunma içgüdüsüyle, yüzündeki tüm canlılık, yerini bir anlaşılmazlığa bıraktı. Gözlerini kaçırmak amacıyla, çenesini bağrına dayadı. Neşe, aldırışsız, çekiştiriyordu. Bir adım daha attıktan sonra, çekingenliğini gidermek amacıyla olacak, konuşmaya başladı;

— Kafandan neler geçtiğini bilemezdim. Suç bende oldu. Böylesine önemli işlerle uğraşan insan, kişisel davranışında yanlışlık yapabilir. Başarısız bir denemeydi akşamki .Gerçekten ne dediğimi bilmiyorum. - Sokuldu. Tüm ısısını erkeğe aktırmak ya da onunkinden yanmak isteğiyle sarılırcasına yaklaştı. -

Öylesine istiyordum ki, bir anda kaskatı kesildiğimi, dünyanın başıma yıkıldığını sandım. Çocukça davrandım biliyorum. Biraz ben çaba harcasaydım, biraz sen, her şey istediğimizden güzel olurdu... - Dudağını kulağına yapıştırırcasına yaklaştı. Ilık nefesi, Vedat'ın doğaldan büyük kulağının kıkırdağında, memesinde dolandı. Ordan ensesine, bedenine, sinir uçlarına yayıldı. Bir yay gibi gerdi bedenini. Sürdürdü sözlerini; - Yine de olabilir. Bitmiş bir deney olarak görmemeliyiz bunu. Seninle olduğumda ne kadar rahatladığımı biliyorsun. Akşam sen gittikten sonra, dakikalarca ağladım yatağımda. Hiç kimseyle öylesine istememiştim. Belki tepkim o yüzden sert oldu. Kalkıp, ardından gelmek istedim. Koşup yakalamak, yeniden yanımda olmanı sağlamak için ölmeyi isterdim, inan. Kimseyle böyle olmadım ben, Vedat... Deneyebiliriz yeniden. Eğer istersen, aynı hatayı işlemeden deneyebiliriz hem de istersen!..

Kolundan, kulağından iki yönlü bir ateş dalgasının ayak uçlarında, saçlarının dibinde birbiriyle sarmaşıp, güreştikleri sanısı içinde Vedat. Yüzünün yandığını sezinliyor. Kendini, kayıtsızlığın duvarlarıyla çevrelemek için canını verebilir şu anda. Mümkün değil. Alışmadığı bir açıklığın ortasında, çırılçıplak kaldığı duygusuyla titriyordu. Örtünmek, bedenini kavramış buz kalıplarının donduruculuğu yanında, tabanlarından beynine yürüyen dağlamanın alanından korunmak çabasıyla dişlerini kenetliyor. Bir tek sözcüğün iki gece önceyi baştan sona yeniden yaşatacağı düşüncesiyle kıvranıyor. Neşe'nin, büyük bir açık yüreklilikle, öteki erkeklerle ilişkilerini anlatışını canlandırmak istiyor belleğinde. Tümünün uçup gittiği, avucunun ortasında boyalı uzun, sert tırnakların basıncıyla, odayı baştan başa kaplayan

bir yatağın üstüne sürüklenişi canlanıyor belleğinde. Dokunduğunun biçimini alan yumuşaklıklar, kanını emme çabasındaki sülükler gibi sarıyor dört bir yanını. Silkinip kurtulmak istiyor. O akşamki tükenmişliğin, her an başarısız bir deneyime dönüşecek acele davranışından sakınma düşüncesiyle çakılmışcasına tenini teninde duyduğu genç kadının yanında yürüyor. Adımlarını birbirine uydurarak ilerliyorlar. Park Otelin barına doğru... Kapıya geldiklerinde kendine egemen oluyor Vedat. Ve her zaman, kurtarıcısı mı, batırıcısı mı olduğunu bilmediği duyguları, ters tepkisiyle doğrulamasını sağlıyorlar.

— Belki bir gün, - diyor, Neşe'nin kolundan sıyrılırken. - Belki birgün deneriz yeniden. Ama, bugün olmaz... Çok işim var...

Neşe, içten ve alaylısını çok iyi tanıdığı saf bir gülüşle, gözlerini kırpıştırıyor gözlerinde, kamaşmışçasına. Sevecen, boğuklaşmış bir isteğin buğulandığı sesiyle; - Alakoymak istemem, - diye yanıtlıyor. - İşin izin verdiği bir zaman olabilir. Sen saptayacaksın. Çünkü, yanına yaklaşmak bir ayrı çaba istiyor. Arkadaşların gözbebeği oldun. Ben, istediğin zaman, verdiğim sözü tutmaya hazırım.

Derin bir nefes alarak bardan içeri girdi. Vedat, ağır ağır döndü. Karşı kaldırıma geçip, Taksim'e yönelirken; «İyi ki içeri girmedim. Ödemek zorunda kalsaydım içtiğimizin bedelini, yine ceketsiz tutardım evin yolunu,» diye düşünmekten kendini alamadı. Kaldırıma çıktığı anda, Sacide'yle karşılaştı. Birini bekler gibi, duruyordu. Vedat yaklaşınca hemen yanaştı.

— Neşe'yle gidiyorsun sanmıştım...

— Anlatacağı şeyler vardı.

— Ya, iyi... Bizim yurttan arkadaşlar, seninle konuşmak istiyorlar.

— Konuşalım...

— Bizim de bir katkımız olsun istiyoruz kavgaya. Bunu da en iyi sen bilirsin diye düşündük. Tanıştığımız için, kuşkulanmazsın savıyla, beni görevlendirdiler çağrılamağa...

— Neden kuşkulanayım. - Toparlanmıştı yine. Yapılması gereken, herkes tarafından uygulanırsa, daha etkili olur.

— Bunu bir de senin ağzından duymak istiyorlar. Bizim yurdun kantini sekiz otuza değin açıktır. Toplu halde olduğumuzda, ses çıkaramazlar.

— Anladım... Gelirim...

— İstersen birlikte gideriz.

— Olur. Birlikte gidelim...

Taksim'den Beyazıt otobüsüne bindiler. Kalabalığın ortasında, yan yana dikildiler. Vedat, iki öğrenci bileti aldı. İki gece önce, yaya, üşüyerek geçtiği yollardan, sıcak otobüsün içinde, buğulu camlardan vitrinleri seyrederek geçmeye başladılar. Köprünün başına geldiklerinde, yüzünde belli belirsiz bir kasılma oldu Vedat'ın. Otobüs, Haliç'in kirli sarıya dönüşmüş sularını altında bırakırken, gülümsemeye dönüştü kasılması. Köprü kapalı olsaydı, böylesi bir dönüşüm içinde bulunmayacağını duydu bilinçaltında. Başını çevirerek, unutmaya çalıştı geçenleri. Yeni bir oluşumun karşısındaydı şimdi. Bu oluşumun yeline bırakmalıydı kendini. Bırakmıştı da... «İki gece önce, burda beklerken neler kuruyordum. Salt burda beklerken değil. Yol boyunca neler kurarak geldim. Birden, yaşayan, yaşadığının mutluluğunu duyan insan durumuna girdiğimi sezinliyorum. Oysa, kendi gözümde bile hiçe inmiştim ben. Beceriksizli-

ğim, başarısızlığım, omuriliğim gibi yapışmıştı enseme. Çocukluğumdan bu yana, kadınlarla hiç iyi geçinemezdim. Ne onların istediği gibi bir erkek olabildim, ne kendimin istediği gibi. En onulmaz yerde, içimden birşeylerin kopup, beni olumsuzluğuna sürüklemesine neden izin verdim? Elimde değildi ki... Keşke dinleseydim Neşe'yi... Keşke, gitseydim onunla. Bebek koyundan Boğazın görünümü bambaşka. Sıcak odadan, buğulu cama adını yaza yaza parmaklarınla silmek. Sonra Boğazın koyu lacivertliğinde yıldızları, takaların fenerlerini saymak... Doyulmaz bir anın, mutluluğunu ta, yüreğinin kökünden duymak... Belki bir daha bulamam o mutluluk anını. Neşe, içerde, yiyecek, içecek birşeyler hazırlarken, kendimi Boğazın derinliğine bırakmıştım. İki avucumla tüm suyunu kavrayıp, İstanbul üstüne serpivermeyi geçiriyordum. Öylesine bir coşkunun tembelliğine bırakmıştım ki kendimi, Neşe'nin arada bir dizime değen yumuşak dizlerini, ince ama narin parmaklarının kalemi kâğıt üstünde gezdirip, rakamlarla bezemesini, unutuvermiştim. Onları sezinleyip, gördüğümde hep sonrasını, kimbilir nice rahattır diye düşlediğim yatağında, çırılçıplak, yanyana yatışımı kurduğum bile gerilerde kalmıştı. Oysa, en güzel düşün ardında, en kolay koşulacak zamandı o... İlkin kurmuştum da birşeyler... Eteğini bir bel kıvırtmasıyla yere atıp, dolgun, pembe bacaklarının tüm güzelliğiyle ortaya çıkışını... Blûzunun düğme düğme çözülüp, sütyeninin bir dokunuşta açılarak ak memelerini serpeleyişini. Ağır ağır sokuluşunu... Yaslanışını...» Sezinlemeden yaslanmıştı Sacide'ye... Genç kız, kaçınacağına, bir tanış ılımında yıkanmak istercesine dayanmıştı o'na. Eliyle tavandaki tutacaklardan birini yakalayıp, bedenini hafifletti. Böylelikle, otobüsün de-

vinisine daha kolay uyuyor ve sallantısına gerekçe buluyordu kendi içinde. Sacide oralı değil. Gizli bir sevincin coşkusunda, sırtını, hatta belki bilerek başını dayamış Vedat'ın göğsüne, kıpırtısız duruyor. Ve elde olmaksızın, fren ya da gaz durumuna göre meydana gelen gel gitler, Vedat'ın düşüncelerini kapıp götürüyor, başka yerlere... «Nice yumusacıktı Selime'nin kıçı?.. Üç yıl önceydi sanırsam. Üniversiteye yeni başlamıştım... Bir gün, bir raslantı olarak aynı otobüse binmiştik. O liseyi okuyamamıştı. Galiba Sirkeci'de bir avukatın yanında çalışıyordu. Otobüs tıklım tıklım, biz yan yana düşmüştük. Her durakta biraz daha sıkışalım derken, sürtünmeye başladı. Nasıl yanaşıyordu, kalabalığı neden sayıp. Her kıpırdanışta, eteğinin altında, kilotunun kıvrımlarını sezinliyordum. Her sürtünüşte, teni tenime sarmaşıyordu sanki... Otobüs Unkapanı'nı geçmişti. Eminönü'nü de geçip, Selime'nin ineceği yeri de geçmişti. O her zaman Eminönü'nde, Sirkeciye dönmeden Boğaz iskelesinde inermiş. Biz, biletçi son durak diye bağırıncaya gitmiştik. Selime, ardındakinin ben olduğumu görünce, bir kıkırdamayla, koşarak uzaklaşmıştı yazıhanesine doğru. Ben ordan bir otobüse binip, güç yetişmiştim derse. Sonra her sabah, aynı otobüse, aynı zamanda binmeye başladım.» Biri omuzunu dürttü. Anlamsız baktı adama. «Pardon,» deyip, biraz daha iterek geçti yolcu. Bu itiş, Sacide'nin üstüne yığarcasına dengesini yitirtmişti Vedat'a. Adamın ardından ters ters baktı. Sacide'nin aldırışsız, kitaplarını kucaklamış olduğunu görerek, başını koluna dayadı. Düşüncelerine, bıraktığı yerden devam etmek amacıyla, son sözcüklerini anımsamak istedi. Uzun bir süre, boşlukta asılı kaldı belleği. Sonra vazgeçti sürdürmekten. «Selime ne oldu ki şimdi? Uzun-

ca bir süre, hep aktarma yaptım ben. O da hep bir durak sonra indi... Evlendi mi acaba? Geçen gün anam sözünü etmişti birkez. Can kulağıyla dinlemediğimden algılamadım söyleneni... Hele birgün, Selime ardımda kalmıştı. Sol elimle koltuk arkasını tutup, sağıma aldığım kitaplarımı tıpkı kızlar gibi göğsüme bastırmıştım. Selime, sessiz, sol eliyle koltuk arkasını tutup, sağ elinde sefer tası sokulmuştu iyice. Bu sokuluş, sol memesini, sağ dirseğimle kaburgalarımın arasına getiriyordu. Kolumdan kaburgalarıma, kaburgalarımdan belime, bacaklarıma bir baygınlığın çöktüğünü sanmıştım. Bir ara yüzüne baktığımda, gözlerinin hafif kapalı, dudaklarının emiliyormuşçasına büzülmüş olduğunu görmüştüm. Pancar gibiydi yüzü. Bir allık, kazağının boynundan dalga dalga yükselip, saçlarının dibinde ince ince ter oluncaya dolanıyordu. Sokuldukça sokulmuştu. Dirseğimin ezildiğini, memesinin sertliğinde kaburgamın kütürdediğini duyar gibi olmuştum. Kendisi ayarlamıştı bunu. Özellikle böyle bir durum için sütyen giymemişti.» Biri daha indi. Önlerinde biraz yer açılmıştı. Sacide bir adım atarak oraya kaydı. Vedat' la araları biraz açılmıştı. Vedat, düşüncelerine öyle dalmıştı ki, bedeninde Sacide'nin sıcaklığını taşıyorcasına coşkulu, sürdürdü düşüncelerini.

«Biletçi, son durak diye bağırdığında, ikimiz de duymamıştık. İnsanların itiş kakış inmelerinden uyandık doyumsuz doyumsuz. Selime her günkü gibi kıkırdayarak kaçmadı. Tam inerken, gözlerime bakıp, istersen gel, birer çay içelim, dedi. Bizim avukat bugün Ankara'ya gitti... Yine o içimdeki direnç kabarıverdi. Ben yol boyunca bunu düşünmüştüm oysa... Hadi Selime diyecektim iner inmez... Ben okulu, sen yazıhaneyi asalım. Birlikte ya Gülhane'ye, ya da

Emirgân'a koruya gidelim. İstersen Çamlıca ya da Büyükada da olabilir. Orda bir ağacın altında, yeşil çimlerin üstünde öperim, okşarım, severim, diye geçirmiştim içimden. Selime, kendiliğinden, beni tüm bu zahmetlerden kurtarıp, kolay av durumuna girince, direniverdim. Okula gitmem gerek, bugün çok önemli bir sınavım var, deyip, durağa yürüyüverdim. Gitseydim işte... Hazır her şeyin önüme serildiği o anda, yürüyüverseydim...»

— Burda inersek, daha az yürürüz, - dedi Sacide...

İlkin sesi derinlerden geldi. Sonra giderek yaklaştı. Kulaklarında yankılandı. Hemen başını dikti. Kızın ardısıra yürümeye başladı. Kıdım kıdım da olsa, durağa gelinceye, kapıya yaklaşmışlardı. Dalgınlığından çabuk kurtulup, kızdan sonra atladı. Şoför onları bekliyormuşcasına kapıyı kapatıp, otobüsü yürüttü.

Sacide hem bir yol gösterici, hem bir arkadaş olarak yanına sokuldu. Kitap tuttuğu için kıvrık ve göğsünden az ilerde olan dirseği arada bir Vedat'ın koluna değerek, yürümeye başladı. Vedat, bir süre sessiz izledi kızı. Sacide, hergün gelip gittiği yol değilmişcesine, iki yanına bakınıyordu. Birilerini arıyor ya da bir erkekle yan yana aynı sokaklardan geçmenin ikirciklenmesiyle, birilerinden kaçmaya çalışıyor gibiydi. Vedat, kızın dalgınlığı içinde uyanık bir av gibi soluklanmasından etkilenerek, yüzüne baktı. Onu çağrılarken nasılsa yüzü, yine öyleydi. Vedat'ın baktığını görerek gülümsedi;

— Aklıma, bizim sokağın esnafının düşünceleri geldi de...

— Ne düşünürmüş sizin sokağın esnafı?

— Oho!.. Anlatmakla bitmez...

— Anlat... Öğrenmiş olurum...

— Beni hep yalnız görürler burda. Ya da kız arkadaşlarımla... Pek de severler. O yüzden, kızlar genellikle alış-verişe beni yollarlar. Hem iyisini alıyormuşum, hem ucuzunu. Oysa her manav, kasap ve bakkal dükkânında biz, bizim kızları çekiştiririz. Ve ben bu çekiştirmenin ödülü olarak alırım, ucuz ve iyisini.

— Anlamadım...

— Bana öğüt verirler güya... Bu erkekler, kızlardan daha dedikoducu oluyor inan...

— Yok canım...

— Vallahi... Hangi kızın, hangi gün, kiminle buraya değin geldiğini sor hepsine. Bir bir söylemezlerse ne olayım. Beni hiç görmüyorlar ya, sen bi tanesin, diyorlar. Bunca kız var sizin yurtta. Tümünün ardında bir takıntısı var. Bir sen, bunca zamandır hep kitaplarını yoldaş edindin. Bak kızım, diyor kimisi. Işte buraya, yazıyorum. Bunların çoğu döner. Diploma almadan kucaklarında bir piçle, gözlerinde dinmeyen yaş, dönüp giderler kentlerine. Hergün bir başka oğlan bekliyor bunları. Sanki bir kızla, bir oğlan yan yana gelirse nefeslerinden hamile kalınırmış gibi...

— Onlar yan yanalığı, böyle, bizim gibi bırakmazlar ki... Kimbilir düşüncelerinde nerelere götürürler...

— Her halde... Şimdi sen benim, ya ağabeyim olacaksın, ya kuzenim. Şu bakkala girip, sigara alacağız. Orda öyle diyeceğim. Kusura kalmazsın değil mi? Bunlar dedikoduyu benimle ya da kendi aralarında bırakmıyorlar. Ana-babalarımız geldiğinde, on-

ların da kulaklarını şişirip, dırdır ettiriyorlar. Beni sevdiklerinden, üstelik, övdüklerinden pederle araları iyi. Eh, bizimki de hatırı sayılır gericilerdendir. Neme gerek, ben işimi sağlama bağlıyayım. Elbet kusura bakmazsan...

— Neden bakayım. Birlikte gidelim... Ne istersen söyle...

— Teşekkür ederim...

Köşedeki bakkala girdiler. Para uzattı Sacide.

— Bir paket Yeni Harman ver amca, - dedi. Ağabeyim gelmiş, özlemiştim. Şöyle elimle bir kahve pişireyim...

— Kahve şeker de vereyim mi kızım, diyen bakkal, Vedat'ı alıcı gözle süzerek, - hoşgeldin oğlum. Maşallah pek akıllı bir kardeşin var, - diye tamamladı. Birden anımsamış gibi başını dikerek, - Peder Bey nasıllar?

— İyiler efendim, çok selâm söylediler, - dedi Vedat... Paketi çantasına yerleştirmeye uğraşan Sacide'ye belirsiz bir göz kırpışıyla.

Dükkândan çıktıklarında yurdun her odasında yanan ışıklar görünmüştü. Sacide, derin bir nefes aldı iki yanı yıkık dar sokaktan geçerken.

— İşini sağlam kazığa bağlayan, rahat uyurmuş. Benimki de öyle... Pederin ne zaman geleceği belli olmaz. Yurda giremediği için, bunlardan birinin dükkânına girer...

— Ya, oğlu konusunda söz açarlarsa?..

— Hah, işte ordan sağlama bağladım ya işimi. Ağabeyim gelmişti geçen gün. Peder sorsa bile uğra, para bırak dedin ya, der. Bırakmış gerçekten. Beni bulamadığından, yurt kasasına bırakmış. O bakkala falan uğramaz. Uğrarsa da beni soracak değil.

— Anladım... Ben gecikmeli bir ağabey pozundayım şimdi... Seni yaramaz...

— Alay et... Ama, biz taşralılar, burda bile, üniversitenin son sınıfında bile, istediğimiz gibi davranamayız. Bir seni biliyorduk derler en azından. Sen de çürük çıktın... Ve pedere her genç kızın bir değil birçok erkek arkadaşı olabileceğinin bir hak olduğunu anlatamazsın. Dedikodu üzerine karar verilir bizim kentlerimizde. Ve gelir, beni görmeden, sorup soruşturmadan dönüp, paranı kesiyorum, derhal dön, diye telgraf buyruğu çekebilir...

— Güç koşullarda okuyorsunuz, desene.

— Daha da gücü var... Biz yüzüp kuyruğuna getirdik. Anam da elinden geldiğince yumuşatır zavallı. Ama, burda hem dediğim gibi gezip dolaşmaktan hoşlanırken, hem de baba korkusundan altına edenler pek çok. Çoğunun ispiyonu da bu sokaktaki esnaf...

— Herkes senin gibi yapsa?

— Her gün, aynı kişiyle de gelmezler ki... Üstelik bu esnaf kurttur... Birkaç kez daha gördüler mi bizi birlikte, kendi yakıştırmalarını yaparlar hemen.

Yurdun kapısına gelmişlerdi. Döndü Vedat'a; - Bi dakika, ben kızları toplıyayım. Sen geç otur, - diye geniş bir salon olarak döşenmiş alt kata buyur etti. Sonra sekerek merdivenlerden çıktı...

Vedat, kendince bir yer seçip, oturdu. Belli belirsiz bulutlaşmış, salonun her yanına sinmiş parfüm kokusunu çekti ciğerlerine. Kafasında kendine sorulacak sorularla, yanıtlarını hazırlamaya girişirken; «Ben de sağlam kazığa bağlamalıyım işimi. Bundan sonrası için bir karara varıp, bulmalıyım birini. Neşe mi olur, bir başkası mı, çözümlemeliyim içimdeki karabasanı,» diye düşündü. «Otobüste ne iyiydi... Ya-

nıbaşımda Sacide, düşlerimde Selime... Bir doygunluğa gidiyordum tam. İneceğimiz yere geldik. Hep böyle oluyor. Düşlerim de, isteğim gibi zamansız kesilmeye öylesine alıştılar ki...» Sürdüremedi... Kızlar birbirinin ardından eteklerini uçuştururarak merdivenden inmeye başlamışlardı.

KAVGA KIZIŞINCA YİĞİT SIKIŞIR

3

İki dudağının arasındaki sigarasını çekiştiren, yayvan kırmızı yüzlü, geniş gövdeli adam, tümünü süzdükten sonra, sigarasını parmaklarının arasına aldı;

— Arkadaşlar, - dedi... - Bu güne değin yapılanları kısaca gözden geçirdim. Ankara'da, 19 Nisan günü Siyasal Bilgiler'lilerin başlattığı eylem, başarıyla sürdürülmekte... Ne yazık ki, Ankara'daki üniversite gençliğinin de, burdakilerin de sürekli uyarıları bir yarar sağlamıyor. Kızılay alanında toplananları gözlerimle gördüm. Göğsüm kabardı. Gözlerim sulandı. Ülkenin en aydın kesimi, gençlik, görev duygusunun, yurtseverliğinin gerektirdiği her şeyi yapıyor. Hemen hemen bir aya yakın bir zamandır, burda, Ankara'da, yazıyla, sözle, eylemle, durmadan uyarıyorsunuz iktidarı. Ne var ki, gaflet içinde bulunanlar, davranışlarını hıyanete değin götürüyorlar... Siz aklıbaşında insanlarsınız. Her şeyi apaçık konuşmakta yarar görüyorum... Bayar, Menderes ve çevresi, ülkeyi tehlikeli bir girdaba sokmuş bulunuyorlar. Üstelik bununla da yetinmeyip, kardeş kavgasını ge-

liştirmek, kan dökülmesini sağlamak için her türlü kışkırtıcılığı işlemekten sakınmıyorlar. Ülkemizin üç yanı düşman bir dünya ile çevriliyken, kendi diktalarını kurmak amacıyla, her tür uygulamayı deniyorlar... «Tahkikat Komisyonu» önerisi Meclise verildi... Günlerdir, basında, gençlik ve hatta ordunun düşünen başları arasında çalkalanma var. Büyük asker, büyük devlet adamı İsmet Paşa, durmaksızın uyarıyor bunları... Menderes halk arasında kavga tohumları attıkça, o da ardından gidiyor bu yaşından sonra. Amacı, körüklenen kardeş kavgasını önlemek. Kan dökülmesine engel olmaktır. Ama, anlamıyorlar. Tam tersine, daha bir kışkırtıyorlar insanları... Biz, yıllardır, Nato'ya girdik, Cento'da, dünyanın en özgür, en büyük ülkeleriyle bir dostluk antlaşması içinde buluştuk diye seviniyoruz. Amerika bizi bir küçük kardeş gibi seviyor. Ama, onların bir kuralı vardır. Ülke demokratik ortam içinde yöneltilmelidir! Oysa, sözünü ettiğim ikili, tam bir diktanın hevesi içinde bulunmaktadır. Bununla da yetinmeyerek, Amerika'nın tüm uyarılarına sırt çevirmekte, yardımların kesilmesi tehdidi, hatta uygulaması karşısında, yüz yıllardır düşmanımız olan Rusya'ya yanaşmak şantajını ileri sürmektedir. Düşününüz ki, daha on beş yıl önce o Rusya, bizden Boğazları, Kars ve Ardahan'ı istemiştir. Büyük başımız sayın İsmet Paşa, elinin tersiyle itmiştir bu istekleri. Hemen ardından da, büyük dostumuz Amerika ile anlaşıp, onların yardım ve korunmasıyla, salyalı ağzını kapatmıştır, eski düşmanımızın. Şimdi, Menderes, diktasını sağlamlaştırmak için, yine bir dikta ve insan özgürlüğü, onuru ve anlayışıyla bağdaşmayacak bir rejim içinde, komünizmin insanları inim inim inlettiği bir dikta içinde bulunan bir ülkeyle anlaşmaya gitmektedir. Böy-

lesi bir hıyanet, ilkin büyük dostumuza karşı ulus olarak bizi küçültür. Sonra, tüm özgürlüklerimizden yoksun, amansız bir komünist baskısının ezilmişliğinde, son Türk Devletinin yitirildiğini görme üzüncüne katlanırız. - Sözlerinin etkisini ölçtü, çevresini almış gençleri süzerek. Tam istediği gibi bir ilgi sağladığından güvenli, sürdürdü; - Ben sizinle elbirliği ederek, böylesi bir yüz karasını silebilmek için görev aldım Parti'de... Ardımızda, bu ülkenin kurtuluşu için, kuruluşu için yıllarını, gözünü kırpmadan vermiş İsmet Paşa var... Koskoca bir Halk Partisi var... Ve en önemlisi arkadaşlarım, Türkiye Cumhuriyetinin geleceğini karanlıkta gören kahraman Ordusu var... Belki acılar çekilecek. Belki biz demokrat haklarımızı arar, özgürlük özlemiyle eylemde bulunurken, polis baskısı, yasa tutuklamasıyla karşılaşacağız. Ancak, iyi bilelim ki, bunlar kısa zamanda sona erecektir. Eğer kıpırtısız bekler, olacakların seyircisi durumunda kalırsak, asıl o zaman salt kendi yaşamımız için değil, çocuklarımızın, torunlarımızın yaşamı için bile dinmeyen acıları kendi elimizle çağrılamış olacağız. Ben aranızda böyle düşüncesiz bir tek insanın bile bulunacağına inanmam. İnanmadığım için, daha yeni ayrıldığım ordunun ve yenice üyesi olduğum partinin, sizinle çalışma önerisini canla başla kabul ettim. Çünkü biliyorum ki, bu işin içinde salt biz yokuz... En büyük işadamlarımızdan, en değerli komutanlarımıza, en yakın komşularımızdan, en uzak dostlarımıza değin herkes ve her devlet, artık Türk Ulusunun, kendi özgürlük ve demokratik haklarına sahip çıkması gerektiğinde, birleşmişlerdir. Bu nedenle, hiç bir kuşkunuz, hiç bir kaygınız olmasın. Amerika ve Avrupa'sıyla tüm dostlarımız ve ortaklarımız, aklıbaşında tüm insanlarımız, sevgi ve say-

gıyla bu oluşumu alkışlamayı bekliyorlar. Bize düşen, gençliğin direnişini hızlandırmak, daha akıllı, daha bilinçli yöntemlerle, yapılacakları bir merkezden yöneltmek ve birer asker disipliniyle, verilen buyruklara uymaktır. Yurt içi ve yurt dışı örgütlenmelerde, aynı merkezin dayanışması sonucu, gerçekten her şeye lâyık bir ulus olduğumuzu kanıtlayacağız. Üstümüze böyle bir ödev düştüğü için, tümümüz mutlu olmalıyız.

Duraksadı yeniden. Tek tek, gençlerin gözlerindeki coşku ve kendini güç tutmanın zorlu pırıltılarını izledi.

Oktay, tam yanında oturan Tuncer'in kulağına eğilip;

— Kim bu, - diye sordu...

— Yıldırım Albay, - dedi Tuncer, - Dokuz Subay davasının kahramanlarından.

— Ya... Orhan ve Ali İhsan abiler ne oluyor?

— Bunun yardımcıları...

— İşler kızışıyor, desene...

— Hem de çok...

Yıldırım Albay, sürdürüyordu konuşmasını.

— Anladığım kadarıyla da mutlusunuz. Tümünüzün yurtseverliğine, inancına, namusuna güvendiğim için, toplandık. Tümünüzün yönetici değerine, yapacağınız işin bilincine sahip kişiler olduğunuza inancım, beni böyle konuşturdu. Her biriniz, yıllardır denenmiş, partimizin gençlik kolu üyesi ya da olmasanız bile her zaman ilerici davranışların bayraktarlığını yapmış insanlarsınız. Bazı şeyleri söylemeye gerek kalmadan anlarsınız. Sanıyorum, şimdi istediğiniz açıklığa kavuştunuz. Artık, DP iktidarı için her yandan çanların çaldığını biliyorsunuz.

Bundan sonraki davranışlarınızın bu yüzden kesin bir disiplin, sağlam bir direnç istediğini de sanırım anladınız. - Yeniden sustu, Yutkundu. Dilini dudaklarında dolaştırarak, gözlerine baktı. - Öyleyse arkadaşlar, yarın başka bir gün olacaktır. «Tahkikat Komisyonu» işarettir. Kabul edildiği öğrenildiği anda siz öğrenci önderleri olarak, gençliği eyleme geçireceksiniz. Bugün son tartışmalar yapılacak. Sanırım, şu saatlerde kabul edildi. Ama, İktidar partisinin içindeki kaynaşmaları da gözönünde tutmak gerek. Ola ki, bir aksilik olur. Bir haklı gerekçeye dayanmadıkca, eylem baskı getirir. Ve baskı, çözer insanı haksızlığının korkusuna kapılırsa. Biz bundan sakınmalıyız kendimizi. Eğer yasa çıkarsa, gazeteler yazar. Siz de hemen eyleme geçersiniz. Zaten, günlerdir istim üstünde öğrenciler. Bir işaretinize bakıyorlar. Artık karar ve eylem sizindir. Biz, başarılar dileriz. Şimdiye değin başardığınız işler, kurduğunuz örgütlenme ve bunun işleyişi, başarıyı güvence altına almaktadır. Siz eyleme geçtikten sonra, Sıkıyönetim ilân edileceğinden kuşkunuz olmasın. Ne yazık ki, İktidar'ın adamı olmayı, demokratik özgürlükler adına direnmeye yeğleyen bazı komutanlar da var... Hükümet bunlara dayanarak, sizi baskı altında tutmak, yıldırmak ve hatta tümüyle söndürmek isteyebilir. Örgütlü davranılır, birlik içinde eylemde bulunulursa, bunların üstesinden gelinebilir. Çünkü, az önce de söylediğim gibi, ordu, bu gidişe dur demekte kararlıdır. Sıkıyönetim, bu kararın uygulanması açısından başarılı bir girişim olacaktır. Sizin gibi düşünen, sizin gibi davranan yurtsever subayların, daha sağlam ve daha güvenli eylemde bulunmasını sağlayacaktır. Bunun örneklerini göreceksiniz. Komutanların aksine, yurtsever subayların sizin yanınızda ol-

duğunu, baskı deneyiminde yaşayacaksınız. Olaylar ne yolda gelişirse gelişsin, yürekli davranarak üstesinden gelineceğini bilin. En büyük dostlarımızın, dış ve iç güçleriyle bizim yanımızda olacağını bilin... Bunun ilk örnekleri, birdirilerinizi istediğiniz gibi yayınlayabilmek için, her derneğe verilecek pırıl pırıl teksir makinalarıdır. Ayrıca öteki harcamalar için de para sağlanmıştır. Size, doğrudan sizin namusunuza teslim edilecek bu paraların hesabından da kişisel olarak sorumlu tutulacaksınız. Atatürk gençliği olarak, o'nun Cumhuriyeti güvencenize bırakmasına lâyık olduğunuzu ancak böyle isbatlayabilirsiniz. Gazeteler, yasanın kabul edildiğini yazdığında, sizin kesin bir protestoyu başlatmanız zorunluluktur. Her şey bunun hesapları üstüne kurulmuştur. Ben ve arkadaşlarım size güveniyoruz. Tıpkı büyük Atatürk'ün güvendiği gibi...

Parmaklarının arasında bir süre tüttükten sonra sönen sigarasını bastırdı. Bir yenisini yerleştirdi dudaklarının arasına. Gözlerini kısarak, kıpırtısız kendisine bakan gençleri inceledi. Yapılacaklardan güvenli bir biçimde, giderek bıçaklaştı ağzı... Bir gülümseme mi, bir karar açıklaması mı olduğu belirsiz bir biçim aldı yüzü. Sigarasından derin bir nefes çekerek, dumanların ardında yitti biran... Sonra başını Ali İhsan ve Orhan ağabeylerden yana çevirerek, hafifçe salladı...

Orhan Ağabey, siyah, doktor çantası ya da bir zembili andıran küçük valizi açtı... İçinden, önderlerin adı yazılı zarflar çıkardı. Bunları tek tek uzattı her birine. Bu arada Ali İhsan ağabey, teksir makinalarından birinin ambalajını açtı... Zarfları alanları çevresine toplayarak, kullanılmasını belletmeye başladı...

Otobüs durağından bir gazete aldı Vedat... Pabuç kadar harflerle, «Tahkikat Komisyonu Kuruldu» başlığını okuyunca, çöktü tek kişilik yerlerden birine... «İşte şimdi hapı yuttuk... Bunlar boş bırakmazlar bunca direnmeyi. Bir yanıt verirler, diyordum içimden. Olan oldu... Gittik, enayi gibi kendimizi yakalattık. Şimdi yazıldık savcının dosyasına. İlkin beni çağırırlar. Gel bakalım yiğit, derler. Gel de, şu duvarlara yazdığının hesabını ver. Bir yiğitlik sevincine, tüm geleceğimi kararttım...» Kendi kendini yatıştırmayı denedi. «Eh, kolay değil... Kişi, kitlenin karşısında yiğitlik göstermek isterse elbet bir bedel ödeyecek...» Yeniden göz attı gazeteye. Bakışları bir türlü, başlıktan aşağısına inmiyordu. «Ya asarlarsa beni? Ya kurşuna dizerlerse?!. Ya da alıp, yıllarca cezaevine tıkarlarsa?!. İşte o zaman tüm düşlerim kararırdı. Tüm geleceğim, benimkiyle birlikte, aileminki de... Pırıl pırıl bir insan olarak yetiştirmeyi düşledikleri oğulları, her hafta, demirparmaklık ardından onlara nasıl bakar? Bakamam ben... Başımı kaldırıp, yüzlerine bakamam. Hiç olmazsa şu sınavlar bitseydi... Bitse ne olur? Çalışıp aklımdakileri uygulayamadıktan sonra... Hüseyin Usta ne kadar kızsa haklı... Anam da... Kendileri hep boyun bükmüşler... İlkin Tanrı'ya... Ve Tanrı, yoksulluklarının üstünde keyif çatmış. Onlar yine de memnun hallerinden. Gık demeden, gecelerini gündüzlerine katarak çalışıyorlar. Anam tüm çalıştığı sayılsa, nerdeyse emekli olacak. Peder Bey de... Geçindirmez ki emekli aylığı onları. Bana güveniyorlardı. Hiç olmadı mühendis olur, üç beş kuruş yardım ederse, diyorlardı. Ederdim de... Bir Park Otele girmedim deyiversem, onlara bir ay yeter. Gitmeyiveririm. Yeter ki, birkez kazanmaya başlıyayım. Hem iş bırakır mı

bakalım... Bırakmayacağına göre, yardım kendiliğinden çıkar... Kendi kendime yaptım...» Durakladı. Başını sallayarak yadsıdı. «Benim elimde değildi ki... Neşe'den oldu... Sabırsızlığı, ahlâksızlığı neden oldu buna. Biraz beklese, böylesine acele etmese, her şey yolunda giderdi. Her şey yolunda gidince de, ben geceyi o yumuşak yatakta, tenini okşayarak geçirirdim o'nun. Polisler tutuklayamaz, savcı dosya açamazdı... Olanların hiç birinde tırnak ucu kadar suçum yok benim. Gecenin yarısında, bir gömlekle, onca yolu yürümek zorunda kalan. Üstelik kendi gözünde de, sevgilisinin gözünde de böylesine küçülen bir insan, yapabilirdi de suçlama olarak alnına yapıştırılanları... Ben yapmadım... Biliyorum... Hatta alay ettim bekçiler silerken. Gidip haber vermeyi kurdum. Meğer onlar Cağaloğlu'na toplanırlarmış. Ben Parti Merkezinde sanıyordum.Böylesine habersizdim. Az daha, bir yör kurşuna kurban gidiyordum. Gitseydim keşke... Yok yok... Tutuklu bile olsam, yaşamak her şeyden yeğ... Hem nasıl sevecenlikle bakıyorlardı bana. Ne kadar coşkuluydular benim yanımdayken... Neşe bile... O, bir erkeği diliyle, davranışıyla, gözleri, gülüşüyle yerin dibine batırmaya her an hazır olan şımarık kadın bile, birden bağışlayıverdi. Mutlaka beni ucuzlamak, kitlenin, sınıf arkadaşlarımın gözünde rezil etmek için getirmişti kitaplarımı. Tam düşündüğüm gibi. Sınıfın ortasında, belki hocaların da önünde, sıramın üstüne atıp, yüzüme tükürecekti. Tükürmesine bile gerek yok... Al kitaplarını. Don paça kaçarken bizde bıraktın, deyiverse. Bir daha kimsenin yüzüne bakamazdım ben. Bırakır giderdim okuldan. Bunca emeğimi bir çırpıda yakardım... Belki söverdim Neşe'ye... Ne kazandırırdı bu. Hiç... Güler, beni nasıl

kovaladığını anlatırdı buna karşılık. Hem de aklına ne gelirse... Hiç yatağa sürüklediğinden söz etmeksizin. Ya da tam tersine, her şeye karşın nice beceriksiz olduğumu anlatırdı herkese... Bu daha bir yıkar beni. O zaman, kimsenin yüzüne bakamamayı bir yana bırak, okula bile gelemezdim. Tüm geleceğim, bir utancın perdesi arkasında, kararıverirdi. Ne iyi oldu, şu polisle bekçinin gelip beni tutuklaması. Ne iyi oldu, o budala işçinin, kutunun benim olduğunda direnmesi. Şimdi, tutuklasalar bile, bir utanç değil benim için. Tersine, ülkesinin özgürlüğü için çalışmış biriyim. Hükümete başkaldırdım. Doğru... Bu da bir suç. Ama, arkadaşlarımın, hocalarımın gözünde, erişilmez bir yiğitliğin çelengini taşıyorum ya... Yeter... Cezama razıyım... Korkmuyorum senden Tahkikat Komisyonu... Gelip, beni tutuklayabilirsin... İstersen, yıllarca cezaevinde tutabilirsin. Sesimi bile çıkarmam. Komisere, Savcı'ya, ben yapmadım, hiç bişey yapmadım, demiştim. Şimdi sizin karşınıza çıksam, ben yaptım, derim... Hem de tüm sokakları ben boyadım, tüm duvarları ben çizdim, tüm direnişleri ben örgütledim. Var mı diyeceğiniz? Suspus olurlar. İçlerinden onlar da, öğrenciler gibi aferin, derler. Yiğit dediğin böyle olur. Dışlarından da, sana şu kadar ceza verdik. Bu beğeninin, bu hak vermenin cezası, nasılsa çok olmaz... Tersine, bir yiğitliği cezayla değerlendirdiklerinden ötürü onlar utanır benden. Ben başımı dimdik tutarken, onlar eğerler... Salt bu bile yeterlidir insan için. Çünkü cezalanan ben olmayacağım o zaman, kendilerini suçlayacaklar...»
Başını kaldırdı. Taksim'e gelmiş, içindekileri boşaltan otobüs, tenhalaşıvermişti. Son yolcunun ayağı yere değmeden fırlayıp, kapıya yöneldi...

Yurdun kapısından yan yana çıktılar. Oktay, Sevgi'yi alıp, yukarı, Gümüşsuyu'na gidecekti... Tuncer de fakülteye... Akşamki toplantıdan geç çıkmışlardı. Yine de, öğrenci alışkanlığıyla, yedibuçukta ayağa dikilmişlerdi... Doğru gelip, yattıkları için, akşam konuşamadıklarını lâflıyorlardı.

— Artık topun ağzına sürüldük Oktay, - dedi Tuncer...

— Sürüldük ama, hiç olmazsa ne yapacağımızı biliyoruz şimdi. Daha doğrusu, ne olduğumuzu. Eskiden, salt bilinçsiz torpillerdik...

— Ben sezinliyordum inanır mısın? Partinin birden böyle gece toplantılarıyla, bizi bir yerlere yöneltmeye başlamasından kuşkulanmıştım hep. Ne var ki, yine de tam çözemiyordum.

— Hangimiz çözebiliyorduk ki... Orhan ve Ali İhsan ağabeyler, bir takım söylevlerden sonra şunu şöyle yapmak gereklidir, diyorlardı. Yapıyorduk. Dediğin gibi, içimizde bir soru işaretiyle. Neden? Diyorduk... Neden böylesine sürükleniyoruz. Şimdi bir anlamı var. Topun ağzına sürülmüş olmanın bile... Ancak aklıma ne geliyor biliyor musun Tuncer?

— Yıldırım Albay'ın şimşekleri mi?

— Tam üstüne bastın... Bazı okuduklarımdan, Menderes'in en az Yıldırım Albay ya da ardındakiler ölçüsünde komünizm düşmanı olduğunu sanıyordum ben... İktidara geldikten hemen sonra, komünist diye, pek çok adamı tutukladığını biliyordum... Hatta bunlardan biri, bizim kentte hâlâ unutulmaz kavgalarıyla tanınan bir avukattı. Kendi partisinin yöneticisi bir avukat... İzmir'de okurken, gazetede adını görmüş, yanmıştım. Çünkü babamın savunmasını üstüne almıştı. Hem de para almaksızın. Belki biliyorsun, babam tutuklanınca, ben bir süre ara verdim

okumaya. Sonradan yine o avukatın aracılığıyla, sınavlara girip, parasız yatılı sürdürdüm... Öylesine iyi adamı, komünist diye tutuklamıştı Menderes... Şimdi, aynı adam, komünistlerle işbirliği yapma çabasında. Ve biz, buna karşı çıkıyoruz...

— Çıkıyor muyuz, çıkartılıyor muyuz? Diye sordu Tuncer...

— Haklısın. Çıkartılıyoruz... Diyelim ki, parasız yatılı olmama karşın biraz dil öğrenebildim. Fransızca, geçersiz bir dil. Ama, bizim seçme hakkımız yoktu. Tüm parasız yatılıları, Fransızcaya ayırmıştı müdür. O öğretmen boş kalmasın diye... Okusam... Öğrensem, nedir komünizm...

— Ben Fındıkoğlu'nun reddiyesini, Başgil'in yazılarını okudum... Pek bir şeye benzetemedim. Ama, haklısın. Bunlar tanınmış hocalar. Her söyledikleri, gözümüzde yasa. Senin için öyle değil. Oku... Bulabilirsen o kitapları, oku, bana da anlatırsın... Çünkü benim dilim o kadar ilerde değil... İlerleteceğim ama... Kesin kararlıyım buna. Dil bilmeyen yarım adamdır... Kars Lisesinde dil öğretmenini bul da öğren... Şimdi geliştirebilirsem, benim de amacım o... Salt bir yandan okumakla olmaz. Nedir, ne değildir, bir iyice bellemek, ülkemize, sorunlarımıza uyarlığı, çatışması nedir bilmek gerek...

— Haklısın... Böylesine bir sorun olduğuna göre, niteliğinden bilgi sahibi olmalıyız. Salt kaka deniyor diye, kapılıp gitmek, bizim üniversiteliliğimize yaraşmaz.

İkisi birden durakladılar. Gözleri büyüdü... Duraktaki gazetecinin önüne gelmişlerdi. Ve tüm gazetelerin başlıkları, hemen hemen aynı kelimeleri haykırıyordu kocaman kocaman. «Tahkikat Komisyonu Kuruldu...»

Kolunu tuttu Oktay'ın, Tuncer... Gözlerinin içine baktı coşkuyla... Uzun boylu, kızıl saçları ve iri gövdesiyle tepeden bakıyordu. Ama, bu bakış, daha bir etkiliyordu Oktay'ı...

— Ben hemen üniversiteye gideyim, - dedi, Sen geçerken Sevgi'ye haber ver.

— İstersen, önce bizde başlatalım. Ordan sizinkine sıçratırız, - diye önerdi Tuncer...

— Nasıl istersen...

Beyazıt alanından, Üniversite'nin girişine koşarak geldiler... Öğrenciler ellerinde gazeteler, başları önlerinde, suskun, yenilmiş bahçede yürüyorlardı. İç kapının önünde, Ahmet'le Bozkurt'a, biraz yanda Tekin'le, Saffet'e rastladılar. Kısa bir bakışma, tümünü kendi dersliklerine yöneltti... Oktay, Tuncer'le birlikte, Edebiyat Fakültesine girdi...

Derslikte, yavaş yavaş yerini almakta olan öğrenciler, gazetelerini açmışlar, haberi okuyorlardı. Tuncer, profesör kürsüsüne yürüdü içerdiklerin yeterli olduğuna karar verince...

— Arkadaşlar, - dedi. - Sizin de duyduğunuz, okuduğunuz üzere, tüm direnmelere karşın, Tahkikat Komisyonu kuruldu. Buna, gençliğin yanıtını vermeniz gerek...

Ve yürüdü. Öğrenciler, kitaplarını, kimisi gazetelerini bıraktıkları gibi kalktılar. Fakültenin koridorundan, Üniversite'nin mermer girişine, ordan kapının önüne yöneldiler. Ağaçlar, çimler ve çiçeklerle süslü bahçeler bir anda kaynaşmaya başladı... Kalabalık, kendi arasında, mırıltıyı homurtu haline getirerek, kıpırdanıyor. Yönetici durumundakiler, gençliğin sesini duyurabilmek amacıyla, kendi aralarında tartışıyorlardı.

— İlk konuşmayı sen yap, - dedi Ahmet'e Tuncer...

— Birinin çıkıp konuşması gerekirse, bu sen olmalısın, - diye yanıtladı Ahmet...

Tartışma bir süre karşılıklı sen, olmaz sen, sözcükleriyle sürdü... Sonunda, bir koltuğa saygı göstermek isteğiymiş gibi, Oktay'ın üstünde düğümlendi... Oktay, öğrenci toplantılarında, güzel konuşmasıyla tanınırdı. Ama, öylesine bir yükün suskusu altına girivermişti ki, tüm sözcükleri unutmacasına... Gözlerini yere indirdi bakışlardan kaçmak için. Dizlerinin titrediğini, yüzüne ter bastığını sezinledi. Bir eylemin başlangıcını ta yüreğinin derinliklerinde duydu. Bir büyük sorumluluk gibi... Hukuk Fakültesinin profesörlerinden biri, pencereye çıkmış, bir kol devinimiyle, öğrencilerin homurtusunu bıçak gibi kesivermişti...

Suskuyla, yüzlerini Profesörün bulunduğu pencereye çevirdiler. Adam, kalabalığın büyüklüğü karşısında, aynı susma duygusunun etkisine kapılmış olmalı. Yutkunuyor. Öksürüp, eliyle ağzını kapatarak, zaman kazanmaya uğraşıyordu. Sonunda, başını kaldırdı. Kalabalık, dudaklarının oynadığını gördü ilkin. Ama, sesini duyamadı... Mırıltıya dönüşmüş olan kıpırtı, daha bir kesildi... Ve sözcükleri kalabalığın, öfke, şaşkınlık, ne yapacağını bilmezlik tortusundaki yığının üstünde zıplamaya başladı.

— Çocuklar... Yapılan siyasal bir davranıştır. Hükümet ve yüce Meclisin çoğunluğu, bir yasa çıkarmıştır. Buna muhalefet, yasal yollarla karşı durmalıdır. Şimdi siz burda, öğrenciliğe yakışmaz davranışlar içinde bulunarak, Hükümet'e karşı çıkıyorsunuz. Hukuk devletinde, yasalar nasıl çıkar, kim uygular, bellidir. Muhalefetin aracı olarak bir işe kal-

kışmayınız. Bu sizin için iyi olmaz... Hükümet de karşınızda tedbir alır ve bu davranışın hesabını sorar...

Kitlede bir çözülme, hocanın dediklerine mırıltılarda bir katılma başladı... Öğrenci önderlerinin konuşmasını beklerken, saygı duyulan birinin çıkıp, yaptıklarının yanlışlığını belirtmesi, yığını aralayıverdi... Tam bu sırada, önderlerin toplu halde bulundukları girişin tam ortasındaki yerden, boğuk bir ses geldi. Bir mırıltı, bir fısıltı gibi, dolandı en yakındakilerin kulağına...

— Yuuu!..

Birden arttı sesin gücü... «Yuh,» diye bağırdı biri. Hem de sesinin tüm gücüyle. Ve dağılmakta olan kalabalık, biranda yumruk gibi sıkışarak, Profesörün bulunduğu pencereye yönelen bir haykırış oldu... «Yuh!»

Adam, çözülmeyi kıvançla seyrederken, yuh gümbürtüsünün sağnağı altında kalınca, ne yapacağını şaşırdı. Pencereyi kapatmak istedi, başaramadı. Eliyle, koluyla, kitleyi susturup, kendini savunmaya yöneldi. Beceremedi... Kalabalık, önderlerden bir ikisinin koşmasına uyarak, merdivenlerden ses vermeye başlamıştı. Birden, gürültünün duvarlaşarak üsttüne geldiğini sezinleyen Profesör, kalabalığın içine düşmeden, kendini odasına atıp, kapıyı içerden kilitledi...

Saffet, aynı pencerenin önünde, konuşmaya başlamıştı...

— Arkadaşlar, hiç bir tehdit, hiç bir baskı, hiç bir öğüt bizi doğru bildiğimizden yıldıramaz. - Ne söylediğini yitirdi ardından. Konuşabilmenin coşkusu, kulaklarında zonklama, yüreğinde alabildiğine bir patlama gibi yankılandı... Aşağıda birbiri üs-

tüne yığılmışcasına toplanan öğrenciler, bir ağızdan haykırdılar, son sözcüğü. Daha bir coştu Saffet. - İşte burda, ülkenin özgürlüğüne kastedenleri istifaya çağırıyorum. Menderes istifa, - diye haykırdı, boğuk sesiyle.

Kitle, üniversitenin bahçesini, Beyazıt alanını dolanıp, caminin kubbelerinde yankılanan bir gümbürtüyle katıldı haykırışa...

— Menderes İstifa...

Yumruklar sıkılmış, diller çözülmüştü. Ahmet, Tuncer, Oktay, arka arkaya çıkıp, bağırmaya, söylediklerinin ne olduğunu sezinlemeden, sözcükleri ardardına dizelemeye başladılar... Öğrenciler, durmaksızın kalabalığı artırıyor. Dersliklerdekiler, gecikmişler, otobüslerden inenler, yaya gelenler, başları önlerinde kalabalığın içine girdikten sonra dikilip, haykırıyorlardı... Kargaşa, yerini, kitleleşmeden gelen bir eylem birliğine bırakmıştı. Kollar aynı anda havaya kalkıyor, ağızlar aynı anda açılıp, kapanıyordu... Artık ne konuşmaya, ne söyleşmeye gerek vardı. Profesörün ters davranışı bir kıvılcım gibi ortalığı sarmış, tüm üniversite öğrencileri, birbirlerine kenetlenmişti. O küçücük, kısık, yuh'un sahibi çoktan unutulmuş. Şimdi gümbürdeyen bağırış, Beyazıt alanında alışveriş edenleri, ilgisiz yığınları da bahçenin içine doğru çekmeye başlamıştı...

Oktay, «Nasıl oldu da bağırabildim. Nasıl oldu da, yuhalayabildim o Profesörü,» diye düşündü. «Bir hınç gelip saplandı içime. Yaptığımızın, yapacağımızın ne olduğunu bildiğimden değil. Tersine, yapılanın gerektiğine inancımdan burdaydım ben. Ancak, adamın tam bir iktidar ağzıyla konuşuvermesi, tüm yaptıklarımın bir anda güme gitmesi korkusu, çıkardı o sesi... Ve işte, kitlenin daha da büyümesi, da-

ha da gelişmesine ve güçlenmesine neden oldu... Dilimiz çözüldü. Korkularımızdan, kuşkularımızdan, kalabalık karşısında söz söyleyememe pısırıklığımızdan sıyrılıverdik. Başardık... Bizden isteneni, tam istendiği gibi yerine getirdik...» Başını kaldırdı... Ağacın üstüne tırmanmış biri, Hükümete de, deminki profesöre de sövüyordu... Hemen indirdiler. Coşkusunu yatıştırmak için, koluna girenler, kalabalığın arasında cüceleştirdiler ağaçtakini.

Yeni bir istifa gümbürtüsünün yankıları daha sonuçlanmamıştı ki, Üniversite'nin bir yengi takını andıran kapısında, atlı polisler belirdi. Gümbürtü, yankısını Beyazıt Alanının üstüne astı bir bulut gibi. Yerini sıkışmış bir suskuya bıraktı hemen. Yüzler, girişe doğru döndü... Kalabalığın kıpırtısı, insan boyunu aşan atların üstündeki polislerin gözünde yeldeki çiçekle bezeli tarlalar gibi göründü. Kız erkek yan yana, bir direnişin coşkusundaki topluluk, kımıl kımıl dalgalanarak, yön değiştirdi. Gözler pencerede konuşanlardan yengi takının altındaki polislere yöneldi. Ve polisler, başlarından aldıkları buyrukla, atlarını tırısa kaldırıp, dizleriyle birbirine değerek, ilerlemeye başladılar... Kınlarının içindeki kılıçlarını bir sopa gibi kullanarak, kalabalığın içine daldılar. Orasına burasına kının sert yüzeyini yiyen gençler, ilkin dalgalandı. Sonra en öndekine, birbirininin üstüne yığılarak yol açmaya başladı... Ötekilere, ilerleme buyruğunu veren iri yarı polis, kalabalığı bir ekin tarlasına girmiş oraklı gibi, biçe biçe, iç girişin önüne doğru yürüdü. Panik, dalgalandırdı gençleri... Arka sıradakiler ne olup bittiğini görmek amacıyla, önlerindekileri sıkıştırırken öndekilerin sopa korkusundan kaçışları, bir baskı makinesine girmiş gibi ikiye ayırıp, yardı kalabalığı. Ve po-

lis, tam girişin önüne değin, salt korkunun dondurduğu insanları döve döve, yaklaştı...

Bağırış ve çığlıkların etkisi, kitleyi kaçışa yöneltirken, tombulca bir kızın çığlığı bastırıverdi korkuyu. «Erkek olacaksınız. Yuh size...»

Kitle birden toparlandı... Eller uzandı at üstündeki polislere. Çekip indirdi bir ikisini. Ötekiler, kalabalığın arasına fazla girmiş olmanın paniğiyle, atlarını döndürerek gerilemeye başladılar. Bir yengi haykırışı, yere indirilen polislerin yüzlerinde, omuzlarında, göğüslerinde yumruk olarak patladı...

En öndeki, girişte bina yapıldığında binek taşı olarak kullanılan mermer basamağın üstüne büzülerek uzanmış, soluksuz kalmıştı. Oktay, kolunu tuttu durmaksızın, yumruklayan Tuncer'in... Ahmet atıldı öte yandan...

— Öldü, - dedi acıyarak...

— Öldü mü?

Duraksadılar... Bir **törende gibi** dikildiler. çevresini açtılar adamın. Öldürme korkusu sarstı kitleyi. Suskun, başları önlerinde, gerilemeye başladılar... Polis, girişte kendine çeki düzen vermiş, yeniden saldırıya geçmişti... İlk saflardaki dağılmanın tersine, kitlenin ortasında, yeni bir direnme kıvılcımı oldu bu... Kalabalık girişe doğru yürümeye başladı... Polis unutuldu orda... Ve adam, birden dikilip, tabancasına sarılarak, havaya ateş etti...

Kalabalık yeniden sarsıldı... Bu sarsıntıda, püsküren polisler, yeniden girişin öte yanında, alanda toplandılar... Öldü sanılan başları da, kargaşadan yararlanarak, adamlarının yanına varmıştı...

Birkez başlayan kıpırdanış, püskürtme gücüyle coşkuya döndü... Ortadakilerden biri, «Dağ Başını Duman Almış,» diye marş söylemeye başladı... Kitle,

marşa ayak uydurarak, yenilmez bir kenetlenmeyle ilerlemeye başladı. Ve kitle ilerledikçe, geriledi Polis...

Alana girdiler. Alan doldu... Marş değişmiş, bir mırıltı halinde, «Gazi Osman Paşa'ya» dönüşmüştü... Alanın ortasında, sonra kıyılarında; binler bu mırıltıya uyunca, gökkubbe ses kütlesiyle dalgalandı... Kapalıçarşı esnafı, Sahaflar, kütüphanelerde ders çalışanlar, Beyazıt tramvay durağında bekleşenler, yollardakiler, Gedikpaşa çarşısında alış-veriş eden erkekler, kadınlar ve çocuklar alana yığıldılar...

Üniversite gençliği, dar caddeden, gerileyerek, Patrona Halil hamamının ardında gözden yiten polisleri, kovalamanın sevincini paylaşıyordu... Ve kitle, halk, onlarla birlik olmanın, aynı havayı nefeslemenin coşkusuyla, mırıltılarına katılıyordu.

Olayın yankısı giderek, Cağaloğlu'na, Aksaray'a yansıdı... Üniversite'nin önündeki, yumru yumru alan, insan seliyle olağanüstü büyüklükte bir baraj ödeviyle, düzelmişti sanki. Toprak, yükünden kıvançlı, kaynaşmadan sevinçli, mırıltılara, marşın sözsüz müziğine kaptırmıştı kendini. Ve kalabalık, güvenli, gerileyen polislerin arkasından, daha bir kovalamak, bir daha üniversiteye giremezliklerini kanıtlamak isteğiyle, yürümeye başlamıştı...

Alandan, caddeye akıveren sel, önüne geleni sürükleyen bir güçle, tramvayları, otobüs ve dolmuşları, atıvermişti kendi gerisine... Karşıdan gelenler, zaten Şehzadebaşı, Millet Caddesi köşesinde, Aksaray'da kesilmişti polisce... İşi acele olanlar, Kumkapı yolundan, kıyıyı izleyerek, iniyorlardı Sirkeci'ye. Ve Sirkeci dolmuşcularının ağzından, kalabalığa yayılıyordu olup biten... Kimse ne olup bittiğini sezinlemiyordu ama, öğrencinin polisle çatışması ve polisi üni-

versiteden atması, fısıltı, bağırış, haykırış olup, kulaktan kulağa, tüm İstanbul'a ulaşıyordu.

Öğrenciler, halktan da destek almanın vuruculuğuna kavuşmuşlardı. Binlerle, ölçüyorlardı kendilerini. Şimdi, yüzbinlere yönelmişlerdi. İçlerindeki coşku, Patrona Halil hamamının arkasında siperlenmiş polislere göğüslerini açarak ilerleme kaygısızlığına neden oluyordu... İlerlediler... Polisler, kalabalıkla karşılaştıklarında, barikatın ardından dikildiler birden. Yüzleri sapsarı, tomson tabancaları kalabalığın üstüne tutarak, birkaç adım attılar... Kendini sopayla, kınla kılıca koşullamış topluluk, makinalı tüfekleri görünce, duraksadı bir. Bu duraksama, ön saftakileri, arkadan gelenlerin basıncıyla, kapakladı yere. Dişleri kenetli, bakışlarında her an öldürme hıncı ve yüzlerindeki sarılık giderek tike dönüşen polisler, bukez kalabalığın duraksamasından yüreklenerek, birkaç adım daha attılar. Ne var ki, arkalardaki akış, durmuyordu. Duraksayanların kapaklanmasına karşın, polislerin üstüne ilerleyen kalabalık, bir işkence duvarı gibi, giderek büyüyor, yaklaşıyordu. Polislerin şefi dikildi bu kez... Karşılıklı sararmış yüzler, adamın üstüne döndü. Kalabalığın önündekiler yeniden durakladı. Yeniden itti arkadan gelenler. Ve polis şefi elini kaldırarak, bağırdı, «Ateş.»

Tomsonlar kulakları patlatacak bir gürültüyle, kurşunlarını göğe doğru saçtılar. Kalabalık, arkasındaki itkiye aldırmaksızın, dağılıverdi yeniden. Kimi Hamamın yanında, kimi caddenin karşısındaki dükkânların saçakları altında siperlenmeyi düşündüler... Panikten yararlanan polis, aralarına atılarak, öndeki-

leri tutuklamaya, bir kişinin üstüne üç, beş kişi saldırarak, tartaklamaya başladılar...

Üstelik, salt bununla da kalmıyordu. Yakalayıp tartakladıklarını, bu kez, barikatın öteki yanına atıyorlar. Ordaki polisler de, aynı tartaklamayla, kapalı arabaların içine tıkıyorlardı, tutulanı... Kalabalık, Tomsonların tarakkasından ürkmüş, polislerin ansız saldırısıyla, bir iyice dağılmıştı. Bunu punt sayan polisler, başlarından aldıkları buyrukla, barikatın üstünden atlayıp, tabancaları ellerinde, saldırıya geçtiler. Bu davranış yığını daha bir geriletti. Öyle ki, bazı yerlerde, kişinin kendiliğinden gerilemesi, koşması gerekmiyordu. Oktay, en ön sıralardan birindeydi. Birden, geride, Gedikpaşa caddesinin köşesinde buldu kendini. Arnavut kaldırımından seken kurşun seslerinin vızıltısı, kulaklarında zonklayarak, yere yattı. Bir arabanın ardında olduğunu neden sonra sezinledi. Yana baktığında, Tuncer'in iri bedeniyle, şaşkın şaşkın, girecek bir yer aradığını gördü. Eliyle işaret etti. Görmedi Tuncer. Ama, bir siper bulmanın sevinciyle, bir arabanın arkasına girdi...

Kalabalık, iyice dağılmak, polisler, tutukladıklarını tartaklamak üzereyken, kaçışanların önüne üç kız çıktı. Yüzleri çamur, saçları dağınıklık, ayakları bere içindeydi. Birbirine kenetlenmiş, öfkeli, şimşekli ve ucuzlayan bakışlarla, kaçanların önüne dikildiler. Biri uzanıp, Oktay'ın kolundan tuttu. Çekip kaldırdı... Öteki ellerini açıp, gelenleri durdurmaya çabalarken, ortalarındaki kısık ama, tüm kaçanların kulaklarında, yankılanan, tümünü irkiltip donduran bir soğuklukla bağırdı.

— Yazıklar olsun size... Bizi bu halde mi bırakıp gidiyorsunuz...

Ve yürümeye başladılar üçü birden. Dudakların-

da az önceki marşın müziği... Ayaklarında, tüm kitlenin ağırlığı... Başlarının dikliğinde, yığının eğilmezliği ve küçük göğüslerinin ileri doğru fırlamışlığında, tüm kitleye kalkanlık edecek bir güçle, yürüdüler polislerin üstüne... Kitle, yeniden sıkıştı. Yatanlar kalktı. Yaralılar, oralarından buralarından akan kanlara aldırmaksızın dikildiler. Ve kalabalık, yeniden bir yumruk gibi sıkılarak, ilerlemeye başladı...

Yakaladıkları gençlerin başında öbeklenmiş birkaç polis kümesinin üstüne indiler birden. Ve polisler, yumrukların, bağırış ve tırnakların basıncıyla, ellerindekileri bırakıp, dikildiler. Sonra, saldırının gücünün kırılmazlığına inanmışcasına, geriledilerler. Hemen ardından da, yumruklardan, şamarlardan korunabilmek amacıyla, yüzgeri edip, koşarak barikata yöneldiler. Kitle de koşmaya başladı... Yakalayıp, kendi korkusunun hıncını yakaladığından çıkarmak amacıyla, ardına düştü polislerin. Kalabalığın dağılan öteki uçları da toplanıp, aynı hızın uyumuyla, Patrona Halil hamamını kuşatmaya başladılar...

Polisler, barikatın arkasına atladıktan sonra, yetişen yardımcı güçlerin arasından sıyrıldılar. Şeflerinin sövgü dolu bağrışmasıyla, duraklayıp, kendilerine çeki düzen verdiler. Yardımcı güçler de adım adım sokuldular barikata. Başlarını çıkarıp baktıklarında, renk renk giysili yoğun bir kitlenin adım adım yaklaştığını gördüler...

Başlarının sarı yüzünde, bir tik belirdi. Kitleye baktı öfkeyle. Sonra polislere göz attı... Telsizinden Emniyet Müdürü'yle konuştu... Söyledi, dinledi. Kaşıyla gözleriyle işaret vererek, polisleri ve barikatı daha geriye aldırttı bir süre. Yeniden konuştu, dinledi... Kitlenin kaynaşmasını, hamamın sarılmak ve

kendisiyle, polislerinin kitlenin ayak altında kalmasının an sorunu olduğunu anlattı... Sonra, yüzündeki tik artarak, yeni barikatın arkasına çekilmiş olan polislere döndü... Elini kaldırdı...

Kalabalık, ilk kurşun salvosuna aldırmadan yürüdü. Polisler, makinalı tabancalarını, giderek havadan yere çevirmeye başladılar. Üçüncü kez tetiklerine dokunup, geri tepmelerle salsıldıklarında, taşların üstünden sıçrayan kurşunlar, kalabalığı olduğu yerde durdurdu. Hemen arkasından, yeni bir salvonun tarakkası, kitleyi olduğu gibi geriletmeye başladı... Bu arada, elinde tabancasıyla barikatın üstüne dikilen polis şefi, kitleye doğru nişan aldı... Gerileyen kitle, bu kararla, yeniden atlamaya hazır bir atletin, güç alması gibi, tutuk tutuk durakladı.

Bu duraklama, polis şefini, iyice çileden çıkarmıştı.

— Ateş, - diye bağırdı... - Ateş... Hem de üstlerine... İtoğlu itler... Orospular...

Polisler, sanki bunu bekliyorlardı. Daha doğrusu başlarının ateş etmesini. Çünkü, şefleri ağzından çıkan sözcüklerle birlikte tabancasını ateşlemişti, henüz dağınıklıktan kurtulamayan kitlenin ortasında biri, «Yandım,» diyerek yere yıkılmıştı.

Biran dalgalandı kalabalık...

Yeniden toparlanma çabasıyla, kaçıp kurtulma kaygısının kaynaşması, kimini karşı kıyıya, kimini de ortaya attı. «Yandım,» diyenin başına yığıldı kimileri. Caddenin tam ortasında ilkin bir döndü vurulan. Sonra, çevresini alanların korku dolu bakışları altında, tepinip, tırnaklarıyla, taşlardan güç almayı denedi. Kıvrandı, ayakları, kolları, parmakları kasıldı. Tırnakları yeniden kaldırım taşlarını kazıdı. Çevresini alanlar, hemen dikildiler. Biri doktor, dedi. Bir

başkası, hemen hastaneye atalım. Caddenin kıyısında, olup bitenlerin etkisiyle yoluna gidememiş bir özel araba duruyordu. Biri kapısına yapıştı. Sahibi hemen atıldı...

— Ne oluyor?

— Bir yaralı var, hastaneye götürmemiz gerek...

— Benim işim var...

Sözcüğü tamamlanmadı adamın. Yılgın kitle tüm öfkesi ve hıncıyla arabanın üstüne saldırdı. Yüklendikleri gibi, kaldırıp vuruverdiler yere koca arabayı. Parçalandı, tıpkı vurulan arkadaşları gibi, kasılıp, dağıldı araba. Hemen arkadaki dolmuşlardan birinin şoförü yetişti, daha kalabalık kendisine dönmeden.

— Ben götüreyim abi, - dedi birine...

Birkaç kişi vurulanı getirirken, ötekiler, yolcuları attılar yaka paça... Yanına birkaç kişi daha atlayarak, Gedikpaşa'dan kıyı yoluna inmek için sarktılar...

Sonra kalabalık arasında bir fısıltı dolandı. «Vurdular... Öldürdüler... Hiç acımadılar. Sürek avında gibi davrandılar... Bir çok kişi de yaralanmış... Öldürecek bunlar bizi de, durmayalım» Sözler, giderek büyüdü. Dağıldı. Ve kalabalığın bir bölüğünde korku olup, yıldırırken, bir başka bölümünde hınçlaşarak, polis barikatının üstüne doğru yöneldi. Polis şefi, gelenlerin kararlı olduklarının bilinciyle, geriledi ilkin. Sonra, aynı hıncın öfkesiyle, bağırmaya başladı polislere...

— Bırakmayın... Ateş edin. Tam göğüs düzeyinden, biçin alçakları...

Polisler, ateş etmek için dikilip, parmaklarını tetiklere götürürken, bir askeri birlik geldi... Başlarındaki binbaşının buyruğuna uyarak, bir çember içine aldı polisleri. Subayın, polis şefiyle neler konuştuğu-

nu duymadı kalabalık. Polis'in asker kordonu altına girmesiyle, bir sevinç seslendi boğuk boğuk...

— Ya ya ya... Şa şa şa... Türk Ordusu çok yaşa...

Tuncer'in kolunu tuttu Oktay...

— Sanırım bu iş burda biter. Ben gidiyorum...

— Gidiyor musun?

— Evet... Bunun arkası durmaz. Bizim oralara kimbilir ne biçimde yansıyacak. Çocuklar bir yanlışlık yapmadan yetişeyim...

— Ne yanlışlığı?..

— Bakarsın Asker çekilir biraz sonra. Siz polisle başbaşa kalırsınız. Ben gider, orda bir eylem düzenlersem, bir bölüğünü yukarıya çekerim. Ama görüyorsun, çok çabuk panikliyoruz. Orda da öyle olursa, bazılarının başını gözünü yardırırız.

— Haklısın... Durma öyleyse...

— Ölenin kim olduğunu biliyor musun?

— Evet... Turan Emeksiz...

— Yazık...

— Hiç yazık değil. Özgürlük kahramanı o...

— Yaşasaydı da öyle olurdu... Neyse, hoşça kal... Sonra görüşürüz. Öteki arkadaşlara da selâm söyle... Ben yukardayım. Bişey olur, yardım gerekirse, bildirin! Yetişiriz...

— Şimdilik belki biraz yatışır. Baksana, kitle dağılmaya bile başladı...

Hemen hemen öğrencilerin tümü, üniversitenin avlusunda toplanmışlardı. Vedat, ardını metrelerce betondan bir duvara dayamışçasına kendini güçlü sayıyor. Giriş kapısının önüne yığınak yapan polislere alaylı alaylı bakıyordu. Çok güvenliydi ki, öğ-

renciler, polislerin en az on katıydı... Ve bir çatışma çıkarsa, nice güçlü olduklarını isbatlarlardı. «Oktay'ın korkusunu anlamıyorum bir türlü. Yılgın başlıyor işe o... Anladık, bir iki kişinin öldüğü söyleniyor. Ama, asıl bunları buraya yığan da bu söylenti değil mi. Daha ne ister? Daha başlangıçta yılgın olmak için neden mi sayılır bu? Tam tersine, güçlü bir atılma, polisleri kapının önünden de, Gümüşsuyu'ndan da sürüp, denize atmaya yarar. Hayır... Hep korunma kaygısında... Kaçmayı, vuruşmadan planlama çabasında. Biz burasını tanırmışız. Her direğin, her oda ve koridorun ne işe yarayacağını iyi bilirmişiz... Bırak efendim kaçmayı. Biz saldırıp, geçelim. Vuralım polis yığınağına. Bunca insanla, dağıtıp, bozguna uğratalım birkez. Ondan sonra, gerekirse, kaçar saklanırız. Dur, hazır içerde oyalanıyorken, gerçek önderliğin nasıl bir iş olduğunu anlatayım şuna,» diye düşündü, otobüslerin, kamyonların durmaksızın polis boşaltmasını alaylı alaylı seyrederken. Eski mahalle kavgalarını anımsadı. «Baştan yılgınlık yenilgi, saldırma ise yengi demektir.» Birkaç adım attı. Kitle bunu bekliyormuşcasına çalkalandı. Daha bir coştu Vedat. Salt adımı, hafif kolunu kaldırmasıyla, kitleyi yönetivermekten gelen bir içgüdüyle iyice gönendi.

Oktay, arkalarda, suskun bekleyen kitlenin birden kaynaşmasından kuşkulanarak, öne geçip durdurmak istedi. Ne var ki, birbirine iyice omuz veren kalabalığın arasından sıyrılıp geçmek olanaksızdı.

Vedat iyice hızlanmış, el kol devinimini artırmıştı. Yığınağı çoğaltan polis, birden kapıları tuttu. Nerdeyse göğüs göğüse gelmişlerdi. Kapının ağzında iki ayrı güç, birbiriyle sürtüşmeye başlamıştı bile. Arkadan gelen basınç, öndekileri sıkıştırıyor. Kar-

şıdan gelen tepki, sıkıştırmayı alabildiğine artırıyordu.

Vedat, bir ara boğulacağını sandı. Öylesine bir sıkışmanın cenderesine girdi ki, nefes alamıyordu. Arkadan gelen basınca dayanamayan kitle, iki yanından akıyor, kapıyı tutanların üstüne doğru gidiyordu. Bir yarım ay biçimindeki kalabalığın uçları kapının iki kıyısına akmak üzereydi. Polis, birden aldığı bir buyrukla, coplarını sıyırıp düzenli adımlarla, basıncını artırmaya başladı. Kitlenin gerisi, kaynaşmanın hızına girmiş, öndekileri alabildiğine itmeye başlamıştı. İtki ve tepki bir anda çatıştı. Ve polis, copla, baş, yüz, sırt ayırmaksızın girişmeye başladı. Vedat, önüne geçenlerin ilkin durakladığını, sonra çözülüp dağılmaya başladığını sezinledi bedenindeki basıncın azalmasından. Şaşkınlıkla bakındı yöresine. «Oktay gelmeli. Gelip, bir yol göstermeli,» diye düşündü. Yere düşenler oluyor. Ve düşenlere aldırmaksızın kapının iki yanında açılıp dağılıyordu kitle. Bu açılış, polis çevresinde bir sarma eylemi gibi göründüğünden, kaygıya kapılan polislerin yöneticisi, tabancasına sarıldı. Onunla birlikte birkaç polis daha aynı devinime girişince, kitlenin korkusu daha bir arttı. Dağılanlar hızlandı. Vedat, çevresinin iyice açıldığını sezinleyince, gerilemeye başladı. Polislerin havaya sıktığı tabancalar, paniği iyice artırmıştı. Büyük bir yalnızlığın içine düştü Vedat. Patlayan tabanca, kulağının zarını yırtmış, tabancadan çıkan kurşun, göğsüne saplanmışcasına, dikildi ilkin. Alanın ortasında bir başına kalmışcasına sendeledi. Tüm tabancalar ona dönmüş, tüm kurşunlar üstüne sıkılıyormuş gibi sarsıldı. Ve birden böylesine bir acıya dayanamayarak, yere yıkıldı. O büyük paniğin ortasında beliren Oktay, iki kişiye Vedat'ı götürmelerini

söylerken, kalabalığın önüne fırlamıştı. Dağılmayı engellemek amacıyla, elleri ve kollarıyla işaretler veriyor. Bir yandan da polisleri durdurabilmek uğraşına giriyordu.

— Dağılmayan... Durun... - Diye bağırırken arkadaşlarına, polislere dönüyor, - sizin üniversiteye girmeniz yasalara aykırıdır. Dikkat ediniz, suç işliyorsunuz, - diye haykırıyordu.

Coplardan çok, arkadaşlarının paniğinden yere yuvarlanmış olanların ezilmesi, bağrışması yanında, tüm gücüyle çırpınmaları, sonunda polislerin duraklamasına neden oldu. Duraklayıp, biraz gerileyerek, arayı açtılar. Üniversite'nin anfilerine, profesör odalarına kaçmış olanlar, sanki yeni haber almış, kavgaya katılmak isteğiyle tutuşuyormuşcasına üstlerini düzeltip, yüzlerindeki alazı gizleme kaygısıyla, yeniden alana indiler. Oktay tümünü toplayıp, eski düzeni sağlama çabasındaydı. Yaralananları sınıflara, derneğe taşıtıp, ilk bakımlarını kızlara bıraktı. Dernek odasında, üniversite kantininde, ne kadar tendürdiyot, pamuk varsa toplandı. Profesörler, olanlardan şaşırmış, odalarında pısanların yanında, öğrencinin arasında gezinerek, yaralıları dolanarak birşey yapıyor görünmenin telâşındaydılar.

Ters yönden kollarına giren iki kişi, Vedat'ı dernek odasına taşırken, doğruldu. Üstünü silkeleyerek, dikildi.

— Yaralandın sandık, dedi yardımcılarından biri.

— Yok bişeyim. Biran düştüm o kadar.

Kulaklarının yanmaya, yüzünün alazlanmaya başladığını sezinledi. Bakışlarını yardımcılarından kaçırarak, yeniden kalabalığın içine dönmeyi kurdu. Sonra dernek odasında oturmanın en akıllıca dav-

ranış olacağı kararına varıp, yürüdü. Biraz önce Vedat'ı taşıyanlar, Oktay'ın yanına vardılar. Polis, kapıyı tutacak biçimde gerilemiş. Öğrenciler az önceki düzenleriyle, yeniden toplanmışlardı.

Demek odasının dolu olduğunu görünce, daha bir çeki düzen verdi kendine. Kapıdan, aldırışsız görünme isteğiyle girdi. Kolları morarmış bir kız bir başka kızın alkol kompresi yapmasını bekliyordu. Kafasında şişlik olan birine merhem sürüp, bant yapıştırıyorlardı. Neşe, elinde tendürdiyot şişesi, Sacide band ve sargıbeziyle koştular yanına. İlkin Neşe atıldı;

— Bi şeyin yok ya?

— Yok...

— En öndeydin, - dedi Sacide...

— Alçaklar öyle saldırdılar ki...

— Saldırı işaretini gördüm, - dedi Neşe... - Hemen eyleme geçtik. Ama, çok kalabalıktı Polis. Başetmemiz mümkün değildi.

Vedat, olayın sorumluluğunu duydu biran. Başını yere eğdi. Eyleme geçirişini görmüşlerdi. Korkusundan kimsenin haberi yoktu demek. «Olamazdı ki... Herkes benim ölçümde, hatta benden daha çok korktu... O zaman, üzülmem boşuna. İlkkez karşılaştık böylesine büyük bir kavgayla... Oktay bile şaşırmış, kaçmıştır.»

Yeniden eski gücünü buluyordu. Neşe'nin, istekli bakışları giderek kendine güveni artırıyor. Sacide, bir başka yaralıyı bantlamak için seyirtmiş. Neşe, yanıbaşında bir sevgi yumağı gibi sürtünüyor. Birinin inlemesiyle irkildiler. Neşe, tendürdiyot şişesini koşturdu. Vedat, burda bulunmasının anlamsızlığını kavrayarak, yeniden alana, kalabalığın ortasına gitmeye davrandı. Kitle, kendini toparlamış, eski ka-

rarlı, suskun ve durgun ağırlığına ulaşmıştı. Oktay, aralarında gidip geliyordu. Bir şeyler söylüyordu. Vedat, kalabalığın içinde, kendi yalnızlığına gömülerek, daldı. «Neşe'nin bakışları, tüm bağışlamışlığıyla pırıl pırıldı. Şimdi gitsem... Kolundan yakalayıp, deneyi yenilemek istiyorum desem. Baş sallar hemen. Düşer önüme... Arabasına atladığımız gibi bir Boğaz gezisi yaparız. Sonra Bebek'te tüm boğazı kapsayan geniş pencereli dairenin geniş, yumuşak koltuklarına otururuz sere serpe... Ben kavgayı anlatırım o'na. O, yaralılara nasıl baktığını. Saçlarını okşarım kutlayarak. Sokulur, Başını omuzuma dayar. Ve korkularını anlatır. Yalnızlığını... O kalabalık içinde, tek başına kalmanın güçsüzlüğünü belirtir hıçkırarak... Asıl yalnızlığının, salt o ana özgü olmadığını. Alaycı, özgür bir genç kadın olmasına karşın, hep güçsüzlerle karşılaşmanın zavallılığını dile getirir. Okşar, yatıştırırım. O geceki başarısızlığın, sonraki olayları düşünmekten doğduğunu anlatırım o'na... Benim senin gibi birine gereksinimim var Vedat... İşte yanındayım sevgilim. Seninleyim, seninim. Oh, öyle seviniyorum ki burda oluşuna. Sevinci paylaşıyoruz... Sar beni n'olursun. Sar... Sık kollarında... Sen güçlüsün... Ben değilim... Isını yüreğimde duyuyorum Neşe... Ellerimi blûzunun altına sokarım. Yumuşak, bakımlı derisinde dolaştırırım parmaklarımı. Yavaş yavaş sıyırırım blûzu sırtından. Sütyenini çıkarırım. Çıkarmaya bile gerek yok... Sütyen kullanmaz ki... Kendi göğsümü açarım sonra... Dik memelerini dayarım tenime...» Göğsünde bir elin sürtünmesiyle irkildi. Oktay, gözlerinde sevecen bir bakışla araştırdı her yanını.

— Çok dalgınsın, - dedi. - Kafana falan mı geldi vurdukları cop?

— Yok... Biran daldım...

— İyi öyleyse... Her birimize daha çok iş düşecek. Arkadaşlar acele etmişler. Boşuna bir kırım olabilirdi. İyi toparladık. Bundan sonrasına dikkatli davranmalıyız. Polis bu öfkenin üstüne kaparsa birimizi, tüm hıncını ondan çıkarmak özlemiyle sabaha değin pataklarlar artık. Karanlık basıncaya, ya da polis dağılıncaya değin iyi yönetmeliyiz bu kalabalığı. Yoksa, burda kalırsak, bir de yiyecek, yatacak derdi çıkar başımıza.

— Doğru mu söylediklerin? Çıkmamıza izin vermeyecekler mi?

— Verirler. Aslında çıkarsak, bir daha sokmazlar. Tek tek avlarlar. O nedenle, çıkmamak yeğdir. Arkadaşlar da bu kanıda...

— Gerekiyorsa çıkmayız...

Oktay dernek merkezine yürüdü. «İyi, kavgayı benim başlattığımı bilmiyor. Azarlamaya kalkışırdı okul çocuğu gibi...» Diye düşündü. Oktay'ın ardından yürüdü. «Dışarı çıkılmadığına göre, burda yararlı olunabilir. Ya da bir yer buluruz Neşe'yle... İkimizin sığışabileceği... Başbaşa, sokuluruz birbirimize.» Beğenmedi düşüncesini. Başını sallayarak yadsıdı. «Bunca kalabalığın arasında olacak iş değil. Hem belki önderler uyumayacak. Ben de yardımcı olmalıyım onlara. Yapılacak bişey vardır. Oktay öylesine bilgiyle yapıyor ki her şeyi... Yıllardır bu işin içinde. Yıllardır pişmiş bir iyice. Ben acemilik ediyorum. Bırakmalıyım. İncelemeli ve öğrenmeliyim. Hocalar ne diyorlar bana? Çabuk öğreniyorsun. Öyleyse, kalabalıklar içinde, kitlenin önünde nasıl davranılır bir iyice bellemeli, yerleştirmeliyim kafacığıma. Her kezinde böylesine ucuz kurtulunmaz. Ya, birkaç kişi yaralansaydı. Ya sandığım gibi, gerçek-

ten namlular bana dönüp, kurşunlar paramparça etseydi beni...» İçinden bir ürperme geldi. Midesinden boğazına bir soğuk dalgası, tüm tüylerini diken diken ederek tırmandı. Dişlerini kenetleyip, başını sallayarak kurtulmaya uğraştı kötü düşüncelerden. Beceremedi. «Adamlar havaya kurşun sıkmışlar. Ama, biri bana savurabilirdi. Kim bilecek? Kim nerden görecek kimin attığını? Üstelik ben öldükten sonra, bilinse, bulunsa ne olur? Bir büyük kavganın içinde, ölen aranmaz ki... Belki bir tören, arkadaşların tümünün gözyaşları... Ama sonra... Sonra Vedat yok... Oysa yaşamam gerek. Yaşamdan öcümü ancak böyle alabilirim. Bu yıl bitiyor okul. Ondan sonra, köhne bir masa, kırık bir sandalye bulup, kalfaların yaptıkları planlara imza atsam, ayda dört-beş bin liraya para demem. Daha doğru bir iş düşünsem...» Azarladı kendini düşüncelerinde. «Doğruluk para etmiyor Vedat... Babandan, doğrusunu bulacak mısın? En başta sen kendin onun gibi olabilecek misin? Olamazsın... Adam, fabrikası kendi malıymışcasına çalışıyor. Anımsıyor musun, İş Yasasının yürürlüğe girdiği yılları... Çocuktum daha. İlk uygulamanın şaşkınlığındaki patron, fazla mesai vermişti bizimkine. Hem de o zaman için aylığını geçen bir paraydı sanıyorum. Nasıl şaşırmış, işçinin görevi gün doğandan batana çalışmak iken, bu adam bu parayı bana neden verdi? Diye az mı dövünmüştü. İşine son vereceğini sanma korkusundan mıydı bu? Bilemem... Yok yok... Hüseyin usta, daha bir fabrikadan çıkmadan ötekinde iş bulabilecek adamlardandır. Salt kendisi çalışmaz ki... Tüm timinin canına okur. Patrondan çok ondan korkar işçiler. Öyleyse içtendi şaşkınlığı... Hah tamam... Evet içtendi... Fazla para işçiyi azdırır, diyordu. Ben ne yapacağım bunu? Şaşırdım...

Şimdi kullansam, her ay isterim. Bir ay vermedi mi, kavga ederim. Ya da küserim... Oysa, her ay verilmez fazla mesai... Alışmamalı böyle şeylere işçi dediğin. Ayağını yorganına göze uzatmalı. Misafirliğe gitmiş gibi bir kocaman yorgan aldı mı sırtına, bir de alıştı mı buna, evine dönünce, donar kıçı be... Belki o haklıydı. Ben de haklı olacağım. Hiç bir zaman onun gibi olamam. O böyle olmasa, ben iğrenmezdim yoksulluktan. Bir olgu, bir yazgı gibi yapışmış alnımıza. Yaşamının bir günü gidebildi mi Park Otelin barına babam? Gidemez... Neşe olmasa ben de gidemezdim. Gittim de ne oldu? Bacak bacak üstüne atamadım bardaki taburelerden birine tüneyip. Atamazdım da... Pabucumun delik olduğunu görürlerdi. Bundan sonra kimse görmeyecek. Hiç eski pabuç giymeyeceğim. Hatta birkaç çift birden alıp, dizeleyeceğim. Yazıhane parası bulamazsam, kısa bir süre için bir yere gireceğim. Ve bir mühendise yaraşır bir yaşam kuracağım kendime. Artıklarım sizi geçindirir, demiştim anama. Geçindirir. Çok şey istemez onlar. Ben istiyorum... Fazla mesaileri biriktirip, bir ev satın aldı Hüseyin Usta. Fena mı? Kiradan kurtulduk... Belki yenileştiriveririm evlerini. Bir kat da üste çıkarım emekli maaşına destek olsun için. Benden buncasını görseler, dua ederler. Etmeliler de... Bana ne verdiler ki... Oktay'ın dediği doğru çıkarsa. Bunlar bizi yakalayıp, döverlerse? Nasıl vuruyordu insafsızlar. Benim gözlerim kararır, tek cop yemediğim halde. Bir de tek yakalarlarsa... Benim önderlik ettiğimi görmüşlerdir. Kırkı, ellisi birden vururlarsa, sağlam çıkamam karakoldan. Olmesem bile, aylarca yatarım. O zaman sınavlar, sınavlarla birlikte diploma ve tüm düşlerim de yatar. Ben görevimi yaptım... Çatıştım... Sopa da yedim, derim

çok sıkışırsam. Karanlık çöker çökmez, şurdan yitmeliyim. Bir neden bulup ya da bulmadan sıvışıvermeliyim. Tutuklanıp hapse tıkılmakla, yakalanıp sopa yemek arasında bir ayırım yok... İkisi de sınavlara yetişememek demek. En iyisi, yitiklere karışıp, gürültüden uzak, Hüseyin Ustanın sakin evinde ders çalışmak. Sınavlara gerektiği gibi hazırlanıp, başarmak. Ve ondan sonrasını dilediğim biçimde götürmek...»

Karara vardıktan hemen sonra, omuzlarının dikleştiğini, dalgınlıktan sıyrıldığını gördü. Üniversitenin dört bir yanını dolaştı. Gözcülük görevi almış olanlar, onu gördükçe selâmlıyor, saygıyla izliyorlardı. Her yer polis kordonu ile çevrilmişti. Gerçekten çıkış olanağı hemen hemen hiç yok... Çıkış yerlerinde yığınla polis var. Duvarların çevresinde biraz aralıklı. Ama, yine de gözcüler sıralanmış. «Bir deneme yapsam,» diye geçirdi. «Hiç bişey yokmuş gibi çıkıp gitsem. Acaba ne yaparlar? Bişey yapacaklarını sanmam. Belki sevinirler. Karşılarındaki azalıyor. O zaman, öndeki çıkışı deneyemem. Ordakiler tanıyor beni. Tanımışlardır en azından. En öndeydim... İşareti ben verdim. Polis gözünden kaçmaz hiç bişey... Arkadakiler hiç görmediler. Çıkar giderim. En iyisi bu...» Yürüdü arka çıkışa doğru... Karanlık çöktü çökecek. Oktay, ya da tanıdıklardan biri görmeden sıvışabilirse ne iyi. Sonra gerekirse, İstanbul Üniversitesini merak ettim, derim. Çıkıp oraya gittim. Ordakilerle birlikteydim. Bizden kötüydü durumları. Daha büyük bir kavga verdiler. Hem nasılsa gazeteler yazar olayı. Öğrenirim bir iyice...»

Karanlık bir iyice çökmeye başlamıştı. Polisler bile gölgeleşiyorlardı yığın halinde. Arka çıkışın başına gelmişti. Gözcülerden biri sokuldu.

— Bişey mi var abi?

— Beyazıt'ı merak ediyorum. Bir pundunu bulursam, oraya gideceğim, - diye yanıtladı gözcüyü...

Delikanlı, hayranlıkla baktı o'na... «Kavganın her yerinde ve en önünde olmak istiyor Vedat abi,» diye düşündü. Tam o sırada yokuşun başına dayanan bir kamyona doğru koşuştu polisler... Vedat, oralarda gezinen biri gibi daldı kalabalığın arasına. Kimse dönüp bişey sormadı. Kimse, nerden gelip, nereye gidiyorsun, demedi. Ağır ağır tırmandı Taşkışla yokuşunu. Polis yığınağını geçtikten sonra, hızlandı bir iyice. Elmadağ durağına gelip, Aksaray yönüne giden ilk otobüse bindi. Unkapanı'nda inip, Eyüp'e giden bir başka araca bindi mi, düşündüklerini, uygulama alanına soktu demektir.

Bahar, Mayıs sonunun en güzel günlerini yaşayarak ilerlerken, Vedat, zaman zaman patlak veren ve hep gecikmişcesine katılmadığı çatışmalardan uzak, iyice derslerine kapaklanıyor. Artık, sıkışık günler çattı... Birkaç güne değin, sınavlar başlayacak. Sabahtan akşama sürdürdüğü çalışmasını, anasının namaz saatinde yeniden başlatıyor. Mayıs sabahında bile, karanlığın iyice koyusunda uyandı. Helâya girip, elini yüzünü yıkadıktan sonra, çalışmasına yardımcı seçtiği bir müzik bulabilmek amacıyla, yirmi dört saat yayın yapan istasyonlardan birini arıyor radyoda. Müziğin dinlendiriciliğinde, daha rahat çalıştığı gibi, bu istasyon arama, uykusunun açılmasına da neden oluyor.

Birden, İstanbul Radyosunun anonsuyla karşılaşmak, şaşırtıyor o'nu. Bakışlarını eski konsolun üstündeki, eski saate çeviriyor. Henüz sabahın dördünü

gösteriyor saat. Durmuşluğundan kuşkuya düşüyor. Esneyerek saatin yanına gidip, kulak veriyor. Çalıştığını anlayınca, yeniden radyonun başına gelip, iyice açıyor. Yanılmadı... Kâtibim şarkısından alınan anons, yinelemekte.

Radyonun başına çöreklenerek, anonsun ardını beklemeye başlıyor. Çok geçmeden, tok bir ses, saat sıfır üçten başlayarak, tüm ülkede ordunun yönetime el koyduğunu ve kaçınılmaz hale gelen kardeş kavgasını engellediğini açıklayarak, Nato'ya, Cento'ya bağlı olduğumuzu bildiriyor. Hemen sonra da, sokağa çıkma yasağı konduğunu. Herkesin, izin verilinceye değin, radyolarının başında beklemesini buyuruyor. Radyoda marşlar başlarken, coşkuyla doğruluyor Vedat. Giyinip, kimseye sezdirmeden sokağa çıkıyor. Kapıyı ardından sessizce kapadıktan sonra, sokakların uyku ıssızlığına atılıyor. «Şimdi, bir nara patlatsam... Tüm Eyüp'ü ayağa kaldırsam... Anlatsam onlara yaptıklarımızı. Bu sonucu bizim sağladığımızı bağıra bağıra soksam kafalarına...» Düşünceleriyle, durağa geliyor... Ezan hazırlığındaki müezzinlerden başka kimseye rastlayamıyor cami alanında. «Bizim Hafız amca bile uykuda olmalı... Öyle ya, o namazdan sonra çıkar yola...»

Beklemeksizin, Defterdar - Fener önünden, Unkapanına değin seyirtiyor. Nefes nefese köprünün başına geldiğinde, daha bir kesinleşiyor içindeki inanç... Radyonun söyledikleri doğru... Köprü kapalı ve üstünden, asker dolu kamyonlar, paletlerini şıngırdatarak tanklar geçmekte.

Kimse yolunu kesip, kim olduğunu, ne yaptığını sormuyor bile. Köprünün kaldırımından Haliç sularını görmeden bir koşu Şişhane yokuşunu tırmanıyor. İtfaiyenin önünden, tam alana geldiğinde, nefes

nefeşe duraklayarak, bölge bölge dağılan askerlere bakıyor. Kendini daha fazla tutamayıp, dağıtımı yapan subayın yanına sokuluyor. Ve adamın boynuna sarılıp, şapur şupur öpmeye başlıyor.

Subay ilkin irkilip, sonra bırakıyor kendini biran. Öpüşme uzayınca, hafifçe sıyrılıyor Vedat'ın kollarından.

— Sokağa çıkmak yasaktır...

— Ben üniversiteliyim. Arkadaşlara haber vermek için okula gidiyorum.

— Hangi üniversiteden?

— Teknik Üniversite...

— Durun sizi yollayalım...

Subayın işareti üzerine önlerine gelen cipe, bindiriyor adam o'nu... Teknik Üniversite'ye götürmelerini söyleyerek, selâmlıyor. Vedat da, asker gibi, elini alnına götürerek karşılık veriyor selâma. Ve cip buyruk almanın hızıyla, fırlayıp çıkıyor Tünel yokuşunu. Galatasaray ve Taksim'i kimsesizliğe bırakarak, Üniversiteye geliyorlar. Yurdun altındaki giriş kapısında, durduklarında, pijamasıyla kapıya fırlayan Kemal ve Samim'le karşılaşıyor Vedat... Daha o cipten inerken, koşup, boynuna sarılıyorlar. Sonra, askere de aynı sevgiyi göstermeye davranacaklarında, cipin gittiğini sezerek, bakınıyorlar.

Coşkuları, yeniden kendilerine dönüyor. Birbirinin sırtını okşayıp, boynuna sarılıyorlar durduk yerde. Konuşmasız, bakışlarında ellerinin okşayışı ve kollarının sarılışında belirlenen tüm sevinçleriyle, coşkularının taşkınlığı, ak ak parlatıyor dişlerini.

Sabah, ağır ağır açmaya başladı. Gün ışığı, yeni bir bayramın sevincini dökercesine aydınlattı boğaz sularını. Dernek merkezinde sonuna değin açılmış

radyo, her onbeş dakikada bir bildiriler yayınlayıp, arayı marşlarla dolduruyordu.

Oktay, son zamanlarda öylesine sık tutuklanıp, hırpalanmaya başlamıştı ki, saatlerdir burda olmasına karşın, yokluğunu sezinlemedi sanki. Sonra birden anımsadı. Üç gündür o da uğramamıştı üniversiteye... Kimbilir bu üç gün içinde neler oldu... Sormadı... Soramadı. Yutkunmasının arasına gömdü belirip gelen soruyu. Yüzünü çarpıttı ilkin. Ardından, sesini temizlemişcesine baktı öğrenci önderlerine.

— Oktay nerde?

— Bilmiyor musun? - Toparlandı Samim. - Öyle ya... Üç gündür sen de yoksun. Haberini alamadık. Oktay abi, gidip bakarım diye çıktı. O'ndan da ses gelmez oldu... Dedik ki, biz, kendi kendimize, tamam. İkisini de kıyma makinasından geçirdiler.

— Ne kıyma makinası?

— Ohoho, dedi Kemal. - Ne sözler dolanıyor Vedat abi... Polis, döverken öldürdüklerini yoketmek için ya kıyma makinasından geçiriyormuş. Ya fırınlara atıyormuş. Ya da boynuna taş bağlayıp, Boğazın sularına. Marmara'dan kaç ölü çıkarmışlar. Tümü de öğrenci, öğrenci önderiymiş... Öyle ki, bu dedi-kodular Anadolu'ya bile ulaşmış... Hergün en azından yüz mektup, otuz kırk telgraf geliyor bize. Çoğunun sağlığını soruyor ana babalar. Siz ortalıkta görünmeyince, ikiniz için de, tamam, dedik. Kimbilir ölüleri bulunacak mı bulunmayacak mı?

— Oktay abiyi, evvelki gün aldılar, dedi Samim. - Seninki daha çok oldu değil mi?

— Çok...

— Üç gündür, her yerde aradık sizi. Emniyet müdürlüğüne iki kez ben telefon ettim. Sıkıyönetimdeki subaylar daha anlayışlı ve adamı fazla terslemi-

yorlar. Samim de üç kez karşıya geçip araştırdı. Ne Oktay abiden, ne senden bir iz bulabildik.

— Çok mu işkence ediyorlar, - diye sordu Samim, Kemal'in sözünü keserek.

— Çok...

Fazla konuşmanın gereksiz olduğuna inanmıştı, kısacık yanıtlar vermesi yeterli. Buraya, askerlerin cibiyle gelmesi, pek çok soruyu kendiliğinden yanıtlıyordu zaten. Üstüne gidip, gençlerin sevecenliğini gölgeleyecek bir davranışta bulunması yersiz olur... Öylesine sevecen, öylesine sokulgan ve bir destek bulmuş olmanın yumuşaklığındaydılar ki, vazgeçilmez bir tutku gibi yer ediyordu her davranışları.

— Öyleyse Oktay abi sahiden gitti, dedi Samim...

— Yok gelir... Benim bildiğim Oktay, çok dayanıklıdır, - diye umutlandırdı Vedat.

Günlerdir kesmediği sakallarını kaşıdı bu sözden sonra. Yurt kapısının önüne çıktı. Gerinip, esneyerek güneşe baktı bir süre. Sonra, arkaya, Taşkışla'ya yöneldi. Tek tük öğrenciler belirmişti. Ve belirenler, ilkin dernek odasına koşuyor, ordakilerin boyunlarına sarılıp, şapur şupur öptükten sonra, verdiği kavgayı anlatmaya girişiyordu. Sokağa çıkma yasağını kimse dinlemiyor olmalı... Kızlar bile, göğüslerinde kitaplarıyla, ardardına sökün ettiler...

Yokuşun yarısında, bir zamanlar Oktay'la, yan yana durdukları yere değin geldi... İçinden acılı bir sezgi, Oktay'ın anlatılan olaylardan birinin kahramanı olduğunu söylüyordu. Acılı, gözlerini kırpıştırarak, Boğaz'a baktı... «Gerçekse söylentiler Oktay gibi bir insan, bir arkadaş yitiklere karıştıysa, ne acı... Bunca insan arasında bir tek o tam bir dost olarak davrandı bana. Durumu bildiğini sanıyorum, her

şeyi anladığını. Belki de hiç bişey bilmiyor. Öğrenemez. Ben söylersem öğrenir herkes. Ben de söylemediğime göre... Oysa Oktay'la olduğumda kaçkez aklımdan geçirdim. Söyleyivermeyi, sıralayıvermeyi kaçkez düşündüm. Ben senin bildiğin insan değilim Oktay... O gün gerçekten bir raslantıydı. Bir beceriksizliğin rastlantısı. Kişiliğimden utanarak, söylemek istedim. Ama, utancım engelledi her kezinde. Hem gerçekten ben değildim olanların sorumlusu. Birkez Neşe'ydi... Kovmuştu beni. İkincisinde de, o uykulu gözlü işçi. Baktığını göremiyordu. Belki işçi değil sarhoşun biriydi. Ve yanlış görgüsünü, polisin tutumuyla doğrulamış oldu... Burda durmuştuk seninle... O ilk yoksulluk anımda, buraya getirip, cebindekinin tümünü vermiştin anımsıyor musun? Kaç yıldır, insanların dertleriyle uğraşmayı iş edindin. Ve ben hep özendim sana. Senin gibi olmayı istedim Oktay... Neden olamadım, bilmiyorum. Belki içime kapanıklığım, belki gerektiği yerde gerekenin yerine, ters davranışta bulunmam... Ama, sen, her zaman belki benim içimden geçenleri bile bile bana yardıma koştun. Bile bile evet... Öylesine anlayışlısın ki sen, belki de bana bunca iyiliği, salt sana karşı ezilmem için yapıyorsun. Olabilir. Belki isteyerek değil, belki senin de içinde gizli amaçlar, gizli özlemler vardır. Okuluna uzun süre ara vermek zorunda kalmanın acılarını gideriyorsundur. Benim ölçümde çalışkan olamadığın için, özlemlerini böyle gideriyorsundur... Siz taşralılar hiç anlaşılmazsınız ki... Ne yapacağınız, neyi neden yapacağınız hiç belli olmaz ki... Bir bakarsın iyiliktir yaptığın. Bir bakarsın en büyük kötülük...» Başını salladı boğazda yıkanan güneşe...

Bayram sevincinin doldurduğu üniversite avlu-

suna baktı uzun uzun. Ağır ağır geri dönerken, durakladı yeni baştan...

«Sen gerçekten başkasın Oktay... Öyle bir zamandı ki, yanıma geldiğinde, bana yardım elini uzattığında, ezilmişlikten kurtardın beni. Utançtan, yoksulluğun utancından sıyırıp aldın. Ve öylesine güçlendim ki, senin gibi bir arkadaşımın olmasından, Hüseyin Usta'ya bile kafa tuttum... Dön olmaz mı? Bakma benim içimden geçenlere. Her zaman, her şeyin en kötü yanlarını kurmayı huy edinmişim ben. Sakın kaptırma kendini kıyma makinasına, Boğaz sularına... Dön gel... Bak güneş açtı... Bayram yapıyor herkes... Sensiz tadı olmaz ki bu bayramın. Olmadığı salt benim içimden gelen bir söz değil ha... Çocuklar bile, sana kavuşmadan traş olup, giyinmek istemez gibiler...»

Yeniden dernek odasına girdi. Suskun, masanın yanındaki tabureye oturdu. Samim ve Kemal, öyle bıraktığı gibi, durmaksızın radyoyu dinliyor. Gelen gidenle öpüşüp, şakalaşıyor, her gelene birkez Oktay'ı soruyorlardı.

— Sen nasıl kurtuldun Vedat Abi, - dedi ansızdan Kemal.

— Radyo ilk bildiriyi okuduktan sonra, - diyerek irkildi. Gözlerine baktı Kemal'in. İçtenliği okuyunca, sürdürdü. - Ortalıkta kimseler kalmadı. Baktım, durum bizden yana dönmüş. Bekçimiz bile, radyonun başına kapaklanmış. Kapılar da ardına değin açık. Yürüdüm. Nereye, diyen olmadı... Beni cipe bindirip gönderen subayla karşılaştım sonra. Meğer salt radyo değilmiş polisleri korkutan, - diye düzeltti.

Bir bildiriyi izlediler kulak kesilip. Bildiri biter bitmez, gözleri parladı Samim'in...

— Görürsünüz, Oktay Abi de gelecek, - dedi.

— Nerden biliyorsun?

— İçime öyle doğdu, - diye yanıtladı bu kez Kemal'i Samim. - Derler ya, aptala açık olurmuş...

Güldüler. Beklemenin sevinci kaplayıvermişti tümünü. Gerçekleşir mi, gerçekleşmez mi, güvenli değiller. Ama, içlerinde, hep yitiklik acısı yerine, bir umudun canlanması, coşturdu tümünü de... Birbirinin yüzüne, keyifle baktılar...

Giderek kalabalıklaşan dernek odası, bildiriler okundukca suskuya bürünüp, marşlar çaldıkça, oyuna kalkıyordu... Kalabalığın yoğunluğu, sigara dumanlarının isiyle karışıyor, artık yan yanalıklarına karşın, birbirinin yüzünü gözlerini seçemiyorlardı...

Birden dalgalandı kalabalık. Birine yol açtılar coşkuyla... Bağırmalar, sevinç gösterileri iyice coşkuya bıraktı yerini. Vedat, görmeden sezinledi Oktay'ın geldiğini... Hemen kalkıp, karşıladı. Sarılıp, uzun uzun bir acıyı geride bırakmanın kıvancını paylaştılar. Sonra az uzaklaşıp, dikkatle süzdü Oktay'ı.

— Çok kötüsün...

— Yok canım. Biraz hırpaladılar. Alıştık artık...

— Sağ esensin, kıvancın da yerinde ya, çabuk toplarsın...

— Topladım bile... Sonra, çevresinde sevgiyle toplanmış bulunan yönetim kurulu üyelerine döndü. - Hadi çocuklar, şimdi kendi aramızdaki gösteriyi bırakıp, işimize bakalım. Uygulanması gereken, bunun için de oturup karar verilecek pek çok şey var, - dedi.

«Oktay bu işte,» diye düşündü kendi kendine... «Her zaman yapılacak bişey bulur. Ve üstesinden de gelir... Bütün öteki çocuklar gittiğine göre, ben de rahat bırakayım yönetim kurulunu.» Dernek odasından çıktı. Yurt kapısından da çıkınca aydınlığa, derin bir nefes alarak, dersliğe doğru ilerledi...

4

Portatif masanın üstünde bıraktı kâğıdını kalemini. Fırladı yerinden. Bağırmaya başladı;

— Yeter... Yeter dedim, bu kaçıncı söyleyişim sana.

Ve omuzundaki çimento torbasını boşaltan işçinin üstüne saldırıp sarstı. İşçi boynunu büküp yarıyı geçmiş torbayı ayaklarının üstüne attıktan sonra döndüğü gibi ıslak çimento çakıl karışımının üstüne itiverdi Vedat'ı... İnce beyaz, keten pantalonu, kısa kollu gömleği, çıplak kolları, bedeni çimento karışımının içine battı. Yerinden doğrulmaya uğraşırken, ustabaşı yetişti. İşçiye söverek kovdu adamı. Vedat'ı tutup kaldırdı. Şantiye binası olarak kullandıkları briket yapıya götürdü. Su hortumunu yıkanması için tutarken;

— Sinirlenmeyecektin Mühendis Bey, - dedi.

— Sinirlenme olur mu? En azından on kez söyledim yarım torba boşaltmasını.

— Bunlar ölçüyü bilmez ki Beyim. Acemi işçi tümü.

— Bilmezse bile öğrenir adam.

— Öğrenmeleri güçtür. Şirket, çok az para veriyor işçiye. Az verince de eli yatkınını bulmak güçleşiyor. Bir de güneş bindi mi tepelerine, iyice şaşırıyorlar yapacaklarını.

— Terbiyesizliği de mi bağışlayalım.

— Bağışlamadık. Kovduk adamı Mühendis Bey...

Gömleğini pantalonunu değiştirmiş, elini yüzünü yıkamış olarak çıktığında durakladı. Tümü bir köylü olan işçiler, işi olduğu gibi bırakıp, dikilmişlerdi bir yığın gibi... Nisan sonunun üniversitesi yansıdı gözlerinde. Kız erkek tüm arkadaşlarının suskun bir kitle olarak duruşlarını anımsadı. Sonra kol kaldırışı canlandı gözlerinde. Şimdi bunlar da saldırırsa üstüne. Tek başına, İstanbul'dan kilometrelerce uzakta... Bunca partalın arasında, ne yapacağını bilemedi bir an. Şaşkın şaşkın bakındı. Ustabaşı görünürde yoktu. O kurulanır değişirken sıvışmış olmalı. Araştırdı... İlerde bir başka çimento karışımının başında bekliyordu. Doğru oraya yöneldi.

— Nedir? - diye sordu boğuk bir sesle...

— Tümü işi bıraktılar Mühendis Bey.

— Nasıl bırakırlarmış... Yasaya aykırı bu.

— Hepsi bir köydendi... Mühendis haksızlık etti, diyorlar. Ve görün hesabımızı, vazgeçtik çalışmaktan...

— Ben şimdi onlara gösteririm.

Hızla döndü... Şantiyenin telefonuyla candarmaya haber vermek amacıyla içeri girdi. Ustabaşı ardından gelip, telefonu tuttu...

— Sonu iyiye varmaz beyim... Şimdi sen candarma getirtirsin. Candarma bunları sürer götürür.

Ne ayırım olacak onlar için? Nasılsa çalışmayı bırakmışlar. Diyelim ki, cezalandı tümü. Diyelim ki, biraz da sopa yediler candarmadan. Biz ne kazanacağız? Hiç... İşçisiz kalırız. Birkez duyuldu mu yaptığımız, işçi bulamayız. Zaten boğaz tokluğuna çalışıyor tümü. Ve zaten senin ezdiğinden yakınıyorlar. Aman diyeyim. Aman diyeyim sana, bir de candarma derdi sarma başımıza.

Doğru söylüyordu adam. Mersin sıcağının alabildiğine yoğunlaştığı bu günlerde, oturmak bile yoruyordu kişiyi. Kendisi kaçkez denize girip çıkıyordu. Adamlar sırtlarında çimento torbaları, önlerinde el arabaları, sürekli bir çalışmanın bunalımında olmuşlar çok mu? Durakladı. Telefona baktı acılı acılı...

— Peki ne yapmak gerekli? - diye sordu ustabaşına.

Adam bilgiç bilgiç başını salladı.

— Bağışlamak büyüklüğün şanındandır beyim. Çık, benim kovduğum adamı bağışladığını bildir. Bundan öte doğru çalışması koşuluyla yeniden işe aldığını söyle... O zaman yatışırlar.

— Ama bu, direnmeleri karşılığında istediklerini yaptırmış oldukları sanısını vermez mi?

— Hiç bişey vermez... Bağışladığın için sevinirler bile. Onlar da korku içinde şimdi. Candarmadan yılarlar. Üstelik ücretlerinin ödenmeyeceğinden kaygılılar. Ve de en önemlisi size hınç duyuyorlar. Üstlerine giderseniz, kişisel düşman olurlar. Tersini işlerseniz, kıvanırlar. Kendilerinin başardığını bilmezler. Söylenen hem de yüksek sesle söylenen kalır akıllarında.

İçinden gelmiyordu ustabaşının önerdiğini yapmak. Bakınıyordu çaresizlikle. Sonunda başını önüne

eğdi. Kendisi bir yol bulamamış olmanın sıkıntısı, adamın dediğini uygulamak amacıyla, kapıya yöneldi.

Suskun bekleşenlerin yanına yaklaştı. Öfkelerinin yüzlerinde ter, çenelerinde kenet ve gözlerinde korku olarak yansıdığını görünce, hak verdi ustabaşıya.

— Biriniz gidip çağırsın arkadaşınızı. Bir daha terslik istemem. Burda elbirliğiyle bir yapıt meydana getirmeye çalışıyoruz. Yurt ödevidir bu... Doğru yapmazsak, istediğimizi elde edemeyiz. Birkez hatalı giderse, sonuna değin öyle yürür. Ve ulusal varlık, zarar eder. Milyonlarca torba çimento kullanılacak. Her birinde bir kilo atlansa, milyonlarca kilo eder...

Göz gezdirdi. Anlamsız anlamsız baktıklarını görünce, babasının yüzü geldi gözlerinin önüne. Kendi anlama yeteneğini aşan sözler duydu mu hep böyle bakardı suratına. - Bağışladım arkadaşınızı, - dedi. - Gidip çağırın. Ve işinize devam edin. Ustabaşınızın buyruklarını da tam yerine getirin. O araya girmese, ben yine olur, demezdim... Hadi bakalım...

Daha bağışladım, çağırın sözcüğüyle biri davranmıştı. Uzakta, olacakları kaygıyla seyreden köylüsünün yanına seyirtti. Onun direnmesine aldırmaksızın, kolundan çekerek getirdi kitlenin yanına. Sırtından iterek, Vedat'a yaklaştırdı. Adam, yüzünde resimleşen bir bağışlanma dileğiyle elini kapıp öptü Vedat'ın. Çekmesine olanak kalmadan, öpüp başına koydu.

Gözünü defterinden ve hesaplarından pek ayırmamaya dikkat ederek, o günün sona ermesini sağladı. Ama, için için köpürüyor, gerekli dersi verememenin hıncını duyuyordu. Paydos saati geldiğinde, işçiler bir anda yitiklere karıştılar. Ustabaşı, ge-

reçleri denetleyip, elini yüzünü yıkadı. Tulumunu çıkarıp, elbisesini değiştirdikten sonra, başıyla selâmlayarak kentin yolunu tuttu.

«Öldürebilirler bunlar adamı. Haklı ustabaşı. Dövdürüp sövdürdüm diyelim. Ne kazanacağız? Hiç... İşçisiz kalırız. Tümü köylü bunların. İşçilik yapmamışlar. Şirket, kendilerince çok sayılan, aslında bir gerçek işçi için az ücret verince, toplanıp gelmişler. Ve köylülük dayanışmasını bana karşı bile kullanıyorlar. Nasıl bir yığındı. Bir saldırsalar, parçamı kimse bulamazdı. Anlaşılan ben yapamıyacağım burda. Oktay söylemişti... Parlak bir öğrencisin. Yapı gereçleri hocası da, asistanlığı düşünüyorsan, hemen isterim seni, demişti. Ben para kazanmayı kurdum. Para güç kazanılıyor. Tanımak gerek bunları. Tanıyıncaya ben benden geçeceğim anlaşılan. Ne demişti köylü beni iterken? Dur be... Zaten canım burnumda. Canı burnuna geldi mi kişinin, ölüm hiç kalır. Korkusuz itivermişti. İter... O bir şey değil yine. Biraz çimentolanıp, bir gömlekle pantalona patladı bana. Ya, ötekiler de birer tekme, birer tokat vursalardı... Daha da beteri, ellerindeki küreklerle bir girişselerdi. Liman çimentosunun arasına Mühendis Vedat da karışıp giderdi. İzmir'de olmuş ya birkez... Denetim Mühendisi işçilerle takışmış. Tanımazlığa getirip denize atıvermişler. Çocukcağız yüzmek de bilmiyormuş... Yapar bunlar... Birkez öfkeleri başlarına sıçradı mı, her şeyi yaparlar. En iyisi, bu işi bırakmak. Hemen bir mektup yazayım Oktay'a... Baksın, bir asistanlık uydurabilirse, çekilip gideyim. Benim işim değil bu... Çabuk sinirleniyorum. Bir devrim geçirmiş olmanın kalıntısı belki bunlar. Çeşitli bunalımların içinden geçip gelmiş olmanın öfkesi... Kime öfkeleniyorum? Kendime mi?» Uzatmadı... Salt

Oktay'a yazmaya karar vermişken, yapı gereçleri profesörüne de yazmak amacıyla iki kâğıt çekti önüne... İşinin iyiliğini, ama, asistanlık yaparak daha yararlı olacağını anladığını yazdı uzun uzun. Kaçışına bir gerekçe ararcasına, önerilerine uymamaktan pişmanlık duyduğunu bildirdi. Gelecek yanıta göre, davranmak üzere, mayosunu giyip, kıyıya indi...

Uzun süre çırpınarak yüzdü. Açığa vurdu... Akşamüstü bunalımının açıldıkça serinleşen suda kaldığını görmenin tazeliğiyle dinleniyordu. Dinlendikçe, kulaçlamayı sürdürdü. Bir ara dönüp geriye baktığında, şantiye binasının küçüldüğünü gördü. Deniz, alabildiğine durgun, alabildiğine yumuşacıktı... Marmaraya, Boğaza göre tuzu daha bol olduğundan, kişiyi daha hafifleten bir yoğunluğu vardı. «Daha gidebilirim. Böyle yüze yüze İstanbul'a gidebilirim, gibi geliyor bana,» diye düşündü. Açıldıkça serinliyor, bedeninin ısısı, sabahtan beri boncuk boncuk beliren ter, denize karışıp yitiyordu. Birden aklına eskilerin önerileri geldi. Burda köpek balığı çoktur, demişlerdi. Hele açıklar çok tehlikelidir. Bir dalışla geri döndü. Kollarının gücü yitinceye hızla yüzdü. Başını kaldırdığında açıklığın azaldığını gördü. Sırtüstü yatıp ,ellerini başına yastık yaparak, ayaklarını ağır ağır oynattı. Akdeniz akşamlarının okşayıcı meltemi, ürpertmeye başlamıştı denizin yüzünü. İnce, beyaz köpüklü martı kanadına benzer dalgacıklar, kıyıya doğru koşmaya başladılar, yüz bin yıllık bir sevgilinin kollarına koşarca... Ayaklarının oynayışı, dalgaların koşusuna uyumlu olduğundan, ağır ağır kıyıya yaklaşıyordu. Sırtı kumlara dayanınca, doğruldu. Dönüp baktığında, şantiyeden biraz uzaktaydı. Tembel tembel oturdu bağdaş kurarak. Uzayıp giden köpüklü maviliğe baktı. Temizliğinde, göz alabil-

diğine uzanan saflığında, düşlerinin canlanışını gördü.

«Dayansam mı? İlişkileri bir iyice öğrenip, uygulama alanında kalsam mı acaba? Aslında bu alanda söz konusu olan, işleri iyi yürütmek. Şirket ucuz adam alıyormuş. İşte işin püf noktası... Ucuz adam alıp, çok çalıştırdın mı, maliyeti düşürürsün. Boşuna öğretmediler bize, gereçler ölçüsünde emeğin de hesaplanması gerektiğini! Yaz günü ya da baharın, işsiz kalan köylülere paranın ucunu kıdım kıdım gösterdin mi, tümü sıvanır çalışmaya. Dikkatli olmak gerek. Bunun karşılığında, sağlam ölçüler bulmak gerek. Sen yarım torba çimento diyorsun. Ya da ikiyüzonikibuçuk torba... Adam, yarımın nerde bittiğini ne bilsin. Tahtadan metreküp ölçüleri yapmak gerek. Bunun içine doldurup, iki kez taşısınlar. Ama o zaman emek pahalıya gelir. Yine en iyisi, birini görevlendirip, torbaları önceden böldürmek. O zaman böyle olaylarla karşılaşılmaz. Ve çözümlenir her şey. Büyük iş içinde pişmenin yararı var. Sonra ben de büyük işler yapan bir müteahhit olurum. Çeşitli gereçlerle donanmış büyük bir park kurarım. Hava alanları, limanlar yaparım. Ya da barajlar. Milyonları indiririm cebe... Kaç mühendise iş veririm. Kaç bin işçiye... O zaman yüzümü bile görmezler. Üniversiteden çıkan arkadaşlar için bir uygulama alanı olur firmam... İstanbul'un en güzel yerinde, örneğin Beyoğlu'nda bir yer kiralarım. Ya da bir han satın alırım. Her bölümün işleri için bir kat veririm. Bir kat da kendime döşerim... Dinlenme odalı, banyolu, Neşe'nin evindeki gibi geniş, yumuşacık yataklı bölümleri olan bir kat... En güzel sekreterleri seçerim. Her şeyimle ilgilenen. Ve canım ne zaman isterse düğmeye basar, birini çekerim yataklı odaya...»

Ellerini arkasına dayayıp, bacaklarını uzattı. Dalgaların gel-git'i bacaklarından beline doğru çıkıp indikçe, tüm yorgunluğunu sıyırıp alan bir masaj etkisi yapıyor. «Çekip derim ki, yoruldum. Çok çalıştım bugün... Şu kulunçlarımı ov bakalım. Ovar... İyice yumuşar bedenim. Milyonların hesabı çıkar gider aklımdan. Bu ovma sırasında, kız da ısınır iyice. Erkek bedeninin sertliğinde yumuşar o da... Bakışları kayar... Kafasında, ah bir kucaklasa beni düşünceleri geçerken, elimi uzatırım. Eğilip kalktıkça belirlenen yuvarlaklıkların üstünden bir gezdiririm. Kendiliğinden uzanıverir yanıma. Bukez ben ovmaya başlarım onu tüm yorgunluğumdan arınmış. Her yanını, her yanını okşarım ayırımsız. Ve sonra...» Sonrayı düşünemedi. Adının bağrılmasıyla zıplayıp doğruldu suyun içinde. Bakındı çevresine. Bekçi, şantiyenin önünde kollarını da sesine yardımcı kılarak onu çağırıyordu.

İlkin yavaş, sonra giderek hızlanan bir yürümeyle sesin anlamını kavrayabilecek yakınlığa geldi. Bekçi; «Vedat Bey... Telefon... İstanbul...» diye bağırıyordu. Ya da bu sözcükleri birbirine bağlayarak bağırıyordu da, Vedat'ın anlayabildiği salt bunlar olmuştu.

«Neşe'dir,» diye düşündü. «Bu işi bulduktan sonra da üstümde hak sahibi olmayı sürdürüyor.» Koşmaya başladı. İyice uzaklaşmıştı şantiyeden. Koşarken de düşüncesini sürdürdü. «Enayilik ettim. Bunca beraberlikte birkez daha yinelemedim deneyi. Kız, hep bunun ardında. Belki de daha başka şeylerin. Belki evlenmek istiyor benimle... Neden olmasın? Yakışıklı olduğumu söylerler. Geleceği parlak bir mühendisim... O da mühendis. Ailenin tek çocuğu ve koskoca bir taahhüt firmasının biricik varisi... En

akıllıca işi yapmış oluruz ikimiz de... Ben yönetir, evirir çeviririm firmayı. Varlığına yeni varlıklar katarım. Gerektiğinde o da yardım eder. İstediğime en kolay ulaşma yolu bu aslında. Neden aklıma gelmedi şimdiye. İlk karşılaştığımda isteyip istemediğini soracağım. Belki o zaman, daha bir yakınlık duyar bana. Daha bağışlayıcı olur. Çocuğun aklındaki salt benimle yatmak değilmiş. Ben acele etmesem, yaşam boyu mutluluğu sunmak istiyormuş bana, diye düşünür. Ve koşarak kabullenir...» O düşünceyle aldı telefonu. Koşmanın verdiği boğukluğu gidermek amacıyla, bir iki öksürüp, en yumuşak sesiyle. «Alo» dedi...

— Vedat, sen misin? - diye soran ses, Neşe'nin değil, Oktay'ındı...

— Evet, - diye yanıtladı düş kırıklığına uğrayarak. Yeni duruma uymak amacıyla zaman kazanmak için, yineledi. - Evet, benim...

— Hah iyi... Bak dinle... Yapı gereçleri hocasıyla konuştum bugün. Daha doğrusu çağırttığı için gittim. Eğer kabul edersen, seni istiyor asistanlığa... Ben hemen arayıp, bildireceğimi söyledim... Ne dersin?

— Madem siz öyle düşünmüşsünüz, kabul...

— Sağol... Ben de seni kandırmak için bir sürü şey hazırlamıştım kafamda. Nasılsın?

— İyi... Çok iyi... Denizden geliyorum...

— Allah versin, biz burda doktora tezinin boğuntusunda geberiyoruz, beyimiz denizde keyif çatıyor...

— Sen de gel de, keyif çatmak mı, zorunlu bir serinleme gereksinimimi görürsün.

— Bilirim. Bir yaz stajımı oralarda yapmıştım. Şimdi ben Hoca'ya tamam diyorum, tamam mı?

— Tamam. Ben hemen yarın ayrılırım burdan. Daha doğrusu ayrılacağımı bildirir, onbeş gün sonra da damlarım İstanbul'a...

— Dur... Acele etme... İşinden etmeyelim... Hoca kesinlikle durumu saptasın, hatta elinden sana gönderilmek üzere bir mektup alayım, yeniden telefon ederim sana. O zaman ayrılırsın.

— Peki, nasıl istersen...

— Hoşçakal...

—Güle güle...

Bir süre trampet çaldı parmaklarıyla almacın üstünde. Sonra, yazdığı mektupları küçücük parçalara bölünceye yırttı. Öneri onlardan geliyordu. Kendinin başvurmasına gerek kalmamıştı. Kente inmesine de... Öğleden kalan bir kaç lokma kırıntıyı temizleyip, dinlenme ya da gözetimci olduğu gecelerde kullanma amacıyla konulmuş temiz çarşaflı somyanın üstüne attı kendini.

«Sağolun Hocam... Çok teşekkür ederim Hocam... İlginiz benim için en büyük destektir Hocam... Size her zaman borçluyum Hocam... Tasalanmayınız, bundan sonraki tüm çabam yüzünüzü ağartmak için olacaktır Hocam... Madem siz bana bu olanağı sağladınız ben de sorumluluğumun altından kalkmak için insanüstü çalışacağım Hocam... Hay hay Hocam... Buyurduğunuz gibi Hocam... Olur, dediğiniz kaynakları kullanırım Hocam... Zaten siz istedikten sonra Hocam... Çözümlenmeyecek hiç bir sorun yoktur Hocam... Öpeyim Hocam... Kutsal elinizi öpüp, görevime öyle başlıyayım Hocam...» Derin bir soluk alarak çıktı Profesörün odasından. Öğütlerini dinle-

miş, adamın rahatlamasını sağlayacak yanıtlarını vermişti. Kapının ağzında Oktay'la karşılaştı.

— Galiba oldu, - dedi...

— Olacak elbet. Kendi istedi... Tam aradığı gibi bir asistansın. Çalışkansın. Zekisin... Göreceksin, bilimsel katları ne kadar kolay aşacaksın. Üstelik kürsü hocası gibi bir desteğin var. Bunlar güç elde edilir olanaklar. Buna senin çalışma gücün ve yeteneğin de katıldı mı, tümümüzü geride bırakır belki de en genç profesörü olursun üniversitenin.

— Alayı bırak, - dedi Vedat... - Engelli koşuda değiliz, hop diye zıplayıp geçelim. Hoca, boşuna seçmez adamını. Kimbilir ne düşündüğü var? Neler hazırlatacak piyasa için...

— Fena mı, öğrenirsin koşullarını sen de...

— Yok... Ben burda demir atmak istiyorum.

— Sanki hocalarımız atmamış mı? Devletin verdiği yetmiyor zavallılara, biraz da dışardan çöpleniyorlar. Al sana bir profesöre yaraşır yaşam...

— Bakıyorum senin niyetin kötü...

— Beni sayma arkadaş. Herkes benim için öyle der.

— Kim herkes... Senin için kötü diyecek tek kişi bulamazsın bu üniversitede...

— Sağolasın. İyi diyenlere de rastlıyoruz arada.

— Sevgi n'oldu?

— Asistan oldu...

— Salt o kadar mı?

— Bir de benim nişanlım oldu... Yakında da karım olacak...

— Sevindim... Gerçekten sevindim buna.

— Hele şu işler düzene girsin, seni de başgöz ederiz bir kafa denginle.

— Beni sayma daha... Bizimkileri bir rahat ettireyim de...

— Sizinkiler rahata erdiler bile yahu... Oğulları dizlerinin dibinde. Bir baltaya da sap oldu çoktan. Mühendis ana-babası oldular. Kurumlarından yanlarına varılmıyordur.

— Varılmıyor gerçekten.

Oktay'dan ayrıldı. Kendisini karıştırmadan çözümlemişti işleri. O'na, çalıştığı yerden ayrılıp, Hoca'nın elini öpmek kalmıştı salt. Şimdi bunu da yerine getirdiğine göre, artık bilimsel gelişmenin adaylarından biri sayabilirdi kendini. Sayıyordu da... Kapıya yöneldi. Girişin ağzındaki genel telefondan Neşe'yi aramak istedi. Sonra vazgeçti. Taksim'den ederdi...

Rahatlamış olarak Boğaz'a, Gümüşsuyu'ndaki Avrupa özentisi apartmanlara bakarak, ağır ağır tırmandı caddeyi. Park Otelin önüne gelince durakladıyıp, bakındı bahçeye, köşedeki pastaneye, «Artık kendi masrafımı çekerek girebilirim böyle yerlere,» diye düşündü. Eli cebinde, bir yol parası, bir yiyecek için harcadığı birikmiş ücretlerinin üstündeydi. Belli belirsiz okşadı yüzlükleri... Yürüyecekken, durakladı biraz daha... Sonra Park Otele yöneldi... Bara gidecekken, pek erken bulup, pastaneye döndü... Hasırdan bahçe koltuklarının birine kurulup, garsonu bekledi. İlkkez, sesinde buyurucu bir sertlikle, keşkül üstüne dondurma istedi. Garson, hasır masanın üstüne düşmüş bir iki yaprağı eliyle toplayıp, «ş» leri, «s» gibi söyleyerek buyruğunu aldı... Biraz sonra elinde istediği geri döndü. Tabakların tümüne, mavi birer gölge gibi otelin arması işlenmişti. Ağır ağır yedi keşküllü dondurmasını. Sırtını koltuğun ar-

kalığına dayadı. Gözlerini hafif kapatarak, düşünceye daldı.

«Hep bunu kurardım. En lüks yerlerde, düşünmeden dilediğim gibi oturup, dilediğimi ısmarlama kıvancı hiç bir şeyle değişilmez. Öğrencilik bitti artık. Dışarda çalışma isteği de... Bundan öte öğretmenlik başlıyor. Birkez kürsüyü ele geçirirsem, ötesi kolay. Profesör... Profesör Doktor Vedat Emek...» Kendi adını resimleştirdi gözlerinde. Parlak bir kâğıt üstüne, altın harflerle kabartmalı yazılmış bir simgenin kıvancına baktı gözleri kamaşarak. «Evet, Profesör... Sırayla tüm katları atlayıp, oraya ulaşacağım. Hiç dışarda çalışmadan, kimse ile hele işçilerle ilişki kurmadan pek çok büyük projenin altına imza atacağım. Belki yapılar bittiğinde, bir plaket üstüne benim adımı yazacaklar. Önünden geçenler o görkemli yapıları gördükçe, değerimi daha bir anlayacaklar. Öğrencilerim dört dönecek çevremde. En zekisini seçeceğim. Hocamın yaptığı gibi. Yıllar sonra yerimi alacak adamın kafalı olması gerekli. Yoksa, kürsüm boş kalır. Birkez de ünlü bir mühendis oldum mu, her şey ayaklarımın altındadır. Bizimkileri Şişli ya da başka bir yerde yaptıracağım bir apartmanın, dairelerinden birine atarım. O zaman emekli maaşı yetmez. Dairelerden birinin kirasını da onlara verdim mi, yatıp kalkıp dua ederler bana. Yok... Onlar istemez Eyüp'ten dışarı çıkmayı. Yıllarımız burda geçti derler. Bir Sırbistan dağlarını görmüştük çocukluğumuzda. Doğup büyüdüğümüz ovaları bilirdik avucumuzun içi gibi. Bir de bizim belleyerek Eyüp'e demir attık, derler. Hüseyin Usta'nın her zaman belirttiğince. Mezarımız evimize de işyerimize de yakın bizim. Şurdan çıktık mı oraya gömüleceğiz. Belki yıllar var ki, İstanbul yakasında neler olur,

tasalanmaz. Bir meraklanıp inmemiştir Beyoğlu'na... Pangaltı bile Sırbistan'dan burası değin uzak geliyor bana der. Oysa, evlerinin penceresinden baktıklarında görünür Kasımpaşa sırtları. Görünür ya, Hüseyin Usta, işini, evini bir de dostlarıyla söyleşi kurduğu kahvesini bellemiştir. Onu ordan çekip çıkarmak, iyilik değil, tersine kötülük olur. En iyisi orda üç katlı bir apartman dikerim o'na... Birinde kendi oturur, öteki ikisinin kirasıyla gül gibi geçinir. Evlendikten sonra, son model arabama kurulup, torunlarını da götürdüm mü bayramdan bayrama el öpmeye, benden iyisi olmaz artık... Oktay yakında evlenecek. Ben de doktorayı tamamlar tamamlamaz, bitiririm o işi. Sahi Mersin'deyken, Neşe'ye soracaktım. İşler öylesine hızlı gelişti ki, unuttum nerdeyse... Kalkıp sormalıyım. Ya da burdan telefon etsem.» Kıpırdandı... O kıpırdanır kıpırdanmaz başında bitti Rum garson. Ceplerinde Neşe'nin telefonunu arandı. Sonra birden anımsadı numarayı. Garson, o ceplerine saldırınca, hesap istiyor sanısıyla yazmaya başlamıştı.

— Telefon edecektim, - deyince afallayarak durakladı.

— Telefon... Buyrunuz, içerde kasanın yanındadır...

— Evet... Biliyorum...

Kalktı... Kasanın yanına geçerek numaraları çevirdi. Bekledi, ardardına zilin çaldığını bildiren düdük sesini. Yanıt vermiyordu karşıdaki telefon. Biraz daha bekledi. Birkaç kez daha çaldırdı. Yine ses gelmeyince, kasadaki adamdan bağışlanma dilercesine baktı. Omuzlarını silkeleyerek, mırıldandı, «Cevap vermiyor,» diye... Adam ona bakmıyordu oysa. Bir alışkanlığın içgüdüsüyle, telefona elini attığı an-

dan başlayarak sırtını dönmüş, dışarısını seyreylemeye başlamıştı. Görmedi Vedat'ın davranışlarını. Geçip, yerine oturdu. «Taksim'den yine ederim,» diyerek hesabını istedi.

Garson bu kez kendinden güvenli, zaten hazırladığı kâğıdı yeniden gözden geçirip, salt rakam yerini göstererek tabağının kıyısına koydu. Vedat, paralarını cebinden çıkarmadan bir bütün yüzlük çekti. Kâğıdın arasına sokuşturarak, üstünü bekledi.

Büyük bir onurla izledi garsonun gidiş gelişini, İkibuçuk liralık hesap için, bir o kadar bahşiş bırakıtı. Adamın belini hafif kırarak selâmlamasına yukardan bir bakışla baş sallayıp, caddeye çıktı yeniden. Ağır ağır Taksim'e yöneldi. Taksim gezisine girdi biran. Gölgelerde, çocuklarının pusetlerini dolaştıran azınlık mensubu anaları, dadıları seyreyledi. Genç yaşlı, kavruk diri kadınlar, tombul tombul çocuklarla önünden gelip geçtiler. Ak, seyrek saçlarını kafalarının ardında topuzlamış ihtiyarlar, ellerinde yün yumakları ya da eski bir yelek parçasını dolayıp, sökmekle zaman öldürüyorlardı. Her birinin yüzünde, yaşlılığın çizgileriyle birlikte, yaşamanın kıvancını okudu. Belki kendi kıvancıydı okuduğu... Postanenin karşısına gelinceye yürüdü. İçeri girip, bir jeton aldıktan sonra, kulübelerden birine girdi. Bir coşku, dizlerinde titreme, boğazında kuruma haline geldi. Numaraları tek tek çevirdi. Bekledi... Zil çalıyor, telefon açılmıyordu.

«Yarın ararım,» diyerek telefonu kapattı. Madenî bir ses çıkararak düşen jetonu aldı iki parmağıyla. Cebine, bozuk paraların arasına attı. İlkin otobüs durağına yöneldi. Sonra vazgeçip, Aksaray dolmuşlarının döndüğü köşeye yürüdü. Önünde duran arabaya atladı. Bozukları avuçlayarak, dolmuş para-

sını ayırdı. Uzattı şoföre... Ardına dayanarak, gece yarısından çok sonra yaya geçtiği caddeye dikti gözlerini.

Oktay, çıkış kapısında yakaladı Vedat'ı... Okullar açılmış, derslerden birbirini göremez olmuşlardı. Genellikle, iki kürsünün saatleri çatıştığından, raslantılar bir araya getiriyordu onları. Koluna girdi Oktay:

— Hayrola?

— Sabahtan beri seni kovalıyorum

— Bizim evlilik gerçekleşiyor. Haber vermek istedim.

— Sahi mi, çok sevindim. Ne zaman?

— Bu cumartesi, 11.30'da... - Çantasını açtı. Bir küçük zarf çıkardı, üstünde Vedat'ın adı yazılı. Uzattı. - Odana bırakmak istemedim. Son bekârlık günlerimizde biraz keyif yapalım, dedim.

Kol kola yürüyorlardı. Yokuş bitmek, Taksim alanı görünmek üzereydi.

— Sanki evlilik değiştirecekmiş gibi konuşuyorsun. Sevgi yıllardır çileni çekiyor. Üstelik aynı meslekteniz. İyi arkadaşımız. Böyle konuştuğunu duyarsa, senin için hiç iyi olmaz. - Dedi alaylı alaylı Vedat.

— Ben de o yüzden tadını çıkarayım bekârlığın diyorum ya... Gel şurda Eftaligos'ta oturalım biraz. Çene çalarız.

— Oturalım...

Alanı dolaştılar. Tam Beyoğlu girişinin soluna gelen köşede, dar merdivenlerden ikinci kata çıktı-

lar. Cam kıyısında, tüm alanı gören bir masa seçip, oturdular. Çaylarını beklerken çevrelerine bakınıyorlardı. Yanlarındaki masada biri, eski harflerle durmaksızın kâğıtlar dolduruyor. Bir ilerdekinde, resimlerinden tanıdıkları yazar Orhan Kemal, nargile içiyordu. Çevresinde kendileri gibi birkaç genç, ağzının içine bakıyorlardı. Oktay, yanlarındakini işaret etti.

— Yeşilçam'ın en hızlı senaryo yazarı adamıdır. Sabah buraya oturur. Akşam olmadan, senaryoyu bitirip satar.

— Desene bu da iyi bir iş...

— Tutturabilirsen çok iyi.

— Tutturamazsan?

— Maskaralıktan beter. Geçen gün, aralarında konuşuyorlardı birkaç senarist. Ordan duydum. Ben de onların konuşmalarını satıyorum.

— Doğru dürüst bişeyler yazsalar böyle olmaz... Yıllar var ki, ben yerli filme gitmedim.

— Arada bir git azizim. Ben gidiyorum. Bazen iyi şeyler çıkıyor. Bazen pek budalaca ama, yine de bizi anlatanları bulunuyor.

— Hele siz evlenin, arada birlikte gideriz.

— Tabii gideriz... Bir ev tuttuk. Hanımefendi, döşemeye uğraşıyor, bizim yarım bütçeye göre. Peder, valide geldiler. Zavallı, sattığı üzümün parasını derlemiş gelmiş. Ne Sevgi istedi, ne ben olur dedim. Nasılsa gönlümüzdeki gibi bir eve sahip olamayız. Mühendisliğimizin yanına biraz da mimarlık ekleyip, ufak tefekle döşeyivermeyi kuruyoruz. Böylelikle zaman kazanacağız... Ve yavaş yavaş, ev haline getireceğiz işte...

— Bana bak, - dedi Vedat. - Şimdi size para gereklidir. Bende yazdan kalma biraz var.

— Gerekli değil, - diye yanıtladı Oktay. - Olsa, pederden alırdım. Üstelik, şimdiden ev kurmanın da pek anlamı yok. Geçen gün, bizim hoca dalga geçiyordu. Hele siz nikâhı bir kıyın, ben de bir balayı uydururum, diye. Galiba doktora için dışarı gönderecekler ikimizi de... Eğer gerçekleşirse bu, hiç anlamı olmaz.

— Ben, sıkılmayasın diye söyledim. Hani bir gereklilik olursa, çekinme.

— Buldun çekinecek adamı. Elbette ilkin sana başvururum. Biz burda, profesörü kandırmaya uğraşırken, asistan olmak için, beyimiz para kazanıyordu.

— Eh, kimisi dört ayak üstüne düşer.

— Senin gibi zeki ve çalışkan olursa, düşmesine gerek yok ki, Vedat...

— Bırak şimdi yağı... Gönderirlerse doktoraya ne zaman gideceksiniz?

— Bunların işi belli olmaz. Ama, sanırım Haziran'a ancak...

— Çok iyi yahu... Keşke beni de gönderseler.

— Gönderirler... Bizim mühendisliğimiz kendimize özgü değil ki... Geliştirmek için, batıda eğitim görmek gerekli. Tüm uyarlamalarımız, batı çevirisi. Eğer kürsüde kalmayı kuruyorsan, mutlaka gidersin sen de... Bizim Hoca, biraz da evlenmemiz üzerine şimdiden muştuladı. Yoksa, beklerdik...

— Haklısın... Belli olmaz keyiflerinin ne isteyeceği.

Çayını yudumlamayı sürdürdü Oktay. Birden anımsamış gibi gözleri parlayarak, gözlerine baktı Vedat'ın. Elini hafifçe omuzuna vurdu.

— Senin niyetin yok mu?

— Neye? - diye sordu boş bulunarak Vedat.

— Artık sağlam bir işin var. Benim gibi, birine

takılmadın şimdiye. Daha doğrusu, benim ölçümde şanslı çıkmadın. Sevgi gibi biri, seni çekmeye aday olmadı. Neşe bir ara niyetli görünüyordu. Sana bakışları candan ve kararlı birinin bakışlarıymış, Sevgi'nin söylediğine göre. Sonra sen Güney'e indin. O doktora yapacağım diye, çekip Avrupa'ya gitti. Aranızda ne geçti bilmiyorum. Biraz uçarıdır. Biraz, havalı olduğundan belki. Sen daha iyi tanırsın. Ama, benim bilebildiğimce, mert bir kız. Eğer aranızda bir dargınlık varsa...

— Hiç bir dargınlık yok, - diye sözünü kesti Vedat. - Gelir gelmez aradım. O da aradı beni arada bir. Sonra birden sessizlikle karşılaştım. Telefon ettikçe, uzun uzun çalıp, yanıt vermedi. Avrupa'ya gittiğini de senden öğreniyorum şimdi.

— Peki yazmadı mı sana?

— İkimiz de yazmayı pek sevmeyiz. O telefon ederdi, ben Mersin'deyken. Ben arardım canım sıkıldıkça... Sonra birden kesildi...

— Şaştım... Oysa, sen gittikten sonra bile, hep seni konuşurduk. Ve seni konuşurken, gözlerinin parıltısı artardı. Belki bir aksilik oldu. Belki, dediği gibi, gidip yazılacak, sonra hemen dönecekti de, dönemedi...

— Hemen dönecek miydi?

— Taş çatlasa birkaç ay kalırım, diyordu. Eh, nerdeyse üç ayı aştı gideli... Tam senin geleceğin günlerdeydi aklımda kaldığına göre. Belki de sen geldin, o gitti.

Canlanıvermişti Vedat. Bu haber, sevindirdi mi, aramadığı, kendisine bildirmediği için üzdü mü bilmiyor. Ama, bir canlılık yanıp ışıladı gözlerinde. Sevecenlikle baktı arkadaşına. Kaçkez aradığı geçti aklından. Günde, iki günde bir telefonun başında bek-

leyişlerini anımsadı. Sonra giderek, üç aylık sessizliği düşündü. Bir kıskançlığın yüreğini sıkıştırdığını sezinledi. Sevinç ve kıskançlık, pençelendi yüzünde. Oktay, arkadaşının sessiz devinimini seyretti bir süre. Çay bardağını bıraktı. Hesabı ödedi. Saatına bakarak, kıpırdandı. Doğruldu yerinden.

— Ben Sevgi'yle buluşacağım. Mağazalara bakacağız ufak tefek için. İstersen sen de gel.

— Yok... Ben biraz daha oturacağım, - dedi Vedat.

Oktay'ın gidişini izledi görmeyen gözlerle. Sonra, bir çay daha söyleyip, Taksim alanının kalabalığına daldı. «Etekler giderek kısalıyor. Üşümüyor mu bu kadınlar. Havalar soğumaya başladığı halde bile, dizlerinin düzeyinde eteklerle geziniyorlar. Şu kadının bacakları güzel. Dolgun, düzgün... Neşe'nin kiler gibi... Demek Avrupa'ya gitti. Doktora için. Hani bir diploma yeterli diyordu. Zengin kızı. Kimbilir ne esmiştir aklına. Dinlenmeyle, çalışmayı bir arada yürütmek istemiştir. Ya da birkez de Avrupalı erkeklerin tadına bakmak istemiştir. Yok ama, o geceden beri bir başkasıyla ilişkisi kurduğunu görmedim. Bana gösterecek değil ya... Gösteriyor muydu eskiden? Anlatıyordu... Nasıl tanıştıklarını. Sonra nasıl eve attığını ya da lüks otellerden birine gittiklerini. Bir iki günde adamın canını çıkarıp, nasıl alaya oturduğunu. Benimle hiç alay etmedi... Şu kızın dizleri de o'nunkilere benziyor. Belki biraz daha çarpıktı onunkiler. Biraz daha çıkık. Ama, dizlerime sürttüğünde nasıl coşturuyordu beni... A... a... a... Karşıya geçenin saçları onunkiler. Arkasından gidip, Neşe, diyebilirim.» Kıpırdandı. Dikkatle baktı. Düş kırıklığına uğramışcasına kaykıldı. Garson sessizce çayını getirip bırakmıştı. Birden gözü takıl-

dı bardağa. Şekerin birini masanın üstüne bırakıp, ötekini çaya attı. Tıngırdatarak karıştırdı. Aldığı ilk yudum, ne kadar dalgınlaştığını anımsattı. Çay ılımıştı... Kocaman yudumlarla, iki üç dikişte bitirdi. Bedelini ödeyip kalktı... Dolmuş durağına yöneldi.

Asistanlar odasına girdiğinde, Mersin'den gelen kocaman bir zarf buldu. İrkildi birden. Şirketin damgası vardı üstünde. Bunca zaman sonra bir pürüz çıktığı korkusuyla hemen açtı. Bir kâğıt kaydı içinden ilkin. Sonra, iki mektup düştü. Aceleyle kâğıdı açtı. İmzasına baktı. Metin'indi... Yerine gelen denetim Mühendisi. Hemen yanına bıraktı kâğıdı. Mektuplara uzandı. Neşe'nin yazısını tanımıştı. Tümünü birden kavrayıp, dudaklarına götürürken, kuşkuyla durakladı. Çevresine baktı. Odada yalnızdı. Korkusuzca, öptü, kokladı mektupları. «Demek yazdın. Demek yanlıştı hakkında düşündüklerim. Bağışla sevgilim. Bağışla beni,» diye düşünerek, yana bıraktığı kâğıdı aldı. Eski, derileri yer yer patlamış, lifleri çıkmış koltuğun üstüne oturdu, mektupları kucaklayarak. Yatar gibi ardına yaslanıp, ilkin Metin'in mektubunu açtı.

«Kardeşim Vedat;

Bu mektuplardan biri, sen gittikten dört gün sonra gelmiş. Bekçi alıp, çalışma masasının alt gözüne atmış... Biri de dün geldi... Benimkileri verince, bu ne diye sordum. Eski mektubu da anımsadı. Hemen bulduk. İkisini birden gönderiyorum. Bekçinin unutkanlığı. Belki önemli bişey vardır. Ben, adına bağışlamanı dilerim. Mektup sahibine de yazarsan, bizim suçumuz olduğunu bildir. Kimbilir yanıtını nasıl bekliyordur. Yazıdan anladığımca, tatlı bir kızdan geliyor. Benim dileğimi ve mutluluğunuzu istediğimi de eklersen sevinirim. Acele yaz ki, yeni bir yanlış-

lığa olanak tanıma. Sevgiler, Metin...»

«Allah sizi kahretsin. Ben kaç aydır kıvranıyorum. Geçenlerde Oktay söylemese, kıvranmaktan kurtulamıyacağım. İnsan böylesine bön olur mu?» Sonra bekçi geldi aklına. Yaşamında belki hiç mektup almadığını düşündü. «Adam bilmez ki yazının değerini. Bir mektup değil mi tabanı. Atmıştır... Yine iyi, masanın gözüne atmış... Ya o herif burdan gitti, diye yırtıp çöp bidonuna atıverseydi. Hem de yapardı. İyi ki, saklamış.» Özenle aldı ilk mektubu. Bir süre evirip çevirdi. Parmaklarını üstünde gezdirdi. Açtı zarfı...

«Vedat!

Telefonla aradım, kente indiğini söylediler. Sana sürpriz yapmak istemiştim. Tüm hazırlıklarımı görüp, tam giderken ararım, diye düşünmüştüm. Öyle de yaptım... Benim için büyük bir düşkırıklığı oldu yokluğun. Babam, ödüllendirmek istiyordu. Bir dünya gezisi önerdi, başarımı kutlamak için. Aklıma, kavgalar sırasındaki konuşma düştü. Kişinin bir amacı olmalı, demiştin, anımsar mısın? Ya da Oktay demişti de, sen yinelemiştin. Önemli değil. Dünyayı gezeceğime, çocukluğumdan beri pekçok kez geldiğim Paris'e giderim, dedim. Sen biraz daha fazlasını gözden çıkarırsan, belki bir de doktora yaparım... Sevinçle kabul etti. Hemen hazırlıklara giriştik. Dedim ya, sana sürpriz yapacaktım.

Pasaportumu, biletimi aldım. Pasaportta biraz güçlük çıkardılar. Olaylara katıldığım gerekçesiyle, savsadılar. Orda da, peder beyin torpilini kullandık. Gidişimden bir gün önce, pasaportu aldım. Sonra, döviz derdiyle uğraştık. Daha doğrusu ben pek uğraşmadım. Babamın adamları uğraştılar. Ama, yazıhanede çakılıp, işlerin bitmesini bekledim. O yüzden,

biraz geç geldim eve. Ertesi gün de gidiyorum. Hemen sana telefon ettim.

Ve sabaha değin telefonunu bekledim. Yarı uykulu, yarı uyanık geçti gecem. Unutma, bir gece borçlusun bana. Sonra da uçağa atladığım gibi, ver elini Paris... Neden telefon etmedin? Oysa bana, orda, şantiyede yattığını söylüyordun hep. Yoksa, Mersin'in portakal bahçesi büyükçe kızlarından birine mi tutuldun. Öyleyse söyle de bilelim... Geceleri kentte geçirdiğine göre, sanımda haklıyım her halde. Tanrı lâyığını versin, derim öyleyse...

Gelir gelmez sana yazıyorum. Tabii, bir pansiyon bulup, adresim belirlendikten sonra. Yine de, ilk olarak sana yazıyorum. Hem o gecenin hesabını ver bana. Hem hemen yaz...

Öperim
Neşe»

Başını salladı. Odaya giren Tahsin, yüzüne ilgiyle baktı. Eğilip sordu;

— Bişey mi söyledin?

— Yoo!.. - Diyerek doğruldu. Birinin girdiğini o zaman sezinledi. İrkildi. Toparlanırken; - Ancak elime geçen bir mektup, okuyordum da...

— Ha, rahatına bak... Ben şu kitabı almaya gelmiştim, - diye kitabı gösterdi Tahsin.. Sonra elinde sallayarak, kapıyı ardından kapatırken. - Rahatsız ettim, bağışla, - dedi.

Yanıt vermesine kalmadan, gitmişti. Tahsin'le konuşması, baş sallarkenki öfkesini gidermiş, yerine öteki mektupta yazanları biran önce öğrenmek aceleciliği gelmişti. Hemen açtı...

«Vedat!

İnsan bir mektup yazar. Onca dostluğun hatırına, iki satır yazıp, durumunu bildirir. Tasalanmak-

ta haklı sayıyorum kendimi. Yine yazmazsan, benden bir mektup daha bekleme artık. Belki unutmuşsundur, bir anımsatayım, dedim.

Hoşçakal,
Neşe...»

Kısacık... Bir haklılığın azarlamasıyla dolu. Üç ay arayla, yeniden arayacak ölçüde sevecen. Beklemiş olmalı... «Benim yanıtımı beklemiş ve özlemiş olmalı. Yoksa aramaz bildiğim Neşe. Gerçekten beni özlemiş olmasa, beni... Beni...» Durakladı belleğinde sözcükler. Kendi kendine, beyninin derinliklerinde, bilinçaltında yeretmiş bir sözcüğün, bilinçüstüne çıkmasından korktu. Çevresine göz gezdirdi. Yeni biri gelip, durumunu gördü mü kaygısıyla... Yalnızlığında rahatladı. Ve sürdürdü sözcüğün gerisini, kendinden kıvanarak, «Beni sevmese, yeniden aramaz. Onurludur. İki kez eli boş kalınca, adam sende diyecek ölçüde aldırışsızdır. Yine aradığına göre... Oh, yoksa gerçek mi düşündüklerim. Mersin'de aklımdan geçenler gerçekleşecek mi?» Sorular kıvrılıp bükülürken, masanın başına geçti. Önüne çektiği kâğıda kapaklandı, dünyayla ilişkisini kesercesine.

«Sevgili Neşe,

İlişikte sana yollayacağım mektup, sanırım bin bağışlanma sözcüğünden daha geçerli olacaktır. Bana öyle geliyor ki, telefonuna bizim şantiyenin salak bekçisi çıktı. Sana anlatmıştım bir konuşmamızda. Ansızdan sorduğunda, adını anımsayamaz. Nerde kaldı, senin telefonunu söyleyip, beklediğini bildirecek. Hemen beş dakika için gitmiştim kente. Ben de sana bir sürpriz yapmak istiyordum. Bilsem, döner dönmez arardım. Bilmediğimden, İstanbul'a gelince ararım, dedim. Şaşırsın. Belki sevinir beni gördüğüne...

Bilet almaya inmiştim. Sık sık konuşuyorsunuzdur sanısıyla. Oktay söylemiştir, diyordum. Meğer sen Avrupa gezisiyle uğraşıyormuşsun. Yapı Gereçleri kürsüsüne asistan oldum. Sürprizim buydu. Gelir gelmez aradım seni. Hem de kaçkez... Hep sessiz kalan telefonunun düş kırıklığıyla bekledim. Sonra geçen gün Oktay söylendi Avrupa'da olduğunu... Ve şimdi, mektuplarını aldım. Hemen yazıyorum. Suçsuzluğumu öğrenirsen, beni bağışlarsın. Daha sonra, daha uzun yazmak özlemiyle.

Sevgiler,
Vedat...»

Hızla göz attı. Değiştirilmesi gerekli yanını bulamadı. Biraz karışıktı belki. Önemli değil. Ne kadar heyecanlı olduğunu isbatlar. Metin'in mektubunu, kendisininkiyle birlikte zarflayarak, fırladı odadan. Girişteki posta kutusunun yanına geldiğinde, postacı kutuyu açıyordu. Yaklaştı.

— Bir dakika bekleyebilir misiniz?

— Burdayım zaten beyim.

— Teşekkür ederim.

Döndü. Pul satılan yerden ekspres pulu aldı. Diline sürüp, yapıştırdı zarfın üst köşesine. Altına kırmızı tükenmez kalemiyle, «Ekspres» yazdı. Kutuyu torbasına boşaltan adamın yanına koştu.

— Bunu da alır mısınız?

— Tabii...

Adam alıp, torbasına atarken, atıldı;

— Eksprestir...

— Olsun... Merkezde ayırırlar...

— Öyle ya...

Başını eğdi. İçinde, başında, tüm bedeninde büyük bir boşluk sezinliyordu. Ayakları sanki yere bas-

mıyor, bir bulutun üstünde dolanıyorcasına hafifleten bir boşluk. Yeniden asistanlar odasına döndüğünde, Oktay'la karşılaştı. İrkildi... Oktay, bu irkilişi görünce, sordu:

— N'oldu?

Sevincini açıklayıp, açıklamamak konusunda hiç düşünmedi.

—Neşe'den mektup var. Bizim salaklar, üç ay unutmuşlar birincisini.

— Deme yahu... Kimbilir ne kadar kızmıştır Neşe?

— Ateş püskürüyor ikincisinde. Neyse, anlattım durumu.

— Anlarsa, sevinirim.

— Anlar sanıyorum...

— İyi... Akşam boşsun değil mi?

— Boşum, bişey mi var?

— Yemeğe bize davetlisin de...

— Ne o, Sevgi'nin yemeğini tek başına yemekten mi korkuyorsun?

— Bunu sıkıysa yanında söylesene.

— Söylerim. Ama, senin ağzından...

— Eh, yarın herkes beni yüzü gözü morluklar içinde görünce de, seni gösteririm.

— Sen buldun melek gibi kızı, böyle cart cart ötersin...

— Bak Vedat, hiç bir erkek, hiç bir zaman, seçmez... Hep seçilmişizdir biz. Sevgi beni buldu. Nasıl ki, biri de, eğer akıllıysa Neşe de seni bulacak...

— Bakıyorum, sen bayağı alıştırdın kendini Neşe'ye.

— Niye alıştırmıyayım. Sandığın ölçüde akıllıysa zaten, canına okumalı senin. Değilse ne desem boş...

— Söylediğine göre, nasılsa bizden akıllılar. O

zaman, bırakalım kendileri karar versinler.

— Yok pek o kadar da değil. Arada bizim de yardım etmemiz gerekli.

— Ediyoruz ya işte...

— İyi iyi, akşam burda buluşuyoruz değil mi?

— Olur...

Oktay çıktı. «Ne iyi insanlar bunlar,» diye düşündü Vedat. «Karı-koca, ikisi de. Sanki okul günlerinin heyecanı sürüp gidiyor içimizde. Yıllarca bıkmadılar birbirlerinden. Bıkacakları da yok. Her zaman, ikisini bir görmeye öyle alıştık ki biz, çok zaman sövgülerimizin bile tanığı oldu Sevgi. Ayırmadık Oktay'dan... Ayrılmadı da... Yine de hep o sessiz, çalışkan, rahat ve güzel insan olarak kaldı. Haftada iki kez yemeğe çağırıyorlar beni. Aralarında olduğumda, yalnızlığımı unutuyordum. Artık yalnız değilim ki... Neşe, dirençle yazdığına göre, yalnız sayılmam. Sevgi durmadan ondan söz ediyordu zaten. Durmadan, kendi kendimle hesaplaşmaya zorluyordu beni. Aramızda bişey geçtiğinden kuşkulanıyorlardı sanırsam. Şimdi sorarlar ince ince... Yok sormazlar, öğrendiler ya yazıştığımızı. Neşe'yi övmeye otururlar. Övsünler. Hoşuma gidiyor. Hemen yazdığıma iyi ettim. Bakalım ne yanıt gelecek. İyi oldu çağrıladıkları. Tüm gecemi bunu düşünmeye veremiyeceğim...»

«Vedat, Vedatcığım, canım!..

Bilemezsin beni nasıl mutlu kıldın. Burda, senin için en olmayacak şeyleri düşünüp, kendimi yerken, bin kararın eşiğini atlayıp, geri dönmekteyken, mektubun geldi. Suçsuzluğun öyle belli ki, bağışlayabilecek misin beni ikinci mektubumdan ötürü, bilmiyorum...

Yeniden seni bulmak ne iyi... Yitirmiş miydim? Bende asla... Sendekini bilmiyordum. Bilmiyor ve öfkemden, umutsuzluğumdan, acımdan ne yapacağıma karar veremiyordum. Bir, atlayıp gideyim, diyordum. Bir telefon edeyim. Sonra ürkünç düşünceler allak bullak ediyordu aklımı. Bişey oldu, diyordum. Mutlaka bişey oldu. Bana kırılması, gücenmesi için bir neden yok. Onca dostluğumuz içinde, kalbini kıracak bir davranışım olmadı. Aramadım, gelirken haberlemedim sanıyordur olsa olsa... Ama, söylemiş olmaları gerekli. Kaçkez tembihledim adama. Onemli, çok önemli dedim. Yoksa, başına bir iş mi geldi. Benim mektubumu alamıyacak, ya da yanıt veremiyecek bir durumda mı? Yine de öfkemi yenemeyip, sana son mektubu yazdım. Bağışla...

Biz, onca uğraşla sözde yeni bir düzen getirdik ülkeye. Ne yazık ki, polis, eski kafasını sürdürüyor. Ben bile, pasaport almak için, pederin torpilini kullanmak zorunda kalınca, kimbilir canım Vedat'a oralarda neler yapmışlardır, diyordum. Sağ esensin... Ustelik İstanbul'dasın... Ve asistansın şimdi... Geleceğin ünlü bir profesörünü selâmlamak olanağını bağışlıyorsun bana. Oh, ne iyi seni yeniden bulmak... Yineledim sanırım. Yinelemek istiyorum ama... Onkez, yüzkez bağırmak, boynuna sarılmak, seni öpmek, öpmek ve kulağının dibinde yeniden bağırmak istiyorum var gücümle. Seni bulmak ne iyi...

Anlıyorum... Kolay kolay coşkunun bu etkisinden kurtulup, başka şeyler yazamıyacağım. Kısa gelmesin sana... Uzat... Düşüncelerimi, beni biliyorsun. Sen tamamla üstünü. Söyleceklerimi, söyleyeceğim gibi düşüneceğinden kuşkum yok. Bağışla az yazdığım için. Ve düşün nice yazmak istediğimi.

Düşün, hak ver... Vedat'ım, benim...

Öperim,
Neşe»

Ellerinden kaydı mektup. Önce dikine, sonra yanlayıp, yellenerek hışırtıyla düştü masanın üstüne. Uzanıp kapmak istedi. Parmaklarının titremesi engelledi. Avuçlarıyla topladı sanki. Kalbi çatlayacakmışcasına vuruyor göğsüne. Mektubu, eliyle birlikte kalbinin üstüne koydu. Nefeslenme güçlüğü çekiyormuşcasına, ağzını açıp kapayarak, başını iki yana çevirdi. Gözleri bulutlandı. Masaya dayadığı elini çekip gezdiremedi gözkapaklarının üstünde. Düşmekten korktu. Çökercesine oturdu sandalyeye. Baş ve işaret parmağıyla, burnunun bittiği yerde, gözlerini sıktı. Pul pul dairecikler uçuştu başının çevresinde. Sonra aydınlandı bakışları. Saatine baktı... Öteki asistanların tümü gitmiş olmalı. Zaten başında beklemişti gitmelerini. Çantalarını toplayıp, iyi akşamlar dileyerek gidinceye bilinçli bir biçimde beklemişti. Mektubu, sindire sindire, tek başına kalarak, yaşaya yaşaya okumak için, bundan iyi çare bulamamıştı. Son dersten döndükten sonra, masasının üstünde görmüş, açmak için bile arkadaşlarının gitmesini beklemişti. «Unutkan oldum,» dedi. «Aklımı başımdan aldı bu kız benim. Sevincimden ne halt ettiğimi bilemiyorum.»

Bilinçsizce bir kâğıt çekti masanın üstüne. Ne yazdığını bilmeden, kalemin gidişine bıraktı kendini.

«Yazdığın, yazmayıp okumama bıraktığın her şeyi yüreğimde duyuyorum. Oktay, dönüşünün uzamıyacağını söylemişti. Sen de öyle yazıyordun ilk mektubunda. Daha çok mu kalacaksın? Dönmiyecek misin daha? Beklediğimi, seninle dopdolu olduğumu bile bile!..»

Durdu. Okudu yazdıklarını. İmzaladıktan sonra katlayıp, zarfa koyarken vazgeçti. «Telgraf olur bu. Ancak telgraf olarak gittiğinde bir anlam taşır. En iyisi öyle yollamak.» Hemen doğruldu. Yazdıklarını büyük harflerle bir başka kâğıda geçirdi. Üstüne Neşe'nin, altına kendi adresini yazdı. Çantasını toplamayı unutarak, Taksim postanesinin yolunu tuttu...

Son lokmalarını ağızlarına atarken, Sevgi'yle alay etti Vedat.

— Eline sağlık. Yahu, bayağı yemek pişirmeyi öğrendin sen...

— Darısı seninkinin başına. Biz yakında gidiyoruz. Ararsın sıkıştıkça, benim yemeklerimi.

— Ararım. Sanırım, benimki hiç bilmez yemek pişirmeyi.

— Öğrenir, öğrenir. Ben de bilmiyordum. İş başa düşünce, öyle çabuk belliyor ki insan. Bir arkadaş ya da uzak yakın bir akrabada gördüğüm her bilmediğim yemeğin, tarifiyle dolduruyorum çantamı. İlkin zavallı Oktay'ıma yediriyorum. Sonra da, iyice belleyince, beyefendiyi çağrılıyorum. Yine de yaranmak mümkün değil.

— Yahu ben, vallahi beğendiğimden söyledim...

— Birkez, eline verdin kozu azizim, - diye söze girdi Oktay. - Çekeceksin çaresiz.

— Vay vay, asıl yakınmacıyı koynumuzda besliyor muşuz da, haberimiz yokmuş, - diye Oktay'a döndü Sevgi. Bir yandan söz yetiştiriyor, bir yandan sofrayı topluyordu. - Demek birkez açılınca durmaz benim çenem?

Genişce olan mutfakta yiyorlardı yemeği. Vedat, yakın sayıldığından, bu alışkanlığın konusu ol-

mayı yeğlemişti. Sevgi için daha büyük rahatlık oluyordu burada yendiğinde. Oktay'dan önce, atıldı;

— Hiç yakındığını duymadım. Şimdi günahını alma adamın.

— Gözümün önünde, kulaklarımın dibinde yakınıyor ayol, - dedi Sevgi... - Kızdırdınız beni, hadi bakalım salona... Kahvelerinizi şekersiz pişireyim de görün...

— Yardım etseydik, - dedi Vedat.

— Aman istemem. Kimbilir bir tabağın ucundan tutup, dedi-kodusunu nerelere yayarsınız. Hadi, siz boşaltın burayı da, ne yaptığımı bileyim.

Direnmediler. İkisi birden, mutfaktan çıkıp, salona geçtiler. Karşılıklı koltuklara oturarak, söyleşiyi sürdürdüler.

— Kesinleşti değilmi gitmeniz, - dedi Vedat...

— Daha kesin değil. Hoca, ikide bir sözümü unutmadım, diyor ama. Bakalım, ne zaman gerçekleştirecek. Yalnız benim kulağıma geldiğine göre, Amerikalılarla bir karşılıklı anlaşma yapılıyormuş galiba. Bizim üniversite, Araplara burs verecekmiş, onlar da bize. Bu ay içinde anlaşma olursa, biz Temmuzda uçacağız anlaşılan.

— Çok iyi... Sevindim.

— Dur daha. Ne olacağı belli değil. Sen ne yaptın? Neşe'yle aran nasıl?

— Çağırdım. Eğer gelir, önerimi de kabullenirse, belki siz gitmeden işi bitiririz.

— Oh, böyle bir karara varman çok iyi. - Kahveleri getiren Sevgi'ye baktı sonra; - Duydun mu? Galiba, gitmeden bir nikâha çağrılıyız.

— Sonunda umudum gerçekleşiyor mu Vedat? Sahi mi?

— Neşe ne diyecek bilmem. Benim düşüncem o...

— Bulmuş senin gibi kocayı da, - diye takıldı Oktay. - Hele bir olmaz, desin. Canına okuruz. Değil mi?

Kahvesi elinde, koltuklardan birine oturmuş olan Sevgi, ilk yudumunu alıncaya, ses etmedi. Yutkunduktan sonra, başını salladı, fincanı kendinden uzaklaştırarak;

— Olur, demek için öneriyi görmek gerekli. Zavallı kız, neler çekti beyimizin ağzından bunu duyuncaya. Kimbilir nasıl sevinecek?

Vedat, önerisi gerçekleşmişcesine kıvanç dolu bir utançla başını eğmiş. Gözlerini fincanına dikmiş, dinliyordu. Onlar daha uzun süre birlikte oldular Neşe'yle. Belki kendine bildirmediklerini söylemiştir. Zamanı değil diye anlatmamışlardır. Böylesine güvenli olabilmeleri, başka nasıl mümkün olur? «Galiba daha ilk önerimde boynuma sarılacak Neşe. Ve hemen olup bitmesini isteyecek bu işin. Ev hazır... Oktay'la, Sevgi gibi dayamak, döşemek derdimiz yok. Çoktan iki insanın mutluluğunu kuracak her şeyle bezenmiş. Üstelik kentin en güzel yerinde, en rahat bir yapıda... Doğrusu bunlara göre şanslıyım ben, eğer başarırsam bu işi.» Oktay'ın omuzunu okşaması, daha bir artırdı kıvancını.

— Sen ilk adımını at, çekiniyorsan. Gerisini bize bırak, - diyordu.

— Sizden böylesine cesaret aldıktan sonra, tasanız olmasın, - diye yanıtladı Oktay'ı. - Nasılsa, Sevgi de benden yana.

— Bana hiç güvenmeyin. Biliyorsunuz, kadınlar, birbirini tutarlar yine de...

— Anlaşıldı anlaşıldı, biz zavallılar, her zaman

oyuna gelmeye tutukluyuz. - Durakladı, Vedat. Birden sözü değiştirmek isteğiyle atıldı. - Gitmeseniz ne iyi olurdu.

— Daha gittiğimiz yok canım - dedi Oktay. - Bizimkilerin işi belli olmaz. Bakarsın vazgeçerler. Bakarsın, başkaları ağır basmış. Kesinleşinceye inanmamak gerekli. Hem iş ne kadar gecikirse, ben o kadar sevinirim. Kalır, Anayasa'yı onaylarız hiç olmadı.

— Şu partilerin haline baksana, dedi Sevgi. Her gün biri kuruluyor. Sanırım, süngüyle gidenler, sandıkla dönecekler.

— Yok, ben buna pek katılamam, - diye yanıtladı Oktay. - Birkez gidince, yeniden gelmek öylesine kolay değil. Bence, Halk Partisi parsayı toplar. Tam olmasa bile, iktidara ayağını atar. Sabırsızlığına baksana, İsmet Paşa bile kendini havaya kaptırdı. Kurucu Mecliste çoğunluğu aldı ya, seçimlerde de öyle sanıyor.

— Öyle de olacak, - dedi Vedat. - Karşısındaki partileri toz duman edip gelecek. Herkes ondan yana, sağlam bir muhalefetin başını çekip geliyor. Kitlesi güçlendi. Biz aydınlar bile tek umut olarak Halk Partisini görüyoruz.

— Umutlanmak başka şey Vedat, gerçeği görmek başka. Toplumsal olaylarda, bizim istemlerimiz ancak uzun dönemlerde etkili olabilir. O da, istemlerimizi, toplum istemleri haline getirebilirsek. Yoksa, bizim gönlümüz neyi isterse istesin, çoğunluk bildiğini okur.

— Bakıyorum senin gönlün de partilerden birinde yatıyor...

— Şimdilik öyle bir niyetim yok. Olursa, İşçi

Partisine girerim... Bence, istemimizi uzun gelecekte karşılayacak tek kuruluş o olabilir.

— İşçi partisi meclise temsilci bile gönderemez yahu...

— Göndereceği günler de gelir. Yeter ki, biz sabırlı, bilgili ve ülkemizin sorunlarıyla bağdaşır bir tutum içinde olalım... Yoksa, halk bizi her zaman yenecektir.

— Bizim halkla ilişkimiz ne ki...

— Bence en büyük yanlışımız da bu galiba - diye söze girdi fincanları toplayıp, dönen Sevgi. - Halkla ilişkimiz yok, sonra da onun adına kararlar verip, uygulama bekliyoruz. Olmayınca da, kızıyor, küçümsüyoruz. Doğrusu şu gitme işinin olmamasını istiyorum bir yerde. Gidip dönenleri görüyoruz. Bizden daha kopuk, daha habersiz halktan. Hiç olmadı, sorunlara yakınlığımızı sürdürsek, bizim için kâr olur.

— Oha, Sevgi Hanım, çoktan yazılmış galiba İşçi Partisine...

— Ben sizden öndeyim baylar. Şu gitme işi kesinlik kazansın, yazılırım görürsünüz.

— Kadınlar her zaman öyledir sayın bayan, - diye selâmladı Vedat. - Oktay'ın halkı gibi...

— Bak sana bir anımı anlatayım, - dedi Oktay... - Bizim kente çok yakın olan Demirköprü barajında yapıyordum bir stajımı... Akşamları, çevre köylerin kahvelerine gidiyor, onlarla konuşuyordum. Ne olsa, bir yanımla köylü olduğum için de, çabucak söyleşi kurabiliyordum. Sanırım Fuat Köprülü'nün, muhalefet cephesi adına dolaştığı günlerdeydi. Köylüler yerden yere çalıyorlardı partilerinin kurucularını. Dayanamadım bu yergiler karşısında, pek sevdiğiniz Menderes, ayrılıp bir parti kursa ne olur, dedim. Köylünün biri, iki kelimeyle yanıtladı beni. Tümü-

nün bu yanıta katıldığını gördüm. Ve halk konusunda bir karara varırken, hep bu deneyi göz önünde bulundurmaya çalıştım o günden sonra...

— Anladık... Sana çok şey öğretmiş o iki kelime. Söyle, biz de öğrenelim, ne olurmuş?

— Köprülü olur, dedi adam, hiç duraksamadan. Anlayacağın, Demokrat Parti, sağlam bir taban yetiştirmiş. Bir kişi, ancak partili olduğunda değer kazanıyor. Partiye değer veren, kişiler değil. Tersine partiden değer alıyorlar. Bak başka bir köyden, başka bir örnek. Kahvede biri, masonlara veryansın edip, tüm bunalımların nedeni olarak gösteriyordu. Bizim arkadaşlardan biri dayanamadı, yahu sizin en başınız, Bayar, masonların önde gelenlerindenmiş, deyiverdi. Ben kavga çıkacak diye titrerken, köylü ne dese beğenirsin?

— Sormadan söylemiyorsun zaten, - diye atıldı Vedat. - Ne dedi?

— Olsun, o bizden, iyidir... - dedi gülerek. - Bukez sormadan söyleyecektim. Birkez iktidar olan kitlenin görüşünü yansıtıyor bu sözler. Ben korkarım arkadaş. Korkarım ki, Halk Partisi hevesi kursağında kalmasın.

— Anayasa oylaması gösterecek kimin haklı, kimin haksız olduğunu.

— Ben, onun bile halk oyundan geri dönmesinden kaygılıyım.

— Sen de çok kuşkucusun be Oktay... Eskiden böyle değildin. Kavganın göbeğine girerdin hiç çekinmeden. Yoksa evlenince evlâd-u âyal kaygısı değiştirdi mi seni?

— Hiç öyle şey istemedim, sen tanıksın, - dedi kaygıyla Sevgi...

Oktay gülerek baktı ikisine de... Başını salladı sözleri bitince.

— Ben ne olsa köylüyüm. Kavgada salt yüreğin yetmediğini bilirim. Hem de en yakından. Babamdan... Küçük yaşta, büyük olaylar yaşamak zorunda kaldım. O yüzden, kavgaya girmeden iyice kollarım çevremi. Her zaman öyle yaptım. Ben akla inanırım kavgada. Yürek sopa yemekten öte bişey getirmez...

— Eh, suçla bakalım bizi, - dedi Vedat. - Kimin kazanacağını görmeseniz bile, yazarım size... Anlarsınız o zaman... Bizim halkımız, susmaktan öte bişey bilmez.

— Keşke, dediğin gibi olsa... O suskun kitle, sandığın başında bir haykırırsa, tümümüz kaçacak yer ararız. Suskunluğu da sandığınız gibi budalalığından değildir ya, neyse.

— Olmaz bayım. Madem bişey söyledin getir gerisini. O neyse, neyse, öğrenelim...

— Bin yıllardır ezilmiş halk Vedat. Bu eziklik, suskuyu miras bırakmıştır ona. Belli etmez düşündüğünü. Hele sağlam ilişki kuramazsan, hiç belli etmez. Öyledir beyim, der okumuşa. Haklısın beyim... Ama, bildiğinden bir santim şaşmaz. Üstelik, kendi ezilmişliğinden ötürü, ezilmişten ya da ezildiğini sandığından yanadır. Benim kuşkum bu... Şimdi Demokrat Parti önderlerini ezilmiş olarak görüyor. Sandık başında buna direniverirse, ne ala ala hey hazırlanan anayasaya kalır. Ne de gerdeğe girecek gelin kasıntısındaki İsmet Paşa...

Oktay'ın yanıldığını duyuyordu ta beyninde. Olamazdı bu söyledikleri. Bunca olay geçmişti. Çeşitli söylentiler çıkmıştı. Ama, devinim içinde olduğunu, bildiğinden şaşmadığını sağladığı halk, bir kaya denli suskun, ürkmüş ve yılgın beklemişti. Bu bekleyiş-

ten Oktay'ın sandığı gibi bir direniş çıkmazdı. Zaten, birkaç ay vardı halk oylamasına. Yanılıp yanılmadığı apaçık görülecekti. Uzatmadı tartışmayı... Doğruldu ağır ağır... Artık, teşekkürü bile geride bırakmış bir sevecenlikle baktı Oktay'la, Sevgi'nin yüzüne. İyi geceler dileyerek, çıktı...

— Alo!.. Kiminle konuşuyorum? Ah, Vedat sen misin? Nerdesin? Okulda mı? Hemen geliyorum, bekle beni...

Tek sözcük daha söylemesine olanak bırakmadan kapattı telefonu. Günlerdir gelmesini bekleyip, her akşamüstü telefon eden Vedat, ilkkez karşılaşabiliyor. Bu günlerde geleceğini yazmıştı. Ama, ne gün olduğunu söylemediğinden, kesinleyemiyordu. «Bir nasılsın, seninle uzun boylu konuşmak istiyorum dedirtmeden, kapattı. Neyse ki, bana geliyor. Orda söylerim içimdekini. Çok düşündüğümü, sevdiğimi, ancak onunla evlenebileceğimi belirtirim açık açık...» Çantasını, masanın alt gözüne yerleştirip, kilitledi. Ağır ağır kapıya yöneldi. Sonra içinde kabaran sabırsızlığı engelleyemeyerek, geçen tüm arabalara baka baka, Gümüşsuyu'ndan Dolmabahçe'ye doğru inmeye başladı. Nasılsa bu yoldan gelecekti. Kendisi görmese bile, o görürdü...

«Benim mululuğumu kurabilecek tek insan o... Yaşamanın güzelliğini biliyor. Her yerde nasıl davranılacağını bir alışkanlık haline getirmiş. Yarın profesör olursam, utanmadan koluma alabileceğim bir kadın. Valideyle, Hüseyin Usta'ya kalırsa iş, bir kenarın dilberiyle başgöz ediverirler beni. Okumasını bilmez. Dinlemesini, dinlediğini anlamasını beceremez. Toplantılarda, hatta yakın arkadaş arasında,

karım demeye utanırım. Oysa Neşe!.. Beni bile eğitip, rahatlamamı sağlayacak bilgiyle donanmış. En azından, tanıyor... Biliyor beni. Kendisinin de hatalı olduğunu kabul ediyor o gece için. Biraz hoşgörülü, biraz sabırlı olsa, durumun değişebileceğinden haberli... Üstelik aradığım herşey var, bizimkilerin kızlık isteğinden başka... Bu da önemli değil benim için. Hatta gerekirse kullanabileceğim, kendi yararıma işletebileceğim bir olgu... Kararım doğru... Kabullenirse, evlenebileceğim tek kişi... Söyletmedi ki... Telefonda daha rahat önerirdim. Bırakmadı ki. Belki o daha kapıdan çıkmadan, ben Bebek'e varırdım bir arabaya atlasam. Söylerdim konuşsak. Bekle, ben geliyorum, derdim... Bırakmadı... Her zamanki Neşe... İlk aklına geleni yapmaktan büyük bir mutluluk duyan, tutkulu kız... Benim gitmem daha doğru olurdu. Bir buket yaptırırdım en azından. Kadınlar çiçeğe bayılırlar. Belki kendileriyle özdeş tuttuklarından. Yine alabilirim. Bu yakında da çiçekçi yok ki... Taksim'e çıkmam gerekli...» Dolmabahçe stadının önünde, kaldırımın kıyısında, kulağının dibinde patlayan bir fren gıcırtısıyla sıçradı. Neşe, arabanın kapısını açmış, girmesini bekliyordu. Hemen girdi. Girer girmez, direksiyonda olduğunu, bir yokuşu tırmanmak üzere bulunduğunu unuttu Neşe... Sarılıverdi boynuna... Araba geri geri gitmeye başlayınca, toplandı birden. Gaza basarak, zorladı. Ve Taşkışla yönünde alabildiğine bir hızla ilerletti...

— Seni öyle, öyle özlemiştim ki...

— Bırakmadın. Ben geliyorum, diyecektim...

— Düşündüğünden çabuk yanında olmadım mı?

— Oldun... Ne zaman geldin?

— Bugün, birkaç saat önce... Pederle valideyi

ekip, sana sürpriz yapmak istiyordum. O anda telefonun çaldı.

— Geleceğin günü niye bildirmedin?

— Hazırlık sınavına gireceğimi yazmıştım. Ne kadar süreceğini bilmiyordum. Biter bitmez, bulduğum ilk uçakla gelmek, seninle olmak istiyordum. Bileti aldıktan sonra pedere bir telefon çaktım. Havaalanından aldılar beni. Öpüşüp koklaştıktan sonra, hemen eve koştum. Hazırlandım, sana gelecektim.

Direksiyondaki elini tutup, kalbine bastırdı Vedat... Uzun kirpiklerine, kalkık burnuna, hafif çıkık şakaklarına baktı uzun uzun. Yüzünde, pembe bir gülümseyişin sevinci parlıyordu. Okşamak, öpmek geldi içinden. Kalbinin üstündeki eli sıktı acıtırcasına. Neşe, gözlerini yoldan ayırmadan, kirpiklerini kırpıştırdı. Teşvikiye yoluyla Beşiktaş'a inmişler, Ortaköy'e doğru hızlanmışlardı...

Bebek'te evin önüne geldiklerinde, ağzını açtı. Vedat... Parmaklarıyla kapattı Neşe;

— Sus, - dedi. - Az sonra seninleyim, soluğunu, sesini hiç pürüzsüz içmek istiyorum. Sus şimdi...

Hemen oracığa parketti arabayı. Elinden tuttu Vedat'ın. Koşarak merdivenleri tırmandılar. Kapıyı açtı titreyen elleriyle. Kıyıya çekilip yol verdi. - Gel...

Ve kapıdan girer girmez, ayağıyla kapatıp, boynuna atıldı Vedat'ın... Bir yılı aşan bir özlemin tutkusuyla, gözlerini, yüzünü, boynunu, dudaklarını öptü durmaksızın. İnce elbisesinin altında, sütyensiz göğüslerinin nefeslerine uyarak inip kalkması gıdıkladı Vedat'ın tenini. Kalçalarının yumuşaklığını baldırlarında duydu. Teninin ısısını karnında. Öyle dikilmiş, birbirine sarılmış, sessiz, salt dudaklarının birleşip ayrılmasından çıkan ıslak ötüşlere bıraktılar kendilerini. Vedat söyleyeceklerinin tümden uçup

gittiğini, belleğindeki her şeyin özlemin alazında eridiğini sezdi. Dudaklarını kurtardıkça;

— Ben... Benim... Benimle ev... gibi yarım sözcüklerin batağında debelenmekten öte bir şey yapamamanın hıncıyla daha bir sarılıyordu. Kanılması mümkün olmayan bir tutuşma, tenlerinin daha bir yapışmasına neden oluyor. Durdurulması olanaksız bir aşamanın elinde oyuncaklaşarak, adım adım divana yürüyorlardı... Gayrettepe arkalarına geçmiş olan güneş, ışınlarını Boğazdan Çamlıca üstlerine yansıtıyor. Bu yan loşlaşıyor iyice. Ve akşamüstünün alacakaranlığı geziniyor camlarda, divana vardıklarında.

Birbirinin üstüne yıkılırcasına yayılıyorlar yataktan ayırımsız geniş, yumuşak divana. Neşe, sol elini arkasına götürüp, elbisesinin fermuarını indiriyor. Sonra birkaç omuz devinimiyle, üstünden kaydırıp, tüm çıplaklığıyla kendini Vedat'ın üstüne atıyor. Gömleğini, pantalonunu, kilotunu çıkarıyor. Özlemini gidermek aceleciliğiyle, her yanını öpüyor erkeğin. Vedat, çorapları ve takıldıkça sezinlediği pabuçlarıyla, çıplaklığın tadını yudumluyor ilkin. Sonra, beyninin bir korkunun kıskacında sancıdığını, başının keçeleştiğini ve iki kelimenin burgulaştığını görerek kasılıyor. Ani kasılış, uyarıyor Neşe'yi. «Başaracağız,» diye yanıtlıyor. «Ya başaramazsam» !.. Ama durmuyor burgu... Beyninden yüreğine; yüreğinden kanlı kanlı beline, kabaran önüne akıyor. Hırsla saldırmasına, dişleyip sıkmasına karşın, belinden aşağısının ölülüğünü diriltmek olanağını bulamıyor. Birden iki dizinin üstüne çöreklenip, kapanıyor. Bir hıçkırık, boğazında boğuklaşarak başını yere vuruyor balyoz gibi. Neşe, sırtından kucaklayıp, yatıştırmak isteğiyle, çırpındıkça, ölülüğü artıyor. Hırsla

doğruluyor divandan. Hırsla giyinip, kapıyı ardından çarparak umutsuzluğunun kuyusuna inercesine iniyor merdivenlerden.

Profesör, karşısında ayakta duran Vedat'ı süzüyor uzun uzun. Gözlerinin derinliklerinde azalmayan saygıyı arıyor. Sonra ağır ağır, başını sallıyor...

— Amerikalılar iki kişiye burs veriyorlar. Hocası Oktay'la, Sevgi'yi yollamak istiyor. Rektör nedense, karı-koca olduklarına takıldı. Oysa ikisi de yetenekli ve gerekli bir üniversiteye... Bir küçük gerekçe arıyor, Hoca'nın isteğini geri çevirmek için. Sanırım bulamıyacak. Ben de seni önermiştim... Ama, gelecek yıla kalacaksın artık...

— Oktay da, Sevgi de İngilizce bilmezler ki Hocam... İkisi de Fransızca okudular...

— Bak, galiba gerekçeyi bulduk. Sen hazırlık gör öyleyse, ben şimdi Rektör'e gidiyorum, - diyerek çıktı adam. Keyifle süzdü öğrencisini. Tam istediği gibi çıkmasının kıvancıyla kapının ağzında durakladı. - Beni bekle burda...

Bir pişmanlık belirdi içinde. Sonra, hınzı pişmanlığı yendi. «Onlar mutlu. Bense, mutsuzum. Tüm umutlarımı yitirdim. Tek umudum var, bilimsel gelişmemi tamamlamak. Bu yıl olmazsa, gelecek yıl giderler. Gitmeleri de koşul değil üstelik. Nasılsa çok şey biliyor Oktay bey... Ve ben Neşe'de topladığım geleceğimi de budalalığımdan kaçırmış biriyim. Benim hakkım üstelik. Onlar orda İngilizce öğrenince, ben doktorayı veririm...» Yine de katıldı içi. Dondu olduğu yerde. Düşünemez oldu ötesini. Profesör geri döndüğünde, ağzı kulaklarındaydı.

— Hadi sen git hazırlan... Temmuz'da gidiyorsun. Bukez kesin...

Çıktı Hoca'sının yanından. Sevinemiyordu... Se-

vincini çoktan yitirmişti gerçekte. Ağır ağır, asistanlar odasına girdi. Oktay o'nu bekliyordu. Sırtını sıvazladı. Sevecenlikle baktı yüzüne.

— Ne bu, yüzünden düşen bin parça...

— Hoca, dışarda doktora yapmamı istiyor.

— Biliyorum...

— Biliyor musun? Nerden?

— Sana geliyordum... Odasının kapısında karşılaştık. Lisans üstü eğitim burslarında, İngilizce bilmenin başkoşul olduğunu söyledi. O zaman seni önerdim. Bunu düşünüyordum, dedi... Boş ver, bizim için üzülme... Amerika olmazsa, Fransa'ya gideriz. Hem gidemezsek de gam değil... Bizim üniversitenin, oradakilerden ayrıcalığı olduğu kanısında değilim ben. Tek düşüncem, evimi istediğim gibi döşemek şimdi. Gitmeden bir akşam birlikte oluruz yine değil mi?

— Beni kandırmak mı istiyorsun?

— Yadsımadın umarım...

— Balyoz gibi indi tepeme öneri...

— İyi... Sevindim... Hadi şimdilik hoşçakal... Bekliyoruz, unutma...

Çıktı gitti Oktay. İsteksiz, çantasını hazırladı. Düşünmeyi unutarak, salt alışkanlıktan gelen davranışlarla, çantasını yerleştirip, kapıya yöneldi.

BUNALIMLI GENÇ ADAM YABANCI ÜNİVERSİTENİN EN PARLAK ÖĞRENCİSİ OLUYOR

5

«Ben neden anlıyamadım o satıcının söylediklerini? Oysa, İngilizcem çok iyiydi okuldayken. Sonra da, okuduğum kitapların tümünü rahat rahat sökebiliyordum. Oysa, bir satıcının söylediği önünde apışıp kaldım. Aldığımın bedelini öderken, bir kâğıda borcumu yazdırıncaya uğraştırdım kadıncağızı. Neden? Okula kaydımı yaptırırken de aynı güçlüğe uğramıştım. Neyse ki, dilekçem kurtarmıştı orda beni. Kendim yazdım. Doğru yazmışım. Sekreter okuyunca yazdıklarımı, başını sallayıp, onaylamıştı. Öyleyse, ayrıcalık nedir? Belki alışmamak. İngilizcenin böylesine hızlı konuşulması, ağız oynatışına uygun biçimde değişikliklere uğraması yeterli mi, benim anlayışsızlığıma. Okuduğumu, ağır ağır söylendiğinde dinlediğimi anlayabildiğime göre, hıza yetişemiyorum. Alışmam gerek buna ama... Ne yapsam acaba? Ülkemdeyken, İngilizce sözlü filmlere gider, yazılarına hiç bakmadan anlardım konuşmaları. Burda da bol bol sinemaya gitsem? Yine anlarım bana kalırsa. Anlayamadığım sokaktaki adam. Belki bir de

dersteki hocam olacak. Kısa zamanda bunu çözümlemem gerekli. Okumaksa okuyorum. Gazeteleri aldığımda, hem de çatır çatır. Radyoda söylenenleri anlayamıyorum bir... Sokaktaki adamın, pansiyoncu kadının söylediklerini de... Asıl çözümlemem gereken sorun bu. Bol dinlemeliyim. Televizyonu, sokaktaki adamı, satıcıları, pansiyoncu kadını. Dinlemeli, geliştirmeliyim dilimi. Yoksa, yalnızlığım sürüp gider. Yola çıkarken, arkadaşların önerdiği gibi, bir kız bulsam. Arkadaş olarak. Onun yardımıyla ilerletsem konuşmayı, iyi... Ancak bunun için de ilk ilişkiyi kuracak ölçüde hazırlıklı olmam gerekir. Kızın söylediklerini de kâğıt üstüne yazdırıp, dilsizler gibi anlaşamayız ya... Pansiyoncu kadın, iki günde benimle anlaşmaktan vazgeçti. İşaret ediyor ne istediğini belirlemek için. Ben de katılıyorum oyununa. Sofrada tuz gerekse, yanımda olsa tuzluk, işaretle istiyorum. Oysa, (giv mi pliz) demek ne kolay. (Tenk yu) yerine, (tanks) demeye zorlanmak, ne güç... Yine de alışmalıyım. Başarım buna bağlı. Bunun için de bol bol dolaşmalı, kulağımı doldurmalıyım ilkin.» Dolaşıyor... Taşlıtarla, Edirnekapı'yı da içine alacak kalabalıktaki kentin sokaklarında. 250 bin kişiye yaklaşıyormuş Oklahoma kenti... Tanıdık tekstil fabrikalarının, pamuk tozuyla buğulanmış pencerelerini seyrederek, Defterdar, Eyüp arası dolambaçlı yolda yürürcesine, çevresine bakınarak. Vardiya saatlerinde, işçilerin arasında, merkezi New - York'ta olan büyük mağazaların kalabalık tezgâhlarının başında, satıcı kızlarla, alıcı kadınların çekişmelerini. Ya da beğenilen bir eşarbın, bacaklarına uygun bir çift naylon çorabın yöresinde daha önce el atmış olmanın hak savunmalarını. Giderek alışıyor konuşmalara. Acelenin, telâşın, yaşamın bir iyice hızlandırdığı konuş-

malarda, tanıdık sözcükler bula bula, kendini konuşacak kıvama getiriyor. Ve bir sabah, pansiyoncu kadından, işaret yerine sözle istiyor tereyağı kabını. Çığlık çığlığa bravo ile karşılaşınca, çenesi açılıyor. İkinci ayını doldurmadan, satıcı kızlarla pazarlık ediyor yok yere. Ve okul açılırken, her dinlediğini anlayacak kıvamda buluyor kendini.

Tam bir yarı dünya turunun etkisinden sıyrılmış olmanın güvencesiyle, gidiyor okula. O ilk gününün, bacaklarında titreme olan heyecanı, dinlediklerini anlamanın kıvancına dönüşüyor. Tek başına, tüm bir toplumun karşısına çıkmaktan çekinmeyecek ölçüde güçlü sayıyor kendini. Aynı dili konuşabilmenin rahatlığıyla, selâmlaşıyor yanından geçenlerle. Parklarda oynaşan çocukların yarım dillerini bile kavrıyor giderek. Kekemeleri, peltekleri, karışık ulus olmanın getirdiği değişik sözcükleri ve güneyde konuşulan dille, kuzeydekinin ayrımını görmeye başlıyor. Kente, insanlara, dile yabancılığını üstünden atmanın alışkanlığıyla, sokulmaya başlıyor öteki insanlara. Okulun rugbi takımının maçlarına gidiyor. Grup halinde, arkadaşlarının başarısı için bağırıyor ötekilerden daha yüksek sesle. Ve ders yılının ortasına doğru, doktora grubunun çağrısına uyuyor. Petrol, Kimya ve Tekstil sanayiini alabildiğine geliştirmiş eyaletin merkez üniversitesi, çok değişik katta insanlarla dolu. İşçi çocukları, fabrikatörlerinkiyle yan yana okuyorlar. Bir ayırım sezinliyor giderek. İşçi çocukları, okul saatleri dışında, kendi yaşamlarını kurtarmanın savaşındadır. Fabrikatörlerinki ise, gruplaşarak kokteyller vermenin derdinde. Hiç çalışmıyor göründükleri halde, seçkinlikleri hemen belli oluyor öylelerinin. Babası, petrolcü ya da fabrikatör olanlar, paralı kolejlerden geliyor. Gerektiğinde, günlerinin ta-

mamını derse verebiliyorlar. Ötekiler bitmemiş bir işin yorgunluğu ya da başlayacak bir çalışmanın mahmurluğuyla, yarı uykuda gibiler. O çağrıya gidinceye sezinlemediği bu ayırım, rahatsız ediyor Vedat'ı... Hangileriyle birlikte olacağını bilemiyor. Ara tatili, bu bocalamalar içinde geçip gitti zaten... Ve Vedat, düzgün konuştukları, daha eğlenceli bir yaşamın kurallarını buldukları için, yerini seçti. Doktora arkadaşlarının çoğunluğu da eyaletin değişik üniversitelerinden geldiklerinden, kendilerini burda yabancı sayıyorlar. Bir yabancının sürekli ikirciğinden kurtulmak amacıyla, giderek sıklaştırıyorlar toplantılarını. Ve çağrılar sıklaşıyor, tümünden daha yabancı olana...

Vedat, bir toplantıyla borcunu ödemeden, üstüste çağrılara katılmıyor. Bursundan, dilini geliştirmek amacıyla girmesi gereken kursa gitmeyerek artırdığı parasını hesaplıyor kuruş kuruş. Pansiyoncu kadından, neler yapabileceğini soruşturuyor. Öncelikle de bir gün için salonu bırakabilir mi? Arkadaşları burdayken, evini güvenebilir mi? Ve en kötüsü, onları toplayacağı, bu işçilikten emekli kadıncağızın, son taksitlerini henüz ödemediği ve kendisine yardımcı olsun diye pansiyoner aldığı küçük evi küçümsenmesine neden olmaz mı? Çağrılar sıklaştıkça, korkularını bir yana bırakmak zorunluluğunu duyuyor. Tüm cesaretini toplayıp, pansiyoncu kadından izin alıyor. Kentin öteki ucunda, kendisi gibi tekstil fabrikalarının birinden emekli kız kardeşine gideceğini muştuluyor kadın. İki günlüğüne orda kalacaktır. Bu arada, arkadaşlarıyla evde bir toplantı yapıp, yapamıyacağı sorusuna, çapkın çapkın gülüp, başını sallayarak, izin veriyor. Gözlerindeki ışıltı, gözkapaklarındaki pırpırlanma, alaylı bir gülümsemeyle birleşince, yüzü kı-

zarıyor Vedat'ın. Hemen elini kolunu sallayarak, düşündüğü gibi olmadığını, tüm doktora arkadaşlarını çağrılayacağını, Türklerin borç altında kalmama geleneğini anlatmaya koyuluyor. Kadın, sessiz, aynı alaycı gülümsemeyle başını sallayarak, dudaklarını oynatıyor. «Borç arkadaşlığa engel değildir ki...» Yeniden başlıyor Vedat. Başlıyor ya, kadının yüzündeki anlamdan, her zaman anlatmayı pek sevdiği gençlik anılarından birine daldığı ve kendisini hiç dinlemediğini sezip, susuyor. Az sonra sofraya oturduklarında da sanısının doğruluğu ortaya çıkıyor. Kadın, Texas petrolcülerinin yöreye yeni yeni el attığı zamanlara dönmüştür. Gençliği, kendince anı sayılabilecek en güzel çağının 1920'ler olduğunu yineliye yineliye, konuşmaya başlıyor...

— Biz hep dokumacı kaldık... Babam işçiydi benim... Çocuklarım da işçidirler... Her biri evlenip kendi ocağını tüttürdü. Ablamın çocukları da... Kocalarımız ölünce, bir birbirimiz gibi kaldık. O bana gelir arada bir, ben ona giderim. Çocuklarım başka kentlere dağıldılar. Bir Noel'de o da birkaç yılda bir biraraya gelebilirsek, kendimizi mutlu sayarız... Oysa, gençliğimizde böyle değildik. Büyük aileydik. Kentin tüm aileleri büyük aileydi. Büyükler, çocuklarını, torunlarını hep çevrelerinde görürlerdi. Kent büyüdü, gelişti ve özellikle de petrolcülerle, kimyacılar geldikten sonra, dağıldı. Bir ara, öylesine dağıldı ki, bu büyüme içinde bile soluğu tükenmiş ciğer gibi boşaldığını sandık... Ama, ne güzel günlerdi gençliğimiz delikanlı... - Durakladı. Her zaman aynı başlangıcı yaptığından, buraya değin, ezberinden izlemişti Vedat. Duraklayınca, o da durakladı. Sözcükleri değişmeden, tümcelerinin sırasını bile değiştirmeden, her kezinde nasıl anlatabildiğini düşündü bir.

Ardından, hep bunu kurmanın sonucu olduğuna karar vererek, dikkatle izlemeye başladı. Boynunu hafif kasıp, boyalı saçlarını titreterek sürdürdü; - Borçtan aklıma geldi. Kocamla tanışmamız, evlenmemiz de böyle küçük bir borçtan doğdu bizim. O, çalıştığımız fabrika için üretim yapan, küçük çiftçilerden biriydi. At arabasının üstüne kütlüsünü yığıp, keyifli keyifli ıslık çalarak gelişini izlerdim çok zaman. Çiftçiler bizden erken kalktığından, ya yolda karşılaşırdık, ya fabrikanın önünde. Pamuğu çok olduğu zamanlar, şapkasını eline alıp, tümümüze gülücükler, selâmlar yollardı. Dudaklarında ıslık, arabasının ya da kütlü balyalarının üstünde tepinir, kıvancından oynardı. Bir genç, işçi kızlar, işbaşı saatini beklerken alkış tutarak coştururduk o'nu... Sezonu kötü kapadıysa, somurtur, bizim takılmalarımıza, söz atmalarımıza salt omuzlarını silkerek aldırmamaya uğraşırdı. Bir yıl yine böyle arabasını doldurmuş, ıslık çalarak gelirken, ben evimizin kapısından çıkıyordum. Dizginlerini kasıp, beygirini durdurdu. - Anlattıklarını eliyle bazen de başı ve boynuyla oynayarak, canlandırma uğraşıyla, zıplıyor, eğilip, kırıtıyordu. - Günaydın küçük güzel bayan, dedi... Bu yıl ürünüm çok iyi oldu... Tarlalar arasından gelirken sizin gibi küçük güzel kır çiçekleri topladım. Kente ilk adımımı attığımda size rastlamış olmam, şansımın iyi gideceğini gösterir. O yüzden, o çiçekleri size sunmak istiyorum. Eğer bir zavallı çiftçinin sabah kıvancını yok etmek istemezseniz, kabul buyurunuz... Ben bu tumturaklı, yargıç ya da bizim personel müdürü beylerin konuşmasına benzeyen, okuduğum kitaplardaki eski aşıkların serenadını andıran konuşmaya kıkır kıkır gülüyordum. Sözünü bitirdiğinde, o'na öyküneıek kırıttım. Hiç bir sakınca yok iyi yürekli çiftçi

efendi, dedim. Beni düşünüp bu güzel kır çiçeklerini toplamak zahmetinde bulunduğunuz için teşekkürlerimi sunarım. İşinizin iyi gitmesi için de yüce Tanrı'ya yakarırım. Yalnız biz işçilerde bir gelenek vardır. Aldığımız her armağana, bir karşılık vermek isteriz. Durunuz, bu güzel sabahta, bu güzel armağan için size bir kahve yapayım. Uzak yoldan geliyorsunuz, yorgunsunuzdur... Daldı kadın. Uzak anılar tarlasından, bir demet taze çiçek çekip çıkarmaktan mutlu, kıkırdayarak daldı.

Tatlı, oynarcasına anlatışı, Vedat'ın ilgisini çoktan kapmıştı. Lokmaları ağırlaşmış, iki parmağının arasında, yağ sürmeyi unuttuğu lokmasını ezip toparlamıştı. Kadının dalgınlığını izledi bir süre. Sonra kendiliğinden konuşmayacağı korkusuna kapılarak, sordu;

— Sonra?

— Sonra!.. - İrkildi kadın. Mutluluğunda rahatsız edilmişcesine yabancı gözlerle baktı Vedat'a. Açıldı gözlerindeki yabancılık. Sevenceliğe bıraktı yerini. - Sonra, - diye yineledi. - Madem ki, küçük güzel bayan bana bu mutluluğu vermek istiyor, kendilerinden bir ricam var, dedi... Ben elimde buket, dönmek üzereydim. Durakladım. Buyruğunuz, dedim, emrediniz. Hemen şapkasını çıkarıp, yeniden yerlere değin eğildi. Çiçeğimi kabul buyurmakla beni çok sevindirdiniz, kahve bağışlamakla ise mutluluğumu artırdınız. Tanrı tüm dileklerinizi yerine getirsin. Ancak, benim biran önce gidip, sıraya girmem gerekli. Eğer böyle yapmazsam, pamuklarımı teslim işlemi gecikir. Zavallı atım, yükünden pek hoşnud değil. Benden yakınmacı olmasını istemem. Herhalde siz de istemezsiniz, iyi yürekli bayan. O yüzden, kahvenizi akşamüstü, dönüşte içsem, kırılmazsınız değil

mi? diye sordu. İyi ama, belki sizin gideceğiniz saatte ben evde olmam, dedim. Çünkü biraz sonra çalışmaya gideceğim. Zararı yok güzel bayan, dedi... Ben gerçekten seslenirim, eğer evde değilseniz, bir başka zaman içerim kahvenizi... Ve yeniden selâmlayıp sürdü atını. Ben, buketi bir vazoya yerleştirip, fabrikaya gittiğimde, o, sıradaki yerini almış, tüm dişlerini parlatarak, gelip geçene gülümsüyordu. - Yine bir gülümsemeyle o zamanlara gitti...

Vedat, tatlı bir öykünün havasına kapılmış, kadınla birlikte yaşıyordu sanki. Okula gidip gelirken önünden geçtiği fabrikaların o yıllardaki durumunu, at arabalarına yüklenmiş kütlü balyalarının yığınlaşmasını hemen canlandırdı kafasında. Çünkü, Eyüp fabrikalarına da öyle taşınırdı pamuklar çocukluğunda. Mavnaların, takaların getirdiklerinden başka, çift atlı uzun arabalar yanaşırdı kapılara. İple çalışan palangalar, sırası gelen arabaların üstünden çekip yukarıya alırdı balyaları. Çocukluğunda bir eğlence olarak seyrettiği bu olaylar, şimdi bir yaşamın ayrılmaz parçaları gibi canlanıyordu gözünde. Eyüp yerine, binlerce kilometre uzaktaki bir kentin sokaklarında geçiyordu belleğindekiler. Ama, capcanlı ve kendi çocukluğu ölçüsünde yeni...

Yemeğini bitirdi. Kadın, anılarıyla doymuştu. Dalgın dalgın, sofrayı topladı. Her akşam yemeğin üstüne içme alışkanlığını edindiği kahveyi hazırlamış olarak döndü. Eski, minderlerle kabartılmış sallanır koltuğuna oturup, örgüsünü eline aldığında, dürtükledi Vedat...

— Kahvenizi içmedi mi?

Kadın, tığı yanlış soktu. Düzeltti sökerek. Yeniden başladı. Ve kaldığı yerden sürdürdü öyküsünü...

— İçti... Ama, o akşamüstü değil... Ben eve geldiğimde, o çoktan gitmiş olmalı. O zamanlar bizim çalışmalarımızda belirli saat yoktu. Ustabaşı, iş var, derdi. Uzardı vardiya... Uzamıştı o gün de... Ve ben, vazideki kır çiçeklerine baktıkça, iyi yürekli çiftçinin parıldayan dişlerini görür gibi oluyordum. Gençlik düşlerle besleniyor çocuk... Yaşlılık ise anılarla canlanıyor. Canını sıkmak istemem...

— Tam tersine, öyle hoşlandım ki, ben rica ediyorum...

— Dinle öyleyse... Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum... Bizim topraklarımızda da petrol bulunduğunu yazdı kent gazeteleri. Hem de harfleri gözümüze sokmak istercesine... Günlerden bir gündü... Bizim küçük çiftçi, kapımızı çaldı... Tamam, şimdi iyi anımsadım... Bir pazar günüydü... Sabah ayininden dönmüştük. Çiftçi, kapımızın önünde, elinde şapkasını ezerek dikilmiş duruyordu. Sıkıntılı, üzgün bir havası vardı. Bizi görünce, dişlerini parlatan gülümsemesini takınmak istedi. Beceremedi... Aktı yüzünden gülümseme. Üzünce dönüştü yine. Ben cıvıldamışım o an... Sonradan öyle derdi... Tarlama konan serçe sürülerinin ortasında sandım kendimi, senin sesini duyduğumda, diye överdi beni. Babamdan kardeşlerimden önce, atıldım... Herhalde alacağınızı istemeye geldiniz bay çiftçi, dedim... Başını salladı... Kentte, alacağım olan bir siz varsınız, ötekilerin tümü benden alacaklı, dedi... Mutluluğu uçmuş, bir karamsarlık kaplamıştı yanık, aydınlık yüzünü. Şaştık. Babam annem, ablam ve erkek kardeşlerim. Tüm aile şaştık... Çünkü onlar da benim kadar tanıyorlardı bu küçük çiftçiyi. Ve onlar da her zaman neşeli görmüşlerdi. Böyle karamsar karamsar konuşunca, buyur ettik. Annem kocaman kahvedenliği zaten

ocakta bırakmıştı. Evimizin salonunda, kahvelerimiz elimizde oturduk. Babam açtı sözü... Biz sizi hep tarla kuşları gibi şen gördük, öyle görmeye alıştık, nedir bu üzüncünüz, dedi... O zaman anlatmaya başladı, bir hıçkırık gibi... - Başını salladı. Kendi söylediklerine güç katmak istercesine; - Evet... Tam karşılığını buldum, bir hıçkırık gibi... Sormayınız efendi, dedi, yine o tumturaklı, eski kitaplardan fırlamış etkisini uyandıran sözcükleriyle. Bizim topraklarımızda da petrol bulunmuş, dediler. Küçücük, beni yıldan yıla rahatça yaşatan tarlamın verimiyle yetinmedim. Toprak adamının gözü tok olmalı derdi babam. Dinlemedim... Zengin olmayı kurdum. Daha doğrusu, kurdurdular... Teksaslılar, bizim tarlanın kıyısındaki Harrow çiftliğinde petrol aramaya başladılar. Ustası işçisiyle beni de kandırdılar... İlkin bir başıma başladım. Borçlandım kente... Texas'lı petrolcü mağazaya kefil oluyordu. Sonra, sınırı aştığımı söyleyip, belli bir payla ortaklığımızı önerdi. Çaresizdim... Toprağımı ortak şirketimize pay karşılığı olarak verip, zenginliğe adaylığımı koydum. Bir yıldır, her yanını kazdılar tarlamın. Sonunda, hiç bişey çıkmıyor, dediler. Çok masraf ettik, şirketimiz iflâs ediyor. Ben bu işe onurumu koydum. Sense toprağını, dedi ortağım... Biraz daha masraf edeyim iyilik için. Ben kenttekilere kefilliğimi sürdüreyim, sen paylarını bana ver. Belki Harrow çiftliğinde buluruz aradığımızı. O zaman buraya depo yaparsak, zararlarımı karşılarım. Yoksa, kötü durum. Haklıydı adam. Görüntüde haklıymış... Kente geldi, beni arabasına alarak. Alacaklılarımı dolaştık bir bir. Borçlarımı üstüne aldı. Ben de sırtımda bir yük gibi duran pay senetlerimi verdim. Zenginlik özlemi, toprağımı aldı götürdü. Bu işlemler sona erip, şirketin tamamı Te-

xaslı'nın olduğu gün, yani dün öğleden sonra, tarlamdan petrol fışkırdı. Bir gün daha dayansam, belki kazanacaktım, dedi nerdeyse ağlayarak. Babam, anneme işaret etti. Bir kahve daha verdi annem. Sırtını okşadı sonra yerinden kalkarak babam... Tasalanma, dedi. Direnseydin de çıkmazdı petrol. Senin direncini kırıncaya değin... Sarsıldı çiftçi... Benim uğursuzluğum ya da toprağa hıyanetim, Texaslı'nın şansı değil mi demek istiyorsunuz, diye sordu. Babam başını salladı... Evet, tam bunu demek istiyorum. Bu oyuna gelen ne ilk kişisiniz, ne son olacaksınız.

— Oyun mu, - diye sordu Vedat, kadının gözlerine bakarak.

Güldü kadın...

— O da tıpkı sizin sorduğunuz gibi sormuştu... Oyun mu, Evet oyun, dedi babam... Kapitalizm oyun üstüne kurulmuştur. - Başını kaldırdı. Gözleri ışılıyordu. - Babam görünüşte kaba bir işçiydi. Ama, okur yazar biriydi. Gençliğinde, daha biz çok küçükken işçi temsilciliği, partizanlık yapmıştı. Sonra da bırakmadı okumayı. Ölünceye... Anımsarım, Cumhurbaşkanlarının demeçlerini okur, eyvah, yine şunlar şunlar olacak, derdi. Dedikleri de bir bir olurdu... Bu çok bilmişliğinden ötürü, hapise de girip çıkmıştı sanıyorum. Hatta uzun süre işsiz kaldığını, evimizin taksitini ödeyemeyip, dışarı atılmak durumundayken yine bilgisi sayesinde kurtulduğumuzu anlatırdı annem. Yani çocuk, işçi olmasına işçiydi ama, bilgili bir insandı babam...

«Keşke benim ki de öyle olsaydı,» diye geçirdi Vedat... Elinde olmaksızın karşılaştırmasından ikirciklendi. Tam olmasa bile sezgiyle ayırımına vardığı toplum düzeyleri arasındaki uçurumu ilkkez bilinçle düşünüyormuşcasına irkildi. Kadının anlattıklarıyla

kendi yaşamı arasındaki bu benzerlik, herşeyi tanıyormuş, biliyormuş sezgisi şimdi anlam kazanıyor. «Demek ki, elli yıl öncesinin Oklahoma'sıyla, birkaç yıl öncesinin Eyüp'ü arasında pek ayırım yok. Onlar da at arabası kullanıyormuş pamuk balyaları için, bizimkiler de... Tek ayırım, bunlar makinalarını da kendileri yapıyorlarmış, bizimkiler yapılan yerden getirtiyor. Belki en büyük ayırım bu...» Kadını konuşturmak isteğiyle tutuştu. Babasının düşüne dalmış gibi susuveren ihtiyarı, kışkırttı yeniden.

— Yaman bir adammış.

— Yamandı... Fabrikada da çok sevilir, sayılırdı. Hatta, sendikanın ulusal başkanı buraya geldiğinde, ilk babamı aramıştı yıllar önce... Öldüğünü duymamış. Ben bilgimi o'na borçluyum sayın bayan, dedi bana. Ya, koskoca sendika ulusal başkanı, sayın bayan, dedi... Daha çalışıyordum o zaman. Tüm fabrika, alkışladı beni. Zaman zaman anlatırdı yaşamını. İyice yaşlandıktan sonra. Parça bölük... Sıkılmazsan sor çocuk, ben de sana anlatırım. Hoş bir insansın sen. Dikkatlisin, sevecensin. O nedenle, anlatabilirim. Zaten artık çocuklarım bile dinlemiyor beni. Babamın öykülerini ne yapsınlar. Onlar da işçi... Ama bizim gibi değil... Saatleri belirli, ücretleri yüksek, yaşam düzeyleri iyi. Biz öyle değildik. Çalıştık, tırnaklarımız dökülünceye, gündüzümüze gecemizi ekleyerek. Zorunluyduk. İki dünya savaşı geçirdik. Ülkemizin varlığı söz konusu dediler bize. Sonra emekli oldum. Güçlükle sürdürüyorum yaşamımı. - Başını salladı. - Yok yok yakınmamalı. Babamın durumu daha kötüydü... - Durakladı. Uzun uzun baktı Vedat'a. - Dersin yok mu?

— Yok... Hem dersten ilginç anlattıklarınız. Ben hiç bilmiyordum bunları... Anlatın lütfen. Ko-

canızın, o pazar gelişini, babanızla konuşmalarını anlatın.

— Ya, demek çok istiyorsun. Peki... - Kalktı sonra. Kahvedenliği getirdi. - Birer kahve daha içer miyiz? Bunu hesaba koymam...

— Kahve sunmak sizin eski alışkanlığınız, - diye güldü Vedat. Kadın da gülünce, - İsterim, hesaba da koyabilirsiniz, - dedi.

— Yok yok... Olmaz... Beni dinliyorsunuz. Bıkmadan ilgiyle... İyi bir dinleyicisiniz siz.

— Teşekkür ederim.

— Evet... Oturttuk o'nu, bu, şimdi benim oturduğum koltuğa. Babam, öyle deyince, şaşkın şaşkın yüzüne baktı çiftçi... Babam, babacan başını salladı. Bana da bu sözleri ilk söylediklerinde, senin gibi bakmıştım. Sonra öğrendim işin aslını. Ve öğrenince, değişti tutumum. - Yeniden başını dikti. Duvarın köşesine baktı uzun uzun. - Krizden önceydi bu. 1925' ler falan sanırım. Öyle ya, 1926'da evlendiğime göre... Hemen ısındılar birbirlerine. Aldı o'nu... O gece konuk ettik. Ertesi gün, fabrikaya götürdü. İş buldu... O da bizim gibi işçi oldu. Uzun süre alışamadı işçiliğe... Sonra sonra, tek başına, özgür, kendi toprağını sürmenin alışkanlığından güçlük çektiğini söylerdi. Alıştı ama... Bir yıl sonra da evlendik... - Ellerini kavuşturdu. Sezinlemeden, sağ yüzük parmağındaki yıpranmış alyansı okşadı... Sonra yeniden örgüsünü kucaklayıp, boynunu büktü. - İşte böyle evlendik biz...

Üstelemedi Vedat... Konuşmaktan yorgun düşmüştü kadın. Buna yemek üstünün özümleme çabası da eklenince, gözleri kapanmaya başlamıştı. Koltuğunda sallanırken, başı önüne düştü. Sonra birden toparlandı. Örgüsünü, tığlarını toplarken;

— Sen borç deyince aklıma geliverdi. Dilediğin gibi kullan evi... Siz temiz çocuklarsınız, nasılsa temiz kalır. Hiç bir şeye dokunma sen. Dönüşte ben temizlerim. Olmaz mı?

— Nasıl isterseniz...

Kalktı, küçük küçük adımlarla, sırtının kamburunu zıplatarak, kendi odasına yöneldi. Çengelleşmiş ince parmaklarıyla, kırmızı pervaza tutunarak eşikten geçti. Ve odasında bir iki gezindikten sonra, sessizlikte yitti...

Vedat, kitabını masanın üstüne yayarak, çalışmaya uğraştı. Ama, kadının anlattıkları, eski zamanları gösteren bir film gibi gözlerinin önünde canlanıyor, düşüncesini sürekli o günlere çekiyordu. Altın Batı'yı elde etmeye koşan göçmenler canlanıyor ilkin. Sonra pullukla o geniş, verimli ovaların ekilişi. Türküler... Kovboylar... Texas ve Oklahoma, iki komşu eyalet... Burasının kovboy filmlerinden ayırımı olmasa gerek. Hızlı silâh çeken adamlar. Ve sürekliliğini koruyarak, bugüne ulaşan bir devinim. Yüz yılları, bir yemek sonrasında yaşamışcasına yoruldu. Gözlerinin kapanmasına direnmek istedi bir süre. Başaramayınca, kalktı... İhtiyar pansiyoncuyu izleyerek, o da odasına girip, yatağına uzandı... Bir süre de gözkapaklarının içinde seyreyledi filmi. Sonra bulutlandı herşey...

Mermere özendirilmiş duvarlarla kaplı, geniş odada, formika kaplı kocaman masanın iki yanına karşılıklı oturuyorlardı tez profesörüyle... Hazırlıklarını görmek istemişti. Ve Vedat, üç saattir, dalında

yaptığı araştırmaları anlatıyordu. Profesör en sonunda, başını kaldırdı. Memnun memnun gülümsedi.

— Kısa zamanda alıştınız. Hızlı bir çalışmayla, arkadaşlarınızın önüne geçtiniz. İçtenlikle sizi örnek almalarını öğütlüyorum onlara, - dedi. Sonra boynunu çarpıtıp, parmaklarıyla saçını düzelterek; - Hemen çalışmaya girmemenizi öneririm. Konumuzda, önemli gelişmeler deneniyor. Hem laboratuvar hem uygulama alanında yeni yeni bulgular var. Ben bu yaz bu uygulamalardan birine başkanlık edeceğim. Bazı öğrencilerimi, yanıma alma yetkim var. Eğer sizce bir sakınca yoksa, birlikte gidebiliriz. Ancak, sıkı bir çalışma yaptınız. Bu yaz dinlenmek, Yenidünya'yı tanımak isteyebilirsiniz. Gelmeyi kabul ederseniz, iyi ücret de alabilirsiniz.

— Ben buraya, en son bulgulardan yararlanmaya geldim efendim. Siz bu onuru bağışladıktan sonra, elbette gelirim. Yalnız, benim bildiğime göre, çalışmamın güç olması gerekiyor. Yani ücret almam bakımından. Bu da hiç önemli değil. Ücretsiz bile olsa, yeni uygulamaları öğrenmek zaten görevim...

— Ben bunu düşündüm ve çözümledim. Yabancı olduğunuz için çalışma izni alınması güç. Ancak benim yardımcım olarak, ücret sorununu çözümlemeyi üstlenebilirim.

— Sizin zararınıza olmasın...

— Olmaz...

— Nasıl isterseniz.

— İyi... Çok iyi... Sevindim... Ben sizi kandırmanın güç olduğunu sanıyordum.

— Geçen yıl yeterince gezdim efendim. Bu yıl çalışmam daha yararlı.

— Peki, teşekkür ederim. Ben size haber veririm.

Notlarını, kitaplarını topladı Vedat. Başıyla selâmladı Profesör'ü... Kendinden kıvanarak, evin yolunu tuttu... Pansiyoncu kadının, tatlı söyleşisi, yurtta yer verdikleri halde, ayrılmasını engellemişti. «Bir yıl daha kalırsanız, borcum rahatlıkla ödenmiş olacak diyordu kadın. Şimdi, bu iş çıktığına göre, bir sürprizle dönebilirdi okullar açıldığında.» Gülümsedi... Yol üstündeki büyük mağazaların vitrinlerine, kalın, kocaman camlarda kendine bakarak, yürüdü eve değin.

Yaşlı kadın, küçücük bahçesine ektiği çiçeklerle uğraşıyordu. Vedat'ı görünce, doğruldu. Yüzünün gülmesinden kendince anlamlar çıkararak, sokuldu.

— Sınav iyi geçti mi,

— Ben sınavlara girmiyorum.

— Girmiyor musunuz? - Durakladı sonra. - Ha sahi, siz daha yüksek okuyorsunuz. Öyleyse, neden o denli heyecanlıydınız sabahleyin?

— Çalışmalarımı profesöre gösterecektim.

— Bu da sınav gibi bişey değil mi?

— Aslına bakarsanız öyle...

— Eh, ben yanılmamışım demek. Nasıl geçti?

— Çok iyi...

— Karnınız acıkmıştır. Sizin için pasta yaptım. Kahve de hazır. Durun vereyim...

— Siz zahmet etmeyin. Ben buraya getireyim, birlikte yeriz.

— Oh, olmaz çocuk... Benim yapmam gerekli...

— Hiç değil, - dedi sekip eve girerken. Bir tepsinin üstüne kurabiyelerle dolu tabağı, iki bardak ve kahvedenliği de yerleştirip çıktı, kitaplarını bıraktıktan sonra. - İşte oldu, - diyerek sundu kadına.

Altlarına birer bahçe sandalyesi çektiler. Suni deri kaplı küçük masayı da aralarına alınca, akşamüzeri için kahvaltı sofrası donanmış oldu. İlk kurabiyelerini yiyip, kahvelerini yudumladıktan sonra, aldığı iş önerisini anlatmaya koyuldu Vedat.

— Bu yaz için, Profesörle birlikte kent dışına gideceğiz, - derken, kadının yüzünün bulutlandığını görerek, çabuk çabuk tamamladı sözünü. - Ama, ben burasını bırakmak istemiyorum. Yine kiracınız olarak kalacağım. Giderken size biraz para bırakırım. Taksitleri zamanında ödersiniz. Yalnız bir ricam olacak... Eskiden ne ödüyorsam, yine aynını ödeyeceğim. Siz de kabul edeceksiniz.

— Olmaz, - dedi yaşlı kadın. - Yemek yemiyecekseniz, karşılığını alamam. Hatta, kira bile almamam gerekir. Madem burda olmayacaksınız...

— Bunu sizinle geçen yaz başında da konuşmuştuk değil mi? O zaman, yemek bedeli vermemeyi kabul etmiştim. Çünkü, bursum iki harcamaya dayanamazdı. Şimdi öyle değil. Çalışacağım. Ve karşılığını alacağım...

— Yine de olmaz. Hakedilmemiş bişeyi istemek, hakedenlerin hakkını yemektir, derdi babam. Sizin öneriniz, bunu anımsattı bana. Özür dilerim...

— Hakedilmemiş olmayacak ki... Nereye gideceğimizi bilmiyorum daha. Belki yakın bir yerdir. Arada bir gelirim. Belki de uzak. Ama, herşeyim burda kalacak. O nedenle, hiç bir değişiklik kabul etmiyorum.

— Oh çocuk, siz iyi bir insansınız. Ama, ben de namuslu bir işçiyim. Lütfen daha çok diretmeyin. Ağlayacağım...

— Ağlamayın... İyilik falan da değil, sevdiğim evi koruma bedeli diyelim dilerseniz buna... Üstelik,

sürekli bir çalışmaya giriyorum. Belki hiç para harcamıyacağım oralarda... Sizinse gereksiniminiz var...

— Neyse neyse, gideceğiniz zaman yeniden konuşuruz. Şimdi üzmeyin beni.

— Olur... - Birden doğruldu. - Hadi sizinle bir sinemaya gidelim. Hangisinde iyi film var? Biliyor musunuz?

— A, Botago'nun bizleri anlatan bir film oynattığından söz etmişti komşular. İsterseniz oraya gidelim...

— Tamam... Yürüyün...

— Durun, şurayı bir toplayayım...

Akşam güneşi, göz alabildiğine uzanan ovanın üstüne sıkışmış bir portakal gibi yayılmaya başlamıştı. Vedat, uygulama alanının hemen ötesindeki tümseğe oturmuş, güneşin batışını seyreyliyordu. Eline aldığı bir çöple, bacaklarının arasında bilinçsizce çizgiler çekiyor, Adalar üstünden denize doğru kayıp giden günbatışlarını düşlüyordu. Dirsekleri bir çember gibi dizkapaklarının altında, çenesi başının ağırlığını dengelemek isterce yukarıdaydı. «Tam iki yıldır, tüm anlamıyla koptum oralardan. Yapayalnızlığımı çalışma hıncına döndürüp, debeleniyorum. Hoca'nın dediğine göre, gerçekten parlak bir sonuç olacak doktoram... Yaşlı kadın haklı... Orda bıraktığını böylesine çok mu seviyorsun, demişti. Orda bişey bırakmadığımı bir bilse, ne kadar gülerdi kimbilir. Belki de doğruydu sanısı. Neşe, içimde tutuşan bir tutku oldu her zaman. Ve büyük yenilgilerin de nedeni aynı anda... Belki gelmezdim buralara. Belki gelsem bile yalnız olmazdım. Neden benim bu yal-

nızlığım? Ne yaptım insanlara? İnsanlar suçlu değil ki... Kaçan benim. Arkadaşlarım oldu. İhtiyar'ın dediği gibi, kişi sevse bile öylesine çok kilometre var ki arada, üstelik öylesine candan ki kızlar, birkez ilerletiveriyor arkadaşlığı. Genç insanların yaşamı, sevgiyle beslenip serpilir, dermiş babası. Krizi, işsizliği, işsizlerin birbirini suçlayışını, polisin baskısını, tutuklamaları, yalancı tanıklıkları, ihbarları, sevgisizliği ne güzel anlatmıştı parça bölük... Ben içimde tümünü yaşamış gibiyim. Kendi kendimden kaçıyorum insanlardan kaçtığımda, bunu bilse... Bilemez. Belli etmemek özelliğim. Artık duygularımı saklamasını öğrendim. Yüzüm bile eskisi kadar kızarmıyor. Orda bir bekleyenim varmışcasına yalnızlığı yudumluyorum burda. Korkumdan bu... O yenilgileri yeniden yaşamak istemeyişimden. Bir de elin yabanında rezil olmaya dayanamam. Neşe'nin sarılışını nasıl unuturum. Beni bırakmamak için, belime, bacaklarıma sarılışını. Korkmamam gerektiği, yeniden denemenin kayıp olmayacağı, tersine belki başaracağımızı söyleyişini... Dinlemedim... Dinleyemezdim... İlk değildi... Son olmayacağı gibi... Burdaki korkum da o değil mi? Kaç kızla arkadaşlık kurabilirdim istesem... İstemiyorum... Korkuyorum. İçimdeki bu korku olmayacak işler yaptıracakmış gibi geliyor bana. Başarabilsem, herşeyiyle benim olmaya hazır Neşe'yle başarmalıydım. Kesin bir kararla gitmiştim o'na... Suçluydu, evet. Hazırlanma olanağı vermemişti ikinci kez bana. Evlenmeyi istiyordum, yatmak özlemiyle karşılaştım. Ağır ağır, alıştıra alıştıra olsun dileğindeydim, hemen yenilgiye uğradım. Yenilerine dayanamam. Dayanamıyacağım için, ilişkilerden kaçınmak gerek. Kaçınıyorum ben de... Pansiyoncu ihtiyar var... Ana oğul gibiyiz. Dostluğumuz hiç bir

zaman yatma ilişkisine dönüşemez. Düşlerim var bir de... Bin kızdan derlenmiş bir buket kız gibi... Kiminin dizleri, kiminin topukları, kiminin bacakları ve bir başkasının göğüsleri, diğerinin yüzü, dudaklarından oluşan bir düş kadınım var benim. Düşlerimde, bir de banyomda coşkumu söndürme aracı... Bundan ötesini istemem. Bir de Profesörün övgüleri var...» Çizgileri, düşüncelerini yansıtırcasına, çeşitli biçimlere dönüşüyor. Güneş, son ışıklarıyla, yıkıyor, petrol kulelerinin demir başlıklarını.

«Onlar gibi yalnız, başı dik ve devinimli olmaya koşullandım ben. Kendi kendimi mi koşulladım? Korkularım nedeniyle başkalarının etkisinde miyim, bilmiyorum. Bildiğim tek şey, yalnızlığımı sürdürmek zorunluluğum... İyice karanlık bassa, odada gidip, yeni bulgular konusundaki bilgilerimi bir sıraya koysam. Akşamüstü oldu mu, Piyer Loti tepesinden Haliç'i seyreyleme alışkanlığı gibi bir üzünç çöküyor içime. Toplanmalıyım. Toplanıp kalkmalı, bugünkü işi yarına bırakmamalı...»

— Siz hiç eğlenmez misiniz?

İrkildi Vedat... Başucuna dikilmiş, uzunca bir zamandır kendisini seyreylediği duruşundan belli olan genç kızı süzdü. Düşlerinden kurtulmak amacıyla emeklercesine doğruldu... Soruyu anlamak isteğiyle, evirip çevirdi kafasında. Anlamını kavrayınca, gülümseyerek yanıtladı.

— Eğleniyorum işte...

— Böylesi değil, anladınız...

— Ben böylesini yeğliyorum...

— Neden?

«Yanıtsız sorulardan iğrenirim,» diye geçirdi. Gözlerine baktı kızın. İçten, somut bir gülümsemenin ışığıyla yıkanıyordu bakışları.

— Nedeni yok, - diye yanıtladı...

— Benimle kente inmek ister misiniz?

— Neden olmasın?

Belleğinin derinliklerinde yankılandı yanıtı. Ürktü... Kızın vazgeçmesi ya da bir neden bulabilmek için belleğini yokladı. Yapılmakta olan binanın bir yerinde çöküntü olmasını diledi içten içe... Ya da kızın bir arkadaşının telefon etmesini, bırakıp gitmesini. Hiç biri gerçekleşmeden yan yana yürümeye başladılar.

— Canım yürümek istedi, - dedi genç kız... Kente en azından beş kilometre var... Tek başına da yürünmez... Siz geldiniz aklıma... Belki kırmaz beni, diye düşündüm. Kırmadınız...

— Miss Hallibur, - dedi Vedat...

— Bana Sandy, diyebilirsiniz, - diye sözünü kesti kız... - Böyle daha iyi... Daha dostça geliyor bana. Hallibur, resmi toplantıların adıymış gibi bir iğretilik duyuyorum...

— Peki Sandy, siz de bana Vedat deyin...

— Oldu Vedat, - diyerek elini uzattı kız...

Tutup sıktı elini. Gülümseyerek başını salladı.

— I am, glad tu mit yu... - dedi...

Gülüştüler... Ardından uzunca bir süre hiç konuşmadan, yan yana yürüdüler. Ayrıldılar. Yolun iki kıyısındaki toprak banket artığından ayrı ayrı ilerlediler. Vedat, ayağının ucunda beliren küçük taşları top gibi itekleyerek, otların arasına yuvarlıyordu. Sandy, arada bir duraklıyor, bir otu, bir çiçeği inceliyor... Sonra yeniden doğrulup, epeyce ilerlemiş olan Vedat'ın düzeyine geliyordu.

Akşam karanlığı, yolu kimsesizleştirmişti. Ne şantiye arabalarından biri, ne petrolcülerin denetim

cipleri gelip geçiyor. Karanlık bastırdıkça, ikisi de yolun üstüne doğru yürüdüler. Yeniden yan yana geldiler.

— Çocukluğumdan beri, uzun yürüyüşleri çok severim, - dedi Sandy...

— Olanak buldukça ben de yürürüm...

— Gördüm zaten. Birkaç kez, kent kıyısına değin gidip geldiğini izledim.

— İzledin mi?

— Raslantı tabii... Arabayla gidip dönerken gördüm. Kente hiç girmediğini sezinledim sonra. Belki yalnızlıktan, dedim... Yalnızlıktan da olsa haklısın.

— Yok, yürürken yalnızlık duymam... Belki yeterli bulup, yarı yoldan dönmüşümdür...

— Evli misin?- dedi genç kız birden koluna girerek.

— Evliye mi benziyorum?

— Bilmem... Birden aklımdan öyle geçti... Zaten ben aklımdan geçtiği gibi konuşmayı severim. Kırdım mı seni?!.

— Yoo!.. Evli değilim...

— Öyleyse, nişanlın var Türkiye'de...

— Yok... Olabilirdi... - Birden hangi duygunun etkisinde kaldığını bilemeden söylediği sözcükten ürktü...Karanlıkta uzadı gitti sesi... Susmak, yutkunmak, söyleyeceklerini boğazının boğumlarına gömmek istedi. Başaramadı... - Olamadı...

— Anlatmak çok mu üzücü?

— Bilmem...

— Yoksa, bir kaza falan mı?

— Belki en doğrusu bu... Bir kaza demek, en gerçekçi yorum olur...

— Kimbilir ne mutlu bir kadındı?

— Bunu da nerden çıkarıyorsunuz?

— Sözü oraya getirdiğimde, hemen resmileşmenden... Deminden beri sen diyorduk birbirimize. Ve bu benim çok hoşuma gidiyordu.

— Belki mutlu kılamadığım için olmadı...

— Kendini suçlayabiliyor musun?

— Çok...

— Öyleyse daha da mutlu bir kadındı... Seni böylesine bir yalnızlığa tutuklayabilmek güç iş doğrusu...

— Ben yalnızlık duymuyorum...

— Her insan duyar senin yalnızlığını. Ben duydum kaçkez... İçimde... O tümseğe tırmanıp bir çöple çizgiler çektiğinde, bu yolu bir başına adımlamaktan ürkercesine gidip geldiğinde. Ve dalgınlığında. Bir özlemin tutuştuğunu sezinlediğim yalnızlığın beni bile etkiledi, hiç ilgim yokken. Sen nasıl söyleyebilirsin bunu?

— Zaman öylesine hızlı geçiyor ki Sandy... Arada bir bu dalgınlıklarım olsa bile, iki yılın nasıl geçtiğini sezinlemedim.

— Düşünüyorum Vedat... Düşünüyorum da, aslında seninle iyi dost oluruz biz.

— Dostluk güç elde edilen bir yakınlıktır bildiğim. Sen seziyorsan bunu, ben buyruğundayım...

— Teşekkür ederim, diyerek kolunu sıktı Sandy... Sonra birden kıvanarak, sözlerinin ağırlığını gidermek çabasıyla sürdürdü konuşmasını. - Aslında ben kendimi yalnız duyuyordum. Arkadaşların tümü, akşam olurken sıvışıyorlardı. Kiminin sevgilisi var, kiminin karısı. Bekâr olanlar da, eğlence yerlerinde zaman öldürmeye teşne... Ben kolay ısınmam birine. Bilmem neden. Çocukluğumun etkisi belki... Ve eğlence yerine, sağlam bir dostluğu yeğlerim... - Durakladı. - Biliyor musun, - dedi sonra gü-

lerek. - Benim öyle çok erkek arkadaşım olmadı... Kızlarla da bir yaştan sonra arkadaşlık güç... Çünkü, erkekler daha hoş arkadaş oluyorlar o yaştan sonra... Biran sipsivri kaldığımı sandım. Sonra benim de arkadaşlarım oldu. Ve arkadaşlığın, özellikle erkeklerle arkadaşlığın çok güzel olduğunu anladım. Yine de kurtulamadım yalnızlığımdan. Çünkü, seçim güçlüğüm var benim. Duygularımla davranamıyorum çok istediğim halde...

— Benim yalnızlığımın nedeni de bu belki Sandy... Duyguların geçiciliğine inandım hep.

— Geçicidir de gerçekten.

— Kaptıramadım kendimi istendiği ya da istediğim gibi. Kaptıramayınca, ilişki kurmaktansa, yalnız olmayı yeğledim... Belki en büyük suçum bu birbaşımalığım...

— Suç olduğunu sanmıyorum ben. Bizim gibi aklını duygularından çok fazla çalıştırması gereken teknisyenler için doğal bir sonuç aslında. Arkadaşlara anlatamadığımız ya da anlattığımız halde kabul ettiremediğimiz bu belki. Seni anlıyorum. Kendimi anladığım gibi... Ve bu çelişkinin birer iyi teknisyen olmamızda büyük katkısı olacağına inanıyorum, sen inanmasan da...

— Olaylar doğruluyor bunu Sandy... Profesör bunca öğrencisi içinden ikimizi getirdi yeni bulgular deneyine... Bunun bir nedeni olmalı.

— Öyleyse, sanım doğru. Yineliyorum. Biz iyi dost oluruz.

— Ben de inanmaya başladım buna...

— Dostlukta biraz hayranlık da olmalı. Ben senin çalışma gücüne, direncine hayranım açıkcası. İki yıldır arkadaşız. Toplantılarımız oldu, gruplaştık. Sen hiç yılmadan dil engelini aştın, topluluklarımıza

alıştın ve yine de en parlak öğrencilerden biri olmayı sürdürdün. O nedenden, belki sence sakıncalıdır bir yabancıyla dostluğun...

— Hiç sakıncalı değil, - diye sözünü kesti. - Bunu da nerden çıkarıyorsun?

— Yalnızlığına kendimce nedenler ararken, bu da aklıma geldi. Salt benim değil. Pek çok arkadaşın en temel neden olarak aldığı bu... Belki bir Türk'ün yabancılarla arkadaşlık etmesi yasaklanmıştır. Siz doğuluların ne yapacağı belli olmazmış, kısıtlı bilgilerimize göre...

— Hiç ilgisi yok... Bu benim kişisel bir durumum. Asıl neden de, daha önce konuştuğumuz gibi, duygularımdan çok aklımı kullanmak isteğinden geliyor.

— İnandım şimdi. Kuşkularımı söylemekten amacım, daha dostluğumuzun başlangıcında aramızda gölge olmasını istemediğimdendir.

— Haklısın. Ben de seni düşündüm kaçkez... Neden hep yalnız bu kız, dedim? Neden arayanı soranı yok? Arada bir, Duncan'dan gelen telefonlar da olmasa...

— Babamdan ya da annemden, dedi gülerek Sandy...

— Demek ki ben büyütüyormuşum onları, - diye güldü Vedat...

— Haklıydın...

Sustular... Salt asfaltta keslerinin çıkardığı sesi dinlediler uzunca bir süre... El ele tutuştular... Karanlık iyice çökmek üzereyken, kent girişine vardılar.

— Birer birayla dostluğumuzu kutsamak isterdim, - dedi Sandy. - Ama istemiyorsan, dönebiliriz...

— Yoo... Gidelim, kutsayalım, diye yanıtladı Vedat...

Salt bununla da yetinmeyip, çekiştirdi kızı...

Profesör, tümsekteki otların üstüne oturarak, yanını gösterdi Vedat'a... Oturdu... Bir süre, güneşin batışını izlediler. Vedat, elinde olmaksızın ülkesini düşündü. «Şimdi, sabah oluyor bizim orda. Güneş, ağır ağır yükseliyor. Burda inerken, orda yeni bir günün başlaması ne ilginç. Pilotlar hiç gece görmüyorlar. İzinli günlerimiz dışında, hep gündüzde yaşıyoruz biz, demişti gelirken barda yan yana düştükleri pilot. Bir duraklamanın arasında, Vedat sandviçini yerken, o viskisini içiyordu. Ağır ağır, anlaşılır bir biçimde konuşmuştu. Hongkong'tan, New-York'a, hep gün ışığında gidip geldiklerini anlatmıştı adam. Pilot olmadığına hayıflandırmıştı bir an... İşte güneş, bu batışıyla yeni bir doğuşu müştuluyor. Anam çoktan kalkmıştır,» diye geçirdi. «Üstüne güneş doğmasından hiç hoşlanmaz. Pederse, vardiyadan döndüğü günler dışında aynı kuralı uygular. Bana kızarlardı. Gece geç yatıp, sabah geç kalkıyorsun diye... Bende onların alışkanlığı yok...»

— Ne düşünüyorsunuz, - dedi Profesör...

— Güneşi efendim. Burada batıyor, ama benim ülkemde doğmak üzere...

— Güneş her ülkede günde birkez mutlaka doğar...

— Ama aydınlattığı, değişik dünyalar oluyor... - dedi gülerek Vedat.

— Belki o bunu bilmiyordur. Belki de her görkemin kabuk altında, aynı ayrılıkların bulunmasını ezberlediğinden aldırmıyordur.

— Siz doğanın yenileceğini söylerdiniz.

— Yeniliyor da... Durmaksızın gelişen insanlık, bu başarının ödülüyle armağanlanıyor.

— Ne var ki, kimi ülkeler fazla, kimileri az pay alıyor bu ödülden.

— Öyledir... Gelişmiş ülkeler, paylarını artırırlar. Gelişme yolundaki ülkeler de, pay kavgasına girerler. Yeryüzünün devinimini bu sağlar bence.

— Geçen yıl, hemen hemen tüm güneyi gezdim efendim. Mexiqo'yu, Texas, Luisiana, Arkansas ve hatta Missuri'yi dolaştım... Ben, ülkemin en gelişmiş kentinde doğup büyüdüm. Okuduğum yer de pek değişmedi. Salt, iki yıl önce, okulu bitirince, bir ara güneye indim... Yol boyunca gördüklerim, burda gördüklerimden çok geri, çok ilkel ve çok yoksuldu...

— Zaman ve bilinç, yoksulluğun zincirini kırar. Yüzelli yıl önce, hatta elli yıl önce böylesine uçurum tablolarını bizde de görmek mümkündü... Şimdi salt zenci ya da Porto Riko'lu mahallelerinde kaldı o yoksulluk. Belki bir on ya da yirmi yıl sonra oralardan da silip atarız...

— Bir türlü çözemedim bu ayrılığın nedenini efendim. Biz tarih içinde önemli yeri olan bir devlettik. Babamın, anamın dedelerinden sürdürüp getirdikleri öyküler, şimdi sizin gibi olduğumuzu anlatıyor. Ama, bir de gözümle görüyorum. Aşılması olanaksız bir uçurum var aramızda...

— Üzünç verici şeyler bunlar... Bak sana bir önerim var... Bir arkadaşım vardı benim. Profesör Paul Baran... Üniversite'den atıldı. Hiç bir yerde iş bulamadı. Ve kahır içinde öldü. Yaşamını verdiği bir kitabı vardı. Bende olacak... Onun bir bölümünde geri bıraktırılmış ülkelerin sorunlarını anlatır. Sa-

na vereyim... Sanırım, özdeşleşme olanağını bulacaksın ordaki bulgularla... Dönüşte anımsat bana. Bir mühendis de ülkesinin sorunlarını bilmelidir. Salt kendi bilimsel yapısı içinde kalırsa, yapıtları değerini yitirir. Ülkesinin sorunlarını bilirse, planlarında bu sorunların ağırlığını duyar.

— Bir arkadaşım, şiirle yapının yakın bağlarını anlatmıştı bana efendim, - dedi gülerek. - Alay etmiştim...

— Çok doğru... Yapının, bir grevden, bir müzik parçasından, bir şiir ya da her hangi öteki sorundan kopukluğu düşünülemez. Amerikan toplumu, tarihsiz olmanın ezikliğiyle, en büyük olmanın onurunu yaşamak ister. Biz de, onun bu genel tavrını yansıtacak yapıtlar meydana getiririz. En büyük binalar, en görkemli köprüler, en geniş yollar ve daha saymakla tükenmeyecek çeşitli araç ve gereç. Toplum isterlerinden ayıramazsın yapıtı. Ve çizdiğiniz her planı, yaptığınız her yapıyı, bu isterlerle bağdaştırabilirseniz çağınızı damgalarsınız. Yoksa, anlamı yoktur bir dalda gelişmenin. Hatta çok zaman toplum istemezken, isteyeceğini kestirip davranmak gerekir. Bir mühendisin bile, toplumun önünde olması baş koşuldur. Gerisinde kaldı mı, emeğini boşuna harcamış olur.

— Anlıyorum efendim... Salt rakam, salt uygulama büyük bir anlam taşımıyor. Değer yaratmak için, derinliğine kavramak gerek herşeyin nedenini.

— Evet... İyi bir öğrencisiniz siz... Artık, tezi yazmaya başlayacaksınız. Bu öneri çerçevesinde olursa, ben değerlendirmemde yanılgıya düşmem. Çok yazık ki, tezinizi burda hazırlıyorsunuz. Başaracağınızdan kuşkum yok... İsterdim ki, ülkenizin sorunlarını bileyim. Ve tezinizi, o sorunlar çerçevesinde ha-

zırlamanızı koşullayayım. Bilmediğim için, isteyemem. Şimdi siz bizim toplumumuzun isterlerine göre bir tez hazırlayacaksınız. Ben belli bir model üstünden değerlendireceğim. Zaten iki, dünyanın her yerinde iki olduğuna göre, iyi bir akademisyen olacaksınız. Ve belki burda kalma olanağınız bulunsa, iyi bir Amerikan yurtdaşı olursunuz bu bilgiyle... İyi bir Türk olabilmeniz içinse, ülkenizin sorunlarına yabancılıktan kurtulmalısınız. Paul'un kitabını mutlaka isteyiniz ve okuyunuz. Hem de dikkatle... Çok şey öğreneceksiniz. Bunun üstüne yeni bilgiler kattığınız zaman, ülkenizle bağınızı kuracaksınız. Ve gelişme yanlısı olanlara yardım edeceksiniz. Yoksa, bu standartlar içinde, siz bir tek bize, gelişmiş ülkelere yardımcı olursunuz. Çünkü, başından bu yana yetiştirilmeniz, bizim bilgi ve bulgularımıza göre olmakta. Oysa, sizin kendi bilgi ve bulgularınız bulunmalı. Var da... Ben Sinan'dan çok yararlandım...

— Sinan'ı tanıyor musunuz?

— Hem de çok iyi... O mühendislikte, kendi dönemi için büyük aşamalar getirmiştir. Böyle kişiler, bilgimizin bulguya dönüşmesinde yön verici olurlar... O görkemli yapıtlarla, bizim şimdi yaptıklarımız arasında büyük bir ayırım yok. Belki çizgilerde, görüntülerde var. Ama içine karıştırılan kafa ve kol emeği aynı. Belki o zaman salt insan yapıyormuş, şimdi makinenin yardımından yararlanıyoruz. Ama, makinenin yapımında da insan emeğini düşünürsek, aslında bir yerde kazandığımızı, başka bir yerde ödüyoruz demektir.

Cankulağıyla dinliyordu Vedat. Şimdiye hiç duymadığı bazı ilişkilerin kuşkusuna kaptırıyordu kendini. Hocasının böylesine bir güvenle açılması, sevindiriyordu o'nu. Bazı arkadaşlarından, alabildiğine ra-

dikal olduğunu duymuştu. Solcudur gibi eleştiriler de gelmişti grup toplantılarında. Ama, solculuk sorunlara böylesine bir bakış getiriyor ve ilgisinden nefesini kesiyorsa kişinin, dünyanın en güzel tutumu olmak gerekir. Çok değerli bir bilgin olduğundan, pek yerinden kıpırdatamıyorlar demişti Mabee Jr. Yoksa, böylelerinin üniversitelerde kalması, gençliğin zehirlenmesi demek. Tulsa'lı milyoner petrolcünün en küçük oğlunun düşüncesi buydu. Ve bu düşünceyle, şimdi dinlediklerinin çelişkisi daha bir heyecanlandırdı Vedat'ı...

— Çok teşekkür ederim efendim. Benim şimdiye değin amacım, salt dalımda en iyi olmaktı.

— Öyledir... Daha doğrusu insan ilkin öyle yola çıkar. Sonra toplum sorunlarından habersizlik, tüm uğraşısına karşın, bir türlü en iyi olamamayı doğurunca apışır kalır. Ne sanıyorsunuz? Yeryüzünde doğal bir oluşum birliği vardır. Bu birlikten parçalar alarak, geliştirmek mümkün mü? Böyle bir gelişim, ister istemez ötekiler üstünde tepki yapacak, yeni bir uyumun oluşmasına değin, etki ve tepki sürecektir. O uyum, geliştirileni de belirleyecektir bir yerde... - Durakladı... Düşündü dalarak. Konuşmayı kesmişcesine artık çıplak gözle rahatça bakılabilen güneşe daldı. Sonra hiç ara vermemişcesine, yumuşak, alabildiğine duygulu bir sesle sürdürdü konuşmasını; - Bu belirleme bir başka yerdeki oluşumun yeni tepkileriyle sürüp gidecek. İşte gelişim dediğimiz budur. Doğalı vardır... Kendi kendine olup gideni... Bir de insanın insan olma onuruyla sürekli değiştirmesi vardır. Burda önemli olmaktadır, tümü kavramak. Çünkü, gelişimi hızlandırmak bir zorunluluktur insan için. Ve bu zorunluluk, onu bilmeye koşullar. Bilgi de öyle kolay elde edilen bişey değildir.

Öğrenmeyi, öğrendiğini özümlemeyi, özümlediğini yaşama biçimine dönüştürmeyi, yani düşünmeyi gerektirir. Zor olan da budur işte. İnsan belirleyici, irdeleyici olduğu ölçüde, belirlenmiş, irdelenmiş olandır da... Bundan kurtulması, ilkin kendi bağlarını, kendi zincirlerini kırması gerekir. Sonra da önüne yığılacak sorunlara bilimin ışığında bakabilme gücünü... - Durakladı. Güldü hemen ardından, - bir mühendis gibi değil, bir felsefeci gibi konuştum değil mi?

— Bir mühendisin, bir felsefeciden ayırımı olmaması gerektiğini söylemiştiniz.

— Düşünce açısından evet, ama uzmanlık açısından hayır. Biz geneli bilmekle yükümlüyüz, o özeli de araştırıp, irdelemekte...

— Teşekkür ederim efendim. Size çok teşekkür ederim.

— Neden?

— Yepyeni bir dünya açtınız önüme.

— Benim için de öyle olmuştu. Paul'la tanıştığımda, üniversiteye yeni yazılmıştım. O benden yaşlıydı.Ama, ancak yetişebilmişti kendi kendini okutmaya. Ne var ki, durmaksızın çalışan kafası, sürekli bir eğitim, aynı sınıflarda olmamıza karşın, o'nu tümümüzden bilgili kılmıştı. O felsefe okuyordu. Raslantı, aynı odaya düşürdü bizi. Ve yaşamım değişti. Çünkü o biliyordu, bense her şeyden habersizdim...

— O da sizin gibi sosyalist miydi? - Diye sordu, sorduğundan hemen pişman olarak.

— O sosyalistti evet. Benim gibi değil ama, keşke ben onun gibi olabilsem... Çünkü ne yadsımakla, ne kabullenmekle sosyalist olunmaz. Çünkü sosyalizm din değil, bilimdir... Bilimse yaşama biçimi haline geldiğinde bir değer kazanır. Yaşama biçimi, her

tür bilgi ve olguyu, değerlendirme yeteneği demektir. Kişi, iyi özümlediğinde öylesine bir bakış açısı kazanır ki, değerlendirmesinde yanılmaz doğruları bulabilir. Yoksa, ben sosyalistim, benim söylediğim de bilimsel bakımdan doğrudur, demek, kendini peygamber, sosyalizmi din haline getirmektir. Ben ilkin böyleydim. Paul'den yeni şeyler öğrenmiş olmanın kıvancıyla, herşeye tepeden bakar, en doğrunun benim bildiğim olduğunu savlardım. Uğraştı benimle. Hem de yıllarca... Profesör olduğu dönemlerde. Kitabını yazarken. Sonra işsizliğinde... Olguları değerlendirmesini öğretti. O zaman anladım ki, sosyalist olabilmek çok güç iş... Radikalizmin bilgilerinde takılıp kalıyorum. Çabalamaya başladım... Biraz da kendim öğrenmeli, özümlemeliydim. Bazı şeyleri kalıplaşmış görmemeli, sürekli oluşumu değerlendirebilmeliydim. Değerlendirdim, yanıldım. Değerlendirdim, daha az yanıldım. Ve değerlendirmeyi öğrendim. Nedenlerini, öğelerini ve sonuçlarını incelemeye başladım olguların. Yanılgılarım giderek arındı... Ama, sürüyor daha. Belki, yaşama biçimi haline getirememden doğuyor bu. Büyük bir üniversitede, bağnaz bir toplumda bulunmanın etkilerinden daha kurtulamadım. Ama, birgün kurtulacağımı biliyorum. Kendimi irdeledikçe, işi kolayından değil, güç yanından almaya alıştıkça, arkadaşıma lâyık biri olacağımı biliyorum. Tam çözebilsem toplumumuzun bu görkemi altındaki devinimi, belki daha kısa zamanda tamamlarım kendi oluşumumu... - Başını salladı. - Özeleştiriye zorladınız beni. İyi oldu ama. Şu akşamüstü söyleşisi, çok şey öğretti bana. Kendimi tanımamda yardımcı oldu...

Güneş batmak üzereydi. Hocası gözünde, öğle güneşi parıltısıyla yansıyordu Vedat'ın. Suskuyu sür-

dürdü büyüyü bozmaktan korkarcasına. «Bilmediğim, duymadığım şeylerden söz ediyor. Öğrenmeliyim bunları. Ama, güçlüğünü de belirliyor. Her türlü olanağı var. Üstelik arkadaşlık etmiş bu konuda bir bilginle... Güç diyor, kolayını bulmuş. Anlayamıyorum... Söyledikleri öylesine yabancı ki bana. Güzelliğini duyuyorum salt. Gerekliliğini de... Ama, anlamı tezim gibi yeretmiyor kafamda. Bir not, bir rakam nasıl takılıp kalıyor beynimin derinliklerine? Yıllarca çıkmayacak biçimde nasıl kazınıyor? Bu sözler de öyle olmalı. Ne var ki, unuttum bile çoğunu. Akıp gitti. Bir müzik dinlermişcesine hoşlandım. Bir bilgi derlercesine yerleştirmem gerekli. Birşeyi öğrendim ama. Sorunlarımızı öğrenmeliyim. Neden geri kalmışız? Neden kalkınamamış ülkemiz? Bunları öğrenebilirim. Bu adamın söyledikleri, bir dünyayı kapsıyor. Benim dünyam öylesine küçük ki, kavramak olanağından bile yoksunum. Ülkem de küçük ama. Birazını kavrasam, yeter bize. Döner dönmez istemeliyim o kitabı... Ya da en iyisi kendim edinmeliyim. Anlamadığım yerlerini sorarım. Hemen gidip almalıyım. Madem çok şey öğrenilecek o kitaptan... Ama, bugün olmaz... Yarın giderim... Kitapçılar kapamıştır.» Kıpırdandı... Bu kıpırdanma ikisini de devindirdi. Profesör kalkmaya davrandı. Vedat, ondan önce doğrulup, gözlerinde sevencelikle baktı.

— Yarın gidip alacağım söylediğiniz kitabı...

— Bulabilirseniz, alın, - dedi gülerek...

— Bulunmuyor mu?

— Güç bulunuyor, diyelim...

— Neden? Böylesine değerli bir kitap, neden bulunmasın?

— Belki de Amerika Birleşik Devletleri'nde, sanıldığı ölçüde yayın özgürlüğü bulunmadığından...

— Ama, efendim, biz, bizim düşümüzdür burdaki özgürlükler

— Belki insan olarak biz hep fazlasını istediğimizden kısıtlı geliyordur, - diye alay etti adam.

— Olur mu? - Diye alayı anlamaksızın sordu Vedat. Sonra adamın gülüşünden anladı gerçeği... Değiştirdi sözünü... - Amerika Birleşik Devletleri'nin, bir kitaptan korkacağını sanmazdım...

— Kapitalizm hiç bir zaman öylesine güçlü olmadı, olamayacak da...

— Ben yine arıyacağım efendim.

— İyi edersin... - Dedikten sonra, ağır ağır yürümeye başladı. - İlkkez bu denli uzun konuştuk sizinle...

— Tez konusunda öyle efendim. Ama, ilkkez böylesine geniş bir bilgi bağışladınız bana.

— Eh, teze başlıyorsunuz. Hangi doğrultuda götürmeniz gerektiğini bilmelisiniz.

— Döner dönmez yazacağım efendim. Ancak, sözünü ettiğiniz kitabı okuduktan sonra. Bana öyle geliyor ki, o zaman yazacaklarım, şu andaki bilgilerimle yazacağımdan çok daha anlamlı olacak.

— Sakın kısa zamanda her şeyi öğrendiğiniz kanısına kapılmayın.

— Kapılmam efendim...

Tümseği inerek yatakhanelerinin önüne geldiler. Sandy, kahve hazırlamış, onları bekliyordu. Geldiklerini görünce, hemen bardaklara boşaltmaya başladı...

— Ben gidiyorum, - dedi Profesör... - Kente inmek isteyen var mı?

— Kahve hazırlamıştım, diye atıldı Sandy. - İçmeyecek misiniz?

— Teşekkür ederim. Gitmem gerek. Yeterince geciktim...

Tek söz etmelerine olanak tanımadan arabasına bindi... Çalıştırıp uzaklaştı. O gidinceye bekledi Vedat. Sonra kapının ağzında elinde kahve bardağıyla bekleyen Sandy'ye yaklaştı. Bardağı elinden aldı.

— Ben içerim, - dedi.

Sandy, kahvedenliği taşıyarak, Vedat'ın arkası sıra geldi küçük salona. Rahat koltuklardan birine dizlerini bükerek oturdu. Yanındaki tabureye ortasından açık kapattığı kitabın arasına, kaldığı yeri belirleyen ince kâğıdı yerleştirip kapattı. Kahvesini yudumlayıp, sandviçinin son lokmasını ağzına attı. Vedat'ın konuşmasını bekledi. Oysa Vedat, koltuklardan birine çökmüş, kahvesini yudumluyor, düşünüyordu. Sandy'nin orda olduğunu, elinden kahve aldığını, karşısında dizleri altında oturduğunu görmüyordu sanki. Belleğinde belli belirsiz birer resimdi kapıdan girdiğinden beri geçen olaylar. Ve resimleri canlandırıp, sürdürme isteğinde değildi Vedat... Sandy bir süre baktı o'na... Kahveyi içmekten bile vazgeçip, bardağı ağzının düzeyinde unutuşunu gözlemledi. Derin bir soluk salıvererek, yeniden kitabını aldı eline. İnce kâğıdı çekip, sayfayı açtı. Kaldığı yeri buldu hızlı bir taramayla. Sonra okumaya başladı.

Vedat, Profesör'ünün anlattıklarını geçiriyordu aklından. Amerikan toplumunda bile önemli bir bilgin sayılan hocasının değer verdiği biri ezilebiliyordu. Ondan söz ederken gözleri parlıyordu adamın. Ve bu parıltı, bilgisinin kanıtını veriyordu Vedat'a. Ne var ki, kitabını bulmak güç, adamsa yakınlarda ölmüştü işsiz olarak. Üniversiteden atmışlar. Çünkü,

egemenlerin istediği gibi yorumlamamış ekonomiyi. Tersine, öğrencilerin gözünü açacak biçimde sunmuş Amerikan gelişmesini. Etkisinden korkmuşlardır. Ve bu korku değerli bir bilgini, işsizliğe tutuklayarak, belki de acısından öldürmüştür. «Hep hayranlıkla gözlemlediğim görkemin kabuğu nasıl aldatmış beni. Bir de bunun altı varmış demek. Hoca'nın söylemek istemediği ölçüde acılı, sancılı ve umut kırıcı bir gerçek varmış. Benim, bir yabancı olarak asıl gözlemlemem gereken bu olmalıydı. Ama, elimde olanaklarım yok ki... Salt kendi dalımla ilgilenmek zorunluğu var ilkin. Doktoramı yapmam, bana sağlanan bursu zamanla yarışarak değerlendirmem gerekli. Bu gereklilik, elimi kolumu bağlıyor. Bundan sonra, belki çabalarım öğrenmeye. Belki, hocanın dediği gibi çok şey öğretir kitap bana. Hemen bulmalıyım. Bulamazsam, ondakini ödünç almalıyım. Okumalı, öğrenmeliyim. En yararlısı bu. Böylesine güçlükle karşılaşmış bir kitap, benim yıllarca yapacağım araştırmalardan daha önemlidir. Çünkü bilen biri yazıyor. Ve bildiği en saydığım kişilerden biriyle doğrulanıyor. Doktoramı yazarken bile onu gözönünde bulundurmamı önerdiğine göre, bana çok şey vereceğinden güvenli. Güvenmese, bana da güvenmese böylesine içten bir öğüde kalkışmazdı. Demek ki kendimi sevdirdim gerektiği gibi. Çalışkanlığım, bilgim, yeni şeyler öğretmeye zorladı o'nu...» Kendinden kıvanmanın sevinciyle başını dikti. Sandy'nin dalgın dalgın okuduğunu görerek irkildi. Belleğindeki resim, birden canlanmış, gözlerinin önünde devinmeye başlamıştı. Gözlerinin satırlardaki dolaşımını izledi. Soğuttuğu kahvesinin geri kalanını bir yudumda içti. Kızın, gözlerini bir ara kitabından kaydırmasını beklemeye başladı.

Çok sürmedi bekleyişi. Sandy, bir sezgi gibi duydu Vedat'ın dalgınlıktan sıyrıldığını. Hafifçe gözlerini kaldırdı. Gözgöze geldiler. Vedat, gülümsedi kızın gözlerinin içine. Dudaklarını büktü. Ağzını açtı, hocayla konuşmalarını aktarmak amacıyla. Birden vazgeçip yutkundu. Sonra, sevincini tek başına taşıyamıyacağından korkarak, yeniden davrandı.

— Paul Baran, diye birini tanıyor musun?

— Büyümenin Ekonomi Politiği kitabının yazarını mı? Tanıyorum, - derken, ince kâğıdı yeniden yarım bıraktığı sayfanın üstüne koyup, kitabı kapattı. Yanına bırakarak düzeltti sözcüğünü; - Bir okuru olarak tanıyorum...

— Okudun mu?

— Okudum...

— Sahi mi?

— Heyecanını anlamıyorum, niye sahi olmasın?

— Yani kitap sende var?

— Var... Ama, burda değil... Evimde...

Yerinden doğruldu Vedat. Hemen Sandy'nin yanına, yere diz çöktü. Dizlerinin üstüne koydu kollarını. Ellerini kavuşturarak, yakardı içtenlikle;

— Oh Sandy, hadi gidip alalım o kitabı... Nasılsa araban var. Rica ederim...

— Akşamın bu saatinde, kaç kilometre yol yapacağımızı biliyor musun? - Ellerini okşadı Vedat'ın. Yatıştırma çabasıyla, parmaklarında gezdirdi ince, uzun parmaklarını. - Yarın telefon ederim kadına... Hemen postalar ..

— Sahi yapar mısın bu iyiliği bana?

— Çok heyecanlısın.

— Biraz önce onu konuştuk profesörle...

— Anlamıştım. Seni böylesine dalgın görünce, önemli bir şey konuştuğunuzu sezdim.

— Sen öyle zeki bir kızsın ki...

Başını önce kolunun, sonra doğrudan Sandy'nin bacağının üstüne koydu. Gözlerini hafif kapatarak, kıvırcık saçlarını kızın oynamasına bıraktı. Bir süre sessizliği paylaştılar. Yanağında, ince eteğin altında çekici bir sertliğin okşayışını, burnunda ten kokusunun genzi yakan hoş burukluğunu duydu. Derin derin nefeslendi. Sandy, okşayışlarını hiç kesmeden, yanıtladı sessizliği bozmak amacıyla.

— Ağır gelmişti bana...

— Birlikte yeniden okuruz istersen. Yardım edersin anlamam için.

— Asıl ben yardım göreceğim, demek istiyorsun.

— Hiç değil... Olduğumdan ötede görme beni Sandy... Sana ağır geldiğine göre, belki ben hiç anlayamam.

— Çok iyisin Vedat...

—Asıl iyi olan sensin... Yarın gelir mi kitap?

— Yarından sonra mutlaka gelir.

— Oh, öyle sevindim ki...

Kolunu çekerken, dizi açılmıştı kızın. Başını hafif kıpırdatarak, öptü Vedat... Sandy, parmaklarını, saçlarının dibinde, kulağının tozunda, yüzünde gezdirmeye başlamıştı. Dudaklarının üstünden geçirirken, teker teker öptü...

— Kolay seviniyorsun, - dedi Sandy...

— Aslında çok güç sevinirim. Ama, senin yanında her şeyin hemen çözümlenmesi öyle rahatlatıyor ki beni, korkmuyorum sevinmekten.

— Sevinmek en doğal hakkımız Vedat. Korkmak niye?

— Belki çok düş kırıklığına uğramış olmaktan.

— Geçenlerde bir gün, şanslı olduğunu söylüyordun.

— Karşıdan kendime baktığımda şanslıyım. Ama yaşamımı düşündüğümde, öylesine çok düş kırıklığı var ki, anlatamam.

— Anlatmalısın... Beni dostun biliyorsun, anlatmalısın. - Sustu birden. Parmakları, tam dudaklarının üstünde durup, bastırdı ağzını. Konuşmasını, yanıtlamasını durdurdu bu davranışıyla. Yeniden okşamaya başladı sonra. - Ya da dur, dostun olarak ben bulmaya uğraşayım. Şimdiye değin uğradığın düş kırıklıklarını ben çözeyim. Kendiliğimden düşünmek, araştırmak zorunluluğundayım. Bağışla, çok gecikti... Belki... Belki kendimde de aynı bulguların varlığından korktum...

— Sen öyle tam bir insansın ki Sandy, bir noksanın olacağını düşünemem...

Yeniden dudaklarını bastırdı eli. Susku, derinlerden bir kalp atışı gibi gelen petrol pompalarının gümbürtüsünü dolaştırdı bir süre odanın içinde. Karanlık, arkalarındaki pencerenin alacakaranlığıyla üstlerinde çatıştı. Dertop bir eski zaman anıtı gibi yansıdılar çizgi çizgi...

— Bunca zamandır birlikteyiz, - diye suskuyu karıştırdı Sandy'nin fısıltısı. - Bu birliktelik, seni uzun boylu gözetlememe neden oldu. Çünkü söylemiştim, ben güç arkadaş seçerim... Yalnızlığın, kendini salt öğrendiğine verme alışkanlığın ve bu yalnızlık içinde zaman zaman dalarak, özlemin ya da umutlarınla yaşamaya çabalaman, ilgimi çekti. Seni arkadaş olarak seçerken, arkadaşlık konusundaki isteksizliğini de biliyordum. Yadsınmayı göze aldım. O akşam, canınız yürümek istiyorsa, işte yol, buyrunuz küçük hanım diyebilirdin. Benim gözümde Türkler, barbar, kadınlara saygı göstermeyen, hatta aşağılayarak, mal gibi alıp satan insanlardı. Sen değildin,

hemen dikilme. Değildin ya, uygar bir ülkede böyle olmak zorunda kalmadığını nerden bilebilirdim... Bilemiyeceğim için, yokladım seni. Yalnızlığın, senden hiç bişey istemeyecek biriyle dostluğa sürükledi. Ve gözlemlerim sırasında edindiğim görüşe göre, bu hiç bir şeyin içinde en önemlisi de kadın erkek ilişkisiydi. -Vedat'ın kıvandığını, nefesinin birden duraklayıp, başının dikilmesinden, yanaklarının sertleşmesinden anladı. Aldırmadan sürdürdü okşamayı.. Yüzündeki kasılma, yerini belli bir yumuşamaya bırakıncaya, yutkunma nedeniyle, sustu. Parmaklarının ucunda yumuşamayı, teninde nefesinin ılımasını duyunca, bıraktığı yerden aldı tümcesini. - Bundan kaçındığını, salt buraya gidebilir korkusuyla, bizimle arkadaşlık etmekten çekindiğini anlamıştım. Sezmiştim daha doğrusu. Bunun nedeni beni ilgilendirmiyordu. Çünkü, okul arkadaşı, aynı profesörün öğrencileri olmak ve arada bir toplanıp gevezelik ederek, dansda buluşmak ve içki içmekten öte değildi arkadaşlığımız. Sen de ötekilerden biriydin benim gözümde. İlk kez selâmlaşıp, üç kez gülümseşilenlerden biri... Ya da daha kötüsü, biraz yakınlık göstersem, hemen işi daha da öteye götürecek, direndiğimde, beni küçümseyip aşağılayacak olan erkeklerden biri... Oysa, zaman, burdaki birlikteliğimiz, değiştirdi görüşlerimi. Sende de, bende olanlar vardı... - Yeniden sustu... Yanağın sertleşmesini, başın dikilmesini bekledi. Umduğu olmayınca, kıvandı. - Görüyorsun, salt sen değilsin söz konusu olan. Kendimi de yatırıyorum gözlem tahtasına... Ve sanırım, asıl kendimi inceliyorum. Çözümsüzlüğünü bile bile... - Vedat yeniden öptü dizini. Bir ısının baldırlarına doğru tırmandığını sezinledi. Hafif titredi... Vedat'ın yanağında okşayış oldu titremesi. - Belki de çözümsüz de-

ğildir hiç bişey... Hoşlandığım erkekler olur. Arkadaşlarım arasında ya da yolda giderken, bir mağazada, sinema perdesindeki düşlerden biri. Bir özlem olur gözlerimde yansıyan imge... Sarılmak isterim. Öpüşmek, hattâ bazen yatmak... Ama, yaklaşsa yanıma... Fısıltılarında en güzel sözler akımlaşsa, okşayışlarında kendimi vermek özleminin tutuştuğunu görsem bile, birden bir itkinin buzlaşmasına dönüşüveriyorum. Erkek arkadaşlarım oldu, demiştim sana. Doğruydu da... Oldu gerçekten... Ama onlara, benim de aynı tadı aldığım sanısını vermek, öldürürdü herkezinde... Bu ölümden kötü oyun, hemen soğuturdu her birinden. Ve bozulurdu arkadaşlığımız. Çıkmamaya, öpüşmemeye, yatmamaya başlardım. Gönüllerine göre birini bulup, terkedilmişliği unuturlar ya da unutmaya çalışırlardı. Sonunda senin gibi yaptım ben de... Vazgeçtim erkek arkadaşlardan. Ama, gözlemlerim ya da sezgilerim, senin durumunu saptayınca, korkusuz yanaştım. Ve hiç söylenmemesi gerekenleri bile içtenlikle açtım sana... Seni de kendim gibi sandığımdan. Yanıldım mı?

— Oh Sandy... Sandy... Sandy... Sen, tam bir insansın. Tam bir dost, tam bir... bir...

Konuşturmadi gerisini kız. Başını iki eliyle tutup kaldırdı. Ağır ağır tüm bedenini gevşetip, uzatan bir çekişle, kendi başının düzeyine getirdi. Sonra, dudaklarının tüm ılıklığını, dudaklarına bastırıverdi... Sarıldı Vedat...Ağzının içinde eritti Sandy'nin dudaklarını. Gömleğin gömleğe sürtünmesi müzikleşti. Kalplerinin atışı birleşti göğüslerinde... Nefes nefese, yüreklerinin gümbürtüsüyle kulakları dopdolu ayrıldılar birbirinden...

Sandy, okşamasını sürdürdü başını dizlerine bastırarak.

— İlkkez öpülmekten böylesine hoşlandım Vedat... İçimdeki korkuların uçup yittiğini duydum. Sanırım dert diye görüp, anımsamaktan korktuğumu, karanlıktan ve senin yakınlığından yararlanarak açıklamak rahatlattı beni... Bir de içtenliğin. Her şeye karşın, hemen sürdürmeyi istemiyeceğine olan güvenini belki..

— Ben de.. Ben de aynı güvenin içindeydim Sandy.. Ve aynı tadı aldım seninle. Korkudan uzak, yaşamanın anlamını kavrayarak. Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim...

— Öyleyse, sıra sende Vedat... Bir saniye... Ayaklarını altından aldı. Rahat edeceği bir biçimde uzatıp, yere bastı. Vedat'ın başını yine dizine yerleştirerek; - Şimdi oldu... Rahatım... Hadi anlat bakalım...

— Peki, dedi Vedat... Seninkinden çok değişik değil ama, madem istiyorsun, anlatayım...

PARLAK SONUÇ, ÖĞRENCİLİĞİ ÖĞRETMENLİĞE DÖNÜŞTÜRÜYOR

6

Profesör, tam karşısına oturtmuştu ayakta karşılayarak. Bir süre, iki elinin parmaklarını hafif bükerek birbirine vurdu. Sonra, gözlerinde belli belirsiz bir kıvanç ışığıyla baktı Vedat'a... Işık giderek ılıdı. Giderek daha bir sevecenleşti. Ve genç adamın bakışlarını kapsayarak genişledi. Yüzünde bir gülücük belirdi. Dudakları kıvrıldı. Alay eder gibi görünen bu yüz biçiminin, bir beğeniyi dillendirdiğini çoktan biliyordu Vedat. Ve adamın beğenili bakışlarına dalarken, tezini hazırlamak için geçirdiği zamanı düşünüyordu. Kır sona erdikten hemen sonra, çalışmaya başlamıştı. Bu çalışma sürecinde, ilkin Paul Baran'ın kitabına sarılmıştı. Ne yazık ki, anlaşılması güç bir İngilizceyle yazmıştı adam. Kendi dalındaki kitapların güçlüğüne aldırmıyordu. Ama, karşılaştığı ekonomik sözcükler, terim ve deyimler, çözülmez problemler olarak önüne seriliyordu. Sonunda, çizgilerle donattığı kitabı koltuğunun altına alarak, Sandy'ye gitmişti. Kent dışındaki küçük bir villâda oturan genç kız, sevecenlikle karşıladı o'nu... Kitabın anlat-

tıklarını çözmek isteğindeki güçlükleri anlattı. Birlikte çalışmaya başladılar. Ama, güçlüğün altından kalkamıyorlardı. En sonunda, «Geri Bırakılmış Ülkeler» bölümünde açıldı Vedat... Kendi ülkesinin sorunlarını ilkkez değişik bir açıdan düşünmeye zorlanması, yepyeni bir dünya açmıştı önünde. Sandy yardım görüyordu şimdi. Öteki bölümleri bırakarak, bir kaç kez bu bölümü okudular. Kendi aralarında tartışarak, Ortadoğu, Güney Amerika ve Afrika sorunlarının temelindeki emperyalist ilişkileri çözmeye çalıştılar. Bir tek görüşün ışığını bağışlıyordu Vedat'a... Petrolü, petrolün üzerindeki oyunları, Amerikan şirketlerinin bu konuda çevirdiği dolapları, hükümetlerin devrilişini. Yenilerinin kuruluşunu. Arada geçen pazarlıkları. Dünya üretimindeki payını ezberledi. Sonra, geri bıraktırılmanın yollarını belledi sürekli okuma ve tartışmayla. Emperyalizmin ince usullerini, bu sökmezse, nice kaba güç kullanabileceğini örnekleriyle öğrendi... Artık Sandy de, kendisi de güçlük çekmiyordu terim ve deyimlerin anlamını kavramakta. Yeniden dönmek istedi kitabın başına. Ne yazık, tezini hazırlaması gerekiyordu. Yine de değişik bir bakış kazanmıştı. Birden anımsamıştı... Bir akşam, Sandy'yle diz dize, aynı bölümden, «Geri bıraktırılmış ülkeler, emperyalizmin zincirini kırmadıkça, kalkınmalarını sağlayamazlar,» tümcesini tartışıyor, bunun yollarını arıyorlardı. Ellerindeki viski kadehleri, içlerindeki buzun tıngırtısına uyum sağlayan sözcüklerle, tartışıyorlar. Arada bir giderek kaynaşmanın sevecenliğiyle, öpüşüyorlar. Sandy, «Kalkınma kendi başına büyük bir savaştır,» demişti. Bu sözcükler Oktay'ı anımsattı o'na... O da bunu söylerdi. «Tüm çabamız kalkınmak için. Ama, öylesine güçlü bir duvarla karşı karşıya-

yız ki, yenisini yapmak amacıyla, yıkmayı bir türlü beceremiyoruz.» Sanki sözcükler birbiriyle kaynaşmıştı. Sandy'nin yerine Oktay oturmuştu. Dostça sarıldı kıza... Bir özlemin itkisiyle uzun uzun öptü. Sandy, dudaklarının üstünde sezinlediği kardeşçe öpücükle irkildi ilkin. Sonra gözlerine baktı Vedat'ın... O zaman anlattı Oktay'ı... Sevgi'yle evlenişlerini. En yakın dost olduklarını. İşçi Partisi'ni. Onlarla alay edişini. Yine de birbirlerine olan bağlılıklarını. Hattâ, kendileri için çıkan Amerika bursuna, dil zorunluluğu olunca, Vedat'ı önerişlerini... Gelişini. Ve Sandy'de en azından onların dostluğunu buluşunu. Mutluluğunu böylelikle sürdürebildiğini. Hattâ artırdığını. Bu yüzden Sandy'ye çok şey borçlu olduğunu. Hattâ kendi ülkesinin sorunlarını bile o'nun yardımıyla öğrendiğini. Ve zamanın geçmesini hiç istemediğini. Çünkü her geçen anın ayrılık gününü yaklaştırdığını. «Ayrılmayız istersek... İstersek mümkün mü? Neden olmasın? Bize bağlı mı bu? Elbette...» Gülümsedi Vedat...

Kasılan yüzünde kendisininki gibi bir gevşeme, içten bir gülümseme görünce Profesör, söze girdi...

— Geldiğiniz zamankine göre büyük gelişme var. Sizden kıvanıyorum... İyi algılıyorsunuz. Yargıcılar Kurulu, tezinizi övgüyle kabul etti. Bir yabancı için, güç ulaşılacak bir başarıdır bu. Nice uygar olursak olalım, burası güneydir. Ve güney, ırkçılığın hâlâ sürdürüldüğü bölgelerin başında gelir, bilirsiniz. Bu nedenle, sizi kutlamak gerçekten sevindiriyor beni. Parlak bir öğrencimin, tüm engelleri kırmış olması, öğrenmenin, başarmak için en büyük aşama olduğuna inancımı pekiştiriyor.

— Ne öğrendimse, yardımlarınızla elde ettim efendim, - dedi Vedat utangaç utangaç. Yanaklarının

al al olduğunu sezinleyerek başını eğdi. - Mesleğimin ne kadar güç olduğunu anladım önerilerinizle. Geniş bir dünya görüşünün gerekliliğini bilmezdim. Salt gerekli çizgileri çekmenin yeterliğine inandırılmıştık biz. - Yeniden gülümsedi. - Oysa...

— Oysa, - diye kışkırttı Profesör...

— Tüm sorunlardan ayrılmaz mühendislik. Buyurduğunuz gibi. Bir arkadaşım da söylemişti bunu... Hem de Türkiye'de... Gülmüştüm o zaman. Şimdiki değişikliğimle, kendime gülüyorum. Ve size borcum artıyor... İnanın,tam istediğiniz gibi uygulayacağım öğrendiklerimi. Gelecek ay sonunda bursum bitiyor. Ülkeme dönmem gerekli. Orda, üniversitede göreve başlar başlamaz, siz bana ne öğrettinizse, ben de öğrencilerime onu öğretmeye çalışacağım. Her türlü engel karşısında yılmadan hem de... Söz veriyorum size...

Adam, yine parmaklarını birbirine vurmaya başlamıştı. Düşüncesinde, bambaşka şeyler geliştirdiğini sezinledi Vedat. Durakladı birden... Suskuyu paylaşarak, yüzüne baktı hocasının. Bekledi dudaklarını bıçaklaştırarak.

— Mutlaka dönmeniz gerekli mi? - Diye sordu birdenbire adam

— Burs durumuma göre gerekli.

— Burs durumunuz çözümlenirse?

Neyi söylemek istediğini bilemiyordu. Bilmediği için de bocaladı. «Kendi aşamamı yapmış durumdayım. Bu aşama içinde devletin verdiği kesilirse, daha çok götüremem öğrenimi. Üstelik öğrenimim bitmiş sayılıyor. Daha çoğuna izin vermezler. Vermediklerine, vermeyeceklerine göre, nasıl bir çözüm getireceğini bilemiyorum. Çözümleyebilsek, ben de is-

terim burda kalmayı. En azından Sandy açısından. Birkez daha denemeliyim başarmak için. Bence asıl çözüm bu... İyi arkadaşız... Birbirimizle avunan iki iyi arkadaş. Öpüşüyoruz... Hatta okşuyoruz birbirimizi... Soluk soluğa kalıncaya değin... Ama, orda bırakıyoruz hep. Yatma olayı birkez olsun gerçekleşmedi aramızda. İkimizin de korkusundan mı bu? Sanmıyorum. Korkuyu geride bıraktık. Öylesine bir alışkanlık ki bizimki...Hoşlanıyoruz. Bir doygunluk sarıyor her yanımızı öpüşüp, okşanmadan sonra... Ne var ki bu değil ilişkiler... Daha ne kadar sürer, ne kadar sonra oraya götürebiliriz birliği, bilmiyorum. Sanırım o da bilmiyor. Çözümsüz geldim buraya. Çözümsüz dönmek istemiyorum.

Ne var ki, çözümsüz dönmek kaçınılmaz. Hele dönersem büsbütün kaçınılmaz. Sandy, gibi sabırlı, dost bir kadına bir daha rastlayamam ben. Hele de sorularımızda böylesine yaklaşım bulunan biriyle, ancak dünyayı bir baştan bir başa gezsem bulabilirdim. Böylesine bir rastlantıda, sonuna değin denemek bir zorunluluk. Belki tüm yaşamımca, elime geçmiş tek şanstır bu. Ve kullanmazsam, yanıp yakınmakta haksız olurum... Olanaksızlıktı beni boynu bükük gönderecek olan. Bir olanak sağlamasa sormaz niyetimi. Sorduğuna göre, kaçırmamalıyım...» Başını salladı. Hoca, gözlerini yüzüne dikmiş, mimiklerinden, ağzının biçimi, gözlerinin kırpışmasından kendince yorumluyor kararını öğrencisinin. Olumluluğa kaydığını anlayınca, parmaklarını birbirine vurmaktan vazgeçerek ardına dayanıyor. Ve acele etmeksizin bekliyor konuşmasını,konuşuyor Vedat:

— Bursun yerini tutacak bir olanak bulunsa, kalırım efendim.

— İzin alabilir misin?

— Ücretsiz olursa alırım. Bilgimi geliştirmek amacıyla olunca daha da kolay alırım.

— Öyleyse oldu... - Telefona uzandı. Önce bir numara çevirip bekledi. Sonra sıraladı numaraları. Kentlerarasını aradığını anladı Vedat. Yüzünde bir soru işareti belirdi. Göz kırptı. Yanıt gelir gelmez, konuştu, - Profesör Helmut... Merhaba... Strangrey... Evet... Konuştum öğrencimle. Kabul etti... Evet... Evet anlıyorum... Çarşamba, 14.30... Evet, olur... Güle güle... Kapattı... Yüzünde aynı gülücükle açıkladı. - Profesör Helmut'la, hafta tatilini birlikte geçirdik. Okulların açılmasına kısa bir süre kala, böyle bir tatil yaparız her yıl... Eski iki arkadaş olmanın kıvancını tazeleriz... Bu hafta sonu, sizden söz etmiştim. O da, fakültesine yetenekli bir profesör arıyormuş. Hemen istekli çıktı. Yabancı olduğunu, belki dönmek isteyeceğini söyledim. Sen o'nu kandır, ben yabancılık sorununu çözümlerim, dedi. Şimdi iki yan da aynı kararda buluştuğuna göre sorun yok... Çarşamba günü saat 14.30'da Saint Luis Üniversitesi, Mühendislik Fakültesinin Dekanlığında anlaşmak için sizi bekliyor. Sonucu bildirirseniz, beni sevindirirsiniz.

— Elbette efendim. Yüzünüzü kara çıkarmamak için çalışacağıma güvenmenizi dilerim.

— Güveniyorum...

Kalktı Vedat... Hafif eğilerek, elini sıktı Profesörünün. Adam, öteki eliyle okşadı elini. Yeni bir şey söylemesine olanak tanımaksızın kapıya değin geçirdi. Sırtını sığazladı belli belirsiz...

— Başarılar dilerim genç meslekdaşım, - diye uğurladı...

Bastığı yeri görmüyormuşcasına ilerledi Vedat... Üniversite bahçesinin, renkli çakıl taşlarıyla döşeli geniş patikalarını adımladı sallanarak. Mermer oy-

malı giriş kapısından çıktı. Sonra sallanarak, pansiyona yöneldi...

– Geniş caddelerden, sokaklara, sokaklardan yeniden caddelere geçerken, gülümsedi kendi kendine. «İhtiyar, kimbilir nasıl karşılayacak?» Sorusu dönendi aklında. Sandy'yle ilk gidişi canlandı sonra belleğinde. «Yalnızlığımdan yakınıyordu. Gizli bir sevinç duyarak. Sanıyorum, yalnızlığım, kendi yalnızlığına koşut oluyor, buna seviniyordu yaşlı kadın. Kır dönüşü, Sandy'yi bize götürmüştüm. Bir ortakla karşılaşmanın kızgın bakışlarıyla, baştan ayağa süzmüştü ilkin. Sonra beğeninin ışıladığı gözlerinde sevecen bir bakış belirmiş, başını sallamıştı. Demek bu küçük güzel bayanı bekliyormuşsun, yalnızlığında? Güzel olduğumu sanmazdım, diye yanıtlamıştı Sandy. Güzeller sanmaz Mis... İnanırlar... İnandıklarında da, güzeldirler... Çok güvenli konuşuyorsunuz? Güvenliyim... Gençliğimde ben de güzeldim... Ve inanırdım güzelliğime Teşekkür ederim... Doğru için teşekkür ederim... Doğru için teşekkür gerekmez ki... Yine de teşekkür ederim... Vedat hiç güzel olduğumu söylemedi bana... Buraya hiç bir arkadaşını getirmedi tek başına o... Bazı bazı düzenlediği grup toplantılarını saymıyorum. Saymaya değmiyeceğinden... Tek başına gelen ilk kız sizsiniz. Demek ki, söylemese bile güveniyordu güzelliğinize. Bilir benim eleştireceğimi. İki eski ve iyi dostuz o'nunla... Dilediğimiz gibi tartışırız küçük güzel bayan... O nedenle, bana güvenebilirsiniz. Şimdi anlıyorum sizden ayrılmak istemeyişinin nedenini?.. Neden ayrılsın... İki dost, ana oğul sevgisiyle bağlanmış iki insanız birbirimize. O uzak ülkelerden geliyordu buraya... Benim babam da öyleydi... Belki yine uzaktır ülkelerimiz. Ama, burdan daha yakındır ya birbir-

lerine... Kaynaştık anlayacağınız... Biliyor musunuz, siz çok tatlı bir insansınız... Teşekkür etme sırası bende galiba... Sonra titrek, ince eylemlerle hemen yer göstermişti bahçede. Masanın çevresine bu kez üç kişi oturmuşlardı. Ocaktaki kahvedenliği getirmiş, her zamanki pastalarını sunmuştu onlara. Ve akşam her davranışlarını bir belirsizliğe sürüklerken, sinemaya gitmek gerekçesiyle, çıkıp yitmişti evden. Ardından kahkahalarla gülmüşlerdi. Benim annem böylesine anlayışlı davranmaz, demişti Sandy... Benimki de, diye yanıtlamıştı Vedat...» Birden görmeye başladı çevresini. Pansiyona yaklaşmıştı. Durakladı. Önce, Sandy'nin haberi olmalıydı... «Ne budalayım... O'na gideceğime, buraya geliyorum. Kimbilir nasıl sabırsızlıkla bekliyor. Bugün, doktora sonucunu alacağımı biliyordu. Kutlarız demişti üstelik. Birlikte, başbaşa... Ve bana geleceği anlatırsın. Ülkene döndüğünde yapacaklarını. Dönme sözcüğü, aklıma takıldıkça, bir şey gelip çörekleniyor yüreğime. Bir hıçkırık. Diyorum ki, bir iş bulsam orda. Ya da gönüllü istekte bulunsam Dışişleri Bakanlığından. Yine birlikte olsak... Sevinivermiyorum. Böylesine bir bağlılığı ummamanın kıvancıyla irkiliyorum. Elimizde ayrılmamak, dediği bu Sandy'nin... Elimizde... İkimiz de istersek... Hattâ o tek başına isterse... Böylesine yakın, böylesine içten birine, hem de beklediğini bile bile haber vermeyi ertelemek. Olası değil... Kocakarı nasılsa bekler. Hem bugün sonuç alacağımdan haberi bile yok...

Döndü geldiği yollardan. Sandy'nin evine otobüs gitmiyordu. Ama, az ilerisinden geçiyordu. Durakta bekledi. O yöreden geçen ilk otobüste atlayarak, boş bir yere oturdu. «Kimbilir ne kadar sevinecek çifte muştuya? O kendini, doktoraya hazırlamıştı. Şimdi

bir iş önerisiyle karşılaşınca, nasıl şaşıracak? Hele kabul ettiğimi öğrenince. Güç şaşıran bir kız. Ama, arkadaşlığımızın bir süre daha uzayacağından, hem de burda komşu eyalette uzayacağından sevinç duyar kuşkusuz. Ve ilkkez şaşırır gör bak... Saint Luis'le Oklahoma arası ne ki... Arabaya atladığında, üç saat bile sürmez... Tüm hafta tatillerinde buluşuruz. Hiç bişey değişmez aramızda... Değişmesinin gereği yok ki... Bazen hergün birlikte oluyoruz burda. Bazen günlerce görmüyoruz birbirimizi. Yine de, bıraktığımız yerden sürüyor her şey... Bir hafta sonu ben gelirim kentlerarası otobüse atlayıp. Bir hafta sonu o, arabasıyla... Arada bir gezintiye çıkarız. Piknik yaparız. Hem belli olmaz. Sormadım ama, bakarsın iyi para verirler bana. Bakarsın bir araba alırım. O zaman daha bir kolaylaşır buluşmak. Canım sıkıldığında, dersim olmadığı günlerde bile atlayıp gelirim. Benden başka, benden iyi arkadaşı olmadığını biliyorum. Benim ölçümde kimse anlamadığından o'nu. Beni de onun ölçüsünde anlayamazlar. Birkaç yudum içki içip, bir iki dönendik mi pistte, yatmaya hazır hale geliyor öteki kızlar. Ve öyle olunca, bir yitiklik, bir ölülük baş gösteriyor ki, engellenmesi mümkün değil. Bir bıçak ucu gibi yüreğimde korku. Ya sürükleyiverirse beni yatağına? Ya isteyiverirse arkadaşlığın sürmesini? Soruları tüm kıvancımı alıp götürüyor. Oysa Sandy'yle ne rahatım. O da benimle rahat ama... Karşılıklı... Benim istemediğim yerde, o da istemiyor. Aynı korkuları paylaştığımızdan. Birimiz erkek, ötekimiz kadın olmaktan korktuğumuzdan belki. Bizim arkadaşlığımız, tüm arkadaşlıklardan daha derin ve içten... Öyle olunca da kınayan bakışlardan kurtulduk. Yalnızlığımızdan kurtulduğumuz gibi...» Sandy'nin evine giden kavşağı

geçmişlerdi. Zıpladı... İlk durakta inerek, ara yollara saptı. Kırda, tarlalar arasında, patikalar bile asfaltlanmıştı. Kentteki ölçüsünde araba kalabalığı yoktu burlarda. Ama, dikkatli olmayı gerektiriyordu yine de. Kentin kalabalığından kurtulan arabalar, son hızla gelip gidiyorlardı. O nedenden, yolun kıyısındaki toprak banketten yürüdü... Başı yerde, sonbaharın iyice kuruttuğu toprağı izliyordu. Nerdeyse, yağmurlar başlar. Genel olarak, İstanbul'dan ayırımlı değil buranın havası... Tek ayırımı denizin getirdiği değişiklikler. Onlara da alıştı çoktan...

«İhtiyar pansiyoncunun analığıyla, Sandy'nin bulunmaz arkadaşlığı iyice alıştırdı beni buraya. Pansiyona niye gidiyorum, diyordum... Gitmem gerekli aslında. Üniversite'ye yazmalıydım. Böylesi bir olanak, onların da işine gelir. Yetişkin bir asistan!» Durakladı düşüncelerinde. Başını sallayarak değiştirdi sözcüğü. «Asistanlığı kabul eder miyim? Amerika'nın en büyük üniversitelerinden birinde profesörlük yaptıktan sonra, zaten önermezler. En azından doçentlik verirler bana. İki yıl çalışsam burda, döndüğümde, profesörlükte diretirim. Ama, vermezler... Kendilerine rakip gelsin isterler mi? Hocamın dediğine göre kolay olmaz kürsüye kurulmak. Razı olmamalıyım doçentliğe... Hangi biri gelip burda profesörlük yapabilir? Bunu geçerli saydırabilirsem, büyük bir aşama olur benim için. En genç profesörü, en güçlü bilgini olurum ülkemin. Nasılsa, onlar, benim bakış açımdan göremezler. Üstelik, benim bilgime erişemezler. Ne olursa olsun, iyi oldu bu öneri. Doçentliği bile kurtarsam, arkadaşlarımdan önde olurum. Birkez de doçentliği kaptım mı, profesörlük kolay gelir. Ben profesör olduğumda, Oktay'la Sevgi, daha doçentlik sınavlarına yeni giriyor olur-

lar... Canım isterse, kürsüme alırım onları... İstemezsem, doçentliklerini bile engellerim. Oktay'la, Sevgi' nin tutumuna bağlı bu... Eski dostluğu sürdürürlerse, sürdürüyorlar da... Olup bitenlerden, onların mektuplarıyla haberim olmuyor mu? Salt bu tutumları bile, doçentliklerine yardım etmem için yeterli. Ederim... Kimbilir nasıl sevinecekler benim burda profesör olmama...» Kapının önünde dikildiğini sezinleyince elini kaldırdı. Daha zile basmadan açıldı...

Sandy, kapıyı ardına değin açtıktan sonra boynuna sarıldı. Güvenle fısıldadı kulağına...

— Başardın değil mi?

— Evet...

— Bilmiyordum... Bekliyordum... Gel, kutlayalım...

Beline sarıldı Vedat'ın... Bir buz kovasına konulmuş şampanya, küçük tabaklardaki yapma çerezlerin yanında açılmayı bekliyordu. Sehpa, ikili divanın önüne sürülmüştü üstündekilerle... Sandy, her zaman yaptığı gibi ayaklarını altına alarak oturdu. Vedat'ı yanıbaşına çekti. Sarılıp öptü boğulurcasına...

— Nasıl sevindim bir bilsen... Hemen başvuracağım. Dışişlerine... Bakarsın birlikte gideriz. Savsayacak olurlarsa, babama torpil yaptırırım...

— Acele etmene gerek yok...

— Yok mu? - Duruluverdi birden. Kaygıyla baktı Vedat'ın yüzüne. - İstemiyor musun beni?

— İstiyorum Sandy, - dedi Vedat. - Öylesine istiyorum ki, ben burda kalıyorum.

— Burda mı? Sahi mi? - Zıpladı Sandy. Sonra kaygılandı yeniden. - Geleceğine zararı olmasın?.. - Sevindi ardından. - Beni böylesine sevdiğini bilmi-

yordum... - Sarıldı boynuna. - Umuyordum... Özlüyordum bunu inan. Ama, bilemiyordum. Hep gideceksin diyorum. Alışmaya uğraşıyordum yokluğuna. Kabullenemediğim için, bir iş bulup gelmeyi kuruyordum. Dışişlerinden öğrendim ne yapmam gerektiğini. Kolaylıkla gidebileceğimi de... Sana sürpriz yapacaktım başvurup. Aynı gemi, ya da uçakta buluşacaktık. Uğurlamaya gelmiş gibi. Binivercektim yanına... Ve şaşırtacaktım seni... Şaşan ben oldum. - Suskunlaşıverdi bir süre... - Gevezeliğim tuttu birden bağışla. Öylesine sevindim ki... - Öptü birkaç kez... Nefeslenirken sordu; - Nasıl oldu?

— Profesör Stangrey, bir iş bulmuş bana. Saint Luis Üniversitesinde. Hemen kabul ettim. Ben burda olmayı yeğlerdim. Ama, uzak değil diye düşündüm. Türkiye'den daha uzak değil nasılsa...

— Oh Vedat... Oh...

Boynunu, çenesinin altını öperek, dudaklarını sert keskin sakallarında dolaştırdı Sandy. Kıpırdanmaktan köpüklenen şampanyayı, sehpanın üstüne bıraktı. Vedat'ın elindekini de aldı ince bir davranışla...

— Böylesine sevineceğimi bilemezdim... Mutluluk bu belki Vedat... Gitmeye, orda seninle olmaya öylesine alıştırmıştım ki kendimi. Birden burda kalacağını duymak, daha bir sevindirdi beni. Ama, alışamıyorum bir türlü. Ne yapacağımı bilemiyorum inan...

Sarıldı... Sonra başını kucağına koydu. İnce kazağının altına soktu elini... Tenini okşamaya başladı. Eğildi Vedat... Yüzünü, gözlerini, ağzını öptü Sandy'nin. Sevincin itkisi sardı omuzlarını. Boynunu, geniş yakasından elini sokup memesini avuçladı. Sonra kaydırdı elini. Akpembe teninde. Karnına, kilotu-

na değin uzandı... Bir kıpırtıyla, elbisenin darlığını açtı Sandy... Kazağını sıvadı Vedat'ın... Omuzlarının düzeyinde topladıktan sonra çıkardı. Hafif dönerek, fermuarının çekeceğini eline verdi. Açılır açılmaz, elbisesini sıyırıp, salt kilotla kaldı. Yaslandı tenine... Güvenin, rahatlığın kaygısızlığıyla sokuldu yeni baştan... Uzandı... Kendi bardağını alıp, birkaç yudum içti. Sonra, hafif doğrularak Vedat'ın dudaklarına uzattı bardağını. Bitirinceye içirdi. Bardağı fırlattı karşıya. Şangırtısı gelmeden, dudaklarına uzandı bir meze gibi... Kucaklaştılar... Memelerinin dikliği, Vedat'ın göğsünde ezildi. Uçlarından beynine akımlaşan istekle sürtündü alabildiğine. Vedat, göğüslerinde çiğleşen ter tomurcuklarını birbirine karıştırmak için daha bir bastırdı kızı göğsüne... Sözcükler sustu. Salt iki bedenin sıkı sıkıya sürtünmesinden çıkan sesin hışırtısı asıldı tavana. Küçük küçük öpücükler, soluksuz uzamalara bıraktı yerini. Bir nefeslenme arasında başını yeniden kucağına gömdü Vedat'ın Sandy... Göbeğini, kalçalarını öperek, pantalonunun fermuarını aşağı çekti. Doğruldu... Sarıldı yeni baştan. Divan dar geliyordu. Sarılmışlıklarını bozmaksızın, yere halının üstüne kaydılar. O dikilip, bükülmede, tüm giysilerinden sıyrılarak yan yana uzandılar. Biran başlarını eğip, çıplaklıklarına daldılar. Sonra, ayaklarının ucuyla iterek, pabuçlarından kurtuldular. Vedat, bir uzanışta, çoraplarını çekti... Kapandılar birbirlerinin üstüne. Yuvarlandılar. Sarılıp, ayrıldılar. Toplanıp dağıldılar... Coşkunun, kulaklarında zonklama, yüreklerinde kütleme, bel çukurlarında alaz, kalçalarında karşılanmaz bir istek oluncaya çimdik ve diş izleriyle kızarttılar birbirlerinin bedenini. Yoruldukça dinginleşerek, sarıldıkça güçlenerek zamanı, doğayı,

birbirini, kendilerini unuttular... Sırtüstü uzandı Sandy... Üstüne kapaklandı Vedat... Unutulmuşluktan varlığa dönüşen bir titreşim, bellerinden kalçalarına dalgalanırken, kısık, tiz, boğuk, fısıltılı çığlıklarla hışırtıları bastıran ses oldu... Ve dalga kalçalarına indiğinde, olağanüstü bir tükenişin yorgunluğuyla, kendilerinden geçtiler. Vedat, yana kayan başını toplayamadı. Kolları kulaçlandı Sandy'nin. Omuzunda nefeslenen genç adamın varlığını unuttu tümüyle... Sırtlarından, göğüslerinden damla damla beliren ter, yol yol aktı... Halının üstünde titreşti damlacıklar... Yorgun, sinirleri gevşemiş bacakları birbirine dolalı öylece kaldılar. Kısa bir uykunun derinliğinde yatıştı yüreklerinin atışları.

Ve bir süre sonra, başını kaldırdı Vedat... Hemen saçlarını okşamaya başladı Sandy. Kulağının memesini dişledi Vedat'ın...

— Başardık, - diye fısıldadı... - Sonunda başardık...

Yepyeni bir kıpırdanışın, geçmişten öç-alma isteğiyle yumaklaştığını sezinlediler içlerinde. Bedenlerindeki terleri, dudaklarının alazıyla bir bir kuruttular. Yaşamı anlamlandırıyormuşçasına yeni bir unutulmuşluğa, unutmuşluğa bıraktılar kendilerini... Ter ve tükrük karışımını, bedenlerinin her yanına sıvaştırarak, okşayış ve öpüşlerinin suskulu sesleriyle doldu kulakları. Sonra yeniden zonklamaya başladı. Yeniden ter bastı saçlarının dibinden, ayaklarının ucuna... Ve yorgunluk, sızmaya dönüşünceye dinginliklerinin coşkusunda eridiler...

Bu kez başını kaldıran Sandy, oldu. Göğsüne yayılmış saçları okşayan Vedat... Ve ağır ağır doğruldular... Buzu erimiş, salt suyun içinde yüzen ya-

rım şampanya şişesinden bardaklarını doldurdu Vedat. Çıplaklıklarına aldırmaksızın, kucak kucağa oturarak, birbirlerine sundular bardaklarını. Hemen ardından doğruldu genç adam... Elinden çekiştirdi genç kadını...

— Hadi, - dedi... - Hadi, gidip hemen evlenelim...

— Hemen, - diye yanıtladı Sandy...

Halının üstünde, divanın arkalıklarında dertop dağılmış giysilerini topladılar. Aceleyle giyinip, Sandy'nin arabasına atladılar...

«İki muştunun birden altından kalkmak, inan ki bizim için güç oldu. Her zaman, böyle yaparsın zaten. Ne olacağını kestirmek mümkün değil. Biz burda, seni, senin dönüşünü konuşuyorken, haberin geldi. Hem evlenmişsin, hem Saint Luis'te profesörlüğe başlamışsın... Kutlarız... Candan sevindiğimizi söylemeye gerek yok. Biliyorsundur... Şaşkınlığımızı da sen düşün artık.

Sandy'nin güç bulunur bir kız olduğunu yazıyorsun. Sen kolay bulunur bir insan mısın? Ama, hiç kuşku duymuyoruz ki, ilkkez böylesine uzun uzun anlattığın bir kadın, bizi düş kırıklığına uğratmayacaktır. Asıl sevincimiz, sözcüklerinden, tümcelerinden taşan mutluluğun oldu. İlkkez, böylesine coşkulu bir mektup okuduk. Ne kadar sevindiğimizi anlatamam...

Bu satırları, birkez de Sandy'ye yazıp, değerini anlamasını isterdim. Ne yazık ki, Fransızcayı anlayıp, anlamıyacağını bildirmemişsin. Artık, sen çevirirsin. Belli olmaz, seni böylesine mutlu kılan bir ka-

dın, seviyor demektir. O arada Türkçe'yi öğrendiyse, bir şey diyemem...

Zaman çabuk geçiyor. Hiç dönmedin buraya ama, yeni de biz dönüş gününü iple çekiyorduk. Şimdi iki yıl daha ertelemiş olman, aynı sabırsızlıkla bekletecek bizi. —

Ülkemiz, olağanüstü gelişmeler içinde. Bilmem, orda radyo-televizyon seçim sonuçlarını verdi mi? Tarihimiz boyunca, ilkkez bu seçimlerde, bir sosyalist grup oluşturabildik Mecliste. Eskiden, ya tek kişi girmişti, ünlü Numan Usta... Ya da başka partilerin listelerinden seçilenler, Mecliste niteliklerini ortaya koymuşlardı. Ünlü TKP'nin kuruluşu gibi. Şimdi doğrudan, kamunun desteğiyle, bir sosyalist partinin üyeleri olarak seçilmiş milletvekillerimiz var... Hem de her biri, tümüyle öteki partilerin gruplarına bedel onbeş milletvekili...

Buraya nice güçlüklerden geçerek geldiğimizi anlatmanın gereği yok... Dayak yedik. Yerlerde sürüklendik. Kitlelerin saldırısıyla, kongrelerimiz dağıtıldı. Şimdi milletvekili olan arkadaşlarımız yaralandı, ölüm tehlikeleriyle karşılaştı. Ama, bunların tümünü geride bıraktık seçimlerde. Partimiz, çok az da olsa, ulusun gönlüne, şimdilik en önemlisi de kulaklarına, sosyalist sözcükleri akıttı. Beni belki duygusallıkla suçlayacaksın. Olsun... Şunu söylemeden geçemiyeceğim ki, radyoda yapılan seçim konuşmalarında, düğmeyi çevirdiğimde, «irgatlar, marabalar, işçiler, köylüler, tüm emekçiler» sözcüklerini duyduğumda, kendimi tutamayıp ağlamıştım.

Dört yıllık bir sürecin, üçyüz bine yaklaşan bir oy gelişmesi, onbeş kişilik bir milletvekili grubu oluşturması, kitlelerle tam bağlantı kurabildiğimiz zaman, iktidarın tek adayı olduğumuzu belirlemez

mi? Bunları bana söyleten coşku olabilir. Ama, Taksim Alanında, elli bini aşkın insanın toplanması, geleceğe umutla bakmamız için yeterli bir oluşum sayılamaz mı? Biliyorum, emperyalizm her zaman izin vermez kitlelerin bilinçlenmesine. Nice bir oyunla karşımıza çıkacağını kestiremeyiz şimdiden. Kestiremiyeceğimiz için de biz, demokratik gelişmeden alabildiğine yararlanmalı, kitlelerle ilişkimizi sağlamlaştırmalıyız. Bilmeliyiz ki, bizi ayakta tutacak tek güç, işçi ve köylü sınıflarıdır. Ve ancak onların direnci, adım adım iktidara yaklaştırabilir. Yeter ki, seçimden seçime kulaklarına akıttığımız sözlerin, gerekçelerini de bir iyice anlatabilelim...

Ben de sana neler yazıyorum. Şaşkınlığıma, sevincime ver... Oktay, partinin bir seminerinde bulunmak amacıyla, İzmir'e gitti... Mektubun tam o sırada geldi. Hemen açıp, haberlerini okuyunca, yazmaya çöreklendim. Kendi kendimizi daha bir coşturmak amacıyla söylediğimiz, aslında da gerçek olan sözleri, bu arada sana da yazdım. Mektubu olduğu gibi çeviriyorsan, kimbilir Sandy, benim için neler düşünecek? Zararı yok... Buraya geldiğinizde, tanışır, pek de aklı havalarda bir kadın olmadığımı isbatlarım... Kaldı ki, sen bizi yeterince anlatmışsındır o'na... Biz nasıl şimdiden sevmeye başladıksa, belki o da bizi sevmiştir. Sevmeyi bırak, biraz hoşgörüyle bile baksa, hak verir coşkumuza... Oktay'ın da zaman zaman yazdığı gibi, bazen öylesine karamsar olduk, öylesine umutsuzluklara kapıldık ki, düş kırıklığına alıştırmıştık kendimizi. Hem senin açından, evlenmeyecek bu oğlan, diye... Hem burdaki olaylar açısından. Nasılsa, seçimlere girmemize izin vermeyecekler, verseler bile, halkın yılgınlığı, Meclise değin ulaşmamızı engelleyecek, diyorduk. Yanıldık. Hem

de mutlu bir yanılma. Yanılmayı isteye isteye yanılma bu... Kendimizi kötü sonuca hazırlama çabasının karamsarlığı ve umutsuzluğuydu sözünü ettiğim. Yine de yanılmış olmak sevindiriyor.

Senin olanakların çok... Çoksa eğer. Bilmiyorum... Bir yabancı üniversitede profesörlük etmek ne gibi güçlükler getirir. O nedenle, çoksa, dedim. Kendini yetiştir. Bilgiye çok gereksinimimiz var. Hele çok iyi ilerlettiğin dille, pek çok şeyi bizden iyi bilebilir, öğrenebilirsin. Biz de aramızda, alabildiğine geliştiriyoruz Fransızca'yı... Gerekli bilgiyi edinebilmek için, felsefe, sosyoloji ve ekonomiye vurduk işi. Eğer istediğimiz düzeye gelebilirsek, biz de konuşuruz. Yetersiz bilgiyle, özellikle de temel bilgileri çözmeksizin, konuşmak güç diyor Oktay. Haklı... Marks'ı öğrenmek için, hem Hegel'i hem Ricardo yada Adam Simith'i bilmek gerekmiş. Yani anlayacağın, biz burda her şeye, yeniden başlamak gibi bir durumla karşı karşıyayız... Ezberden böyle kurtuluruz, diyor Oktay... Yurt sorunları ve önereceğimiz çözümlemeler üstünde düşünme yeteneğini ancak böyle kazanırız... Düşünüyorum, haklı... Yanlış bir eğitimden geçtik biz. Hiç bir şeyin temeline indirilmedik. Kitapları ezberlemek, hocaların söylediklerini not etmekle yetindik. Şimdi şimdi geliştikçe, görüyoruz ki, hiç bir şey yapmamaya, önümüze sürüleni ezberleyip aktarma ya da uygulamaya koşullanmışız, bilmeden. Değiştirceğiz bunu. Bilimin tüm gereklerini yerine getirecek, tüm çatışma ve çelişkileri öğrenmeye çalışacağız. Bir yaşam yeter mi, bilmem...

Uzattım değil mi? Kimbilir nice zamanınızı aldım? Bu süre içinde bir kitaba başlasaydın, yarıyı bulurdun. Hele benim kargacık burgacık el yazımın

uğraştırmasını da hesaplarsak... Bağışla artık... Çok sevindim. Sandy'yi de çok sevdim... Mutluluğunuza içeceğiz Oktay döner dönmez. Hoşça kalın. İkinizi de, ikimiz adına öperim...

Sevgi...»

Az daha ders zamanını kaçırıyordu. Aceleyle toplandı. Başını sallayıp, gülümseyerek sınıfa girdi. Sandy, kimbilir nasıl gülerdi okuyup çevirdiğinde... «Tez yapmaktan, sonra da ders hazırlamaktan zaman kalmıyor ki bana» diye düşündü. «Ama, yine de hiç olmadı, Baran'ın o kitabını çözümlemek gerekir. Eğer zaman bulabilirsem. Ben burda, öğrenciliğim ölçüsünde parlak bir öğretmenlik yapmak istiyorum. Becerebilirsem, orda profesörlüğe aday olacağım. İlkin kendi paçasını kurtarmayan, ülkeye nasıl yardımcı olur bilemem. Ama ya doğruysa İşçi Partisinin gelişmesi? Ya bir görev önerirlerse döndüğümde? Bizim üniversitelerde zaman boldur. Adamlar, bilimsel çalışma yapacaklarına, çenebazlıkla günleri öldürüyorlar. Ben bu boşluğu okumaya versem, kısa zamanda geçerim Oktay'ı da, Sevgi'yi de... Yeter ki, birkez oraya varabileyim. Burası da oranın başlangıcı işte... Bu başlangıcı elden kaçırmamak gerekli. Öyleyse, ben yine de derslere iyi hazırlanmalıyım. Bu arada, emperyalizm üzerine çıkan makaleleri izlersem, yeter de artar. En taze bilgiyle ben döneceğim. Hele bir de dalımın en iyisi olursam, öte yanını geliştiririm.»

Daha başlangıçta, karara varmış olmanın rahatlığıyla, derse girdi. Kıvançla götürdü dersin sonuna değin... Çıkarken, bıraktığı yerden sürdürdü düşüncelerini. «Burda adamın canına okuyorlar. Profesör falan dinledikleri yok. Zibidinin biri kalkıp, o söy-

lediğiniz yanlış, deyiveriyor. Doğrusunu da ispatlayarak. O nedenden, benim öğrencilerden çok çalışmam gerekli. Hele adam doğruysa, profesörlüğü öne sürmenin bile olanağı yok. Kimse iplemiyor. İplemeyince de, iyot gibi açıkta kalır adam. Nerden bilsin bizim boş gezenin, boş kalfası asistanlarımız bunları? Bilemezler. Sanırlar ki, herkes kendileri gibidir. Dilediğin gibi kitap okumaya, yeni yeni bilgiler edinmeye zaman vardır. Var evet... Salt kendi dalında gelişmek için. Uzmanlar toplumu zaten Amerika... Herkes kendi dalında durmadan aşama yapıyor. Ve toplum bunun tümünü içerip, gelişiyor aksamaksızın. Ben de bu başarıya varayım, burda parlak bir profesör olayım da, gerisi kolay... O zaman, salt ayırımlarla bile götürürüm işi. Çünkü adım büyük olur. Olunca da, parti her şeyi ayağımın altına serer. Sermezse, benim gibi bir değeri dışında bırakmanın kendi zararına olduğunu anlatırım onlara. Hemen anlar...»

Yol boyunca bunları düşünmüştü. Eve girer girmez, boynuna atılan Sandy, iş bulduğunu muştuladı. Muştuya, muştuyla yanıt verircesine, mektubu çıkardı cebinden. Elinde sallayarak, içindekileri anlatmaya başladı.

Her zaman olduğu gibi, yan yana oturdular. Mektubu satır satır okuyup, çevirmeye başladı, başını Sandy'nin dizlerine koyarak.

Ev adresine gelen Yön Dergisini açtı... Başyazıdan okumaya başladı. Sandy, yere oturmuş, dizlerine dayanmıştı. Kocası, dalgın, yazıları okurken, o gözlerinde sevecen bakışlarla süzüyor, arada bir kir-

piklerini kırpıştırarak, kendini okuduğuna verişine bakıyordu. Bir an içinde karar verdikleri evlenme, mutluluklarını artırarak sürüyor, Vedat, her geçen gün biraz daha bağlanıyordu kendisine. Özellikle, artık iyice büyüyen karnında mayalanmak, sevincini daha bir artırmıştı.

Üniversite profesörlüğünün daha ilk yılında ilgisi birden artmıştı ülkesine. Siyasal dergilere abone olmuş, yazılarını hep böyle okumaya başlamıştı. «Ben dizine yaslanıp, yüzünü inceliyorum ya, yeter. Zaman zaman kızması, zaman zaman coşkuya kaptırması eğlendiriyor beni. Yıllardır, salt kendi mesleğindeki gelişmelerle ilgilendi. Bir, Baran'ın kitabını okurken, ülkesinin sorunlarına daldığını anımsıyorum. İkimize de ne kadar güç geliyordu kitaptakileri anlamak? Birbirimizi anlamaktan daha güç, insanların, toplumların ilişkilerini anlamak. Oysa, anlaşılmayan iki insan olarak uyuşmuştuk biz... Yıl doldu... İkinci yıla giriyoruz. Ve bu dalgınlıklar, ülkesinden gelen mektuplara sarılışlardan anlıyorum ki, özledi... Haklı... Benim ülkem, kocamın yanıdır. Oysa, bir görevle gelmişti buraya. Görevs dönmek. Ülkesinin yeni yeni mühendislerini yetiştirmek... Önersem mi, gitmeyi... Biraz daha geçsin... Bir süre daha bekliyelim...

Mutluluğum için ne beklediğini bilmiyorum orda. Araştırayım bunu. Parlak bir öğretmen oldu... Tıpkı öğrenciliğindeki gibi... Strangrey, nasıl kıvanıyorsa, buradaki öğrenciler de öyle... Karısı olduğumu bilmeyenlerin konuşmalarından bile anlamak mümkün bunu. Bilseler de çok şey değişmez... Biz Amerikalılar, inandığımızı söylemekte özgür sayarız kendimizi. Hiç de öyle olmadığımız halde... Ama, kişiler ve davranışları hakkında denenmiş bir özgür-

lüğümüz var kuşkusuz. Bir öğrenci, yanlışını yakalarsa, profesörünü eleştirebilir. Giderek yerel örgütleri, federe devleti ve başkanı yerden yere çalabilir. İş, ekonomik iktidara geldiğinde durur bir. Oysa son zamanlarda öğrendiğim bir şey var benim. Ülkenin ve insanlarının içinde bulunduğu koşullardan sorumlu olan ne başkandır, ne yerel örgütler. Doğrudan ekonomik iktidar belirler tümümüzü. Öylesine koşullar ki, yeldeğirmenleriyle savaştırır bizi, boşu boşuna... Öyle de oluyor yüz yıllık Amerikan tarihinde... Hep başkanlara, eyalet valilerine saldırıyoruz biz. Yasaların değişmesini istiyoruz. Ve hep unutuyoruz, yasaları kim çıkarıyor, ya da kimin doğrultusunda çıkarılıyor? Sosyalist Partisi'nin seminerlerine gittiğim iyi oldu. Daha da gitmeliyim. Üniversitedeki durumunun sarsılmaması için Vedat gidemez. Ama, ben anlatırım öğrendiklerimi. Ondan sonra ülkesine dönüşta yararlı olur. Gittiğimizde, uyarır yurtdaşlarını. Parlak gelişmesine uygun bir geleceğin adayı olur...

Ne kadar dalgın... Nasıl kendinden geçerek okuyor benim çözemediğim yazıları. Burda olmaz belki. Ama, döndüğümüzde öğrenmeliyim Türkçe'yi... Ancak o zaman, bana mutluluğumu kazandıran adama borcumu öderim. Biz, her zaman birbirimizi tamamlayan insanlar olarak kalacağız... Seviyorum o'nu... Her şeyden önce kadınlığımı kazandırdığı için. Öylesine sabırlı ve içimdeki korkulardan beni tümüyle arıtacak birine rastlayamazdım belki. Ve her Amerikalı kadın gibi, psikiyatrlarda geçerdi yaşamımın yarısı... Şimdi gereksinimim yok... Kocam var... Bir de...» Eli karnında dolandı. Okşadı sevecenlikle. Eğilip kocasının dizini öperken, sürdürdü düşüncelerini. «Bir de çocuğum...»

Karısı dizini öpünce irkildi Vedat. Dalgınlığından sıyrıldı bir an... Gözleri karşılaştı. Dergiyi yanına bıraktı. Yüzünü avuçlarının içine aldı Sandy'nin. Eğildi. Uzun uzun öptü... Saçlarını dağıttı... Topladı... Çenesinde, dudaklarında dolaştırdı parmaklarını. Boynunu okşadı...

Elini iki eliyle yakalayarak, dudaklarına götürdü Sandy. Öptü...

— Sevgilim, - dedi... Seninle çok mutluyum sevgilim... Teşekkür ederim...

Yanına kayıverdi Vedat... Sarıldı karısına.

— Teşekkür borçlu olan benim Sandy... Düşümdeki dünyada yaşıyorum seninle...

— Düşündeki mi? Hiç anlatmamıştın?..

— Öylesine güzeldi ki gerçek, belki gerek görmemiştim.

— Alakoymuyorum değil mi?

— Yok... Tersine, her zaman yardım ediyorsun...

— Anlatır mısın düşlerini?

— Belki hep bir dayanak aradım ben Sandy. İyi bilmiyorum. Tam değerlendiremiyorum... Ama, seninle olduğumda öylesine rahatım ki... Çalışmam gerektiğini kendiliğinden seziyorsun, Hem zamanı, hem yeri ayarlıyorsun. Okurken, çalışırken, düşünürken, bir kadının sıcaklığını duymak isterdim tenimde. Bir alışkanlık gibi uyguluyorsun bunu...

— Alışkanlığım... Sen okur ya da düşünürken, yüzünü, gözlerini, orda belirip yiten kıvanç, üzünç ya da öfkeyi seyrediyorum. Her değişim, beni sana biraz daha bağlıyor.

— İşte benim düşlerim. Belki ilkel. Ama, benim olduğu için, hep güzel geldi bana. Sıkıştığımda, üzüldüğümde ortak düşünürdüm karımı.

— Silinmek, sen olmak ne güzel.

— Yok, silinmeni değil, benimle olmanı, senleşmeyi istedim her zaman. Rahatlığı bunda aradım, buldum...

— Neler yazıyor dergide?

Gözlerini karısının bakışlarından aldı Vedat. Dergiye dikti bir süre...

— Okuduklarıma göre, özgürlük açısından büyük aşamalar var ülkemde. Sosyalizm konusunda tartışmalar alabildiğine yoğun. Bu dergi geri kalmış bir ülkenin sorunlarına yeni boyut getirme savında. İleri atılımların kaçınılmazlığını anlatmaya uğraşıyor. Yanlız bunun nasıl olacağında, kimse kesin bir görüş sahibi değil anladığım ölçüde... Derginin yazar ve yazılarına göre, sosyalizmin kurulmasında öncü kadroların görevi çok... İşçi sınıfının gelişmediği, geliştirilmediği ülkelerde, kaçınılmaz hatta. Parti ise, tersini savlıyor. İşçi sınıfının yerini, emekçi yığınlarına vererek, yoksul köylülerle de yola çıkabileceğini öneriyor. Geçen seçimlerde, genellikle öğretmen, aydın gibi kesimlere dayanarak, başarılı bir çıkış yapmıştı. Şimdi Halk Partisi, «Ortanın Solu» ilkesini ortaya atmış. Aydınların ve öğretmenlerin bir bölüğünü kendi yanına çeker bu. Bir de seçim yasasında değişiklikten söz ediyorlar.

— Değişsin seçim yasası... Ne çıkar bundan?

— 1965 seçimlerinde uygulanan yasaya göre, hiç oy yitirilmiyordu. İşçi Partisinin onbeş milletvekili çıkarmasını biraz da yasa sağladı. Ancak, Halk Partisi bir yandan yeni ilkesi, öte yandan seçim yasasının değişikliğine evet demekle, kendi solunu budamak istiyor olmalı...

— Eğer salt buna dayanıyorsa, istediğinde haklıdır. Elbette, başka bir partiye gidecek milletvekillerini ya da oyları, kendinde toplamak isteyecek.

Yeniden saçlarını okşadı karısının. Sevecenlikle süzdü...

— Benim ölçümde ilgileniyorsun bizim sorunlarımızla.

— Bizim sorunlarımız diyorsun sevgilim. Benim de sorunlarım onlar. Çünkü, benim ülkem, senin yanın. O yüzden, öğrenmek istiyorum. Öğreniyorum da... Bıkmıyorsun, bana öğretirken. Budala bir Amerikalı gibi gitmek istemiyorum. Oraya vardığımda, sana lâyık bir kadın olarak katılmayı umuyorum çevrene.

— Sen bana lâyıksın sevgilim. Asıl ben sana ulaşmaya çalışıyorum, - diye sardı. Kokladı... Ağzını, yanağını, kulak memesini öptü... - Yorulmuyorsun değil mi?

— Hiç yorulmuyorum. Kıvanıyorum tersine...

— Teşekkür ederim... Ama, uzayacak sanırım dönüşümüz.

— Uzayacak mı? Neden?

— Dekan, anlaşmamı uzatmayı önerdi bugün...

— Ne dedin?

— Düşünmek istediğimi...

— Bak Vedat, - dedi Sandy, hafif toparlanıp, kollarıyla dizlerini sararak. - Kendi başına karar vermeni istiyorum bu konuda. Beni hiç düşünme. Az önce söylediğim gibi, benim ülkem sensin... Seninle olduğumda yaşıyorum. Amerika, Türkiye ayırımım yok... Yeter ki, yanımda ol. Isını, sevgini yüreğimde duyayım. O nedenle, kal demem sana. Gerekliyse senin için, kal... Yok, dönmek istiyorsan, döneriz ülkemize...

— Sevgilim... Sevgilim benim, - diyerek sarıldı karısına Vedat. - Bunu söyleyeceğini biliyordum. Ama, yine de düşünmem gerekli.

— Sen bilirsin... Koşulları en iyi değerlendirecek durumdasın.

— Koşulları anlattım sana. Bir kavga başlangıcını kokluyorum sanki. Halk Partisinin bu oyunu, bizim arkadaşları kışkırtabilir. Saldırıya geçebilirler...

— Bence, birbirlerine saldırmaları daha akla yakın.

— Birbirlerine mi? Olanaksız bu...

— Hiç olanaksız değil... Benim seminerlere gittiğimi biliyorsun. Orda, bize Amerikan solunun geçmişini anlatıyorlar. Bölünmelerin kaynağında hep kişisel çıkışlar yatıyor... Parti içinde biri, bir tez ortaya atıyor. Bir ara kitleler oraya doğru kayarken, bakıyorsun, kendisinin daha bilgili, daha sağlam bir marksist olduğunu öne süren biri çıkıyor. Tezin yanlışlığını değil, tezi ortaya atanın kişiliğini çürütmeye uğraşıyor. Çünkü o'nu kendisi ölçüsünde marksist görmemiştir. Konuşmacıların anlattığı tarihsel gerçekleri gözden geçirdiğimde anlıyorum ki, solcuların bu birliğini çürütme işi, burjuvazinin onları ezmesinde en büyük etken olmuştur. Çünkü, bu kişisel bölünmeler, bir başkasına saldırılırken, ötekileri gevşetmiş, burjuvazi bu gevşemeden yararlanarak, tümünü birden ezmiştir. Ne var ki, bu görünüm, salt bize özgü değildir. Solun tarihi, hemen hemen bir bölünmeler ve birbirine saldırmalar tarihidir.

— Öyle de, Sovyetler Birliği'nin kuruluşunu nasıl yorumluyor bu seminer kuşları?

— Bölünme sonucu, en güçlü kanadın başında Lenin gibi bir dehanın bulunmasıyla. Yoksa orda da, bizdekinden ya da birkaç yıl sonra Almanya'dakinden değişik bir sonuç beklenemezdi... Senin anlattıklarınla, bu bilgileri karşılaştırınca, aynı döngünün, ülkemizde de egemen olacağını sanıyorum...

— Biz, geçmişten ders alırız. Bunları anlattığın iyi oldu sevgilim. Hemen Oktay'a yazayım. Ya da daha iyisi, dergiye yazayım. Emperyalizmin, burjuvazinin nice oyunlar düzenlediğini anlatayım. Öğrensinler... Bizimkiler bilmez...

— Çok iyi olur... Böylelikle, burda kalsan bile, yararını sürdürürsün.

— Kalmamı istiyor gibisin?

— Hayır... En küçük bir istek yok içimde. Gitmemiz için de öyle... Sen bilirsin. Ve nasıl karar verirsen, ona uyarım ben. Sevinçle, kıvançla...

Sarıldı karısına. Başını kocasının göğsüne dayadı Sandy. Eski alışkanlığını sürdürdü sarılma anında. Ayaklarını altına aldı... Bir süre suskun, parmaklarını, ellerini konuşturdular. Dudaklarını, gözlerinde, burnunda gezdirdi karısının Vedat. Birden, daldığını sezinledi... Gebeliğin getirdiği ansız yorgunluklarla, uyuyuveriyordu. Uyarmadan, kucaklamayı denedi... Sandy, gözlerini açtı. Kocasının davranışından kıvanarak, devinimine yardımcı olurken, sıkı sıkıya kapadı... Kucağında götürdü yatağa... Uzattı... Yeniden derginin başına dönmek güç geldi. Hafif doğrulup, geceliğini giyen karısına bakarak soyundu. Yatağa uzanarak, başını göğsüne çekti Sandy'nin... Mırıltılarla o'nu okşarken, yazacağı ilk makalenin tümceleri oynaştı kafasında. Harfler, sözcükler zıp zıp zıplıyor. Sonra bir dize haline gelip anlamlanıyordu. Kurduğu tümceyi beğenmeyince, bilinçaltında karalıyor. Onun yerine yeni bir tümce kurmaya girişiyordu. Tümceler birbirine bağlanarak, uzayıp gittikçe öpücükleri ısınıyor, mırıltılar yükseliyordu. Başını hafif kaldırıp baktığında, Sandy'nin yüzünde çocuk gülücüğüyle resimleşen mutluluğu gördü. Elinin birini yumruk haline getirerek tam ensesine da-

yadı. O mutluluğun yumuşak, sevecen, çizgilerini inceledi uzun uzun. Nefes alışlarındaki belirsizliği ve düzeni, kalkık burnunun kapaklarında gezinen titreşimi, dudaklarının ucundaki gülümseyişi, derin uykuda bile arada bir kırpışan kıvrık kirpiklerini inceledi. Giderek, daldığının, kurduğu tümcelerin ağır ağır dağıldığının ve yanlışları silemez duruma geldiğinin bilincine vardı birden. Gözlerini kırpıştırmak geçti içinden. Yumruğunu ilkin yana çevirdi. Başı hafif bir sızlamayla, yastığa yaklaştı. Sonra açtı parmaklarını, elini çekti. Sandy'nin karnı üstüne uzattı güçlükle... Belli belirsiz bir kıpırtının gıdıklamasıyla, gülümsedi... Daldı...

Profesör Helmut'un odasına girdi dersten sonra. Gülerek karşıladı o'nu Helmut... Yer gösterdi. Yeni bir anlaşma önermişti... İki yıl daha görevini sürdürmek için düşüneceğini söylemişti Vedat... Düşünmüş olmalı... Elektrikli kahvedenliğin fişini prize soktu Helmut...

— Vaktiniz var değil mi? - diye sorduktan sonra, - Birer kahve içeriz her halde, - sözcüklerini ekledi...

Başını salladı Vedat. Helmut'un kahve tiryakisi olduğunu biliyordu. Hemen hemen her zaman sıcak dururdu nes-kafesi... Yine de içmek istediğinde fişi prize sokup, bir iki höpürdetir, fincanlara öyle boşaltırdı... Üniversitenin profesör odaları her tür olanakla bezenmişti. Dinlenmek için yatağı, banyosu, tuvaletiyle her biri birer daire gibi düzenlenmiş. Kahvedenliğin durduğu komodinin üstünde, bir düzineye yakın bardak, yan yana sıralanmıştı. Şeker kabı, kahve kavanozu ve gümüş kaşıklarıyla, pırıl pırıl gülümsüyor. Daha Vedat başını sallamayı bitir-

meden, su fokurdamaya başladı. Fincanlara ilkin kahve koydu Helmut... Ardından sulandırarak, uzattı Vedat'a... Şeker kabına kendisi uzandı. Iki küp şeker koyarak, gümüş kaşığı dolaştırdı. Çin fincanları, kaşığın dokunmasıyla tatlı tatlı tıngırdadı... Helmut, kendi fincanının da tıngırtısıyla, coşkuya kapıldı sanki. Hafif dikildi. Dinledi, müziğe dalmışçasına. Gevşeyip bir yudum aldı. Dilinin üstünde, damağında gezdirdi. Bulunmaz bir tadın tüm ağzını sıvamasını sağlarcasına dolaştırdığı yudumu tutkuyla yuttu...

«Bu adamın kahve hazırlaması da, içmesi de bir sanat yapıtı gibi,» diye düşündü Vedat. «Konuşmayı kendisi açıncaya susmak gerek. Kahvenin tadını iyice almadı mı öfkelenirmiş... Ondan sonra, ne söylediğini anlar, ne söyleneni dinlermiş... En iyisi beklemek. Sanki kahve içmiyor, bir kadınla yatıyor herif...» Demeye kalmadan, dudaklarını kıpırdattı Helmut... Dikkat kesildi Vedat...

— Umarım önerimi düşündünüz...

— Düşündüm efendim...

— Ve umarım, olumludur yanıtınız.

— Evet...

— Teşekkür ederim, diyerek sevinçle kalktı yerinden Helmut. Elini yakalayıp sıktı Vedat'ın. Ummuyordum... Artık gideceğim, demenizi bekliyordum. Kadroyu biran önce isteyen Rektör ve yönetim kuruluna beklemelerini söyledim. Hemen gidip, bildireyim. Eğer başarabilirsem, biraz da artıralım ücretini. İyi bir Profesör, herşeyi haketmiştir benim gözümde... Size sonra bildiririm durumu... Teşekkür ederim...

Kahvesini bitirmeden, Vedat'ı odasında bırakarak, çıktı... «Sevinmiş olmalı,» diye geçirdi Vedat.

«Kahvesini bile yarım bıraktığına göre, benim kalmama çok sevinmiş olmalı...» Son yudumu da doldurdu ağzına... Boş fincanı masanın üstüne bırakarak, kapıya yöneldi. Ellerini oğuşturdu... «Bir iki yıl daha kalmayı güvence altına aldık şimdilik. Orda olmamla, burda bulunmam arasında bir ayrım yok nasılsa... Burdan gerekli uyarılarda bulunabileceğime göre!.. Bakalım, emperyalizm konusunda yazıma nasıl yer verecek dergi...» İlkkez kendi mesleği dışında bir yazı yazmış olmanın coşkusuna kapıldı... Yazdıklarını birkez daha aklından geçirerek, yürümeye başladı. Üniversite bahçesini geçti. Sözcükler, tümceler, ezberlemişcesine dizeleniyordu aklında... Uyarılarını dinlerlerse orda olması gereksiz zaten. Karar vermesinde en büyük etken bu olmadı mı? «Her halde derginin en güzel yerine koymuşlardır. Böylesine güzel bir yazı okumadım şimdiye o dergide. Okumadığıma göre, benimki en başa geçecek... Geçmeli. Zaten ancak o zaman gerçek bir uyarı niteliğini alır. Dikkatleri üstüne çeker. Keşke belirtseydim bunları. Ola ki, dergiyi çıkaranlar, gerçek anlamını kavrayamazlar yazımın. Ama, kendi kendime gelin güvey olmamalıyım şimdiden. Bekleyeyim... Göreyim ilkin... Nasıl koyacaklar, nasıl değerlendirecekler bir anlayayım... Ondan sonra karar veririm. Gerekirse gelecek yazıda uyarırım... Değerini anlatırım bir mektupla...» Arabasına bindi... Çalıştırdı... Yürüttü... Parktan çıktı, usta bir iki gerileyip, ilerleyerek. Yolda, ışıklara, önündeki, yanındaki arabalara bakarak, düşünmeyi sürdürdü... «Geçen hafta gönderdim yazıyı... Mektuplar, iki günde, haydi bir gün de gecikme koyalım, üç günde gidiyor. Dergi bana iki günde geliyor ama. Mektup biraz daha gecikir, diyelim... Haydi bir gün de benden koyayım... Etti,

dört... Alıp okuması beş, bilemedin altı gün eder. Benim yazıyı yollamamla, derginin çıkacağı gün arasında en azından sekiz gün olduğuna göre, bu sayıda çıkmalı... Yetişmediyse, gelecek sayıda çıkar. Of!.. Bir hafta daha nasıl bekleyeceğim ben?!.. Hadi ben bekledim diyelim, olayların hızı bekleyecek mi? Keşke gitseydim... Orda olayların aldığı yöne göre içinde bulunarak değerlendirme olanağım daha çok bulunurdu. Ama, burda bulunmam gerekli. Dört yıl bir Amerikan üniversitesinde profesörlük yapmak, kolay elde edilir olanak değil... Döner dönmez, kapımı kırar üniversiteler. Böyle bir değeri kaçırmayalım diye, sıraya girerler... Hem bu kez, profesörlükten aşağısına razı olmam... Hangisi başedebilir benimle? Hangisinin bilgisi yeter yarışmaya?.. Gerekirse, tümüne meydan okurum... Kendi dalımda en iyilerden biri olduğumu, burdakiler bile kabullendiğine, iş üstüne iş önerdiklerine göre, bizimkiler, süt dökmüş kediye döner. Daha onlar en ilkel yöntemlerden habersiz. Ben en gelişmişlerini öğrenmeyi çoktan geride bıraktım. Öğretiyorum... Bunu, bir de yazılarımla, davranışımla destekledim mi, kimse önümde duramaz... Yok, iyi oldu kalmak kararım... Orda boğuşacaktım... Asistan arkadaşlarımla, doçentlerle, profesörlerle. Ona buna yağ çekip, torpil bularak yükselmenin yollarını arayacaktım. Oysa, burdan gittiğimde, tüm kapılar açılacak bana. Açılmadı mı, açmasını bilirim...» Kırmızı yanıyordu. Durdu... Gevşedi direksiyonun başında. Yaslandı arkasına...

«Asistanlığı bile Oktay'ın torpiliyle sağladım. Mersin'de kalsam, başıma ne geleceğini bilemezdim. Ne diyordu son mektubunda? Üniversitenin koşulları ağır... Değiştirmeyi düşünüyorum. Ama, doçentliğe değin beklemem gerekiyor. Sevgi, şimdiden başka bir

üniversitede iş aramakta. Benim doçentlik için de söz verdi hocalar. Bakalım, bu Mart'ta sınavlara gireceğim... Başarırsam ne iyi...» Öfkeli bir kornayla irkildi. Hemen davrandı. Yeşil yanmıştı. Arkasındaki, hızla yanından geçerken başını salladı. Hemen aynı devinimle yanıtladı o'nu...

«Mart geçti yahu... Oktay sonucu almış olmalı. Bu günlerde bildirir. Ben pek sanmıyorum başaracağını. Sosyal ve siyasal olayları biraz bilir. Ama, mühendislik ayrı bir iş. Öğrenci önderliği yetmez onu kavramaya... Çalışkandır ama... Bakarsın başarır... Başarırsa, Sevgi de bir iş bulursa, başka üniversiteye geçerler... Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden söz ediyordu. Benim bildiğim Ankara'da o... Oraya mı gidecekler, yoksa? Ne yapsınlar? Önlerindeki duvarı aşamayınca, yol değiştirmek bir zorunluluktur. Hele bir de doçentliği kapabilirse. Bir yeni üniversitede hemen profesör olur. Kurnazdır Oktay... Bilir işini... Bildiğine göre de başarır... Hep başardı zaten...» Eve gelmişti. Garaja çekti arabayı. Sandy, kapıda bekliyordu. Sarıldı. Yüzünden, durumu anlamak amacıyla, süzdü kocasını. Hiç bir şey çıkaramadı. Yol verdi... Pardesüsünü, ceketini çıkardı Vedat. Kravatını hafif gevşetti... Sandy, bir bir astı kocasının giysilerini. Yeniden yüzüne baktı...

— Profesör Helmut'u, görmeni isterdim, - diye anlatmaya başladı Vedat. - Düşün, ben önerisini kabul ettiğimi söyleyince, kahvesini yarım bıraktı. Hemen rektöre seyirtti. Biran önce olur alıp, anlaşmayı imzalatmak amacıyla, fırlayıp çıktı. Bu davranışından anlıyorum ki, benden memnun...

— Elbette memnun olacak. Senin gibi bir öğretmeni, güç bulur...

— Bakalım, rektörle yönetim kurulu da aynı oranda memnun mu? Zam koparacağını söyledi Profesör Helmut...

— Hiç gerek yoktu. Nasılsa ben de çalışıyorum. Ve yetiyor kazandığımız. - Sokuldu. Sarıldı bir an. Gözlerinin içine bakarak sordu. - Yetiyor değil mi?

— Yakınmaya hakkımız yok. Amerikan yurtdaşlarına göre bile üstün bir yaşamımız var. Kent dışında, çocuğumuza ayırabileceğimiz bir odası olan, bahçeli, güzel bir evde oturuyoruz. İkimizin altında da arabamız var... Televizyonumuz, istediğimizi alabilecek birikimimiz ve en önemlisi mutluluğumuz var... Bunlar, benim için yeterli... Zam gelmese de aynı güvenli ortamı sürdürebiliriz. Ama, Profesör Helmut, sevgi gösterisinde bulunmak istiyor. Olmaz, diyemezdim...

— Elbet diyemezdin... Söylemek istediğim bu değil. Yeni özlemler içinde olmadığımı belirtiyorum sana. Hiç bir özlemim olmadığını kesinlikle bilmeni isterim. Benim özlemim sensin. Bir bakışın, bir okşayışın. Ve yanımda olman... Çocuğumuzun sağlıklı büyümesi... Ülkemiz açısından yararlı gelişmelere yardım edebilmen... Çok düşündüğünü, hatta ben uyurken bile düşündüğünü biliyorum. Gitmek ve kalmak arasındaki seçimde büyük güçlükle karşılaştığını da... Yardım edemedim sana...

— En büyük yardımı ettin Sandy, - dedi karısının ağzını kapayarak. - Beni özgür bıraktın. Hangisinin, geleceğimiz ve ülkemiz açısından yararlı olacağını ayrıntılarıyla düşünmeme olanak sağladın... Şimdi nice doğru bir karar verdiğimi anlıyorum... Ben, en yeniyi en güzel ve doğruyu öğretmekle yükümlü sayıyorum kendimi. Sana anlattım, bizim üniversitelerdeki yapıyı. Zavallı Oktay'ın kuşkularından

söz ettim. Çalışkan, akıllı ve bilinçli bir insandır. Yine de, doçent olabilmek için, kaç kişinin gönlünü etmek zorunda olduğunu anımsa... Ben bunlarla uğraşamam. Uğraşırsam, bilimsel yanımı yitiririm. Aynı aşamayı burda yapıp, doğrudan gidersem, en olumlu davranışta bulunmuş olurum. Yıllar boyu çanta taşıyıp, öğrendiklerimi kulis hesaplarıyla unutmaktansa, götürdüğüm en son bilgileri öğrencilere aktardığımı bir düşün. Görevi kabullenmemde asıl etken bu oldu... Bir de senin, benimle oluşu kabullenmen... Hep anımsayacağım bunu ve hep borçlu kalacağım sana...

— Asıl borçlu olan benim sevgilim, - dedi Sandy. Karnını hafif yana alarak sarıldı kocasına. - Her gün bir öncekinden daha mutluyum. Tüm söylediklerine katılıyorum. Anlattıklarına göre, oradaki profesörlerin eline düşersen, kendi egemenliklerinin sarsılması korkusundan harcarlar seni. Onları aşmalısın. Ödev alırken, tümünün egemenliğini kırmış olarak işe başlamalısın. Yoksa, yitireceğin zaman, gelişmeni engeller. Sen her zaman en doğruyu düşünürsün bu konuda. Çünkü, tümünü tanıyorsun. Bense, hiç birini bilmiyorum. Uzun yıllar var ki, bizim üniversitelerimizde, bir adamı ya almazlar, ya da bilgisinin tam karşılığını verirler. Aldıktan sonra da, çizgiyi aşarsa, burjuvazi için tehlikeli olmaya başlarsa, demek istiyorum. Süründürürler. Profesör Baran'ın durumunu hiç aklımdan çıkarmam. Aslında, sizdekilerle, bizdekilerin bir ayrıcalığı varsa, bizimkilerin yeniye, gelişmişe zorunlu olmaları, sizinkilerin ise olmamasıdır, diyebiliriz. Çatışma olduğunda, egemenin ezmesi açısından hiç bir ayrıcalığımız yok...

— Çok doğru canım... Profesör Baran gibi bir bilge'yi ezen bilimsel kurumlar, aslında egemen sını-

fın temsilciliğini tam yapıyorlardır. Bizdekiler ise, hem bizimkilerin, hem de sizinkilerin adına davranıyorlar, Bak iyi aklıma geldi... İkinci makalemin konusu bu olmalı... Bunu işleyeyim de, biraz ürksünler. Hiç olmadı Oktay'ın doçentliğini kurtarırsak, iyidir...

— Ah, az daha unutuyordum. Oktay'dan mektup var...

— Mektup mu? Bakalım başarmış mı?

Yemek masasının üstünde duran mektubu aldı. Açtı... Hızla bir göz attı... Sandy, yanıbaşında, bir türlü anlayamadığı sözcükleri izliyordu. Tüm mektup içinde, tek çıkarabildiği kocasının adı oldu. İçinde, Vedat sözcüğüne rastladığı cümleyi baştan sona yeniden gözden geçiriyor. Sanki anlamını kavrıyormuş gibi başını kaldırıp, dudaklarını büzerek yineliyordu, Vedat, Vedat, diye...

Vedat mektubu bitirerek başını kaldırdı.

— Kazanmış... Sınavı kazanıp, doçent olmuş. Sevgi de Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim görevlisi oluyormuş gelecek öğrenim yılında. Ankara'ya taşınacağız, diyor. Eğer dönecek olursak, bize de orasını salık veriyor. Örneğin, kendisine hemen öğretim görevliliği, ardından bir yıl sonra da profesörlük önermişler. Sen doğrudan profesör olabilirsin, diyor. Elbette burda kalmak kararı vermedimse...

— Gerçekten iyi bir insan bu Oktay, Vedat, - dedi Sandy...

— Gittiğimizde göreceksin, benim arkadaşlarımın tümü iyi insanlardır.

— Senin iyiliğinden...

Sandy, sözünü bitirmeden, buraya gelişi canlandı aklında. Yutkundu. Bir utancın pembeliği kapladı

ilkin yanaklarını. Sonra yeniden yutkunarak, «Doğruydu yaptığım,» diye düşündü. «Onlar burda dili öğreninceye, ben tezimi verdim. Gelselerdi, bir dil öğrenip gideceklerdi tümü. Oysa, ben edindiğim bilgiyi onların da hizmetine vererek yararlı olabilirim. Bunu onlara anlatsaydım da hak verirlerdi bana. Yeniden düşünmenin gereği yok. Bugün yine gerekse, aynını yapmaktan çekinmemeliyim. Çünkü, burda çarçur edilen, devletin parasıdır. Hiç birimizin buna hakkı yok. Oktay, hiç bir zaman benim ulaştığını aşamaya varamazdı. Varamıyacağına göre de, iyi ettim.» Rahatladı. Yüzündeki pembelik geçti. Daha ilk kızarıklıkta, kolunu sıkmıştı Sandy. Bişeyler söylemeye davranmıştı. Vazgeçti, kocasının yüzünde değişen mimiklere bakarak. Kendince, bir düşünceye dalmış olmalıydı. Biraz sevgisini söylemek istese, düşüncelerini açıklamaya uğraşsa doğruluğundan güvenli olduğu halde, yüzü kızarıveriyordu. Vedat, karısının kolunu sıkıca sardığını sezinleyerek gülümsedi...

— Onların iyiliğinden olduğunu da, gittiğimizde anlarsın. Paralanacaklar bizim için. Hep öyle olmuştur. Evlerini, evimizden çok severdim inan. Hiç olmadı, kendi düzeyimizde konuşur, anlaşırdık. Bizimkinde ise, anamın siyatiğinden, babamın yaşından yakınmasından öte bir konu bulamazdık. Senin gibi birine de rastlayamadım ki, dostluğun anlamını kavrayıp, sevginin yüceliğine erişeyim. Dostluk deyince aklıma, Sevgi'nin akşam yemekleri, klasik müzik ve geleceğin tartışması gelirdi benim. Bunların en güzeli, en koyusu da onlarla olduğumda vardı... - Sarıldı karısına. - Çok şey öğrettin bana sevgilim. Yaşamayı bağışladın... Teşekkür ederim...

Yorulmuştu Sandy... Karnını önünden iterek, bir iki adım attı. Elleri kucağında, masanın yöresin-

deki sandalyelerden birine çöküverdi. Sonra kollarını açtı. Diz çöküp, sokulan kocasını kucakladı, sardı, öptü öptü...

— Asıl borçlu olanı unutuyorsun. Kadın erkek ilişkilerinin özgür olduğu bir ülkede bile hep seni beklemiştim ben. Hep seni özlemiştim... Şimdi kadınım. Kadınlığından övünen bir ana adayı üstelik... Ve bunu sağlayan sensin. Sabrın, inceliğin, tatlılığın ve güzelliğin. Bizde erkek için güzel değil, yakışıklı denir, demiştin. Unutmadım bak... Ama, benim sözünü ettiğim fiziksel güzellik değil. Ayrıca öyle de güzelsin. Ben, bir kadını mutlu edebilecek her tür özelliğin bileşkesini söylüyorum. O sensin... Cesaretin, atılganlığın, tek başına olduğun zaman bile, en güç problemlerin üstesinden gelme isteğin ve ve beni kadınlaştırmandır bu sözcüğün kapsamındaki anlam. O yüzden, yinelersem bunu, unutkanlığıma verme... İstediğim, yinelemekten tad aldığım için öyle olduğuna inan...

Gebelik elbisesinin altında kıpır kıpır beliren karnını öptü karısının. Sarıldı incitmek korkusuyla. Yüzünü birkaç kez iyice açılan baldırlarına, dizlerine sürdü.

— Canım... Canım benim, anlamadım mı sanıyorsun? Benim uyarım, anlamadığımdan değil ki... Asıl söylemesi gereken ben olduğum halde, senden duymak irkiltiyordu. Haketmedim övgülerini. Daha başlangıcındayız. Daha, söylediklerinin tümünü yapacağım. Sana dayanarak yapabileceğim öylesine geniş bir zaman var ki, nerden başlayacağımı bilemiyorum. O yüzden ikirciklenmiştim Profesör Helmut'a vereceğim yanıt konusunda. Çünkü, şimdiye değin nereye geldikse, ister kadın-erkek, ister öğretmen olarak, birbirimize dayanmak, özellikle senin deste-

ğinden güç almakla mümkün oldu bu. Kendini öylesine sıyırıyorsun ki... Bizim asalak Türk kızları vardır. Evleninceye değin, erkeğinin her istediğini yapar, yatmak dışında. Onu hep zifafa saklar. Ve sanırsın ki, yaşam böyle sürecektir. Bastırırsın nikâhı... Sonra bir de bakarsın ki, her yaptığının sahibi olmuş. Bir de Sevgi gibileri var. Hep aynı kişilikte. Hiç değişmeyen. Senin gibileri yani... Sevgi'yle seni ayıramam davranış bakımından. Sen bana nice desteksen, o da Oktay'a öyle destek oldu... Ve gördüm ki, asalak kadın tipi, yalnız bize özgü değil...

— Ben de bunu söyleyecektim. Sevgi azaldığında, asalaklık başlar Vedat... Bizde de çok öyle tipler. İnsanlar pek değişmiyor. Yalnız, bizim kadınlarımız genellikle ekonomik özgürlüklerine sahip bulunduklarından, sevgileri içtendir. Yanılgıları gibi... Seviyorum sanıp evlenebilirler. Çocukları neden sayıp, sürdürmeyi denerler. Ve çekilmez olurlar sonunda. Doktordan doktora dolaşırlar. Bunları saymıyorum. Ama, mutlu kadın, dünyanın her yerinde, benim gibi olur kuşkusuz. Kocasıyla övünen, sevdiği ölçüde sevildiğine güvenen, ve iki kişiyi kendi birliğinde taşıyabilen kadın... Benim mutluluk anlayışım bu. Ve bunun sahibiyim...

— Dalıp gidiyoruz, kendimizle olduğumuzda. Hep böyle düşünürdüm evliliği ben. Ve belki de bu nedenden korkardım ondan... Ya olmazsa, yarı yolda yanıldığımızı anlarsak, diye... Benim ülkeme gerekli olduğumu biliyorsun. Ve ülkemi ülkem sayıyorsun hiç sakıncasız. Benim daha çok öğrenmemi istiyorsun. Hemen destek oluyorsun. Kazanmaya iteceğine, öğrenmeye itiyorsun. Ve ben biliyorum bu halinde bile çalışmayı bir zorunluluk olarak kabullenmenin nedenini... Eğer, belli bir düzeyin üstünde yaşayabi-

liyorsak, senin çabalarınla oluyor bu... Babanın, ananın evlenmene karşı çıktığını, buna karşın onları kandırdığını ve bana hiç bişey belli etmediğini de biliyorum.

— Onları ilgilendirmezdi benim seçtiğim. Dırıltıları da seni üzerdi Vedat... Nasıl öğrendin. - Durakladı. Üzünçle büzüldü dudakları. - Demek başaramadım gerektiği gibi saklamayı... Yazık...

— Hiç değil. Sen sakladın. Sonra, baban söyledi... Çözümledikten sonra... Kızımın mutluluğu, benim ırkçılığımı bastırdı, dedi. Anladım...

— Şimdi sevindim işte... Bunu söylediyse bizim ihtiyar inatçı, seni çok sevdi demektir.

— Sahi mi?

— Sahi... İnançlarında yenilgiyi kabullenmez. Yanılgıyı da... Din gibidir ırkçılığı o'nun. En küçük imanın bile lekeliyeceğinden korkar. Bu sözleri edebilmesi, seni ne kadar sevdiğinin en büyük delili...

— Sevindim... Ailenin sana sürekli kırılmasını istemezdim.

— Kırılamazlardı... Tek çocuklarıyım ben.

— Pişman olabilirdin ama.

— Olmayacağıma inanıyorum... - Durakladı, sarıldı kocasına. - Olmayacağız, değil mi?

— Olmayacağız canım. Hiç bir zaman...

Dergi eve gelmişti. Sandy, kocasının sabırsızlığını bildiğinden, açıp, adını aradı... Tüm başlıklara, ad olduğunu sandığı sözcüklere baktı... Arka sayfalarda, aradığını bulunca hemen kıvırdı. Vedat nerdeyse gelirdi... Ah, okusa, anlayabilseydi yazdıklarını. Anlamasa bile, adı yeterdi ya. Birkaç kez öptü... Bağrına bastı. Sezinlemeden, karnının üstüne götürdü. «Bak,» dedi... «Babanın yazısı bu... Ülkesindeki der-

gide çıktı.» Yeniden dudaklarına götürdü basılı adı... Parmaklarıyla okşadı masanın üstüne koyarken... Otomobilin sesine kulak verdi. Kavradı hemen. Bir muştu gibi kapının açılışını bekledi. Vedat, girer girmez, uzattı dergiyi...

Kaptı... Başlığına, adına baktı Vedat. Birden anımsayarak sarıldı karısına. Öptü...

— Çıkmış mı?

— Çıkmış...

Soyunmasına yardım etti. Vedat, yazısına dalmıştı. Önce hızla, kapladığı yeri, konumunu inceledi. Sonra, yazdıklarının coşkusuna kaptırdı kendini. Karısı, pardesüsünü, ceketini alırken, öteki eline alıp, gözlerini ayırmadı yine de... Ayak yordamıyla, gidip koltuğun birine oturdu. Birinci paragrafın sonundaki bir sözcükte düzeltme yanlışı buldu. Öfkeyle kasıldı yüzü. Gözleri bir sövgünün şimşeğiyle alazlanıp, ışıladı. Başını sallayarak sürdürdü okumayı...

Biraz ileride, yeni bir yanlışla karşılaşınca, okumayı bıraktı biran.

— Bir yazıyı doğru dürüst yayınlayamıyorlar, - dedi sesli sesli...

— Bişey mi var?

— Yanlış dizmişler...

— Çok mu kötü...

— Tümce anlamını yitiriyor.

— Yazık...

— Neyse, bakalım, ötekiler nasıl...

Yeniden daldı... Başka yanlış yoktu... Bir iki harf değişikliğine aldırmadı artık. Alışmıştı yanlışlığa sanki... Yazıyı birkez daha okumaya dalarken, zil sesiyle irkildi. Karısının yüzüne baktı, kim olabilir, sorusuyla... Sandy, toparlanıp, kapıya yöneldi. Vedat, bir gözü yazısında, kapıdan gireni görünce,

dergiyi masanın üstüne bırakıp, ayağa fırladı. Hemen yer gösterip, buyur etti, Profesör Helmut'u...

Adam, üzünçlü bir yüzle dalgın dalgın gelip oturdu. Bir süre Vedat'a, bir süre Sandy'ye baktı. Genç kadın, kahve doldurmaya giderken, başını salladı isteksiz isteksiz...

— Üniversiteye büyük ölçüde yardım edenlerden birinin oğlunu atamak istiyorlar sizin yerinize, - dedi. - Çok direttim ama, yönetim kurulu başkanı, üniversitenin yaşamasının o yardıma bağlı olduğunu belirtince, boyun eğmek zorunda kaldım. Bizim üniversite sistemimiz ne yazık ki, değere göre değil, kapitale göre işlemekte...

Sandy, elinde kahve fincanıyla dikilip kalmıştı. Uzattı düş kırıklığıyla. Vedat, hemen toparladı kendini.

— Üzülmeyiniz efendim. Biz de az önce, dönmekten söz ediyor, bir yanlışlık yapmaktan korkuyorduk. Kendiliğinden düzene giriyor herşey... Haber verdiğiniz için teşekkür ederim.

Helmut, birkaç yudum aldı kahveden. Sonra, söyleyeceklerini unutmuş gibi ağzını birkaç kez açıp kapatarak, kalktı...

İkisi birden uğurladılar Profesörü... Bir süre kapının önünde bakıştılar. Sonra yan yana, birbirine dayanarak dönüp oturdular. Susku, çevrelerinde dolandı bir sis perdesi gibi. Sonra ağır ağır başını kaldırdı Vedat... Kalktı... Çalışma masasına doğru yürürken;

— Oktay'a bir mektup yazayım... Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden bir iş de bana baksın, - dedi... Bir kâğıt kalem aldı. Tarihi attıktan sonra, sürdürdü; - Bakarsın, burdan iyi olur durumumuz. Zaman yitirmekten kurtuluruz...

7

Hüseyin Usta, paraya kıyarak, Hafız'ın taksisini kiralamıştı. Havaalanında, yurt dışından gelecek yolcularını bekliyorlar. Sağ yandaki terasa çıkmışlar; Eylül İstanbul'unun güz kokusuyla dolduruyorlardı ciğerlerini. Alana inen her kocaman uçak, yüreğini ağzına getiriyor karısının. Hemen yanındakine soruyor, bunun ne uçağı olduğunu. Yanındaki, özlemle bir ad söylüyor. Başını sallıyor kadın. «Yok o değil... Bizimkiler, Pan Amerikan'la gelecekler. Oho, ona çok var daha... Olsun... Bekleriz... Gelinim ve torunum da var. Biliyor musun, gelinim Amerikalı... Biraz Türkçe de biliyormuş... Oğlum öğretmiş... Belki Müslüman da olacak...» Sonra dinleyicisinin ilgisinden cesaretlenip, sürdürüyor sevincini.

— Oğlum mühendistir. Amerika'ya daha büyük okullara gitti. Orda profesörlük etti. Şimdi zamanını yetirip, dönüyor... Beş yıldır yüzünü görmedim yavrumun. Burdayken de öyleydi. Dersleri oldu mu, odasından çıkmaz, yemeğini zorla yedirirdim. Kimbilir nasıl zayıfladı? Gelin bilmez ki, neyi sevdiğini? Hem bakalım, orda bizim yemeklerimiz var mı? Üzülmiyeyim diye çok iyi olduğunu yazdı hep. Ama, ana

yüreği... Sızım sızım sızlıyor... Gelse... Bir görsem. Bir bağrıma bassam birkez... Okşayıp koklasam... Kimbilir ne yakışmıştır profesörlük oğluma... Genç yaşta... - Duraksıyor. Anıları deşmek istercesine başını sallıyor. Yanındakinin yolcusu gelmiş ya da daha yakından bakabilmek amacıyla yer değiştirmiştir. Kalabalıkta, bir başkası sokulmuştur yaşlı kadının yanına. Aldırmıyor. O kendi kendine konuşmasını sürdürüyor. - Koskoca Amerikan üniversitelerinde profesörlük kolay mı? Burdan giderken, asistandı efendim. Daha büyük okullarda okumak amacıyla gitti. Oyle sevmiş ki Amerikalılar oğlumu, öylesine beğenmişler ki, bırakmamışlar. Sen bize gereklisin. Biz sana bunca bilgi verdik, sen de biraz bizim çocuklarımızı yetiştir bakalım, demişler. Pek yufka yüreklidir sağolsun. Önce olmaz, anam babam beni bekler. Okulum izin vermez, diye diretmiş. Dinlememişler. Okuldan biz izin alırız, demişler. Ana - babanı da sen kandır. Hiç ister miyiz çocuğumuzun geleceğine leke sürülsün? Koskoca Amerikan üniversitesi, bizim oğlumuza hocalık versin de, biz özlemimize kanıp, olmaz, der diyelim... Demedik... Kal oğlum, dedik. Zararı yok, biz senin özleminle tutuşalım. Yeter ki sen büyük adam ol... Hep bunu düşledik. Hep bunun için katlandık herşeye. Şimdi, nasıl geride koruz dileklerimizi? Değil mi ama efendim? - Sorusuna bir yanıt gelsin diye mi, yoksa biraz nefeslenmek için mi belli değil, susuyor biran. Karşısındakini gözlüyor. Baştan ayağa süzüyor. Bu, söze başlarken dinleyen değil. Aldırmıyor. - Yüzümüzü kara çıkarmadı yavrum... Öğrendiklerini bir güzel belletmiş ki, Amerikan bebelerine, herkesin parmağı ağzında kalmış. Hemen yeni bir anlaşma dayamışlar önüne. İki yıl daha kal... Paranı da artıracağız, seni zengin edeceğiz, de-

mişler. Yok, demiş artık... Biraz da bildiğimden, kendi insanlarım yararlansın... - Göğsünü kabarttı. Eliyle yüreğini sığazladı. - Babası hep yurduna yararlı bir insan olsun isterdi. Bu yanıt bile, tam istediği gibi olduğunu isbatlamıyor mu yavrumun? - Yanıt bekledi biran. Bir baş sallayışı, onay sayarak, ekledi. - İsbatlıyor. Once yüz suyunu, onca parayı elinin tersiyle itekleyip, atladığı gibi uçağa, haydi ülkesi... Güç yetişir böylesi bir evlât. Bak inan olsun, ordaki evlerini gördüm ben. Hani bizim Emirgân'da köşkler vardır. Aslanlısı, koruya dayanan bahçelisi... - Bir gülücük belirdi yüzünde. Eski bir anıyı yeniden yaşarcasına kıvandı. - Hiç unutmam. On yıl önceydi sanırsam... Bir Bahar Bayramı günüydü. Lâle bayramı yapıyorlarmış. Fabrikalar da tatildi. Hüseyin Usta, hadi hanım, seni Emirgân'a götüreyim, demişti... Eyüp'ten otobüse atlayıp Taksim, ordan da Emirgân otobüsüyle, Koru'ya gitmiştik... Kâğıt helva yedik. Lâle bayramını seyreyledik. Çay içtik Çınar'ın dibinde... O zaman görmüştüm dediğim köşkleri... İşte öyle bir köşkte oturuyorlardı. Bende resmi bile var... İnanmazsanız bakın, - Arandı. Göğsünden bir resim çıkardı, Vedat ve Sandy, yan yana çiçeklerle bezenmiş bir bahçede duruyorlardı. Uzattı gözü havaalanında bekleyene. - Nah işte... Bu yanındaki de gelinim. Amerikalı... Amerikalılar da, ondan kal demişler. Ummuşlar ki, zenginliği yerinde, karısı da buralı. Dinler bizi. Bedavadan bir Profesör kazanırız. İsteklerini kursaklarında bırakıvermiş çocuğum... Gelinimi de yabana atmayasın ha... O da mühendistir... Benimki doktor olurken o da bitiriyormuş. Yok, mühendis değildi galiba, mimardı... Her neyse, o da mühendis bu da... Gelinim de, sen gitmek istiyorsan gideriz Vedat, demiş... Oğlumun adı Vedat'tır. Ben

gelinimin adını pek beceremiyorum. Ama, bizimki Sadiye, diyor... Kız da pek sevmiş... Vedat'a demiş ki, adım Sadiye olsun... Daha şimdiden Müslümanlığa alıştı... Adını değiştirmeye razı olduğuna göre... Ben oturturum o'nu dizimin dibine... Ezberimdeki duaları bir belletir, bir de Cuma mübarek günde, Eyüp Sultan'da, bir kurban kesip, din değiştirttik mi, olur biter... Öteki gâvur kızları gibi direnir sanmayın ha... Oğlum, bir çarpar, hemen dediğini yaptırır. Bu konularda, Hüseyin Usta'nın da, oğlumun da hiç şakası yoktur... Anam babam nasıl istiyorlarsa, öyle olsun der... Nereye? - Sizinkiler geldi mi? Allah kovuştursun yavrum... Bizimkiler de gelir nerdeyse...

Hüseyin usta, tam arkasında karısının durmadan konuştuğunu sezinledi. Onlar, Hafız'la ikisi, alanı gözlüyorlardı. Pan Amerikan şirketinin merdiveni hemen biraz ileride, sağda duruyordu. Her inen uçağa bir merdiven koşturulduğuna göre, oğlunun uçağına da o merdiven gidecek demekti bu... Öyleyse onu gözden yitirmediklerinde, uçağın geldiğini, yolcularının indiğini kolaylıkla izlerler... Sorduğu birkaç kişi, çok erken geldiklerini söylemişti. Hafız'a, istersen sen o saate değin bir iki iş al, demişti. Ama, dinletememişti: «Vedat bizim de oğlumuz sayılır ahretlik. Geçim derdi olmasa hiç para almazdım. Boynumuza borç, bir büyük adam yetiştirmiş komşuya yardım. Ama, biliyorsun durumları. Benzin parasının üstüne bir iki dolmuş seferi kârını da koy, yeter,» demişti... Şimdi uçağın gecikeceğini anladıklarında, yine önermiş, «Olmaz bekleriz. Belli değil bu koca kuşun ne halt edeceği. Biz çeker gideriz, bakarsın gelivermiş, gökleri yararak. Dımdızlak açıkta mı bırakalım oğlanı. Hadi oğlumuza anlatırız derdimizi. El

kızına ayıp olmaz mı? Babam, bir araba bile tutamamış, der içinden. Kırılır. Biz görevimizi yapalım da, zararı yok, az kazanmış olalım...»

Kendiliğinden, zam yapmıştı anlaştıkları fiata Hüseyin Usta... Belli etmiyordu. Hele oğlu, gelini ve torunu bir gelsin, eve ulaşsınlar da, bilirdi yapacağını o... On lira fazla verecekti. O zaman ses edemezdi Hafız... Sonra da, Hüseyin Usta insan adam, derdi. Bekledik ama, boşuna çıkarmadı. Ben ummazdım. Düşüncesinin burasında sezinledi karısının vıdırtısını. Hemen döndü...

— Ne o gene çenen mi düştü? - diye sordu...

Kadın, kocasının omuzu dibine büzülüverdi. Hafız atıldı ondan önce...

— Bırak bire Usta... Bunca özlemiyle kavuşuyor kadıncağız. Benim bile gözüm sulanıp, yüreğimin akası geliyor. O ana... Bırak anlatsın ki, kavuşmanın sevincini tadabilsin...

— Ya gördün mü efendi... Bilgili insanın hali nice başka oluyor. Hafız efendi hemen bildi gönlümden geçeni.

— Kolay mı bacım... El kadarkenden tanırım ben keratayı... Koca delikanlı oldu. Üniversite bitirdi mahallemizin yüzünü ağartıp. Yaban ellere gitti. Yine de büyütemedim gözümde onu. Hep öyle, kısa pantalonuyla, ilk okula, ortaokula gidişi canlanır gördüğümde. Hafız amca, beni dolmuşuna alsana, deyişleri takılıp kalır. Koca mühendis, koskocaman profesör olsa ne... Biz eskilerde değişmiyor ki ilk görüntü... Hep çocuk... Bilemedin kısa pantalonuyla resim gibi takılıp kalıyoruz.

— Hafız, - dedi Hüseyin. - Hafız, böyle giderse, bu karının hüngürtüsünü sen bile durduramazsın... Daha dünyanın zamanı var uçağın gelmesine.

— Yahu, sen de taş yürekli olmaya başladın bire Hüseyin Usta... Bırak kadıncağızı... - dedi ilkin Hafız. Sonra dikkatle süzdü Usta'yı... - Anladım, zaman yaklaştıkça sen de çatacak adam aramaya başladın. Eh, böyledir bire Hüseyin Usta. Kerata, beş yıl oldu görünmeyeli. Yokluğuna alıştıktı... Eh, gâvur kızını da buldu, oraya demir attı. Hem de aklı varsa atar, demiştik. Bizleri unuttu çoktan. Dünyanın en büyük ülkesinde, en zengin yerlerinde, aklı takıldı kaldı... Böyle birden geliyorum, deyince şaşmamak elde mi? Bizim kırk yıllık Hüseyin Usta da afallasa, hak vermek gerekli...

— Bunu da nerden çıkarıyorsun?

— Suratının renginden... Kül gibi oldun bire. Toparlan biraz. Bu kocaman uçaklara bişey olmaz tasalanma. Benim taka nice sağlamsa yerde, bunlar da havada öyledir. Kız gibi bakılırlar alimallah... Ve de bizim oğlumuza, hiç bişey olmaz. Çünkü ben iki gündür duaya çökmüşüm ki, sağ esen kavuşmak üzerine. Anlatılmaz...

— Sağol Hafız efendi kardeşim, - dedi kadın... -Senin duan, Tanrı'nın yardımıyla, gelir oğlum. Gelir de eline sarılır, Hafız amca diyerekten.

— Sarılmasa da önemli değil bire bacı... O oralarda büyük adam terbiyesi görmüştür. Dolmuşcu Hafız'ın elini öpmese de olur. Bir merhaba desin de...

— O ne demek o... Hele bir değişmiş olsun, asarım suratımı. Vermem elimi de anlar yanlışını. Koskoca Hafız amcası, işinden gücünden olsun. Buralara gelsin bizimle birlikte beklesin, heyecanlansın. O sarılıp, hoşlamasın o'nu. Olur mu? Ben ona öyle terbiye vermedim şükürler olsun. Babası, işinden gücünden pek ilgilenemedi. Ama, ben anamdan ne gör-

dümse, babamdan ne belledimse aktardım bir güzel...

— Biz hiç üstlenmedik mi oğlanın terbiyesini? Kadın sen, bir iyice şaşırdın ne olduğunu, yüklenecek adam aramaya başladın, - diyordu ki Hüseyin Usta, havaalanının anonsu, sözünü kesti.

Tümü kulak kesilip dinlediler... «New-York, Paris, Roma yoluyla limanımıza gelecek olan Pan Amerikan Havayollarının yüzsekiz sefer sayılı uçağı, alanımıza inmek üzeredir.» Sözleri, dalgalanarak yankılandı kulaklarında. Hafız'la Hüseyin Usta, ilkin gökyüzüne baktılar ellerini gözlerine siper ederek. Bişey göremediler. Kadın, ikisinin arasına girdi zorlanarak. Uzun uzun gökyüzünü taradı. Bir nokta yakaladı birden. Durmaksızın yaklaşıp büyüyen bir nokta... Parmağını oraya dikti... İki erkek de o noktaya takıldılar hemen ardından...

— Geliyor, - dedi Hüseyin Usta...

— Geliyor...

— Geliyor...

Sözcükleri yankılandı ötekilerden. Bir nokta halindeki uçağın içindekileri seçmek amacıyla açıldı gözleri. Belli belirsiz bir yaş belirdi damarlarında. Sevinçten mi, dikkatten mi çözemediler bir türlü. «Hadi onlar ana-baba,» diye düşündü Hafız. «Bana ne oluyor... Belki kıvançlarına katılmak isteği. Bunca yıllık komşuluktan gelen bir yazgı birliği bizimki... Neden biri ölünce, biz sahibinden çok ağlıyoruz. Belki de insan kardeşi olmanın bağlılığı bu... Gerçek bir sevinç var içimde. Onur duyuyorum, onca taksici varken, Hüseyin Usta'nın gelip beni seçmesinden. Oğlunu ben getirdim, diyeceğim. Gelinini, Amerikalı kızı, tüm Eyüplülerden önce ben gördüm... Az onur değil ki bu... Bana soracaklar. Ulan Hafız,

nasıl anlaştın gâvurla... Gâvur değil ki, hanım hanımcık bir kız gelinimiz, derim kimbilir. Ya da nobranın biri. Cak cuk, fan fin fon etti... Şapkam başımdan düştü... Az eğlence mi şoförler kahvesinde.» Uçağa dikti yeniden gözlerini. Denizin üstünden süzülüp gelen bir koca kuş gerçekten. Uzaktan, onca insanı neresine kor bu meret, diye düşündürecek ölçüde küçücük. Yaklaştıkça büyüyen bir dev... «Dur bire Hafız,» diye sürdürdü düşüncelerini kaldığı yerden. «Daha görmeden kendince, kararlara varma. Günaha girersin boyunla birlik. Direksiyon başında Kur'anı düşürmezsin dilinden .Tam sevinç ortaklığında dedi-koduya oturursan, halin bitiktir.» Dikildi, inişi görmek için. Uçağın, yere yaklaşmasını, tekerleklerini değdirmekten korkarmışcasına hızla piste girmesini gözledi. Hemen ardından, tekerleklerin üstünde bir zıplayışına takıldı bakışları. Başı kalkıp indi... Kuyruk tekerinin yere değdiğini gördüğünde, ciğerlerini acıtmaya başlamış soluğunu bırakıverdi. «Bire ben öldüm kaygıdan. Bunlar nasıldır kimbilir?» diye düşündü. «Ölüp dirilseler hakları da var... Beş koca yıl... Salt mektuba dayanan bir ilişki. Birden cap-canlı insanlar haline dönüşüyor. Ben olsam, yolumu şaşırırım. Doğrusu metin adam Hüseyin Usta... Çok dikkat etmedikçe belli olmuyor kıvancı... Kendini tutmasını biliyor. E, kolay değil o'nun tepip geldiği yol... Yılların suskunluğunu yırtan direnci. O grevden sonra dipdiri uyanan bilinci... Hepimize önderlik eden tükenmez gücü. Elbette yürek demler o et parçasını nasırlaştıracak. Elbette öğrenecek kendini tutmayı.»

Uçak, pistte dolanarak, yaklaştı. Az önce belirti noktası olarak aldıkları merdiven yürüdü. Beyaz elbiseli biri, ellerindeki fenerleri sallayarak, yol göster-

di. O yana, bu yana kırıtarak, bir noktada durdu sonunda. Merdiven yaklaşıp bekledi... Hemen ardından kapıya yapıştı... Hostes, yolcular, teker teker inmeye başladılar.

İyice sabırsızlanmış gözler, biran önce budur, güvencesiyle Vedat'ın üstünde durmak istiyor. Olanaksız... Biri indi... Bir başkası daha... Başkaları daha... Yok... Şu kucağında çocuk taşıyan olmasın. Yok değil... Ya şu, pardesüsünün yakası kalkık olan... O da değil. Ne çok yolcu alıyor bu uçak... Hah... Bir kadın... O mu acaba? Fotoğrafta gördükleri... Değil...

— Şu, - dedi kadın birden. Parmağının ucuna taktılar gözlerini. İzlediler... O'ydu...

Düşercesine sarktılar demir engelden... Üçü birden. Sonra birbirlerine tutunarak doğruldular. El sallamaya başladılar. Vedat, el sallamalarından kararladı yerlerini. Dikkatle baktı sonra... Karısını, çocuğunu göstererek, gülümsedi alabildiğine. Kollarıyla işaretler etti... İşaretler verdiler... Ne o anladı anlamını, ne terastakiler... Gümrük duvarının aşılmasını beklemek üzere boyunlarını büktüler çaresiz...

Hafız, onları eve bıraktıktan sonra, dolmuş durağına indi. Hüseyin Usta'yla karısı, torunları kucağında, anlattığı ölçüde Amerika serüvenini dinliyorlar. Bir biri kucaklıyor küçük Hüseyin'i... Bir öteki... Yemek saatleri birbirine karışıyor. Arada bir Sandy'ye bakıyorlar. Sonra gözleri hemen torunlarında düğümleniyor. Vedat, daha uçaktan inmeden, «herşeyi ayrıntılarıyla anlattırmadıkça, rahat etmezler. O nedenden, sen biraz sabırlı ol,» demişti Sandy'ye... Şimdi, kocasının söyledikleri gerçekleşince, gülümsüyor

genç kadın. Ve bu gülümsemeleri, sevgi gösterisi olarak alan kaynanası, aynı gülümsemeyle yanıtlıyor o'nu. Arada bir fırlıyor yerinden. Ya kahve pişirip geliyor. Ya çay veriyor kıvrılıp bükülerek. Sofrayı hazırlıyor kocasının anımsatmasıyla... Amerikalı gelini görmek istiyen komşulara söz yetiştiriyor. Homurdanıyor. Gülücükler dağıtıyor. Torununu gösterip öğünüyor. Oğlunun dönmesinden göğsü kabarıyor. Coşkunun şaşkınlığiyle, gelip kocasının yanına çörekleniyor yeni baştan. Ve gözleri oğlunun ağzında, sessiz, dinliyor.

Hüseyin Usta, arada bir soruyor anlatılanların ayrıntısına ulaşabilmek amacıyla. Değişik sesler çıkarıyor ağzından... Ordaki grevleri, işçi birliklerini anlattırıyor. Vedat, üniversite çevresinde bulunmanın hoşgörüsüyle, salt gördüklerini anlatıyor... «İşçiler ve sendikaları, öylesine bağlanmış ki birbirine, anlatılamaz. Sendika grev dedi mi tümü birden işi bırakıp, çıkıyorlar. Patronların en büyük korkusu grev... Ödleri patlıyor. Ve grevin hemen ardından, anlaşma geliyor... İşçiler birbirine kenetli. Sendikalar çok güçlü... Örneğin, sigorta sandıklarını onlar işletiyor. Ülkenin bir başından ötekine dağıtım yapabilen tüketim kooperatifleri var... Çok yerde örgütlü işçiler yatırmış çalıştıkları fabrikanın sermayesini... Sendika başkanlarının, Cumhurbaşkanından ayırımı yok. İşçilerin yaşama düzeyi ise, bizim zenginlerinkine eşit. Taksitle maksitle ama, herkesin evi, arabası, televizyonu var...»

Sözünün burasında, yine ayrıntıya iniveriyor Hüseyin Usta. «Biz başka bilirdik Amerikan sendikalarının, işçiyi uyuttuğunu, salt ekonomik isteklerle eyleme geçirdiğini. Zaman zaman partilerle anlaşıp, bir yönde oy kullandırmalarına karşın, politikadan ala-

bildiğine kaçtığını... Ve özellikle, başkanların gangster olduğunu falan... Hatta o kadar ki, ödentisini yatırmayan işçiyi önce döver, sonra vururlarmış... Bu yüzü de doğru mu?» Düşündü Vedat... Hüseyin Usta, sendikalar konusunda neler öğrenmiş. Herşeyin Tanrıdan geldiğine inanan, çalışmanın namus sorunu olduğunu savlayan Hüseyin Usta, neler soruyor. Motorlu Taşıt İşçileri Sendikasının ünlü başkanı Jim Halfa ile Adalet Bakanı Kennedy arasındaki olayı düşündü bir. Ve babasını yanıtlıyormuşcasına, anlatmaya başladı. «Büyük güçlüklerden geliyorlar baba. Güçlük biler insanları... Daha kırk yıl önce sendikacılığın adını ağzına alanın çenesini kırıyormuş Amerikan Hükümeti de, patronları da... Baskı ister istemez savunmayı geliştirir. Onlarda da öyle olmuş... Sendikalar silâhlı örgütler haline gelmiş patronların ve hükümetin etkisiyle. Şimdi hükümete, hükümet üyelerine kafa tutuyorlar, hatta alay ediyorlar... Bu hem işçiyle aralarındaki neyle kurulmuş olursa olsun bağın gücünden geliyor. Hem de kendi örgütlerinin gerektiğinde adam yokedebilmesinden... Siyasal konular söz konusu olduğunda dediğin doğru. Pek ilişkileri yok görünüyor. Ama, çok zaman seçimleri etkiliyorlar. İşçi karışmasa bile, sendikacı siyasetin göbeğinde. Partilerle anlaşıyorlar. Başkanlar, valiler ya da seçimle gelen öteki yöneticiler konusunda tam söz sahibi oluyorlar. Böylesine bir atama olanağı söz konusu olunca, işçiyi mümkün olduğunca kıvrak bir politika içinde tutabiliyor olmalılar...»

Hüseyin Usta, başını salladı... Hiç sözünü kesmeden dinledi... Sonra, yeni bir yadsımada bulundu. «Benim buna aklım ermedi. Anlattığına göre, çalıştıkları fabrikaların, çoğunluğuna sahip bulunan, üste-

lik ülkenin çoğunluğuna da sahip bulunan işçiler, neden politikadan ayrık olsun? Bak bize... Bir avuç insanız... Bir avuç işçi... Ülke çoğunluğunun annacında, otuzda belki de kırkta biriz. Biz duramadık siyasetten ayrı... Duramadık, çünkü gelen gideni arattı... Oylarımızı verdik gitti, verdik gitti... Ve baktık ki, kazığı biz yiyoruz... Senin arkadaşın Oktay, geldi birgün... Oturduk böyle... Sanıyorum bir Pazar günüydü!.. Sabahleyin, erkenden gelmişti çocuk... Anan kahve verdi, yemeğe alakoduk, özlemimizi gidermek için. Söyleşimizde dedi ki; işçi sınıfı, kendi başının çaresine bakmakla yükümlüdür. Hem de öyle bir yükümlüdür ki, gelecek kuşaklara borçlu olmak derecesinde. Dur hele oğul, dedim. Anlat nedir bu yükümlülük, bu borç... Ben boyun kırdım şimdiye. Ama, gelecek kuşaklara bir oğul verdim, bilginin en yücesiyle donanmakta. Başka ne isteyebilirsin benden? Sen işçisin Hüseyin Usta, dedi... Hem de has bir işçi... En iyilerinden. Çıraklıktan geliyorsun... Bir hesaplayalım, çıraklıktan bu yana patrona kazandırdığını... Oturduk, ince ince hesapladık, konuştuk, anlaştık... Bizim partinin toplantıları var, dedi. Burası işçi bölgesi ve namuslu, güvenilir insanlar gerekli. Sen benim amcamsın. En iyi arkadaşımın babasısın. Herşeyi de öğrendiğinde bizden iyi görür, anlarsın. Yeter ki birkez anla, dinle... Kurtul kendi bağlarından. Değerlendir ülkenin sorunlarını. Ondan sonra ne yapmak gerektiğini kendin kararlaştırırsın...»

Afalladı Vedat. Ne Oktay, ne babası, bu konuda tek sözcük yazmamışlardı o'na... İlkkez öğreniyor bir takım şeyleri. Ve ilkkez, şaşırtıyor babası o'nu... Belleği gerilere gidiyor. «Patronun çıkarını, kendi çıkarının çok ötesinde düşünen Hüseyin Usta bu mu? Koşullandırmaların nice etkisine giriveriyor. Ceha-

letten hiç kendi kişiliğini düşünmüyor. Gitmeden ben böyle bir söz etsem, oğulluktan atardı beni. Oysa şuraya bak... Başımıza sosyalist kesilmiş. Bunların tümü böyleyse, İşçi Partisinin neden cüce kaldığı anlaşılıyor. Düne değin, işçi olan birinin ardından kim gider? Bizi Hüseyin Usta mı yönetecek? Vay geldi başımıza demezler mi? Ben salt aydınlar var sanıyordum İşçi Partisinde. Eğer peder bey gibi işçiler de var sa, yandı o parti... Partili dediğin, kişiye güven vermeli... Ben seni yönetebilirim demeli. Şimdi anlıyorum Amerikan sendikalarının neden politikaya bulaşmadığını. Amerikalı hiç bir işçiye oy vermez de ondan... Adamlar deneyimle biliyorlar bunu. Bildiklerinden de, oy verecekleri kişiyi seçip, onunla pazarlık etmeyi yeğliyorlar. İşçi Partisi şimdi doldurduysa içine babam gibi işçileri, ben nasıl girerim oraya? Yönetici olarak bile nasıl girerim? Lâf anlamaz bunlar. 30 yıl babama anlatabildim mi? Kendi bildiğinden şaştı mı hiç? Şaşmadı... Şimdi yeni baştan başlasam, yürümez... En iyisi bir süre kıyıda kalmak. Ve ucundan bir iyice denetlemek partiyi. Gelir, görev isterlerse benden, çekinmek olmaz. Aydın sorumluluğuna yaraşmaz. Olur, derim. Ama, bir kıyıda beklemek en iyisi...» Karara varınca, başını kaldırdı. Babasının sözü bitmek üzereydi. Gözlerinde belirsiz bir kuşkuyla sordu;

— Gidip anladın mı.

— Anladım... Hem de birkez değil, bin kez anladım... Ne söyleniyorsa içtim bir iyice. Sen gittikten hemen sonraydı sanıyorum. Birkaç ay sonra. İlkin Tanrı Kavuştursun'a gelmişti Oktay. Karısıyla birlik. Sonra geldi bu parti işine... Dinledim... Hemen hemen her toplantıya gittim sonra... Kulaklarımı açtım... Kafamın taşını bir iyice yonttum oğul...

Birden girmeye başladı sözler. Düşündükçe hak verdim Oktay'a... Hak verdim ve Parti'nin Eyüp ilçesini kurdum... Yabana atma, ha, bir iyice oy aldık bu seçimlerde...

Gülerek bitirdi sözünü. Alışmadığı ölçüde konuşuyor bulunca babasını, yeterince sersemlemişti Vedat. Bir de particilik, kendisinin bile sonradan sezinlediği bazı şeyleri apaçık söyleyivermesi, düşündürdü. Sevinse mi, üzülse mi bilemedi. Bilemediği için de, salt gülümsemeyle yetindi. Hiç bişey demeden baktı bir süre gözlerine. Hüseyin Usta'nın hep durgun bir deniz maviliğindeki duru gözlerinde, sevginin bilincin ışıltısını görerek başını eğdi...

— Çok iyi, - dedi salt... - Çok iyi...

— Biz de seni dinlemek için oturmuştuk... Particilik bulaşalı bir iyice geveze olduk ha Vedat... Sanki yıllar boyu birikmiş içime öfke... Particilik bir açtı çenemi, ananı geçtim inan...

— Bana takılmasan edemezsin efendi, - diye ses verdi anası... - Bir şakradı bu ihtiyar. O parti işine dalalı, bir dirildi ki, sorma Vedat... Biz avanakmışız, diye döneniyor... Ulan bir avanakmışız ki, herifler bizimle tavlasındaki eşek gibi oynamaktaymışlar... İsmet Paşa'ya karşı tutunuyoruz diye aynı dolabın beygiri oluyormuşuz... Kişi bilmedi mi, nice avlanıyor... Öğrendik avrat... Öğrendik ki... Bir gören, dolanışını, dönenişini bir sezen de sanacak ki, halaya kalkmış Sırbiye ovalarında...

— Bak gördün mü, bunca debelenmişiz, yine ananı geçememişiz Vedat... Bir açıldı mı, zembereği boşanmış gramafon mübarek... Durdurabilene aşkolsun...

Vedat, kararını verdiğinden, bir birine, bir birine bakarak gözleriyle kışkırtıyor. Biran önce karısıy-

la başbaşa kalmayı kuruyor. Anlatmak, gördüklerini çevirmek için. Zavallı Sandy, anlamadığı dilde gülüşüp, söyleşilmesine dalmış. Bir kaynatasına bakıp gülümsüyor, bir kaynanasına... Onun gülümsemesinin içtenliği, giderek ısıtıyor ötekileri. Yanından her geçişte, sırtını sığazlıyor kadın. Arada bir kucaklıyor onu tek koluyla. Daha bir gülümsüyor Sandy... Kalkıyor. Küçük Hüseyin'i alıyor kucaklarından. Biberonunu ağzına veriyor. Altını temizliyor. Sonra yine kucaklarına uzatıyor uykusuna aldırmaksızın. Öyle bir tutuyor ki, dedesi. Çocuk en rahat yatakta uyurcasına dalıyor. Ya da hafif sallayarak, ninniler mırıldanıyor ninesi...

Gün doluyor.

Gece, ağızlarında esneme, gözlerinde şişkinlik yapmaya başlıyor.

Günlerdir hazırlanmış Vedat'ın odası... Hem de iki kişi yatabilecek bir durumda... İyi geceler dileğiyle, odalarına çekildiklerinde, sarılıyor karısına... İnce duvarlardan sesini taşırmamak kuşkusuyla, fısıldıyor.

— Sıkılmadın değil mi canım?

— Yok. Eğlendim bile... İyi insanlar...

— İyidirler... Birer küçük insan olarak çok iyidirler hem de...

— Sana kavuştular Vedat... Sevinçleri taşıyordu. Ben bile sezinledim. Ve sevindim, onların kıvancıyla. Gözleri parlıyor, göğüsleri kabarıyordu. Bir yabancıyı getirmiş olman bile çok etkilemedi gibi geldi bana.

— Hiç etkilemedi... Hele bir de torunla gelince, daha bir sevindiler...

— Bu iyi işte... Kızmalarını, kırılmalarını bekliyordum.

— Ben buna izin verir miydim?

— Sana güvenimin sonsuzluğunu biliyorsun. Yinelemem gerekmez sevgilim. O değil benim dediğim. Anlattığın gelenekler ölçüsünde, en azından kendi düşlerini kırdığım için kırılabilirlerdi bana. Ne kadar sezinletmemeye çalışsalar, ben anlardım...

— Çok güçlü bir sezgin olduğunu biliyorum... İçtenlikleri kıvandırdıysa seni, mutluyum...

— Sana borçluyum bu içtenliği...

— Yoruldun mu?

— Hiç yorulmadım... Hemen hemen bir yapma bebek gibi oturdum köşede. Arada komşularınızın inceleyen bakışları rahatsız etti beni. Çıplak sandım kendimi.

— O kadar olacak alınma... Buraları, özellikle de bu yukarı mahalleler, pek yabancıya alışık değildirler...

— Hak verdim... Haklıydılar... Ama, gizli gözetlemelerin amacı sandı mı kişi kendini, birden ikircikleniyor...

— Önemli değil... Geçici bunların tümü. Oktay'dan bir haber gelse, çeker gideriz. Ankara, bizim için en iyi yer... Belki ikimizin birden işe girebileceğimizi yazıyordu. Hiç birşey değişmeyecek yaşamımızda. Kentler, ülkeler dışında...

— Bilmiyorum... Bildiğim için, salt seninle olduğumdan güvenliyim herşeye karşı...

Gözleri kapanıyordu. Daha fazla dayanamadılar. Onlar uykuya daldıktan bir süre sonra yan odada fısıldadı Hüseyin Usta...

— Yahu, bebeğin hiç sesi çıkmıyor...

— Çıkmaz... Komşulardan dinlemiştim, onlar öyle yetiştiriyorlar çocuğu... Düştüğü zaman bile kaldır-

mıyorlarmış... Bizim Huriye, bir ara Almanların mı ne yanında çalışmıştı ya. Ordan biliyorum. Çoçuk değil bunlarınki, diyordu ...Koskocaman insan... Yiyor, sıçıyor, horul horul uyuyor... Düşse kendi kalkar, biraz ayağı yere bastı mı, istediğini kendi hazırlar. Bir terbiye, bir terbiye ki, anlatılamaz... Bizimki de öyledir...

— Desene doğru dürüst sevemiyeceğiz kerataYı...

— Severiz niye sevmiyelim...

Haber gelmesi gerekli diye dört dönüyordu evin içinde. «Oktay böylesine aldırışsız davranmaz... Mutlaka bugün gelmesi gerekirdi haberinin. Postacı geçti... Bize bişey olsa, uğrardı. Uğramadığına göre... Oysa, geliş tarihimizi yazdım. Biliyor burda olduğumuzu... Beni tasadan öldürmek istiyor bunlar... Dur bakalım, postacı geri dönsün... Yine bişey yoksa, cevaplı telgraf çekeceğim... Ona güvendim... Bana bırak, diye yazdı. Geldiğinde, işin hazır olur...» Kapı çalındı... Kimseye bırakmaksızın açtı... Oktay...

Biran dikildiler yan yana. Sonra yılların özlemiyle sarıldılar... Yüzünün değişikliklerinden durumu sezdi Oktay

— Kızıyordun değil mi? Bir iş çıkardım. Nasılsa geleceğim, diye mektup yazmadım... Senin iş olacak sanırım. Hem de ikinizinki birden... Başvurma kâğıtlarını yanımda getirdim. Doldurursunuz. Dönüşte, herşey ayarlanır. Ben sana haber veririm. Bizim üniversitede de işler sizinkiler gibi yürür, tasalanma.

— Dur yahu... Önce gir... Bir oturalım... Kızdığım falan yok. Gecikmezdi, mutlaka bir sürprizi var ama, ne, diye döneniyordum...

Anası pazara, babası işe gitmişti. Sandy, Hüseyin'le uğraşıyor, kapıdaki seslerden kendince anlam çıkarmaya çalışıyordu. Yanına geldiklerinde, Oktay'ı tanıdı... Okulda öğrenip, bir tatil boyunca Paris'te geliştirdiği Fransızcasıyla, karşıladı hemen. Elini uzattı, «Mösyö Oktay,» diye tanıştırılmadan. Oktay duraksadı. Sonra, «Gerek yok,» dedi... «İngilizceyi öğrenmek zorunda kaldık...»

Birden yumuşadı hava... Aynı dili konuşmanın ferahlığı, sevindiriverdi Sandy'yi...

— Fransızca bildiğinizi sanıyordum...

— Öyleydi... Bize bir bursa patlayınca, karar verdik karı-koca... Eh, epeyce uzun bir zaman. Karar verince uygulamalı kişi. Uyguladık... Öylelikle girdik Ortadoğuya... Yoksa Teknik Üniversite'de, demir atmıştık...

— Mektuplarında İngilizce eğitim yapılıyor, deyince duraksamıştım ben de... Demek söktünüz İngilizceyi de...

— Eh n'aparsın...

— Buna en çok ben sevindim, - dedi Sandy... - Ne olsa yıllardır konuşmuyorum Fransızca'yı. Sizin Vedat'ın en iyi arkadaşları olduğunuzu biliyorum. Uzaktan sevdim sizi... Vedat'ın anlattıklarından. Söyleşilerinize tam katılamazsam, diye üzülüyordum. Şimdi rahatladım. Sevgi nasıl?

— Çok iyi... O da gelmek istiyordu. Hatta dün gelip karşılamayı kurmuştuk. Ne var ki, Rektör kadro durumunu saptayalım önce, diye diretti... Ve şimdi o öneriyor. Başvurma belgelerinizi hazırlayacaksınız. Ben götürürüm. Öğretmenlik belgelerini de

verirseniz etkili olur. Sanıyorum, en geç bir ay içinde, atamanız yapılır... Gelir sözleşmenizi imzalayarak işe başlarsınız.

— Insanın sizin gibi dostları olması ne iyi, - dedi Sandy. - Kendisi başlamak ve götürmek zorunda kalmıyor en önemli sorunlarını. Sevindim tanıştığımıza.

— Bomba gibi yazılar yolladın ordan, - dedi omuzunu yumruklayarak Oktay. - Sürdür bu arada... Yalnız dikkat et, bizim Rektör pek alıngandır. Şu sözleşme işi çözümleninceye, Amerikalılara pek saldırma...

— Zaten benim amacım Amerikalılar değil. Emperyalizmle savaşmak istiyorum...

— İşte, benim dediğim de o... Emperyalizm söz konusu olduğunda Amerika anlaşılıyor ülkemizde. Yılların çabası tutmaya başladı... Birer tohum olarak attığımız düşünceler, nerdeyse meyve verecek. O yüzden, bir sürü ördek paşa var...

— Ördek Paşa? - Diye sordu Sandy...

— Anlatayım... - Hüseyin Usta'nın Kapalıçarşıdan alınma koltuk takımlarında yan yana oturmuşlar, hemen söyleşiye girmişlerdi. Bacak bacak üstüne atarak, sürdürdü Oktay. - Bizde eskiden paşanın birine ördek, lakabını takmışlar. Yüzüne pek kimse bişey diyemiyormuş ya, ardından ördek aşağı, ördek yukarı gidiyormuş. Daha paşa olmadan, yüzüne de söylerlermiş... Paşa olunca, iş değişmiş elbette... Adam güçlenmiş. Ve kim ki ördek der, ya başını vurur, ya da yıkarmış sopanın altına. Artık ördek demekten korkar olmuş insanlar. Ama, ördeğe ilişkin her tür imayı da cezalandırırmış paşa efendi... Birgün sokakta giderken, biri karşısındaki komşuya, hava bulutlu, demiş... Paşa hemen dönüp, yıktırmış

adamı sopanın altına. Sen bana ördek, dedin, diyerek... Yok paşam, demedim paşam, yok... Dedin ki, hava bulutlu... Bulutlu olunca ne olur? Yağmur yağar... Yağmur yağınca? Göl olur... Gölde ne yüzer? Ördek... Hadi bakalım, yat... İşte bizim deyimin öyküsü bu... Ve böyleleri çoğaldı son zamanlarda... Filanca Amerika'ya geziye gidiyormuş desen, adam bana Amerikan uşağı dediniz, diye zıplıyor...

— Anladım, - dedi Vedat... Dikkat ederim...

— Teyze nerde yahu?

— Pazara gitti. Öğlene iyi yemek var. Kalıyorsun değil mi?

— Kalırım... Nasılsa kentteki işlerimi bitirdim. Burdan doğru havaalanına giderim...

— Birlikte gideriz. Hem biz de çıkmış oluruz Sandy'yle... Daha kapıdan dışarı adımımızı atmadık.

— Adam, İstanbul'u gezdirmez olur mu?

— Çok yorucu oluyor uzun yol Oktay, - dedi Sandy. - Uçakla bile olsa, yorucu oluyor.

— Doğru... Nasıl dinlenebildiniz mi bari?..

— Eh, Hüseyin Usta'nın çenesinden zaman bulunca, - diye yanıtladı Vedat. - Suskun bir peder bıraktım, giderken. Adamı ne yaptınsa yapmışsın, anamdan beter olmuş...

— Eh, particilik kolay mı, - diye güldü Oktay... Çantasını açtı sonra. Başvurma kâğıtlarını, üniversitenin koşullarını belirleyen sözleşme örneğini çıkardı... Uzattı. - İşte doldıracaklarınız bunlar. Ben götürüp vereceğim. Rektör yönetim kuruluna sokacak. Artık gerisi, size bir mektup yazmaya kalıyor. Ben sonucu daha yazılmadan öğrenir, telgrafla bildiririm. Atlar gelirseniz, hemen o gün biter iş. Tamam mı?

Yanıtlamalarına olanak kalmadan anası geldi. Kapıdan gördü Oktay'ı. Elini öptürüp, boynuna sarıldı kendi oğluymuşcasına...

— Hiç yalnız bırakmadı bizi oğlum... Gelinim de... Senin yokluğunu aratmadılar... Haftada olmazsa on beşte bir, mutlaka uğrarlardı, burdayken. Ankara'ya gittiklerinde de mektupsuz komadılar sağolsunlar.

— Elbette uğrayacağız teyze... Biliyoruz, Vedat'ın yerini doldurmak mümkün değil. Ama, oğul gelin özlemini biraz tazelesek, yine de kârdır dedik...

— Sağol yavrum... Çok teşekkür ederim... Sandy'ya döndü. - Kahve yaptınız mı? - Sonra birden durakladı. - Ne bilsin kızcağız? Durun, birer kahve içelim. Sonra yemek yeriz. Sevgi'nin alışkanlığı bu... Kahveyi hep kendi yapar da...

— Yapar elbet, - dedi Oktay. - Senin kahveye alışırsam, kavga ederiz korkusundan...

— Hadi hadi... Benim kızım kahvenin hasını yapar Oktay Efendi. İftira etme... - Sözcüklerinin yarısını ardında bırakarak, mutfağa girdi...

Kapaklandılar başvurma kâğıtlarının üstüne. Ücret yerini boş bıraktırdı Oktay... Tanımına uygun biçimde el yazısıyla, İngilizce olarak doldurttu kâğıtları. Kahveler geldiğinde, imzalarını atıp bitirmişlerdi işlerini.

Küçük makinasının klavyesini değiştirmeleri için tamirciye verdi Vedat... Cağaloğlu'na inmişken, yazdığı dergilere uğramak geçti aklından... Yön'e yolladığı son yazılar konulmamıştı. Bunun üzerine, yeni çıkmaya başlayan Ant'a yazı yollamış, daha yazması

dileğiyle konulmuştu her gönderdiği... İlkin Yön'e uğrayıp, yazısının neden basılmadığını öğrenmek istiyordu. Eski Vatan Gazetesinin orda olduğunu öğrenmişti yönetim yerinin. Mermer basamakları çıkar çıkmaz, solda küçük bir tabla görünce, kapıyı tıklattı. Hiç bir yanıt gelmedi. Yüklendi. Açılınca, içerde karşı karşıya iki, bir de ortada üç kapı olduğunu gördü. «Dış kapı bu olmalı,» diye düşünerek, ilkin karşıdakini vurdu. Ses gelmeyince, yandakini denedi.

— Buyrun...

Açtı kapıyı. İriyarı, ablak yüzünde her zaman sürüp giden bir kahkahanın doruğundaki gülümsemesiyle biri, hafif doğrularak yineledi.

— Buyrun... - Parmağının ucuyla, ağzındaki külü uzayıp gitmiş sigarasına dokundu. Sonra, elinin tersiyle, üstündeki külleri silkeledi.

Dergide birkaç kez çıkan resimlerle, anısında kalan yöneticinin yüzüyle karşılaştırdı karşısındakini. O olabilirdi. Yine de duraksadı. Bir yanlışlık yapmamak amacıyla.

— Doğan Avcıoğlu, - dedi...

Gülümseme biraz daha yayıldı. Gözlerinde bir sevgi ışıltısı yanıp geçti iri yarı adamın. Hafif eğilerek, selâmladı... Yer gösterdi...

— Kendileri burda yoklar efendim... Kitabı için çalışıyorlar. Bişey mi söyleyecektiniz?

— Ben Vedat Emek...

— Ah, anımsadım... Amerika'dan döndünüz mü?

— Evet... Geçen hafta...

— Biz son sayıyı oraya göndermiştik...

— Zararı yok... Yeniden alırım... Doğan Bey'le görüşebilseydik...

— Yazınızı kendilerine verdim... Sonra Ant'ta çıktı yanılmıyorsam...

— Doğru... Sizden ses gelmeyince, oraya göndermiştim...

— Önemli olan yayınlanması... Buyrun, bir kahve içer misiniz?

— Teşekkür ederim. Gitmeliyim. Aradığımı söylerseniz, sevinirim.

— Tabi söylerim efendim... Tanıştığımıza sevindim. Ben Hamdi Avcıoğlu...

— Hay Allah, ben de bunca benzerlik içinde, beni anlatıyorsunuz sanmıştım. Dergide çıkan resim sanki siz... Yalnız gözlüğünüz yok...

— Çok benzeriz...

— Hoşçakalın...

Çıktı ordan... Aklından Ant'ın yönetim yerini geçirerek, karşıdaki sokağa girdi... Sonra kendini, Sirkeci aşağıya bırakarak, Ankara Caddesinden Vilâyet'i aştı... Eski Tan Gazetesinin binasının yerine yapılan, yeni işhanının üçüncü katına çıktı... Biri çalışma odası olarak ikiye bölünmüş genişçe bir daireye girdi.

Yan yana konulmuş iki masanın birinde esmer, zayıf, gözlüklü, ama, kocaman gözlüklerini saçlarının üstüne kaldırmış, elinde birinci sigarası ve parmaklarında tütün sarısı, gözlerine zeki ışıltılarla bir kadın oturuyordu. Keskin çenesi, ince boynunun üstünde bir kalkan gibi başını çevirip baktı. O'nun tam karşısında, saçları hafif yandan arkaya taralı, görünüşünde yaşını belirtmeyen bir gençliğin diriliğinde bir erkek oturuyordu. Doğrudan erkeğe yürüdü...

— Doğan Özgüden?

— Benim. Buyrun...

Elini uzattı bu yanıt üzerine.

— Vedat Emek...

— Hoşgeldiniz... - Diye ayağa kalktı Doğan. Elini sıktı... Hemen bir yer bulup oturması için davranırken, İnci'yi gösterdi. - İnci Özgüden

— Tanıştığımıza sevindim, dedi İnci... Hep merak ediyorduk sizi... Yazılarınız çok iyi... Sürdürmelisiniz.

— Sürdüreceğim, - dedi Vedat... - Makinamın klavyesini değiştiriyorum. İki gün sonra alabilirmişim. Alır almaz, yazacağım...

— Makina sorun değil, - dedi Doğan. - İsterseniz, burda yazabilirsiniz.

— Teşekkür ederim... Evde daha rahat çalışıyorum. Kitaplarım, notlarım...

— Nasıl isterseniz. Gerekliyse, bizim makinayı alabilirsiniz, - dedi İnci...

— Gerekirse alırım...

«Bunların dünyadan haberleri yok. Kendilerince kurmuşlar birtakım şatolar... Düşünce şatoları. Onların çıkmazında dolanıp duruyorlar. Doğan'ın davranışından belli, sağlam bir kaleme gereksinimi. Acaba herkese öyle mi davranıyor? Kibar bir insan izlenimi bıraktı bende... Belki herkese davranışı aynıdır. Ama, ilkkez tanıştığı bir yazarına, böyle içten davranabildiğine göre... Yardım etmeliyim. Hızlandırmalıyım kavgalarını. Böyle olmaz... Sert çıkışlar gerekli. Parti gele gele bizim pedere dayanmış... Oysa her zaman ödev aydınların sırtındadır. Bir paravan bence bu. Halka bilinç aşılama yolunda yanlış bir paravan. Ama, hemen karşısına çıkılmaz. Yanlış, yoz bir davranış. İşçileri parti başkanı yapacaksınız. İyi güzel. Yeteneği, bilgisi, bilinci varsa olur elbet.

Ama, bizim peder gibiler, elifi mertek görür. Bir ay doluyor ben burdayım. Parti, gel de bir konuşalım, demedi. Neden? Çünkü korkuyorlar aydından. Kendileri aydın olmadığından, bir işçi ortaklığını yeterli bulduklarından ve donmak istediklerinden. İşçi içinde gelişebilseler, bir daha... Oysa, bakıyorsun Meclisteki üyelerine... Tümü aydın. Bir iki sendikacı var aralarında. Sendikacılar ne biçim işçiyse... Ne diyordu peder bile bu haliyle... Amerikan sendikacıları gangster... Bizimkiler ne? Biraz ağzı laf yapan, hattâ gerektiği gibi okuyamamış, sonra işçinin parası ve gücü üstüne oturmuş yarı cahiller. İşçi, sorunlarını çözsün diye getirmiş onları oraya. Çözmüşler mi? Birer milletvekilliği kapıp, keyif çatmayı yeterli bulmuşlar... Bunları sırasıyla belirlemekte yarar var... Madem gelip sormuyorlar. Bilgiye gereksinmeleri yok demektir. Ben de bilgiyi dikerim karşılarına... O zaman anlarlar gerçek aydının değerini...

Yıllarımı vermişim yabancı ülkelerde... Salt ülkeme yararlı olmak amacıyla didinmişim. Sonra bu bilgi yükünü getirip gelmişim. Şimdi, kimsenin aldırdığı yok... «Sandy, nes-kafesini uzattı. Gülümseyerek karıştırdı fincanını... Göz kırptı karısına.» Bir Doğan iyi davrandı bana. İnci, sürdürmemi istedi. Sürdürürüm... Tanırlar... O zaman gelirler. Demek ki, yabancı ülkelerde değer olduğunu isbatlamak yeterli değil... Burda, kafalarına kaka kaka kabul ettireceksin kendini. Kendi donmuş kalıplarını ancak o zaman kıracaklar. Ve o zaman değer verecekler sana. Oysa Amerika öyle mi? Değer olduğunu karşıdan anlıyor adam. Sanki kokundan. Hemen sokuluyor yanına. Ve senden gerektiği gibi yararlanabilmek için, yapışıyor yakana... Profesör Helmut nasıl üzülüyordu. Sanki oğlu ölmüş gibi... Bizimkiler, forma-

liteler içinde boğulmuşlar... Bir Ortadoğu Teknik Üniversitesine girişim bile zaman alıyor. Olacak şey değil. Adamlar orda önerdiler, gel buyur dediler... Bizimkiler başvurma kâğıtları doldurtuyorlar... Daha bilmem ne... Bir dünya bekletiyorlar. Doğru Paul Baran'ın dedikleri... Biz geri kalmış ülke değiliz. Geri bıraktırılmışız. Ve koşullanmışız geri bıraktırılmışlığa... Aydınlarımızın tutumu bu. En aydın kurumların başında gelir üniversitelerimiz. Gelişmiş ülkelerde nasıl çalışıyor. Tıkır tıkır. Tam bir dükkân gibi. Bizimkiler, daha müşteriyi kapıda kovan iflâs kurumları... Belirtmeli bunları. İlk savaşı, geri bıraktırılmışlıkla açmalı... Emperyalizmin asıl oyunun bu olduğunu belirlemeli... Sonrası kendiliğinden gelir. Birkez kavga başlarsa, uyanır ötekiler. Korkularından sıyrılırlar...

Parti, bunları ürküten... Anladığım, okuduğum ve konuşabildiğim dostlardan edindiğim bilgilere göre, parti disiplinini bozmak kaygısı, pek çoğunun ağzını kilitliyor. Belki bu yüzden öneremiyorlardı benim partiye alınmamı. Ve bu yüzden gelip bişey demiyorlardır. Yoksa, açık açık tartışılır sorunlar. Emperyalizme vurulur gerektiği gibi. Parti donmaktan kurtulur. Salt Meclis içi kavgayı yeterli saymaz.. Bir avuç adamla ne yapılabilir ki Mecliste?!.. Adamlar doluşmuşlar sürü sepet. Bırakırlar mı? Bir avuç insanın kendilerini bastırmasına izin verirler mi? Sözle, bilinçle, bilgiyle olmadı yumruk ne güne duruyor? Sarsıp uyarmak, etkileyip diriltmek gerekli bunları. Belki partiye girsem, daha etkin olurdum. Acaba başvursam mı? Neyse, ilkin işimi sağlıyayım... Birkez kendimi güvence altına alayım da, ondan sonra... Hem Ankara'da daha kolay olur bakarsın. Üstten olmazsa, alttan geliştiririm tezimi. Bir profesö-

rün etkinliği için çok çeşitli yollar var... Öğrenciler, nasıl saygı duyarlar öğretmenlerine... Hele bir de onlardan önde kavga verebiliyorsa... Bu da bir yol değil mi? Üniversitede, ilkin öğrenciler üstünde etkinlik kazanır, yazılarımla bunu pekiştirirsem, o zaman diz çökerler önümde... Hele birkez gireyim. Hele birkez derse başlıyayım. Ve geniş açıdan öğreteyim mesleğimi. Daha ilk günlerde sezinleyecektir öğrenciler. Benim bir başka, bir değişik olduğumu hemen anlayacaklardır. Tek öğretmeni yok ki onların ilkokul bebeleri gibi. Birbirimiz arasındaki ayırımı hemen görürler ve bu ayırımın ne yönde olduğunu zaman yitirmeksizin sezerler.

Üstelik, sınavları güç, girme engelleri sert, ülkenin en yetişkin gençlerini alıyormuş üniversite... Tam seçme öğrenciler... Yabancı dil bilmek zorunlu. Kitapları, makaleleri kendi dilinde çözebilirler. Ben bundan yararlanırım. Ve kısa zamanda, öğrencileri etkilerim. Öteki hocalar bundan etkilenir. Böylelikle bir gelişme sağlarız... Bu yol daha iyi... Yalnız, yazıyı bırakmamak gerek... Hoş bişey, adını bir derginin, bir gazetenin basılı harflerinden görmek... Zaten yazı, değerini, öğrencinin etkilemesiyle artıracak. Öğrenciler, bana dikkat etmeye başlayınca, derginin aralarındaki satışı artacak. Öylelikle etki alanı daha bir gelişecek... Aslında her profesörün benim gibi olması gerekir. Ama, partideki donmuşlukla, onlardaki kireçlenme ayrı değil ki...

Geri bıraktırılmışlığı yazmalıyım...» Nes-kafesini bitirdi. Yemek masasının üstüne yığdığı kâğıtlara eğildi... Paul Baran'ın kitabını elden geçirdi. Birkaç kez evirip çevirdikten sonra, en iyi anladığı bölümü açtı. Görmeyen gözlerle takıldı başlangıcına. Sonra tükenmez kalemini gezdirmeye başladı kâ-

ğıt üzerinde... «İlkin kanavayı çıkarırsam, daktiloyu aldığımda kolaylaşır yazmak... Bu donmuşluğun üstüne üstüne gitmek gerekli. Bunun için de, taş gibi oturacak sözcükler bulmalı. Kibarlıktan anlamaz bizimkiler... Ben de beceremem üstelik. Bilinen bir şeyi söz dolandırarak vermek anlamsız... Apaçık anlatırsın olur biter... Şu adam, söylediklerini apaçık yazsaydı, ben de anlardım, tüm Amerikan halkı da... Anlamadığı için söküp atıyorlar okulunun bağrından o'nu... Açlığa, işsizliğe ve sonunda ölüme tutsak ediyorlar. Herkes anlasa, bu değerdeki adamı harcamak biraz güçleşirdi. Bizim burda çark çok daha acımasız, çok daha güçlü biçimde çalışır. Ve kendinden önde olduğunu sezdikleri birini hemen yoketmeye yönelirler. Öylesine yüksek sesle ve öylesine yokedici olmalıyım ki ben, korksunlar... Ancak korkudur azgelişmiş toplumları yöneten. Ben de korkutucu biri olmalıyım... Kafaları bulanık olduğundan, çok bağırmak gerekli zaten. Apaçık söyleme zorunluğu burdan geliyor. Üstelik bağırmak da kaçınılmaz. Bir Amerikalının deli olmadıkça, radyosunu komşularını rahatsız edecek ölçüde açtığını duymadım ben. Görmedim... Oysa, mahallenin alt başındaki radyo açılsa, biz burda rahat rahat dinliyoruz. Neden? Çünkü, kafalar kalın. Almıyor söyleneni. Ancak bağırılırsa, o zaman yakalıyor yarısını. Yarısını yine de. Tümünü değil... Bağırmam gerekli benim de. Şu bir aydır inceledim. Partililer, yavaştan gidiyorlar. Kendi aralarında kesin bir karara varamamış olmanın durgunluğundalar. Kibar kibar eleştiriyorlar birbirlerini. Göz çıkarıp kaş yarmadan. Mecliste mi kalsın kavga, ülke yüzeyine yayılsın mı? Her iki kanat da ötekine yumuşak okşayışlarla, kendi düşüncesinin doğruluğunu anlatıyor.

Oysa dağ gibi bir gençlik var.. 27 Mayıs olgusunda bizim katkımız yadsınamaz. Dökülmeseydik üniversite bahçesine. Vuruşmasaydık polislerle, zor gelinirdi böyle günlere. Aynı gençlik, şimdi daha özgür, daha bağımsız ve daha güçlü... İlk eyleme geçirilmesi gereken kitle o... İlkin ordan başlamalı... Onlar da, açık sözlerden, sert vuruşlardan hoşlanırlar... Babamın terimleri geliyor aklıma... Ben de onlarla yazarım...» Sandy'nin parmaklarını saçlarında sezinleyerek doğruldu.

— Başın yanıyor Vedat... Çalışmaya başladın yine...

— Bir aydır Boğazı, müzeleri gezmekten bıktım Sandy... Alışmamışım boş durmaya. Bişeyler yapmalıyım... Burdakilerden bir ayırımım olmayacak aynı boşlukta otururşam... Bir yazı hazırlıyayım, dedim. Yanlışları baştan düzeltmek gerekli. Az gelişmiş, ya da geri kalmış ülke sözcüğü, bir kabullenişi anımsatıyor bana. Geri bıraktırılmışlık bilincine ulaşmamız gerek ilkin. Bunu yazayım diyorum...

— Yazmalısın... Anlatmalısın sevgilim... Kalkınma, gökten inmez... İnsanların sürekli devinimiyle elde edilir. Buraya gelişimizin en belli başlı amaçlarından biri bu değil mi? Gelir gelmez ülkenin sorunlarına böylesine sarılan mutlu ediyor beni...

— Senin destekliyeceğini biliyordum... Bu güven oturttu beni kâğıtların başına. Şimdiye değin uzak kaldığım yılların bir özetini yapmakla geçti. Gördüm ki, giderken nasıl bıraktımsa, dönüşte aynı... Belki bir küçük kıvılcım var. Partileşme bilinci gelişmekte. Ama, bir teslimiyetçilik içinde o da... İşimiz çok güç Sandy... Bunları uyarıp, sarsmak ödevi, bir kişinin üstesinden gelebileceği şey değil...

— Başlamak önemlidir her zaman. Sen bir tohum atarsın. Tohum büyür, gelişir... Bakarsın, yeni yeni tohumlar tomurcuklanmakta...

— İşte yaptığım da bu zaten. Tohumu, ilk tohumu atmaya uğraşmak... Şu yazıyı hazırlıyayım ilkin. Ardından Ankara'ya yerleşelim. Üniversite içinde geliştirelim tezimizi. Giderek kamuya aktarırız. Örgütleniriz bakarsın. Bir ağız yerine, birkaç ağız, yüzlerce ağız olarak belirtiriz doğruları... Ve yaygınlaşırız sonunda...

— Elbette. Yeter ki, birkez başlayasın...

— Ben başlıyorum Sandy...

— Bir kahve daha ister misin?

— İsterim...

Sandy, kahvesini tazeledi. Kitabını eline alarak, yanıbaşına oturdu. Vedat, iyice kaptırdı kendini yazdıklarına... Tam düşündüğü gibi, babasının deyim ve terimleriyle, boyadı bir güzelce, emperyalizmi. Yazdıklarını gözden geçirmek için, ardına dayandığında, tek kelimesini değiştirmeye gerek görmedi... Hemen yarın, temize çekip, dergiye verirse, iyi olacağını düşündü biran. Kolunu uzatıp, karısını sardı... Kendinden ve yaptığından kıvanmanın gücüyle sıktı bir iyice. Sandy, hemen katıldı kocasının ruhsal coşkusuna. Uzanıp öptü o'nu... Kutladı gözleri, dudaklarıyla...

Anası, kucağında torunlarıyla kapıdan girdi... Tıkırtı ikisini de ayırdı birbirinden. Sandy, yarım Türkçesiyle karşıladı kaynanasını. «Hoşgeldiniz» sözcüğünü öylesine bir biçimde söyledi ki, hemen gülmeye başladı kadın. Küçük Hüseyin, anasına atıldı, Vedat, yer değiştirdi... Kadın, oyalanmayıp, yemek hazırlığı için mutfağa girdi.

Makinasının daha yapılmadığını öğrenince, Eminönü'nden bir dolmuşa atlayıp, eve döndüler... Sandy, kitabının başına geçerken, kanavayı yüklendi Vedat. Derginin makinasında yazma kararıyla, yeniden çarşıya indi. Eminönü'nden Sirkeci'ye çıktı. Kâğıtları görünce, elini uzattı Doğan...

— Makinamı alamadım... Yazım pek okunaklı değildir, - dedi kanavayı elinde sıkarak.

— Zararı yok... Ben neler okudum gazetecilikte...

— Burda daktilo edebilseydim...

— Tabii edebilirsin.

Hemen küçük portatif makinayı önüne sürdü İnci... Başına oturdu. Kendisi kâğıt getirmişti. Üçüncü hamur baskı kâğıdının çekiciliğine dayanamayıp onlara yazmaya başladı. Her biten sayfayı Doğan'a uzatıyordu. O okudukça, arada bir yüzündeki çizgilere göz atıyordu. Beğeni işaretlerini izleyerek, daha bir coşuyor, tuşlara daha güçlü, daha hızlı vuruyordu...

Kahveci, elinde askısı, içinde çay bardaklarıyla. ikide bir dolanıyor. Önlerindeki boşları alıp, dolusunu bırakıyordu. İnci, dizilmiş yazıları okuyor. Önündeki örneğe uygun yerlere yerleştirilmesini sağlamak üzere, kimini kısaltıyor, kiminin harflerini küçülttürmek için üstlerine işaretler veriyordu. Bir çocuk, bileklerine değin kara içinde, dizilmişleri getiriyor. Düzeltilmişleri götürüyor. Doğan, bir yandan dergiye girecek haberleri yazarken, bir yandan imzalı yazıları okuyordu. Kimini beğeniyor, gelecek sayılarda ya da önemine göre bu sayıda kullanılması gerekçesiyle İnci'ye uzatıyor. Kimini beğenmediğinden yandaki çekmeceye koyuyordu.

İlkkez bir derginin mutfağında bulunmak, coşturuyor Vedat'ı. Yazısı bitse, günün tümünü burada geçirmek ister. Doğan'ın on parmakla yazışı, daha bir ilgisini çekiyor. İnci'nin katrat, punto hesaplarının altından zeki, ışıltılı bakışlarla çıkışı eğlendiriyordu o'nu. Tam sayfanın yarısında yazısını bitireceği sırada, atıldı Inci...

— Eğer o sayfayı da doldurursanız, çerçeveli iki sayfa yapabiliriz yazınızı...

Şaştı... Orda, kendi işiyle, düzeltmelerle ilgileniyor sanıyordu. Bir göz atışta, neyin ne kadar yer kaplıyacağını çözüvermesi, afallattı o'nu... Hiç sesini çıkarmadan başını salladı. Ve sayfayı doldurmak amacıyla, birkaç tümce daha düzenlendi kafasında. Olmuştu... Tam istedikleri gibi bir yazı olmuştu. Doğan okuduklarını İnci'ye uzatmıştı çoktan. O da başıyla onaylayarak okudu. Son sayfayı da hızla elden geçirdikten sonra, kutladı Vedat'ı. İnci, dizimini, başlıklarını çıkarıp, düzeltme getiren çocuğa verdi... Tam gönderirken, yüzlerine baktı sıkıntıyla Vedat...

— Şey, - dedi...

— Birşey mi eklemek istiyordunuz? - Diye sordu Doğan...

— Ortadoğu Teknik Üniversitesine daha atanmam kesinleşmedi. Acaba, diyecektim. Değişik bir ad koysak, takma bir ad...

— A, tabii, dedi İnci... - Ne koyalım...

— Hüseyin Usta, desek olur... Hüseyin oğlumun adı, Usta da babamın tanımıdır... Herkes, soyadı gibi, Hüseyin Usta derler... O'nun adı da Hüseyin'dir de...

— Teşekkür ederim...

«Ayıplamadılar. Yadsımadılar... Güç dönemde bulunduğumu anladılar... Şimdi adımla çıksam orta-

ya, rektör pirelenebilir. Amerikalıların yardımıyla kurulmuş, Amerikan biçiminde eğitim uygulayan bir üniversitenin hocasının böylesine bayrak çekmesini istemezler. Doğaldır bu... Doğan Özgüden'in buna razı olmayacağını sanıyordum. Çok anlayışlıymış doğrusu... Bundan sonra sık sık kullanırım bu adı. Gören de, gerçekten öyle biri var sanır. Bazen çeviri de yaparım, yazım da çıkacak olursa, birine öteki adı kullanırım. Madem doğal karşıladılar. Demek böylesi çok... Öğrendiğim iyi oldu...» Düşüncesiyle, biraz daha oturduktan sonra, dolmuş durağına değin yaya yürüdü. Bu arada, caddenin iki yanındaki vitrinlere daldı. Amerika'daki küçük kentlerde bile her şeyi içinde bulunduran büyük dükkânları düşündü. Bir karşılaştırmanın, yoksulluğumuzu nasıl ortaya çıkardığını görerek, hızlandı... «Pansiyoncu kadına bir mektup yazmalıyım. İşe başlar başlamaz da Profesör Strangrey'le, Helmut'a yazarım. Bu akşam, gelen giden olmazsa, yaşlı kadının gönlünü alırım... Bir küçük armağan gönderebilseydim. Sahi, niye göndermiyeyim. Lüle taşından bir biblo ya da bir bakır sahan... Has köşeye asar inan olsun... Ana oğul gibi olduğumuz bir pansiyonerim vardı, diye girişir söze... O gönderdi... Sinema, çay arkadaşlarını çağırır. Her birinin düşüncesini, kıskançlığını iştahlandırır. Övünür. Ve kimbilir nice sevinir unutulmamışlığından...» Yüzgeri etti Yenicami'nin oraya varmışken... Sezinlemeden baktığı vitrinleri gözden geçirdi yeniden. Lüle taşından bir Noel Baba gördü. Hemen aldı... Paket yaptırdı... Üstüne orda, yaşlı kadının adını adresini yazarak, Büyük Postaneden attı... Akşam mektubunu yazar, yarın gönderirdi... Paketle mektup aynı zamanda varır nasılsa... Rahatlayarak dolmuş durağına yollandı.

«İş durumu kesinleşinceye, takma adla sürdürürüm yazıları. Hatta kesinleştikten bir süre sonraya değin, yine öyle takma adla götürürüm. Yazıyı kimin yazdığını öğrenmek isteyenler, eğer dostsalar söyler nasılsa Doğan... Değilseler hiç bir zaman öğrenemezler. Böylesi iyi...»

Eve geldiğinde, kapıda karşıladı Sandy. Elinde bir telgraf sallıyordu. Uzattı...

— Ne dediğini bilmiyorum. Ama, Oktay'dan...

Hızla aldı. Sandy açmış, imzasına bakmıştı. Türkçe olduğundan okuyamaz. Anası zaten okuma yazma bilmez. Hüseyin Usta alsa bile, anlatamaz. İki kelimeydi telgraf. Hiç uzatmamış Oktay... «Hemen gelin,» yazıyordu... Başını kaldırdı.

— Hemen gitmemiz gerek...

— Hemen mi?

— Ben gidip, sabahleyin ilk uçağa bilet alayım.

— Ben de hazırlanırım bu arada...

Döndü... «Amma koşuşturmaya başladık. Makinam tamircide kalacak. Ona da bir uğramalıyım. Akşam bitirsin adam. Akşam almak zorundayım. Bitirmemişse bile alır, Ankara'da yaptırırım. Değerli makina. İki üç gün görünmezsem, ya bir parçasını çalar. Ya da satar bakarsın. En iyisi yaptıysa yaptı, yapmadıysa alıp götürmek. Belli olmaz ki... Gideriz, kalıveririz. Valizlerin tümünü almaya gerek yok. Kalırsak peder gönderir. Ya da bir pazar gelir alırım. Ama, makinam öyle değil...» Unkapanı'nda dolmuştan indi. Şişhane, dediği ilk dolmuş durakladı önünde. Atladı... İlk uçak için biletini aldıktan sonra, köşeden Karaköy dolmuşuna bindi. Ordan Sirkeci... Ve makina tamircisi... Daha kapıdan girdiğinde;

— Şimdi sizinkine başladım, dedi usta... Eğer zamanınız var, bekleyebilirseniz, bitirmeye çalışırım.

— Ben de onu rica edecektim. Acele bir işim çıktı. Yarın gitmem gerek. Ne zaman geleceğim de belli değil. Makina benim elim ayağım...

— Tamam beyim... Siz bir şeyler içinceye, ben bitiririm...

— Teşekkür ederim...

— Oğlum koş bak, ne ister beyefendi, - dedi tamirci...

— İstemem. Sağolun...

— Olur mu efendim? İçin bişey...

Çocuk, çay söylemeye koştu direnme sonucu. Sandalye yerine kullanılan taburelerden birine oturdu Vedat... Makinası dağıtılmış, harflerin yeri ve bazı tuşların da külahları değişecekti... «Keşke bir gazete alsaydım. Burda beklerken okurdum,» diye düşündü. Sonra eğlenceli bir program seyredercesine, makinasının yeniden takılmasına daldı. Adamın usta parmakları, bir karga burunla yarışıyor, tuşlar birbiri ardından Türk klavyesindeki yerlerini alıyorlardı. Artık kanıksamış olmanın verdiği bezginliği hiç belli etmeden işlevini sürdürüyor usta... Ne kadar zaman geçtiğini anlamaya kalmadan, İngilizce'de bulunmayan ya da Türkçe'ye göre fazla harfleri değiştirip, takıyor tuşların ucuna. Karanlık bir iyice çökerken;

— Tamam beyim, güle güle kullanın... İyi bir makine bu, - diyor...

— Teşekkürler ustacığım...

Parasını veriyor. Çırak, elektriğin düğmesini çeviriyor, içerisini daha bir aydınlatmak için. Makina elinde, hemen Eminönü'ne iniyor Vedat... Dolmuşa

oturup, daktilosunu kucağına aldıktan sonra, «İhtiyar pansiyoncunun mektubunu unutmamak gerek. Unutulursa, kalır. Hemen bir punt bulup yazmalıyım bu akşam. Yoksa, yol, iş uğraşısı, aklımdan çıkar. Armağanı hemen yolladığım ne iyi oldu...»

Sandy, hazırlığını bitirmişti. Zaten valizlerin çoğunu açmadıklarından, hazırlanmaları kolay oluyordu... Çok gereksinim duydukları şeyleri daha ordayken iki valize koymuşlardı. Vedat, eşya getireceklerine para getirmeyi yeğlediğini belirttiğinden, çok bir şeyleri de yoktu. Yalnız, her şeye karşın, permisini almıştı. Ne olur ne olmaz, getirmesi gereken şeyler bulunabilir...

«Şimdi Sandy, çoktan hazırlanmıştır. Öylesine kolay bir insan ki, şaşıyorum. Rahatına düşkün, zengin bir ailenin şımarık çocuğu sanırdım ilk zamanlar. Zengin bir ailenin tek çocuğu olduğu doğrulandı. Ama, öylesine kolay, öylesine her şeye hazır bir kıvraklık içinde ki... Beni mutlu kılabilecek tek kadındı gerçekten... Bir aydır, ülke ayırımını da bırak, sınıf ayırımıyla kendisinden çok uzak insanların içinde duruyor. Sıkıldığını birkez olsun belli etmedi. Dillerini bilmiyor. Salt gülümsemeyle, istediklerini kendi yaparak uyuşmayı başardı. Başka bir kadın olsa, ya boğulmuştu sıkıntıdan, ya da beni boğmuştu... Hiç olmadı, dillerini konuşabildiği bir ortam isterdi. Yapmadı. Bir aydır, katlandı her tür yoksulluk ve yoksunluğa... Pek yanından ayrılmadım. Yoksunluk çekmemesi için elimden geleni yaptım, doğru. Ama yine de sıkılabilir. Üzülebilirdi. Ödenmez borç altında bırakıyor beni... Hep bekârmışım gibi bir rahatlık içinde bırakıyor. Ama, içten, ta yüreğimin kökünden bağlı olduğumu seziyorum. Belki o güvenli bundan. Güvenli olduğu için böylesine rahat... Bile-

mem... Kadınların hep kuşkucu olduğunu sanırdım ben. Ülke, ırk ayırmaksızın, tümü birbirine benzer bilirdim. Sandy'm başka... Bir eşi daha bulunmaz gerçekten...» Dolmuştan indi...

Düşündüğü gibi, Sandy, hemen yola çıkabilecek durumda hazırdı...

— Mühendislik, toplumun yapısından ve ekonomik belirlenmesinden ayrılmaz, - diye başladı ilk dersine... - Eğer size salt kendi işinize bırakmanız önerilirse, bunun altında bir emperyalist oyunu aramalısınız. Bireyi bulunduğunuz toplum, geri bıraktırılmışsa, sizin mühendisliğiniz de bu geriliğin bir parçası olmak durumundadır. Öncelikle göz önünde bulundurulacak şey, ülkenin sosyal, ekonomik ve politik yapısının bağımsızlığa kavuşmasıdır. Teknik insanlar olarak sizin ödevinizin başında da bu bağımsızlık çabasına katkıda bulunmak gelir... Biz en güzel yapıyı, en sağlam ve ekonomik biçimde yaparsak, ödevimizi yerine getirmiş oluruz düşüncesi diyalektiğe aykırıdır. Düşünen ve yaptığının bilincinde olan insanlar olarak topluma karşı ilk borcumuz, koyduğumuz her taşın, ekonomik sisteme bir katkı olduğunu düşünmektir. Eğer ekonomik yapı, kapitalist bir yapı ise, meydana getirdiğiniz ürün, kapitalizmin hizmetine girecektir. Kapitalizmin hizmetine giren şey de, halkın değil, kapitalistin çıkarına çalışacak demektir. Kapitalizm, uluslararası bir bağlantı ile, sömürge sistemidir. Yani siz, mühendis olarak bir hizmet binasından, bir işletmeye ya da eve değin ne ki yaparsınız, hep ekonomik sistemin egemenleri yararına yaparsınız. Bu nedenle, belki alışılmışın

dışında olacak derslerimiz. Ben size, salt zemin mekaniğinin rakamsal niteliğini anlatmakla yetinmeyeceğim. Toplumsal yapının belirlenmesine etken olan tüm verileri, diyalektik olarak yorumlayacak, bunun içindeki yerinizi belirlemeye çalışacağım. Benim dersime girerken bileceksiniz ki, öğreneceğiniz yerleşmenin en kesin, sağlam ve ekonomik temelleri değil. Doğanın çelişkileri gibi insanın ve toplumun çelişkilerinin birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğudur. Bunu kabullenmez, mesleğinize bu açıdan bakmaya yanaşmazsanız, benden not alamazsınız. İsterseniz, rakamlar, sonuçları ve oranlamaları konusunda yepyeni bulgular getirin. İsterseniz, her biriniz eşi bulunmaz birer bilgin olarak dalımıza aşamalar sağlayın. Hiç bir değeriniz olmaz. Kendinizi toplumdan kopuk, salt ölçüp biçen insanlar olarak göremezsiniz. Buna hakkınız yok ilkin. Çünkü, salt ölçüp biçme, yaşamanız için yeterli değildir. Hiç bir yerde değildir. Gelişmiş ülkede olsanız bile. Oysa biz, geri bıraktırılmış bir ülkenin insanlarıyız. Emperyalizmle savaşımızı vermedikçe, kendi dalımızın gelişmesine olanak bulunmadığını bilmeliyiz. İnsan olarak, toplumun bir parçası olarak, devrimci savaşa katkıda bulunduğumuz ölçüde mesleğimizin adamı olmaya lâyık kişileriz. Değilsek, hesap kurdu olsak ne kazandırırız bu ülkeye. Olmasak ne kaybettiririz... Asıl üstünde durup, değerlendirmemiz gereken budur. Büyük bir cesaret işidir sözünü ettiğim. Salt kitabını okuyup, hocasının dediklerini dinledikten sonra, ezbercilikle diploma almayı kuranlar için güç işidir de... Ama, ben sizin cesaretinize de gücünüze de inanıyorum. Çünkü bu cesareti kendimde buluyorum. İçinizde gericiler olabilir. Bağnazlar bulunabilir. Ayrı görüşlerin sahipleri çıkabilir. Buna karşın, Türk halkının kur-

tuluşunun ne yönde olduğunu apaçık söylüyorum. Emperyalizmle savaşmak gerektiğinde direniyorum. Ancak böylelikle bir kalkınmanın söz konusu olabileceğini ve ancak böylelikle bizim gerçek birer mühendis durumuna geçebileceğimizi haykırıyorum... Amacım, dersler boyunca bunu ekonomik ve sosyal bakımdan da açıklamak. Yanlış sınıfa geldiğinizi sanmayın. Konumuz, bu dediklerimden hiç ayrılmaz. Ayırmaya çalışmak sizi aldatmaktır. Aldatmak ise ihanet... Bu ihanet çok işlendi... Gözümüzde en çok büyüttüklerimiz, bize karşı, ülkemize karşı ihanet etmekten çekinmediler. Şimdi bizim ödevimiz, size diyalektiğin gereklerini öğretmektir. Bunun için, emperyalizm, ister müfettişiyle dikilsin karşımıza, ister işsizliğiyle. Hiç bir şeyden yılmadan sonuna değin savaşmayı bir insanlık, bir mühendislik onuru sayıyorum ben... Korkusuzca, tüm kurallara karşın, direniyorum. Benim öğrencilerim, kendi dallarının en iyisi olabilmek için önce diyalektiği bilmelidirler. Ancak böylelikle, uyguladıkları bulgularda gerekli rakamları bulur, ancak böylelikle ülkenin asıl gereksinimi olan yerleşmeyi seçebilirler. Sömürülen yoksul bir ülkenin bağrında yeşeren yepyeni bir üniversiteyiz. Bize en yeni fikirler, en yeni düşünceler gereklidir. Bundan kaçınırsak, önce kuruluşumuza aykırı geliriz. Belki bir uyum içinde olanlar bulunabilir. Benim prensibim, her zaman ve her yerde, apaçık konuşmaktır. - Öğrencilerin solukları kesilmişti sanki. Yepyeni bir ses çınlıyordu anfide... Şimdiye değin, rakamlar, ayırımlar, seçimler konusunda ders dinledikleri derslik, birden değişmiş, toplumsal yapının ayrıştığı bir labaratuara dönüşmüştü. Mühendislik bölümünde değil, bir gözlem evinin dev mercek lerinden, bilinmeyen bir gezegeni inceler gi-

biydiler. Vedat hoca, ilk dersini verecek diye toplanmışlardı. Daha ilk derste, Amerika'dan yeni gelmiş bu çaylağı sırtüstü düşürmenin yollarını arayacaklardı. Tümü bunun için doldurmuşlardı anfiyi. Sosyalizmin mühendislikle sarmaş dolaş oluvermesi, tümünü ürkütmüştü ilkin. Hemen ardından, her söylediği gerçekleşecek bir bilgini dinlemenin saygısına bürünmüşlerdi. Öğrencilerinin yüzlerindeki değişmelerden, ortak düşüncelerinin alaydan coşkuya, coşkudan tutkuya dönüşmekte olduğunu hemen sezinledi Vedat... «Biraz daha yükseltmeliyim sesimi. Biraz daha vurmalıyım ki, kısa zamanda duyulan ilgiyi geliştirebileyim. İlk adımım başarılı olmalı. Olursa, sonrakiler kendiliğinden gelir. Anladığımca bunlar bağlandı... Bunların etkileyeceklerini de hesaplamam gerekli.» - Bunun için de arkadaşlarım, burda mesleğimizin tüm inceliklerini öğrenirken, ülkemizin içinde bulunduğu koşulları da öğreneceğiz. Çünkü mesleğimiz, o koşullardan ayrı değildir. Ve bu bileşikliğin temel nedenlerini diyalektik olarak çözmeden, gerçeği yakalamamıza olanak yoktur. Ama, emperyalizmin bizi boş bırakacağını sanmamalıyız. Çeşitli oyunlarını sahneye koyacaktır. Ülkemiz ve insanlarımız birkez uyanmaya, direnmeye başladılar mı, bu kıvılcım sizden çıkıp, tüm toplumu tutuşturacaktır, emperyalizm de her türlü baskısı ve zulmüyle üstümüze çöreklenecektir. İşte burdan haykırıyorum... Biz bilinçli insanlar, sosyalizmin ateşiyle tutuşmuş bilgili, güçlü insanlar, hiç bir şeyden korkmuyoruz. Bağrımıza neyiyle sokulursa sokulsun, hangi zulüm ve baskı aracını çalıştırmak isterse istesin, hakkından gelmeye her zaman hazırız. Bunun için kendi kendimize edilmiş yeminimiz vardır. Ve bunun için kanımızın son damlasına değin savaşmaktan kaçın-

mayız... Yeniden soluklandı... Öğrenciler kıpırtısızlıklarında birikmiş ve patlamaya hazır bir öfke tufanı gibi, dikilmişlerdi. Şimdi, şu anda, tümünü ayağa kaldırıp, yürüyüşe geçirebilir. Ya da bir kavganın ortalık yerine tümünü birden sokabilirdi. Bu gücü duyunca nefeslenmelerden, duruşların dikliği ve bakışların kararlılığından, kendi coşkusuna kaptırdı kendini. - Halkımız ekonomik özgürlüğüne, ülkemiz tam bağımsızlığına kavuşuncaya değin savaşacak kişiler olarak burda, tümümüz birlikte, ilk dersimizin coşkusuyla yemin etmeliyiz. Yaşasın Türk halkının bağımsızlığı... Yaşasın sosyalizm...

Sözler bir ağızdan ve birer yumruk gibi deldi anfinin tavanını... Vedat, sınıfı öyle bırakıp, kendisine verilmiş profesör odasına yöneldi dönüp ardına bakmaksızın. Bakmasına gerek olmadığını biliyordu. Tüm sınıf, söylediklerinin etkisi, yeminin bağlılığıyla tutkulu bir öfkenin kıpırtısızlığında kalırdı bir süre. Sonra birden dağılır, çözülür gibi olur. Ardından tüm okula yayarlardı bu ilk dersi. Ve akşam ya da en geç sabah olmadan herkes Vedat Emek adını duymuş, tümü bundan sonra söyleyeceklerini ilgiyle beklemeye başlamış olurdu...

Ellerini oğuşturarak oturdu sandalyesine... Birkaç kez döndürdü... Sonra bacaklarını masanın boşluğuna uzatarak, arkasına kaykıldı... Sandy, nerdeyse dersini bitirir ve gelirdi... Yarın, bir sınıfın tümünü yürekliliği, yiğitliğiyle kapsayıvermiş bir adamın karısı olmak onurunu yudumlar, övünçle «O her zaman öyledir,» derdi yeni yeni arkadaş edindiklerine...

«Bu başlangıç iyiydi,» dedi kendi kendine... «Başardın Vedat... Şimdi sıra bundan sonrakilerde...

Anlarlar, kimin ne olduğunu kısa zamanda. Ve o partili beyler üşüşürler başıma. O zaman bilirim ben yapacağımı...» Avuçlarını hafif yumup, parmaklarını Strangrey gibi birbirine vurarak, gözlerini kapadı. Derin düşüncelere dalmış gibi bir iyice yaslandı sandalyenin arkalığına...

HAKLI OLABİLMEK İÇİN GÜÇLÜ OLMAK GEREKİR

8

Daha kapıdan girerken, tartışmanın hızlı yerinde geldiğini sezinledi Vedat... Tümü ayakta karşıladılar Sandy'yle o'nu... Oktay, hemen birer bardak uzattı ellerine. Buzlu konyak doldurdu bardakların yarısına değin... Aralarındaki boşluğa oturdular. Hoşgeldin, anlamına bardaklarını kaldırıp, yudumladıktan sonra, Sevinç'e döndü Oktay...

— Sınıfsal tavrın alınması güzel, diyordun... Ancak bunu sınıfla birlikte almak gerekir. Geniş ve yaygın bir taban olmaksızın, güçlü bir davranışın olanaksızlığına ben de inanırım. İnanmayı bir yana bırakalım, gerçek budur. Önemli olan gerçeği görmek değil ama. Tarihin deneyleri ve sınıfsal tutumun gerekleri, gerçeği ortaya kolay çıkartır. Bence önemli olan, adına davrandığımız ya da öyle savladığımız sınıfla ilişkiyi kurmanın yollarıdır... Asıl güçlük burda başlıyor... Bilimin gerektirdiği ölçüde proletaryaya sahip değiliz henüz... Üstelik ilişkilerimiz de alabildiğine kopuk... 1963'ten bu yana gelişen sendikacılık, bir yerde ekonomik hakların önceliğine kapılan işçileri siyasal bilinçten uzak tutuyor. Evet, partinin ku-

rucusu sendikacılar. Ama, bir yerde onlar bile, şimdilik tabanı salt ekonomik haklarla avutmayı yeğliyorlar... Bir yerde, olgunun içinden gelen bu adamlara hak vermek gerek... Karnı aç olan, siyasal sorunları gerektiği gibi düşünemez. İlkin ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeliler ki, ardından siyasal ağırlıklarının bilincine ulaşsınlar. Ne var ki, yeterli değil bence... Tüm işçileri parti çatısı altında toplasak, yine de iktidar için yeterli oyu alamayız. Kaldı ki, işçi örgütlerinin çoğunluğu karşımızda bizim. Ödleri patlıyor ilişki kurarız, diye... Köylüler ise, oy dirençlerini salt gerici partiler yörüngesinde tutuyorlar. Bence ağır ağır bir örgütlenme ve eğitim çabasıyla, bağlarımızı sıklaştırmak gerekli. Burda senin eğitim planın öncelik kazanıyor Sevinç...

— Ayrı şeyleri konuşmuyoruz... Demokratik yolu savlayacaksak, demokrasinin ağır işlerliğini kabullenmek zorundayız. Emekçi yığınlarının bilinçlenmesi, bugünden yarına olmaz... Elbette ansız olayların getirdiği öfkelerin patlamasını, saymazsak... O patlamalar da, yatıştığında, geriye ne kalır pek bilinemez... Oysa, bizim istediğimiz bilinçli bir direnişin, seçimlerde kendini belirtmesidir. Bu zaman ister. Ya da olağanüstü olayların baskısıyla sıkıştırmayı gerektirir... O baskının niteliği ya da niceliği ne olur bilemem. Benim bildiğim, karşımızdaki güçlerin kesinlikle küçümsenemiyeceğidir... İşbirlikçi bir burjuvazinin egemenliği altındayız... Bu burjuvazi, belki bizim ölçülerimiz içinde kaba, cahil, bilgisiz ve bilinçsizdir. Ama, işbirliği yaptığı dış güçlerin de öyle olduğunu savlamak, bizi yanlışa götürür. Adamlar, dünyanın dört bir yanında, ulusal kurtuluş savaşlarından, sosyalist kavgalara değin, yüzlerce olayla karşı karşıyalar... Bunların deneyiminden elbette ya-

rarlanıyorlar. Ve bunu, egemen oldukları ülkelerdeki gelişmeleri yitirmek yolunda kullanacaklarından kuşkulanmamak gerek... Geçtiğimiz yıl gerçekleşen Yunan darbesi bir örnek olabileceği gibi, başka örnekler de bulunabilir. Ben inanırım ki, bunun kararı burda verilmeyecek. Buna karşı yaygınlaşmak, gelişmeyi yavaşlatsa bile, kitlelerin demokratik bilincini getireceği için, engelleme, iştahlarını belki kursaklarında bırakabilir.

— Yunan sosyalistleri, olayları göğüsleyemedi, diyorsun, sen, - dedi Oktay. - Ya da göğüsleyemezdi... Haklısın... Bir yer geliyor ki, olayın karmaşası, her türlü engeli kurduğu güvencesine kaptırıyor kişiyi... Her zaman, emperyalizmin ve onun işbirlikçilerinin bu boşluğu kolladığını hiç unutmamak gerekli. Partinin, ne kadar sosyalist olduğunu tartışırız. Tam bir sosyalizmi ülkemizde uygulamanın geçerliğini de... İngiliz İşçi Partisiyle koşut görüyorlar bizi... Bazı dışarıda kalmış ya da bırakılmış arkadaşlarımızın, asıl suçlaması bu oluyor. Bizden ilerde olduklarını sanıyorlar... Belki de öyledir... Çünkü bilim, aşamayı kabul eder. Belki onların görüşleri daha doğrudur. Ama, ben bişeyi biliyorum. Yunan darbesi kaçınılmazdı. Amerika, Nato kanadını boş bırakmaz. Her türlü güvenceyle bağlamak ister ulusları kendine. Bunun başında da, işbirlikçilerini kullanacaktır. İhtiyar Papaendru, bir darbe olasılığını hükümette bulunmanın gücüyle engellediğine güveniyordu. İktidarı bırakırken, ilk seçimde tam yetkiyle gelmeyi kuruyordu. Bizimki de... Oysa, Yunanistan seçimlere son verdi... Bizde ise, sandık yolundan darbeyi gerçekleştirdi. Ben, 27 Mayıs olaylarının içinde yetiştim... Hep bir soru takılmıştır aklıma. Bunu sorduğum için azarlandım, horlandım... Ama, şimdi yeniden aynı so-

ruyla karşılaşıyorum. Menderes, yaygın kitleyle bağını en iyi kuran politikacı oldu bizde... Halk parmağının ucuna bakıyordu. Adam, «Odunu aday göstersem, milletvekili yaparım,» demekte haklı. Uygulamasını tartışmıyoruz burda. Uygulamasının emperyalist ilişkilerdeki yeridir bence önemli olan. Böylesine halkla bütünleşmiş bir adam, üç öğrenci gösterisi, birkaç kargaşa neden sayılarak gümbür gümbür nasıl gitti? Ve o geniş taban, neden parmağını kıpırdatamadı... Emperyalizm, araç olarak sandığı kullandığı zaman bile, kuşkuya düşmekte haklıyız. Ordu içindeki devrimci güç ne ölçüde etkin olabilir? Yunan darbesi, ast üst ilişkilerinin, devrimci güçten üstün olduğunu gösteriyor. Baskın basanındır, hesabı, birkez olay başladığında, düğmeyi basan götürüyor. Ordunun yapısı bu. Ağır ve ağırlığı ölçüsünde basıncı var... Bu basınç, kanlı ya da kansız olabilir. Ama, düğmeyi kim basarsa, o yönde ilerlediği açık. İşte dikkatli davranılması gereken bir başka nokta. Halkın ve emekçinin gücünü küçümsemek aklımdan geçmez. Ne var ki, oyun o gücün kuralları içinde oynandığında geçerlidir bu... Yoksa, silâhın karşısında, güç geçerli olmuyor...

— Ben bunun için, eğitimi yaygınlaştırırken, genel dünya durumu çerçevesindeki gelişmeleri gözden uzak tutmayalım, diyorum, - dedi Sevinç. - Bizim burjuvazi, ilk sıkıştığı anda efendilerini imdada çağırır. Bir belli eğim noktasında buluşma gücü olmadığından. Belki bir ekonomik büyüme var ülkemizde. Görünüş bunu kanıtlıyor. Ne var ki, o görünüşün altında yatan, yine halkın emeği, birikimi... Adamlar, yaptıkları yatırımların hemen tümünü, çok zaman da işletme dönerini bile bankalardan borç alıyorlar. Kârı yatırıma dönüştüreni hemen hemen yok... Bu

koşullar, onları salt temsilci durumunda bıraktığı gibi, en küçük sosyal gelişme karşısında paniğe sürüklüyor. Yunanistan darbesi, bu nedenden hesaplı bir faşizmin baskısını getiriyor. Bizde aynı durum olursa, ne yapacağımızı ne biz biliriz, ne burjuvazi kestirebilir. Bu nedenden ötürü, ben öğretinin kitleye yaygınlaşmasını istiyorum. Sağlam bir bağlantı kurulursa emekçi kitlesiyle, o zaman, ilk ağızda bozguna uğrasak bile, sonradan öğretinin başarısını sağlarız...

Vedat, konyağını yudumluyor, bir birine, bir ötekine çeviriyordu bakışlarını. Söylediklerini kendi aklında evirip çeviriyor, hep eğitim sözcüğüne dolanıp kalmalarından, kuşkuya kapılıyordu. Kitlelerin eğitimi, hem de tam ters koşullanmalar içinde bulunan kitlelerin eğitimi, yıllar ister... Oysa, ulusal gelişmenin dayanma gücü yitmiş... Birkaç kez ağzını açtı. Sevinç'le, Oktay'ın daha erken davranmasıyla, yutkunup, susmak zorunda kaldı. En son, bir noktada anlaşmış olmanın kısa suskusunu görünce, söze girdi...

— Kitlelerin eğitilmesi, bir darbe gelirse bile sonra dikilebilecek bilince erişmesi, bence çok uzun yıllar ister, - dedi...

— Elbette uzun yıllar ister... Biz, öğretinin gizli sürekliliğini miras olarak aldık. Doğru. Gizlilik kitlelerle ilişkisini kesti, aynı öğretinin. Bu da doğru... - Dedi Sevinç. - Üstelik, bu kesinti, egemen sınıfın istediğinde istediği darbeyi indirmesine ve pırıl pırıl insanlarımızın yitirilmesine neden oldu. Şimdi bırakılan yerden açık ve yavaş bir biçimde götürmekle yükümlüyüz biz öğretiyi... En küçük acele, pusuda bekleyenin eline koz vermek olur... Kitleyi demokratik ortam içinde eğitmek, ve kendi bilincine sahip kılmaktır bizim en büyük ödevimiz.

— Zamanı unutuyorsunuz Sevinç hanım, - dedi Vedat... - Ülkenin ve koşulların bunca uzun zamana izin vereceğini sanmıyorum ben. Bir darbe gelecekse, biz eline gerekçe versek de vermesek de gelecek... Korku, kişiyi uyuşuklaştırır. Bir darbe gelirse, karşısında bizi bulacağını bilmeli...

— Biz kimiz? - Diye sordu Oktay...

— Biz... - Durakladı... Alay mı ediyor, yoksa içtenlikle mi soruyor diye dikkatle süzdü Oktay'ı... Sorusundan güvenli, dimdik bakıyordu yüzüne. Gözlerini kırpıştırdı. - Biz, bilinçli sosyalistleriz... Ve öyle olduğumuz için de, gerektiğinde her türlü araçla direnmeyi ödev bilmeliyiz. Ancak böylelikle, bilincin gerektirdiği davranışlarda bulunuruz. Ve ancak o zaman, sosyalizmin başarısını sağlayabiliriz. Yoksa, çene dövmekten öteye gitmez her davranışımız. Diyelim ki, Sevinç hanım'ın eğitim planı kabul edildi partide. Komiteler kurulup, işçinin köylünün arasına girildi. Yaygınlaştırıldı öğreti. Buna izin verir mi burjuvazi ya da efendileri? Ben sanmıyorum. Bundan iyi gerekçe olmaz darbelemesi için... Yunanistan olayı uyarmalı bizi. Ama, çene dövmek için değil. Karşısında tüm sosyalistleri bulacağını bilircesine uyarmalı...

— Ben kendimi salt sosyalizmi öğrenmiş biri sayıyorum. Sosyalist olmak, belki öncülük bakımından bizim üstümüze düşen bir ödevdir. İlk olmak ödevi... Ama, sosyalizm, emekçinin öğretisidir. Onu öğrenmem başkadır benim, emekçi gibi davranmam başka... Bir küçük - burjuva aydınıyım. Yerimi, davranışımı buna göre ayarlarım... İşçi ise, öğretisine sahip çıktığında, benden çok başka davranır. Kuşkusuz nice arınmış olursam olayım, benim davranışım, kendimi aşamaz. Pek pek, demokratik ortam içinde,

özgürlük kavramının zorlanmasına yandaş olabilirim ben. İzin verip vermemelerine bakmadan. Her koşul altında. Bu da büyük bir hüner değil. Gerektiğinde, işçi sınıfı adına devrime kalkabilir miyim? Sınıfsal yapım buna elverişli mi?

— Bu, inancın derecesine bağlıdır, - dedi Vedat. - Bir küçük burjuva aydını ölçüsündeyse inancın, davranışlarını onun çerçevesi belirler. Ama, kendini bir proleter gibi görebiliyorsan, elbette onun tavrını almakta sakınca görmezsin gerektiğinde. Bence önemli olan budur. Tepeden bakmak ya da inanmak... Sizinki, bir geliştirme aracı olarak görmektir kendini... Yanlış derim... Biz bir parçasıyız emekçi yığınının. Hattâ tüm emekçi yığınının da değil, proleteryanın. Ben böyle düşünüyorum. Böyle inanıyorum ve davranışlarımı buna göre ayarladığım zaman, inancıma layık olduğumu biliyorum. Sizin genel yanlışınız ve partinizi uyuşukluğa götüren ayırım budur. Kendinizi proleteryadan üstün görüyorsunuz. Onun öğretmeni sanıyorsunuz. Küçük burjuva aydınlığının ardına sığınıp, asıl görevinizden kaçıyorsunuz. Bir proleter gibi davranmasını bilseniz, onların olay içinde pişmesini, öğrenmesini, gelişmesini ve bilinçlenmesini sağlardınız. Sağlardık o zaman. Benim gördüğümce, iyi edilmez bir uyuşukluk hastalığının içindesiniz. Gençlerin eylem isteklerini, boş gevezeliklerle durdurmak istiyorsunuz. İşçinin bilinçlenme sürecini, emperyalizm korkusundan geciktiriyorsunuz. Neymiş efendim, Yunanistan'da bir darbe olmuş... Solu tümüyle susturmuş... Türkiye bir Yunanistan değildir. Hiç bir zaman da olmayacaktır... Biz ne güne duruyoruz. Bizim basıncımız, korkunç kavga gücümüz böyle faşist bir darbenin hakkından gelmeye her zaman yeterlidir. Yeter ki, biz bir şey olabilir korku-

suyla, pısmayalım. Gücümüzü artıracak, olanaklarımızı alabildiğine çoğaltacak gelişmelere engel olmayalım... - Sözlerinin ateşiyle yanıyorcasına, gözleri parlıyor. Her birini tek tek süzüyordu. Tümünün ilgiyle dinlediğini, Oktay'ın zaman zaman yüzünü buruşturduğunu, söze atılmak isteğiyle yandığını sezinliyor. Bırakmıyor. Ya da parti üyeliğinden gelen disiplin sorumluluğuyla, karşısındakini sonuna değin dinleme içgüdüsü engelliyor konuşmasını. Sevinç, öğrencisinin yanlışını çıkarmaya hazır bir öğretmen havasıyla bakıyor. Tümünü etkilediğinden güvenli, sürdürüyor Vedat. - Partinin en önemli kişilerisiniz. Danışma kurulunda, yönetim kurulunda konuşma hakkına sahipsiniz. Meclis grubu gerçekten önemli işler yapıyor. Her biri, öteki partileri tek başına yere serecek sanıyorsunuz. Adamlar boş duracaklar mı? Meclisten sürüp atarlarsa birgün sizi, haliniz nice olacak? Buna hazırlıklı olmak gerekli...

— Biz buna hazırlanmaya çalışıyoruz Vedat, diye sözünü kesti Oktay. - Bizi Meclisten yasal yolla atamazlar. Yasa dışına çıktıklarında da kimin kimi atacağı belli olmaz. Ne var ki, daha emekçi yığınlarıyla tam ilişki kuramadığımızı biliyorlar. Bunun kolay bir iş olmadığını da... Biz gençlik arasında yaygın bir güce sahibiz. Hiç yadsımayız bunu... Ne var ki, gençliğin oy gücü olmadığını da aynı oranda yadsımamak gerekli. Adamlar baştan kurmuşlar tezgâhı... Oy kullanma hakkı yirmibir yaşındakilerde. Gençlik o yaşa geldiğinde geçerli, demokratik ölçülere göre... İşçi ve köylü ise, uyutularak, uyuşturularak asıl olması gereken yerden çok uzakta. Ve bizim ilişki kurmamız öylesine kolay değil... Senin dediğin yol kolay... Kendimizi proleter sayalım. Çok iyi, çok güzel... Kaç proleter ederiz biz? Bin, onbin, yüzbin, beş yüz

bin... Yeter mi iktidara gelmek için bu sayı? Üstelik biz kendimizi proleter saysak bile, proleterleşebilir miyiz? Alışkanlıklarımız, kaynağımız ve kafa yapımız buna izin verir mi? Biraz önce din, değildir dedik sosyalizm... Din olsa, kolaydı... Ben sosyalistim, derdik... Ezberlerdik Marks'ı, Lenin'i ve öteki ustaları... Tapınır, kendimizi doyururduk... Ama, durum hiç de öyle değil. Bilim olunca, bilimin gereklerini yerine getirmek gerekli. Öğrenmek, öğretmek ve ilkin de kendi yerini, tavrını saptamak. Proleteryanın öncülüğünü savlamak başka şeydir, proleter olmak başka şey... Şimdiden karıştırmayalım birbirine bazı şeyleri... Marks - Engels, birer proleter değildirler... Lenin'le Mao da değildir... Ama bunlar, proleterya devriminin en büyük adlarıdır. İlk ikisi bilimi getirmiş, son ikisi geliştirmiştir... Ne var ki, ilkin bilerek, öğrenerek ve sonra öğretip, yığınlarla ilişkilerini tam bir bölünmezlikle kurarak... Aradaki küçük ayırımı görmezlikten gelirsek, yanlış adımlar atarız. Ve bu yanlış adımlar bizim değil, bizi yoketmek isteyenlerin işine yarar... Anladığım ölçüde, adamlar bizim yeniden grup kurmamızı engelleyecekler. Seçimler yaklaşırken, ulusal artık sistemini değiştirecekler. Aynı oyu aldığımız ya da biraz geliştirdiğimiz halde, çok daha az milletvekili çıkaracağız. Bu bizi umutsuzluğa düşürmemeli. Ülkemizin durumunu saptamakta yararlı bile olmalı bence. Oyların kayış alanını iyi saptamalıyız. Eğer gerçekten, umduğumuz gibi işçilere ve köylülere gidebilir durumdaysak geleceği güvence altına aldık demektir. Burda zamanı koyuyorsun sen önümüze... Zaman hiç önemli değil... Marks - Engels başladığından yetmiş yıl sonra gerçekleşiyor ilk devrim... Ama, süreç önemli... İngiltere'si, Fransa'sı, Almanya'sı kaynıyor dur-

maksızın. Bu kaynaşmanın içinden geçip geliyor Lenin... Ve Çin'i ikinci sayarsak, Rus devriminden hemen sonra başlayan eylem, otuz yıldan fazla sürüyor. Başlamak önemlidir. Devrimin gerçekleşmesi ya da bizim istediğimiz gibi, işçi sınıfının iktidara gelmesi süreci ise, onun bilinçlenmesi, ağırlığını koyacak güce erişmesiyle mümkün. Biz başlamış olalım... Nasılsa o bitirecektir. Ve ne zaman isterse o zaman bitirecektir... Belki çocuklarımız görür o aydınlık ve mutlu dönemi. Belki torunlarımız. Ve bizi kınamazlar en azından. Şimdilik, işin başlangıcında asıl rayına oturtmamız gereken, ülke sorunlarıyla tam çakışan yorumlardır. Bunlar doğrulandıkça gelişeceğiz. Ve bu gelişmeyi salt bizim çabamız, bilgimiz yeşertmiyecek. Emperyalizmin ve onun işbirlikçisi burjuvazinin etkisini hiç gözden ırak tutmamak gerekli. Gücünü de...

— İşte sizin takılıp kaldığınız ve bir türlü kıramadığınız kısır döngü bu... - Diye söze girdi Vedat. - Emperyalizm ve onun işbirlikçisi burjuvazi, kâğıttan bir kaplandır... Yeter ki üstüne gitmeyi bilelim. Yeter ki, direnme noktamızı durmaksızın geliştirelim. Yunan darbesinin korkusuyla, gençliğin heyecanını öldürmeyelim. Onlara önderlik edip, daha kavgacı olmalarını sağlıyalım...

— Gençlik, diye atıldı Sevinç, dayanamayarak, - Ekonomik bakımdan olsun, yaşam bakımından olsun sorumsuzluğa kayabilir. Zaten yeterince heyecanlı ve kavgacı... Buna öncülük edersek, korkarım yaşam sorumsuzluğu, egemen sınıfa koz verir. Neden yirmi yaşında askere alırlar insanları? Ölüme en kolay gidildiği dönemdir de ondan...

— Gençliği küçümseyemezsiniz, - dedi Vedat...

— Küçümsemiyorum. Tersine, gücünü belirliyorum. Sorumsuzlukla birleşen güç, en aşırıyı uygulamakta sakınca görmez... Bu ne ölçüde bizim itici gücümüz olur, bilemeyiz. Ancak, karşımızdakilerin çok işine yarayacağına bahse girebilirim...

Sevinç konuşurken, bardağını sonuna değin bitirdi Vedat... Sandy, henüz anlayamadığı tartışmaya dalmıştı. Birkaç yudum aldığı konyağı elinde, buzu erimiş, bir birine, bir ötekine bakıyor. Ses tonlarından,Oktay'ın da, Sevinç'in de kocasına yüklendiklerini anlıyor. Ama, Vedat'ın bakışlarından, duruşundan biliyor ki, ikisine de güç yetirebilmektedir. Sevecenliği artıyor kocasına karşı... Ne konuşulduğunu bilmiyor. Ama, tartışmanın heyecanından, önemli olduğunu seziyor... Gözleri ara sıra kapanmaya yönelirken, zorluyor kendini. Uyanıklığını kazanarak, kulaklarında anlamsız zıplayışlar yapan sözcüklerden tanıdıklarını bulmak amacına yöneliyor yeniden. Oktay, hemen dolduruyor bardağını Vedat'ın... Sonra şişe elinde, ötekileri dolaşıyor...

— Sevinç bizim burjuvazinin içyüzünü iyi bilir. Bir ara onlardan biri olmaya yöneliyordu. Çabuk kurtardı kendisini. Daha doğrusu, onlar da yardım ettiler bu kurtuluşa... O nedenle, kuşkularına katılırım, - dedi Oktay...

— Oktay'ın inceliği, tutup attılar demeye izin vermiyor. Ben geçmişimden utanmam, - diye gülümsedi Sevinç. - Bir gençlik serüveni, tutum ve davranışlarını gösterdi bana. O yüzden uzmanlaştım diyemem ama, gözüm bir iyice açıldı. Kendilerine bir kuruşluk zarar geleceğini sandıklarından, anladıkları değil, sandıkları an, nice acımasız ve nice kıyıcı olabildiklerini gördüm... Manifesto'daki «mal» sözcüğü vardır ya... Kadınlar için kullanılır. Onu kendimde

yaşadım... Gönül, sevgi, bağlılık, insancıllık, her şey bir anda yitiyor. Salt zararı engellemek ya da daha çok kazanmanın kuralları işlemeye başlıyor. İşkence, öldürme, tutuklama her şey ama her şey ardı ardına gelişiveriyor... Bu bilinç, adamların korkunç ölçüde güçlerinden gelmiyor. Hayır... Bunu savunmam hiç bir zaman. Elbette kâğıttan kaplandır emperyalizm... Ancak ardında bir ulus olduğunda. Ya da burjuvazi elbette bir avuç yapay pehlivandan oluşmaktadır. Ama, tüm emekçi yığınları seninle bütünleştiğinde. Yoksa, ülkenin yönetimini ellerinde tutar ve yönetmenin olanaklarıyla efendilerinin her an yardıma koşmasını sağlayabilirken, bizim uyanık olmamız, eyleme geçmesini sağlayacak bir davranışta bulunmamız, devrimcilik, sosyalistlik falan değildir. Olsa olsa, budalalık denilebilir buna... Ve ben öğrenebildiğim ölçüde, budala olmaktan kaçınmaya bakarım...

— Ucuzlamaya hakkın yok, - dedi alıngan alıngan Vedat.

— Ucuzlamıyorum. Tartışıyoruz...

— Ama, birbirimizin düşüncelerine katılmasak bile, saygı duymalıyız.

— Çok saygılıyım, hattâ bizi uyuşuklukla suçladığın zamankinden daha çok. Uyuşukluğun nedenini anlatmaya çalışıyorum, - dedi Sevinç. - Görüntüde bir uyuşukluk bu. Partiyi, partiden de önemlisi öğretiyi, aydınlarla gençlerin egemenliğinden kurtarıp, asıl sahiplerine aktarıncaya, akıllı olmalıyız, diyorum. Asıl sahipleri en doğru yolu bulur bilinçlendiğinde. Yapay peygamberler olmayalım... Tersine kime, niye, nice hizmet edeceğimizi iyi bilelim... Bilincimiz bunu gerektirir. Kendimizi proleterleştirmekten söz ederken, birer öncü, birer buyrukçu gibi çıkmayalım ortaya. Tam tersine, asıl öncü ve buyrukçunun, işçi

sınıfı olduğunu unutmayalım. Biz onun eylemine yardımcı olabiliriz. Hizmetinde bulunabiliriz. Hiç bir zaman tepesinde, önderi olarak kararlar veren kişiler olamayız. Kararları verecek olanı kendisi yaratacaktır işçi sınıfı. Er ya da geç. Mutlaka yaratacaktır. Ya da içimizden biri, kendini en iyi yetiştirmiş, en iyi proleterleşmiş olanı, sımsıkı yapışacaktır sınıfın gücüne. İstediği yöne, sınıfın istediği ve gerektirdiği yöne götürebilecek güce eriştiğinde, gerekli kararı alacak ve uygulayacaktır. Devrimin yasası budur. Bizim seçtiğimiz yol ise, seçimin yasasına göre, işçi sınıfının bilinçlenmesine katkıda bulunmak, giderek iktidara ağırlığını koymasını sağlamaktır. Bu süreç içinde tümümüz emekliliğimizi doldurabiliriz. Oktay'ın dediği gibi, işi çocuklarımız ya da torunlarımız sürdürebilir. Burda önemli olan, işçi sınıfının kendi öğretisine sahip çıkma sürecidir. Ve yine önemli olan, yeryüzü deneyimlerinden ders alarak, bizim buna katkıda bulunurken, ezilmemesini, öğretinin tüm işçi sınıfının, emekçi yığınlarının bilincine yerleşmesini sağlamaktır. Ben kendim için, parti için başka bir ödev düşünemediğimden burdayım. Ve önder değilim baylar... Tersine uyduyum... Bunu kabullenmek onur verir bana. Kabullenmemeyi ise kendi ölçümde suç sayarım...

— Kimse önderliğini öne sürmedi. - diye katıldı Vedat. - Ben proleterleşmekten söz ederken, önderleşmeyi değil, uydulaşmayı öneriyorum zaten.

— Öneriyorsun... Uygulamıyorsun...

— Uygulamıyor muyum?

— Uygulamıyorsun, - diye yineledi Oktay. - Uygulasan, partiye girmen gerekli.

— Evet... Bizim yaptığımız gibi, partiye girip, ileri fikirlerin belli bir disiplin içinde törpülenerek

kitleyle uyum içinde olmasına katlanırsın. Dışardan partiyi eleştirmek yanlıştır. İçinde olup, tüm düşünülenlerin ortaya atıldığını. Karşıt görüşlerle çatışa çatışa nice geliştiğini görmek gerek. Yoksa, benim söylediğim en doğrusudur deyivermek kolay...

— Her şeyin bir zamanı var... - diye yanıtladı Sevinç'i Vedat...

Sandy'nin belli etmeden saatine baktığını görünce öfkelendi ilkin. Sert sert baktı karısına... Sonra gözü kendi saatine ilişince, hak verdi... Gece yarısını çoktan geçmişlerdi. Dolmuş ve duraktan sonraki uzun yol, gözünü korkutuyordu Sandy'nin. Kendisinin de... Sevinç, yanıtını almış gibi dikilmiş, kocası doğrularak, gitmeye hazır olduğunu belirtmişti. Kalktılar... Oktay, başıyla hafif bir işarette bulundu. Onları uğurladılar birlikte... Oktay, konukları kapıdan çıkınca, döndü.

— Sizi bırakacağım...

— Uzak yol, rahatsız olmasaydın.

— Uzak olduğu için bırakacağım. Yakın olsa kapıdan uğurlamak ne güzel...

— Peki... Teşekkür ederim...

Saat ikiyi geçiyordu. Oktay, öyle fırlayıp, arabayı kapının önüne getirmişti. Sandy, Sevgi'yle öpüştü. Arabaya bindiler...

— Çok ateşli bir kızcağız, - dedi Sevinç için Vedat.

— Ben tersini düşünüyorum Vedat... Çok akıllı bir kız.

— Akıl ve ateş, ters yönde işliyor ama. Pasifizme kaydırıyor sizi. Anlaşılan partinizin yöneticileri de aynı görüşte...

— Görüşlerimiz arasındaki ayrıcalıklar, parti organlarında tartışılır bizim. Ve Sevinç'in dediği gibi

törpülene törpülene en doğruyu bulduğumuza inanırız...

— Senin böylesine uysallaşacağını hiç ummazdım Oktay.

— Uysallaştığım yok... Tersine geliştiğim kanısındayım...

— Yahu sen bir devrim geçirmiş insansın. Böyle eylemsizliğe nice katlanıyorsun, anlamıyorum?..

— Eylemsiz olduğumu kim söyledi Vedat... Kaç zamandır buluşup konuşacağız. Bir türlü olanak bulamamamı neyle yorumluyorsun sen? Biz Ankara'yı bir bölge yaparak, aramızda paylaştık. Köylerde, fabrikalarda, durmaksızın partinin ve emekçi yığınlarının öğretisini yaymaya uğraşıyoruz. Öylesine olaylarla karşılaştığım, öylesine kişilerle konuştuğum oluyor ki, doğru yolda bulunduğuma inancım giderek artıyor. Sen buna eylemsizlik diyorsan, yanılırsın.

— Köylüler ve işçiler size yanıtlarını verdiler bu seçimde...

— Seçim bitmiş değil ki Vedat... Gelecek seçimler var, bir sonraki, daha sonraki var... Hiç bir sosyalist parti, girdiği ilk seçimle iktidara gelmez. Öylesine yavaş işler ki, emekçilerin öğretisine sahip çıkması, bazen, bazılarını umutsuzluğa kaptırır. Ben umutluyum. Okutulmamış, ekonomik olanaksızlıklar içinde uyuşturulmuş insanlara, gerçeği göstermek sanıldığınca kolay değil. Yüzyılların koşullandırmasını birkaç yılda kıramayız. Yeter ki, kıracağımıza olan güvencemiz yıkılmasın. Ben her geçen gün daha umutlu bir gelişmenin çiçeklendiğinden kuşku duymuyorum.

— Burjuvazinin olanak tanımıyacağından kuşku duyuyorsun ama.

— Her zaman Vedat... Her zaman, bu kuşkuyu duydum. Çünkü, toplumların sıçrama yapabilmesi için gerekli koşulların olması kaçınılmaz... Ben, toplumumuzun, ötekilerden ayrıcalığı olduğuna inanmıyorum. Elbette kendi koşulları içinde bir ayrıcalığı var. Ama, olayların, sosyalist birikim ve gelişim için öteki toplumlardan ayrıcalıklı olacağına inanmadım. İnanamam da... Amerika, her ekonomik bunalımında, emekçileri ezmiştir. İngiliz ve Fransızlar bunu başaramıyorlarsa, emekçilerin ezilmiyecek ölçüde güçlü olmalarından. Almanlar ise, yirmi yıllık bir faşist baskısından yanmak, yıkılmak ve milyonlarını yitirmek bahasına çıktılar. İtalyanlar öyle... Ve Nato'da ortağımız, sınırda komşumuz Yunanistan ile, Cento'da ortağımız, din kardeşimiz Pakistan denemeleri, çok şey öğretmeli bize. Yalnız, ben bir şeye inanmıyorum. İşbirlikçi egemen sınıfın, sürekli bir faşizmi yerleştirebileceğine...

— Yunanistan'da süreceğine inanıyorsun yani?

— Yunanistan'da sürer. Ekonomik olanakları bunu gerektiriyor. Ardında Amerika var. İçinde bizimkilerden çok güçlü burjuvazi. Ve Avrupa ile bağlantısı bizimkilerin ölçüsünde değil. Tıpkı Pakistan gibi... Ama, bizde demokratik süreci işletmek zorunda kalırlar gibime gelir. Yanılabilirim. Olaylar ne gösterir, tam bilemem. Ama, toplumsal olguların deneyiminden edindiğim bilgiler, hattâ eğer çok akıllı ve ders almasını bilen bir tutumla temkinli davranırsak, bir kesintinin bile olacağına pek inanmam. Yok, Yunanistan'da olduğu gibi, iktidarın kesin adayı durumuna girdiğimizi saptarlarsa, hiç gözümüzün yaşına bakmayacaklarına da kalıbımı basarım. Çünkü buna zorunlular. Ve tüm devlet ellerinde. Belki uzun

sürmez kesin baskıları, belki çok can yakmaz. Ama, bizi ezer.

— İşte ben buna inanamıyorum bir türlü.

— İnan Vedat, dedi arabayı durdururken. - İnan ki bilgiler ve bulgular bunu gösteriyor. Diyalektiği iyi özümleyip, toplumsal yapıya ve kesimlerin genel ekonomik tavrına baktığımız zaman, kaçınılmaz inanç bu... Sana da öneririm... Uzun yıllar uzakta kaldın. Toplumu incele. O zaman inanacağını biliyorum. Yoksa, tümümüz inanacağız. Ama, mezarda mı, yoksa tutukevlerinde mi bilemem...

— Karamsarsınız, dedi inerken Vedat. Bu karamsarlığınız, korkunun çemberiyle sarıyor sizi. Burjuvazinin de emperyalizmin de öylesine güçlü olduğuna inanmıyorum ben. Kıracağımıza ve birkez eyleme geçerse yokedeceğimize kalıbımı basarım.

Herkes cesur olmaz. Bir toplumda korkaklara da yer vardır. Umarım benim korkularım gerçekleşmesin. Yalnız, iyi düşünmek gerektiğini de kimse unutmasın.

«Yılgın bunlar...» diye düşündü Oktay'ı öpüp, uğurlarken. «Pakistan darbesinin ardından Yunanistan olayı gelince, panikledıler. Koskoca bir partiye yakışmaz böylesi korku... Neymiş, Pakistan'da, Amerika'ya dikilmeye uğraşan bir muhalefet oluşacakmış. Bunun başını da Butto çekmeye hazırlanmış. Zaten o da Halk Partisi gibi bağımsızlık anlamına değil. Dışişleri Bakanı olduğu Eyüp Han'ı kandırıp, daha geniş bir alanda at oynatmak... Ne değişir bağımsızlığı elde etmeyince... Hiç... Ve bunlara göre, Amerika ders vermek istemiş Butto'ya.» Dikildi birden. Elini tuttu Oktay'ın... Durdurdu çalıştırmak üzereyken. Sandy, kapının ağzında kocasını bekliyordu. Başını çevirdi. «Sen gir canım,» dedi...

«Ben bişey konuşmak istiyorum.» Yeniden girdi arabaya.

— Sizi yıldıran Pakistan ve Yunanistan bağlantısı mı?

— Yıldırdığı falan yok Vedat. Bunu sil aklından. Olayları gerçekçi olarak değerlendirmek başka şey, yılgınlık başka... Butto, Pakistan'ın önemli bir partisinin önderi. Bizim Menderes gibi... Yalnız daha solda... Ve bu adam, Asya'nın o yüzündeki olaylardan etkilene etkilene, partisiyle birlikte, giderek ortanın daha soluna geçiyor. Hindistan'ın, Çin ve Sovyetler'e yanaşmasından esinlenerek, o da bir manevra çevirmek istiyor. Ve biraz daha özgürlük, biraz daha bağımsız davranış alanı sağlamaya çalışıyor. Eyüp Han, buna yatkın gelmeye başlayınca, kansız ve anlaşmalı bir darbe ile Yahya Han başa geliyor. Ve Butto, görevini bırakmak zorunda kalıyor. Tam Amerika yanlısı bir hükümet kuruluyor. Anımsıyorum. Menderes aynı oyunu oynamak istedi. İsmet Paşa aynı doğrultuda davrandı. Ve Papaendru aynı çizgiyi izlemeye kalkıştı... Bunların tümü etkinliklerini yitirdiler... Arada yine Cento ortağımız İran var. Musaddık'ın gelişini ve gidişini de buna eklersek,dünyanın bizim bölgemizdeki olaylarını daha iyi değerlendiririz. Bu koşullar altında, burjuvaziyi ve emperyalizm karşısında direnebilecek güce erişinceye değin ürkütmek, nice yararlı olur, bilemiyorum.

— Ve korkuyorsun, aynı işin başımıza gelmesinden. Geldiğini belirttiğin halde... Menderes'i Amerikalılar devirdi, diyorsun. İsmet Paşa'yı da... Olabilir. Biz iki kez geçmişiz bu durumda aynı çarktan. Ve çekirge üçüncüde sıçrayamaz, derler. Elbette hazırlıklı olursak.

— Hazırlık ne kadar yararlı olur silâhın karşısında, kestiremediğim bu benim? Her üç ülkede de, değişik modeller uygulanıyor. Yunanistan'da bir gece içinde topluyorlar solu. Pakistan'da yine ordu kanalıyla etkisiz bırakıyorlar. Bizde ortanın solunu muhalefete itiyorlar sandık oyunuyla. İran'da Musaddık'ı, yine silâhla deviriyorlar. Şimdi bu değişiklikler arasındaki ayırım ne? Bence yok... Genel çizgi hep emperyalizmin egemenliğini sürdürmesi. Ve işbirlikçilerinin ülke içindeki konumlarını sağlamlaştırması... Olaylar arasındaki bağlantıyı tam çözemiyorum. Yalnız yığınların böylesine bir olgu karşısında direnemiyeceğini biliyorum. Bir avuç insan kalırız ortalık yerde. On bin, elli bin kişi... Bu da koskoca bir ordunun, koskoca bir toplumun karşısında oranlanamaz. Sesimiz gür, olanaklarımız etkili gibi görünüyor bize. Ancak, sesimizi keser, olanaklarımızı elimizden alırlarsa ne olur? Unutmamak gerekli ki, Papaendru da, Butto da, İsmet Paşa da hemen hemen ellişer yıllık, otuzar yıllık kocaman kocaman partilere dayanıyorlardı iktidardan düşerken. Biz ise, altı-yedi yıllık bir geçmişe, bir avuç aydın ve gence dayanıyoruz şimdilik.

— Bunu geliştirmenin yolu, süreci hızlandırmaktır bence... Yavaşlatmak değil...

— Sesi yavaşlatmak, süreci etkilemez ki... Bir işçi ya da köylüyü bütünleştirirsek kendi öğretisiyle, bir fabrika ya da köyü kazandık demektir. Böylesine büyük bir dalgadır toplumsal gelişme. Ama, eğitim olanaklarımızı yitirirsek, açıktan, yasal yolla ilişkimizi elimizden aldıklarında, salt kendi kendimizle başbaşa kalacağımızı unutmamak gerek.

— Siz iyice koşullanmışsınız yılgınlığa... Sarsmak, uyarmak mümkün değil. Salt parlamento için-

deki kavgayı yeterli buluyorsunuz. Ve arabalarınızla gidip, söylev verdiğiniz köylüleri ya da parti seminerlerine getirmeyi başardığınız işçileri eğittiğimiz kanısıyla avunuyorsunuz. Burjuvazi ise ekonomik gücünü geliştirip, onları kıskaç içine alarak sizden çok ilerde bir gelişmenin keyfini sürüyor.

— O bizden ilerde elbet Vedat... İlerde olması doğal... Bir tek ulusal kurtuluş savaşı sürecinde azınlığa düşer burjuvazi... Silâh emekçinin elinde olduğundan. Daha doğrusu adına emekçiyi savaşa sürmek zorunluluğundan gelir bu. Emekçi niteliğini bilirse yine de. Bilmezse, sonunda burjuvazinin oyunlarına teslim olur.

— Peki peki... Sevgi bekler, geciktirmeyeyim... Yine konuşuruz bunları.

— Elbette konuşuruz. Konuşmalıyız...

— Hadi iyi geceler, - diyerek indi arabadan.

Bu kez oyalanmadı Oktay... Hemen gaza bastı... Eve girerken, «Uyanmaları mümkün değil, Amerika'yı çok güçlü, burjuvaziyi ona dayandığı için alabildiğine egemen sanıyorlar. Gelişmeler hızını bir bulsun, olaylar kendi doğal yatağında akmaya başlasın da, bakalım öyle mi, anlaşılır. Bir avuç insanla egemen oldu Küba'ya Kastro... Ve Che Guevera, kök söktürüyor Amerikalılara... Bunlar, tutturmuşlar bir demokratizm... Ve en büyük devrimciliği, sandıktan geçip gelmek sanıyorlar. Oysa, yüreğini ortaya koymadıkça, işçi sınıfının egemenliği kurulamaz. Az başlarsın. Giderek gelişir, genişlersin... Halkın kurtuluşuyla çakıştırdın mı özlemlerini, tüm kitle seninle birlik olur. Küba'da olduğu gibi... Bir türlü yanaşmadıkları bu. Ve bu pasifizmin dik alâşıdır. Buna karşı çıkmak gerekli ve disiplin adına bunca gücü kısıtlayanları sarsmak bir görev... Demek ki,

daha ikinci olağan kongrelerinde, asıl devrimcileri partinin dışına bırakmaları boşuna değil. Yöneticileri korkak bunların. Ve kendi korkuları ortaya çıkmasın diye, cesurları partiden atıyorlar. Bir de tutmuş bana partiye gel, tartışmayı orda sürdür, diyor, Sevinç hanımefendi. Ödleklikleriyle beni de aynı kısır döngünün içine çekmek istiyorlar.

Yutar mıyım? Görürsünüz siz... Hemen yarın bir yazı yazmalıyım. Olmazsa bir kitap. Emperyalizmin gücünün her yere yetişebilecek oranda büyük olmadığını. Halkın haklı kavgasının mutlaka başarıyla sonuçlanacağını açıklamak gerek. Milletvekilliğinin rahatlığına ermiş sayın bay ve bayanları sarsmanın başka yolu yok... Meclis içinde kötek yemeyi, halkın bilinçlenmesi için yeterli sayanlar utandırılmalı. Ve halk adına söz söylemekten yasaklanmalı... Gençlik sorumsuzmuş... Gençlik sizin isteklerinize göre davranmıyor, doğruyu dile getiriyor diye, neden suçlansın. Gençliğin hesap sormasını, partiye yeni bir aşama, yeni bir gelişme, getirmesini sağlamalı... Durmamalı... Hadi Vedat... Şimdi yat... Ve yazacağın kitabı hazırla...»

Girdi... Sandy, soyunmuş, yatağın ucunda elleri kucağında o'nu bekliyordu. Kendi kendine karar vermiş olmanın gücü ve diriliğiyle sarıldı karısına. Okşamaya başladı... Oturduğu yerde içten içten uyuyan Sandy, kocasının alazlı avuçlarını teninde sezinleyince, irkildi. Derin bir soluklanmayla baktı yüzüne Vedat'ın... Gözlerinde tutuşan isteği görünce, kollarını uzattı. Sarıldı boynuna... İlkin uyuşuk bir uykululukla uzattı dudaklarını. Sonra giderek canlandı. kıvranıp, tutuşarak okşayışlarına, öpüşlerine yanıt vermeye başladı...

«Ha şöyle,» dedi elinden gazeteyi bırakırken. «Kaçınılmaz ayrılık patlak verdi sonunda. Güleryüzlü sosyalizm, en yakınlarının saldırısına uğradı. Tam zamanında yayınladım kitabımı. Uyardı onları. Kendilerine geldiler biraz. Doğrudan parti yöneticilerini suçlamam akıllarını başlarına almalarına etken oldu. Ve etkilenenler, Çekoslavak olayını neden sayarak, Aybar'ı zorladılar. Arkası gelecek bunun. Durmaz birkez başlayınca... Oktay, bir bölünmeye karşı olduğunu söylüyor. Seçim yasasındaki değişikliğin gündeme girdiği bir zamanda kavga çıkmasından yarar ummuyormuş. Yılgınlar çekilsinler bir kıyıya. Gerekirse biz girer düzeltiriz. Dünya hızla dönüyor aslanlar... Bunun nedenini kavramadınız mı perişan olursunuz. Vietnam mahkemesine üye olmak bile kurtaramaz Aybar'ı... Hem kim mahkemenin öteki üyeleri? İngilizlerin bunak bilgesi ile, Fransızların yeri belirsiz Sartre'ı değil mi? İkisi de sosyalizmden yola çıkıp, sonradan hıyanet edenler... Aybar, Oktay ve Sevinç gibi düşünüyorsa, parti içinde koltuğunun kaydığını görünce ayrılmıştır. Elbirliğiyle, yasanın yarattığı açığı kapatalım, diyormuş. Yutarlardı... Asıl kapatılması gereken açık, yılgınlıkla eylem arasındaki ayırımdır. Bunu sezinlemiyor... Saldıranlar saldırdıklarından değişik değil aslında. Tümü aynı düşüncenin insanları. Yıllardır paylaşmışlar sorumluluğu. Başlarına karşı çıkmakla, kendilerini kurtaracaklarını sanıyorlar. Amaçları başka bunların. Mutlaka bir düşüş olacak milletvekili sayısında. Kendilerini Meclise atmak. Ama, deviremediler daha Aybar'ı... Bakalım nereye değin direnecek... Disk yöneticilerini ardında bulduğu sürece direnir. Onlar, benim anladığımca, bir borç sayıyorlar Aybar'ı desteklemeyi. Pek milletvekilliğinde gözleri olmadığından.

Daha doğrusu, Sendika başkanlığını daha güvenceli bulduklarından, yanaşmıyorlar sandığa... Kendi memuru delegelerle seçim yapıp, işçinin tepesinde oturmak, kitlenin karşısına çıkmaktan çok daha kolay elbet. Onların da sırası gelecek. İlkin kitabımın yankıları bir belli olsun. Ötekileri de suçlarım. Olmadı bir kitap daha yazarım. Gençler ellerinden düşürmüyorlar. Şimdilik en etken güç de onlar. Ben de boş durmamalıyım. Sınıf arkadaşlarımdan devrimci olanlara mektuplar yazmalı, odayı ele geçirmeliyiz. Orda, Demirel'le vereceğim bir kavga, gücümü daha da artırır. Üstelik İstanbul odası bizden. Özel okulların Anayasaya aykırılığını savlıyor. Bunu da tutturabilirsem, herkes ağzımın içine bakar.

Bir de, kazan kaldıranların yöneticiliğinden sonra onlara yüklendim mi? Elbette, gelip yöneticilik önermezlerse, seyreyle gümbürtüyü. Olayları iyi izlemem gerekiyor. Çekoslovak olayını gözden kaçırmıştım ben. Bundan sonra, özellikle Güney Amerika' daki gelişmeleri izlemeliyim. Hemen dergilere, gazetelere abone olayım, ya da oradaki öğrencilerime yazayım, doğrudan göndersinler. Böylelikle, pek çoğundan erken davranabilirim... Sanırım Kastro, Granma diye bir gazete çıkarıyor. İngilizce hem de... Haftalık... Herkesten önce gelirse bana, üstünde düşünme zamanım olur. İyi oldu ilk kampanyayı benim açmam. Ardımdan döküldüler.» Karısı, bacaklarının arasına oturmuş, çenesini dizlerini saran kolunun üstüne koymuştu. Kitabını gözden geçirirken, saçlarını okşadı. Parmaklarının üstünde bir alev mühür sezinleyince doğruldu. Başını kaldırdı...

— Nasıl yanıldıklarını anlamaya başlıyorlar Sandy. Kitap çok etkili oldu... Doğrudan parti yöneticilerini amaçlamam, sarstı gençleri. İşçiyi köylüye

gitmek istiyorlar. Ama, en etkin yerlerinde hâlâ gençler egemen. O nedenle, içten bir bölünme başladı. Daha tüm değil. Yüzeye çıkmamış durumda. Ama, görmesini bilen için yeterli. Sanırım, Aybar'la çatışacak en yakınları. Ancak, sonra ne olur, Sendikacıların tutumu nasıl belirir kimse bişey bilmiyor.

— Sen de mi?.

— Benim bildiğim, sendikacıların bir süre daha Aybar'ı destekleyeceğidir.

— Benim bildiğim de, sendikacıların salt çıkarlarını destekleyeceğidir.

— Burda önemli bir değişiklik var Sandy... Bizim sendikacılarla, parti sorununda sizinkiler arasında bir ayrıcalık var. Bizimkiler, milletvekili olmaya hevesli değil. Geriden desteklemeyi yeğliyorlar. Aralarından bir ikisini seçiyorlar aday olarak. Ve onların kazanması, yetiyor ötekilere. Bu nedenle, güç koltuk derdine düşmeleri. Kandırılmaları da... Çünkü bildiğimce, Aybar'ı başa getiren onlar. Her zaman için, her tür desteği baştan kabullendiklerinden, tümünü birden koparmak güç. Özellikle de kurucuları... En etkin olanlar da onlar. Sonradan gelenler, onların iznini almak zorundalar aykırı davranışlarında. Bir tek olasılık görüyorum ben. Şaşırtabilirse sendikacılar ve kendi aralarında bölünürlerse, belki o zaman yeni eylem yanında yer tutabilirler.

— Ya eylem engellenirse...

— Yok canım. Kişinin birkez dokunulmazlığı alındı mı, güç tutunur kitlenin karşısında.

— Başkaldıranların, ötekilerden ayırımı olmadığını söylüyordun.

— Yine söylüyorum. Ama, biz de beklemesini bilmeliyiz. Birkez onlar, asıl dokunulmazlığı olanı devirsinler. Böylelikle kendi dokunulmazlıklarını da

yıksınlar. Bizim karşımızda tutunmaları olanaksız hale gelir...

— Anladım... Ünlü İngiliz oyununu oynuyorsunuz siz... Böl ve yut...

— Değer bilmezlerse, gerçek devrimcileri kendilerinden uzak tutarlarsa, olacakları odur.

«Ya, demek öyle... Sizin iktidarınızı perçinlemek için çalışanlara böyle devranırsınız. Alay ederseniz benimle... Gösteririm size ben... Danışma kuruluna alınmam önerildiğinde henüz kendimi isbatlamadığımı ileri sürersiniz öyle mi? Bakın isbatlamak nasıl oluyormuş... Sanki gidenden artık sanıyorsunuz kendinizi. Adam gitse bile, milletvekilliğini kapıp gitti diye kuduruyorsunuz. Aklınızı başınıza alsaydınız. Zamanında uyardım sizi. Yönetimden alıp kendiniz geçseydiniz oraya. Beklediniz. Seçimlerin sorumluluğunu yükleyecek adam aradınız. Oylarda düşüş olacak elbet. İsmet Paşa kaç yılın politikacısı. Ortanın solunda belli bir açılma. Ecevit'in inanmışlığında ve gençliğinde belli bir güç getirince, tüm küçük-burjuvaları toplayıverdi. Aybar'a öfkemden ben bile Halk Partisine verdim oyumu... Neymiş efendim, aydınların oyları azalırken, işçi ve köylülerinki çoğalıyormuş. Birkaç köyde muhtarlık, bir iki kentte belediye meclisi üyeliği aldık, diye yutturmaya kalkıyordu kendini Aybar... Yutmadılar... Ama, bunlar ötekilerden daha tehlikeli. Hiç olmazsa alay etmemişti benimle Aybar... Bunlar ediyorlar... Hep Sadun Aren'in başı altından çıkıyor bu sözler... Kendisi bilgin... Biz de dalımızda bilginiz, senin ölçünde... Dur sen... Bilmediğin neleri ortaya sererim ben. Na-

sıl perişan ederim seni... Sizi... Tümünüzü... Kendimi isbatlarım... Bunca öğrenci, ağzımın içine bakıyor benim. Mühendisler de istediğim gibi davranmak zorunda... Onların bile bir kısa örgütlenmeyle, önderleri oluverdim. Her yandan saracağım sizi... Şu yeni kitabımı da çıkardıktan sonra her yerden karşınızda beni bulacaksınız.

O zaman göstereceğim alayın ne olduğunu. Sosyalizmi salt kendi tekelinizde sanıyorsunuz. Üstelik, üyeleriniz bile tam bir sosyalist parti olmadığınızı biliyorlar... Siz sosyalist misiniz bire? Tümünüz, emperyalizmin işbirlikçileriyle düzeni evrim sürecinde tutmak isteyen yılgın ortaklarsınız. Kaç yıldır beni bile uyutacağınızı sandınız. Ya bir darbe gelirseymiş... Geldi mi? Yok... Gelecek... Asıl size gelecek darbe. Hem de benden... İlkin dişisel bilgenizden, bilgelerinizden başlıyacağım. Sonra tümünüzü aynı kabın içine koyuvereceğim... Che'yi vurmuşlarsa ne olmuş? Tükenmiş mi Che'ler. Biz kan ağlarken, gençlik acısından ağzını açamazken, nerdeyse göbek ataçaksınız ha... Bu yanınıza kalır sanıyorsunuz ha... Partinin yarısı gitti. Ayaklarınız hâlâ yere değmiyor. Aybar belki sürüklemez ardından adam. Sürükledikleri ortada. Ama, gençliği de yitirdiniz mi, dımdızlak kalırsınız. Sizin köylüleriniz, işçileriniz eyleme geçinceye, adınız ününüz unutulur. Asıl patileşme gençliğin içinden çıkacak. Devrimleri hiç bir zaman seçimciler yapmamışlardır... Devrimleri devrimciler yapar. Sizin gibi, sandalye düşkünleri, milletvekilliğini kaybedince inancı eyleme geçenler, kitleye yaranamazlar.

Geri bıraktırılmış Türkiye, elbette zincirlerini sizin çabalarınızla kırmayacaktı. Biz bunca eğitimi, bunca çalışmayı niye yapıyoruz? Sizin yanlışlarınızı çıkar-

dığımız zaman alay edilelim diye mi? Hemen yazmalıyım kitabı... Hemen bastırmalı ve kırmalıyım bunların gücünü... Seçimler yapıldı... Demirel tek başına iktidara geldi yine... Dergiler, gazeteler alabildiğine çoğalmaya başladı... Eski tüfekler, kendilerini yeniliyorlar. Onlarla konuşmalıyım... Gerek Kıvılcımlı, gerek Mihri Belli gençlik arasında etkin... Bir de Avcıoğlu var... Her biriyle gidip konuşmalıyım... Yok, Avcıoğlu'nu aramıştım tanışmak için... Önce ötekilerden başlıyayım... Sonra görüşürüz... Ya da bizim ayrı bir grup oluşturmamız daha iyi... Tamam, iyi buldum bu yolu... Bunların hiç biri, tek başına olduğun zaman bir değer vermiyorlar... Her birinin ardında önünde, birkaç kişi var. Onlara dayanarak yüksekten atıp tutuyorlar. Öyleyse, benim çevremde de birileri olmalı... Öğrencilerim var. Var ya onlar da, çeşitli grupların, kişilerin etkisi altında... Ben daha etkili olmalıyım ilkin. Şu ikinci kitabımla, grupların tümüne bir iyice çatmalıyım. Dur, bu iyi bir buluş. Bağımsızlığımı, ya da bunlar karşısında bir grup oluşturabileceğimi isbatlarsam, kendileri yanaşırlar... Ben yanlış aldım konuyu şimdiye... Sandım ki, onlar kendiliğinden gelirler. Yok, ilkin ezeceksin. Ezilecekler senin karşında. Ondan sonra varlığını kabul edecekler... Bu yolu tutarım ben de...»

Makinanın başına geçti... Kâğıdın birini takıyor, birini çıkarıyordu. Türkiye'nin geri bıraktırılmışlığını incelemek amacıyla başladığı kitap, öncelikle İşçi Partisi yöneticilerine sövgüyle ve kendinde amaçladığı tüm grupları ucuzlamakla sürüp gidiyordu.

Bir öfkenin sancısıyla başladığından, hızla üstüste yığılan sayfalar, çalışma gücünü daha bir artırıyor. Sandy'nin üst üste doldurduğu nes-kafe'lerle

uyanıklığını yitirmeden sabahlara değin çalışabiliyordu. Zaman zaman saçlarının dibinden beliren bir ter, alnında, yüzünde taneleniyor. Sandy, bazen dudakları, çok zaman da küçük mendiliyle siliyordu kocasının terini. Kahve içmek için bir ara verip arkasına dayandığında, kulunçlarını oğuyor. Taptaze bir güçle, yeniden başlamasını sağlıyordu. Hüseyin bağıracak, kolundan çekiştirecek olsa hemen kapıyor, bir başka odaya ya da elinden tutup, gezmeye götürüyordu. Sağlanmış bir rahatlığın hızında, durmaksızın yazıyordu Vedat...

«Kimin haklı olduğunu zaman gösterirmiş. Zaman mı kaldı... İşte seçimler tüm umutları alıp götürdü. İki milletvekilliğiyle iktidara ne zaman gelirsiniz siz? Başkanları çekip gidince, bizim Sevinç'le, Oktay'ın sesi çıkmaz oldu... Partide sözlerini geçiremediler. Yine de rahat durmuyorlar üniversite içinde. Öğrencilerin heceyanını yatıştırmak için yapmadıkları yok. Ben tüm konuşma yeteneğimle bir kopuşu hızlandırmak istiyorum. Onlar tam tersine, yatıştırmaya uğraşıyorlar... Üniversite işgallerini engellediler... Oysa, burasının İstanbul'dan kalır yeri yoktu. Gençlerin tutum ve davranışları, aynı biçimde bir uygulama için yeterliydi. Onlar engellediler... Böldüler gençliği. Şimdi nasıl sıkıştırılacağını göstereceğim onlara. Şu kitap bir bitsin... Vedat Emek'in öfkesiyle bir karşılaşsınlar. Küçük burjuva kuyrukçuları bir ortaya çıksın...

Bir gruplaşma belirsin. Bu kez de karşı çıkmaya çalışırlarsa, hem o dişisel bilge'yi, hem en büyüklerini, hem de Oktay'ı benzetmezsem... Ben bu sözcüğü yazmıştım sanırım... Neyse, bir fazla olmasının sakıncası yok... Ne kadar yinelenirse bir doğru, o kadar iyi anlaşılır... Başka türlü girmiyor kafalarına

bunların. Sosyalizmin gereği budur, diyalektik materyalizm şu olguyu, şöyle değerlendirir demek, yetmiyor. Tam tersine, bağıracaksın tümünden fazla. Hem de güzel sözler bularak. Akılda kalması kolay, yıpratıcı sövgülerle donatacaksın ki, akılları başlarına gelsin. Yoksa anlamıyorlar. Bilgiden, yorumdan, sağlam gerekçelerden haberleri yok... Bastın mı kalayı, o zaman irkilip, duraklıyorlar. Ya senden çok sövmeye hazırlanıyorlar. Başaramazlar bunu. Birkez oraya girerlerse, tozlarını atarım. Ya da aman daha fazla sövmesin diye, çekişmeye başlıyorlar. Aslolan da bu... Biraz çekinsinler. Biraz kendilerine gelsinler. Her şeyi kendilerinin yapmadığına, yapamayacağına inansınlar bir iyice. Ondan sonrasını zaman gösterir.

Hele ben şu kitabı biran önce bitireyim. Ondan sonra, Doğu'lara yardım etmem gerekiyor. Onlar da Mihri Belli'den kopacaklar. Bazı çeviriler yapmam gerek, dergileri için... Bu yıla iyi girmeliyiz. Her koldan sarmalıyız bu kendilerini her şeyin tekelcisi sananları... Bazı incelemeler dışında, ortak çalışma yapacaklar... Ad istemiyorlar. Olmasa da olur. Yeter ki, bunları sarsacak yazılar yayımlansın... Haklı gençler. Tümünden umutlarını yitirmekte haklı. Ve bu haklılık, onların gücünü kırarken, devrimcilerinkini artıracak. O zaman pişman olacaklar. Ayaklarının altındaki toprağın sürekli biçimde kaydığını görmenin mutsuzluğunu anlayacaklar...

Aylarca, yıllarca önce söylediğim sonuçlarının kötü olacağını. Her şeyi kendilerinin bildiği savındalar. Belki çok şey biliyorlar. Ama, devrimi asla... Bilmedikleri için de, gerçek devrimcilerle çatıştıklarında, ne yapacaklarını şaşırıyorlar...» Gece yarıyı geçeli çok oldu... Vedat, yazdıklarına bir göz attı...

Kendi kendini kutsadı. «Öylesine dizeleniyor ki tümceler. Değiştirme gereğini duymuyorum. Bunca kolay yazacağımı hesaplamazdım... Kişi yüreğini korsa bir işe, başarılı oluyor demek ki... Ülkenin tüm değerlerini ve bilinçli insanların bakışlarını kendi ellerinde topladıklarını sananlara gerekli dersi vermek ne iyi oluyor. Putların yıkıcısıyız biz... Bizim kuşak, birkaç insan yaşamını dolduran süreci birkaç yılda yaşayıveriyor. Nerden nereye ulaşıyoruz. Yeryüzündeki her aşama, bizim için bir gelişme oluyor... Oktay Bey, kapanmış kalmış kendi içine. Kendi görüşlerinin sakatlığını bir türlü kavrayamıyor. Neymiş efendim, ülkenin sorunları, toplumun kendine özgü koşullarıymış. Üstelik bu koşulların dünya dengesi içindeki yerini iyi hesaplamakmış... Budala... Panik içinde bire, burjuva... Bozgun halinde kaçacak delik arıyor önümüzde... Siz uyuyun daha... Yattığınız yerde, bir iyice uyuyun.» Başucunda ayaklarının ucuna basıp, geceliğinin etekliğini uçuşturarak dolaşan karısına baktı. «Sen yat canım,» dedi... «Ben biraz daha çalışacağım...»

Sandy, güç erişmez dayanıklığına göz kırptı kocasının. Dudaklarında sevecen bir gülümsemeyle, yatak odasına yollandı...

Geniş adımlarla odasına yönelmişti. Birden duraksadı... Yusuf'la Hüseyin, yan yana yürüyorlardı. Yanına gelmelerini bekledi. Önünden geçerlerken, hafif baş eğerek selâmladılar... Başını dikti birden. Gözlerinde alazlanan bir azarla baktı iki gence...

— Böyle başı yukarda dolaşmaktan utanmıyorsunuz öylemi?

— Birşey mi oldu Hocam, - dedi Hüseyin çekinerek. Her zamanki utangaçlığı içinde ama, her zamanki en olmayacak işleri yapma hazırlığındaki çevikliğiyle dikildi.

— Daha ne olsun?

— Ne olacağını çıkaramadık ki Hocam, diye arkadaşını tamamladı Yusuf... Yatak odalarında bile birbirinden ayrılmayan sağlam bir dostluğun simgesi olarak sokuldu arkadaşına. Gözlerinde, böylesine bir azarı işitmek için hangi yanlışı yaptık sorusu büyüdü, ateşlendi...

— Rektörümüzün çağrılısı olarak üniversitenin bağrına giren Amerikan elçisi, geldiği gibi mi gitmeli buradan?

İkisinin de gözlerinde bir pırıltı belirdi. Birbirlerine baktılar. Sonra gözlerini çevirip Vedat'ı süzdüler baştan ayağa... O eyleme geçme öncesinin tüm suskusu, tüm kararlığıyla sözcükleri birer kurşun gibi fırlattı Hüseyin.

— Bizim birşeyden haberimiz yok Hocam, - dedi... - Ne elçisi, kimin bağrında?

— Yazık... Öğrenci önderleri olarak, üniversite içindeki en küçük kıpırtıdan haberiniz olduğunu savlarsınız. Rektör Amerikan elçisini çağırladı. Adamın arabası aşağıda...

— Aşağıda mı?

— Evet aşağıda, - diye yanıtladı Yusuf'un sorusunu... - Aşağıda ve bayrağını çekmiş, bizimle, bizim bunca zamanki kavgamızla alay edercesine çörekleniyor.

Gençler, hiç birşey söylemeden yürüdüler. Ellerini oğuşturdu Vedat... «Senin de sonun geldi Kurdaş,» diye geçirdi içinden. «Bizi kışkırtmak ve Amerika'nın CIA ajanı elçisine meydan okutmak istiyor-

sun öyle mi? İşte yanıtını alırsın biraz sonra... Bu gençler, varolmanın gücünü isbatlar size... Hem sana, hem o ajan elçiye... O zaman anlarsınız dünyanın kaç bucak olduğunu. Ve o zaman tüm Türk halkı anlar ki, devrimci güç, hiç korkusuz ayaktadır...»

Odasına girmek üzereyken, Oktay yakaladı kolundan.

— Vedat... Çocuklara sen mi söyledin Amerikan elçisinin geldiğini?

— Ben söyledim...

— Umarım, birşey yapmamalarını da önermişsindir...

— Tam tersine, yapmalarını önerdim... Bu lekeden, bu boynu bükülükten bizi ancak onların kurtarabileceğini söyledim... Elbette yürekleri varsa...

— Sevinç çocukları durdurmaya gitti. Durdurabilirse... Ama, belki ilk ateşi yakmış olarak, sen engelleyebilirsin bunu. Lütfen Vedat. Lütfen git, birşey yapmamalarını sağla...

— Yapmaları gerekeni onlar bilirler. Engellemeye de hiç niyetim yok. Gerekirse, ben savunacağım onları. Hem topluma karşı, hem size karşı... - Sevinçle oturdu sandalyesine. Kıvançla ellerini oğuşturdu. Sonra Strangrey'den kalma bir alışkanlıkla, avuçlarını büküp, parmaklarını birbirine vurmaya başladı...

— Bak Vedat... Sen dünya olaylarını izleyen, bize sövsen bile, emperyalizm konusunda kendini yetiştirmiş bir arkadaşsın... Amerikalılar, Kommer gibi çok deneylerden geçmiş. Üstelik, çağımızın en büyük kurtuluş savaşlarından birinin verildiği Viet-Nam'da yetişmiş, her tür kışkırtıcılığın da, dağıtma ve eritmenin de ustası olmuş bir kişiyi, devrimci kavganın kızıştığı bir anda Ankara'ya boşuna elçi olarak yolla-

mazlar... Bundan başka, Amerikalılara yakınlığı bilinen Kemal Kurdaş, durduk yerde çağırmaz adamı. Üniversitenin kaynaştığı, gençlerin, gençleri bırak biz hocaların antiemperyalist, antiamerikan bir tutum içinde bulunduğumuzu bilmesin olmaz. Tüm bu koşullar içinde, ya ordan gelen bir istek ya kendiliğinden doğuveren bir konukseverlik Amerikan elçisini buraya getirmez... Bunun altında bir oyun var. Ve biz bu oyunu eylemsizlikle savuşturmak zorundayız. Bir amaçları olmasa, böylesine kör kör gözüm parmağına davranmazlar... Rica ederim, koş ve durdur çocukları...

— Ben sizin eylemsizliğinizden de, yüreksizliğinizden de bıktım... Artık biraz eyleme geçmek gerek. Oyun varsa, biz de oyuna oyunla karşılık veririz. Aklımızı peynir ekmekle yemedik. Madem onlar, böylesine alçalabiliyorlar, biz de gerekli dersi verir, eteklerini toplamalarına yardımcı oluruz...

— Çocukları durdurmak olanaksız, - diye girdi Sevinç... - Onbeş dakikadır dil döküyorum. Yapılanın yanlışlığını, bu iki kafadarın, bir tehlike işaretine zil çalmak istediklerini anlatmaya çalışıyorum. Hiç konuşmadan, bir tek yanıt vermeden hazırlanıyorlar. Sanırım arabayı yakacaklar...

— Aslanlar, - diye yerinden fırladı Vedat. - Bu benim aklıma gelmezdi. Bırakın çocukları diledikleri gibi davransınlar. Siz de kurtulun şu miskinliğinizden. Onları savunmaya hazırlanalım biz. Rektör'ü görevinden uzaklaştırmak için bundan iyi punt bulamayız... Hemen bir kampanya açalım. Yazarlara, gazetelere haber verelim. En iyi avukatların tutulmasını sağlayalım... Bir de özgür bıraktırırsak gençleri, seyreyle Amerika'nın da, uşaklarının da paniğini o zaman... Haydi durmayın...

— Bir dakika, - dedi Sevinç. Kolundan tutup sarstı Vedat'ı. - Bu başlangıcın sonunu düşünebiliyor musun sen? Rektörü atmak yerine, tüm amerikancıların ayaklanabileceğini hiç hesaba koyuyor musun? Ve bunların gücünü, neler yapabileceklerini hiç hesaplıyor musun? Yüz yıllık geçmişe bağlamak istediğimiz, son on yıllık devrimci aşamanın, bir baskı döneminde ne hale geleceğini biliyor musun? Bu çocukları kışkırtmak kolay... Sonra daha ötelere geçip, seni de dinlemez hale geldiklerinde, ne yapabileceğini biliyor musun Vedat efendi? Bunlardan haberin var mı senin?

— Çok şeyden haberim var benim. Kadınlığın ardına sığınıp, herkesi ucuzlayabileceğinden. Pasifliğinizi, korkaklığınızı, bilgi perdesinin altına sakladığınızdan. Ciğeri beş para etmez ödleklerin hiç bir zaman devrimci oluşuma katkıda bulunamayacağından. Ve en önemlisi, artık gençliği kendi kof fikirlerinize araç edemiyeceğinizden. Eğer doğruysa yapacakları, ben onların yanında bulunmaya gidiyorum. Yüreği olan benimle gelir. Ötesi vızıltıdır... Anladınız mı?

Kolunu kurtardığı gibi, onları öyle boynu bükük, bırakıp fırladı... Daha koridorun başında, arkaya yöneldi. Fakültenin ardındaki tepeye çıkarsa, rektörlüğün önünü ve olayların çok daha rahat bir biçimde görülebileceğini düşünmüştü biran... Tırmandı küçük tepeciği. Birkaç adım atınca, Kommer'in arabasının yakılmak üzere olduğunu gördü... Saldırıya geçmiş ordularını denetleyen, eski bir komutan dikliğiyle, gözlerini kırpıştırmadan, otomobilin çevresini almış kalabalığı izlemeye başladı.

Kalabalık, her geçen an, biraz daha artıyor, arabanın çevresi tam bir çember halinde öğrencilerle

doluyordu. Sevinç, gençlerin protestosunu yeterli bularak, daha ileri gitmemelerini söyledi ilkin. Sonra bağırarak, yakma girişimindekileri önlemek istedi... Kalabalık bir koridor açtı arasında. Giderek Sevinç Hoca'yı dışına atan bir biçimde kapanmaya başladı koridor. Öndekileri engellemeye çalışıyordu, kollarıyla bağrış çağrış... Ve giderek kalabalığın dışına atılıyor. Engelleyememenin hırsıyla tırnaklarını kemirerek, yeniden çemberin içine girmeye uğraşıyordu...

Durduğu yerden tanıdı o'nu Vedat... «Ne kadar yılgın bunlar,» diye düşündü. «Bir de tümümüzden ilerde olduğunu savlarlar. Hiç birimizin düşüncelerini beğenmezlerdi. Her zaman, işbirlikçi burjuvaziyle olduğu ölçüde, efendileriyle de savaşmanın gerekirliğini savunurlardı. Şimdi burda, çocuklar bir efendiye dersini verecekler diye, nasıl panikliyorlar. Demek ki, yola yalnız çıkacağız... Oh ama, ne güzel oldu... Bir çöp tenekesi gibi atıverdiler o'nu çemberin dışına...»

Arabanın her bir yanından birden fışkırdı alevler... Kalabalık bir dalgalandı... Lüks, siyah arabanın, kızıllıklar içinde canlıymışcasına kıvranışını seyretti, ağzını alabildiğine bıçaklaştırarak. Dilinin hafif hafif dudaklarının üstünde gezindiğini sezinleyip iki yanına bakındı. Sonra kalabalığı süzdü yeniden. Sevinç'in, başını elleri arasına alıp çöktüğünü gördü... Ağır ağır odasına döndüğünde, Oktay'ın da aynı durumda olmasından kıvandı. Hiç sesini çıkarmadan alayla bir süre baktı o'na kapıdan. Sonra yeniden ağır ağır dönüp, tuvalete girdi.

Sabahtan başladığı makalesini bitirmeye uğraşıyordu odasında. Sandy'yi dersi biter bitmez yollamıştı eve... Akşam karanlığı basarken, bitirdi işini. Yola düştü... Bu yürüyüşler, kendini toplamasına yardımcı oluyordu. Akşama değin ders, yazı hazırlığıyla iyice keçelenen başı, açık havayı nefeslendikçe boşalıyor. Rahatlıyordu...

Okulun çıkış kapısından, geniş yola dönüp, banketten ağır ağır ilerlerken, İrfan yaklaştı yanına...

— İyi akşamlar Hocam...

— İyi akşamlar...

— Sizinle biraz konuşabilir miyim?

— Elbette...

— Hocam, biliyorsunuz, sağcılar hükümetten de aldıkları destekle, işi iyice azıttılar. Can güvenliğimiz tehlikede... Ne zaman, kimin, nasıl bir davranışta bulunacağını kestiremiyoruz. Adamlar, apaçık komando eğitimi yaptırıyorlar. Biz ise, salt yumruğa ve kalabalığın bilincine dayanıyoruz... Bu yeterli değil. Her geçen gün, aramızdan biri yitiyor. En sağlam arkadaşlarımızın bir kurşuna yıkıldığını görüyoruz...

— Bu yürek yakıcı bişey İrfan... Ama, devrim sürecinde kaçınılmaz kayıplardır.

— Kayıplar değil bizi düşündüren... Daha başlangıçta, devrimciliğin özellikle de marksist devrimciliğin kaçınılmaz sonucudur bunlar... Ne var ki, tüm baskıların karşısında eli kolu bağlı durmak üzüyor bizi... Miting, toplantı, işgal, boykot, hemen örgütlediğimiz, hemen başarıya ulaştırabileceğimiz eylemler. Kitle sözümüzü dinliyor. Ülkemizin içinde bulunduğu çıkmaz, tümümüzü bir yol aramaya itiyor.

— Ve bu yol, sizin inancınızdır çocuklar. Emperyalizmin boyunduruğundan ve geri bıraktırılmışlı-

ğından kurtulmak, ancak proleter devrimci davranış içinde olmakla mümkündür. Haklısınız davranışlarınızda. İnançlarımızın sizi götürdüğü yolda da.

— Ama, şimdi bir ayırıma gelip dayandık Hocam... İnancımızı ve kendimizi korumak için, salt bilincimiz ya da siper ettiğimiz göğsümüz yeterli değil...

— Ne yapmak istiyorsunuz?

— Kendimizi saldırının biçimine göre savunmak... Bunun için, olanaklar bizden yana değil. Ancak, sınırdan yol açabilen arkadaşlarımız var. Filistin gerilla örgütleri, bizi yetiştirmeyi kabullendi. Sizden ve sizin gibi güvendiğimiz hocalarımızdan ricamız olacak.

— Haklısınız. Hazırlıklı olmak, halk savaşçılarının görevidir. Şimdi siz, öncelikle can güvenliğiniz açısından zorunlusunuz eğitime. Böyle bir yol bulmuş olmanız da sevindirici... Benden istediğinizi belirtmedin?

— İstediğimiz, arada yitiklere karışan arkadaşlarımız olursa, üstünde fazla durmamanız.

— Siz üniversite öğrencisisiniz. Kendinizi gerektiği gibi ayarlama yetkisine sahipsiniz. Burası devamsızlıktan disiplin cezası verilecek bir okul değil. En azından benim inancım bu... Yine de devam çizelgesi konusunda bir isteğiniz olursa, zorunlu derslerden biri olan benimki bakımından rahat edebilirsiniz.

— Sağolun... Bizim istediğimiz buydu... Öteki bazı hocalarımızdan da aynı dilekte bulunsak, sanırım anlayışla karşılaşırız...

— Oktay Hocayla, Sevinç hanımın zorunlu öğrencileri için aynı şeyi söyleyemem. Onlar böylesi eylemlere karşı...

— Biz, kimin bize karşı, kimin bizden yana olduğunu biliyoruz efendim.

— Öyleyse sorun yok... Benim açımdan yok... Ayrıca desteğimi isterseniz, yardıma hazır olduğumu da bilesiniz...

— Teşekkür ederim...

Ayrıldı İrfan... Vedat, evine yönelirken, o yurda gitmek için, üniversitenin duvarlarından birinden atladı. Bir süre ardından baktı Vedat. İrfan duvarı geçer geçmez bir sigara yaktı. Sonra, sigarası dudaklarında, karanlığa doğru yürüdü...

«Sonunda, devrimci terörü çalıştırıyorsunuz. Bakalım bunun karşısında nasıl duracaksınız,» diye düşündü... «Bu genç insanları, ölüme böylesine kanıksattıktan sonra, yakınmaya hakkınız yok... Tüm bilinçli gençliğin, silâh eğitiminden geçtikten sonraki gücünü düşünebiliyor musunuz? Budala Oktay, sen bunun ne demek olduğunu bilir misin? Arabanın yakılmasına karşı çıkıyordun? Ne oldu? Yargı organı, tutuksuz sürdürecek bir süreden sonra... En çok, Sevinç'in durumuna sevindim... Karşı çıkıyordu. Oktay, doğru bana gelmese, o da onlarla birlikte olurdu. Yine kurtardı paçasını. Sevinç, önceden daha topluluğun başında hattâ olayın sonuna değin orda olduğundan tutuklandı. Tıpkı, yakanlardan tanınabilenleri gibi... Anlamıştır, bir eylem başladığında, karşı da olunsa, içinde de bulunulsa, eşit işlem görüleceğini. Yeter ki, kalabalığın içinde olunsun. Ve yeter ki polis sizi tanımlasın... Bundan sonra ya pısıp, köşeye çekileceklerdir. O zaman, bunların devrimci olmadığı görüşü ağır basacaktır. Ve tüm etkileri yitecektir. Ya da, nasılsa kurtuluş olmuyor düşüncesiyle, bana yanaşacaklardır. Her yandan kıstırdım onları... Bilinçleri, bilgileriyle eylemin çatıştığını görmek, tüm ya-

zı ve sözden daha etkili olur. Nice davranırlarsa davransınlar, benim istediğim olur. Kitle içinde en etkili kişi olurum. Artık yalvarsalar, ayaklarımın altına bile yatsalar girmem partiye. Hem parti de ne oluyor? Bundan sonrası için gerekli görürsem ben parti kurarım... Çocukların bana ne kadar güvendiğini gördüm. En etkili önderler benim çevremde toplanmaya başladılar... Onları bir iteklememle, kahraman haline getirdim. Bundan sonrası için de benim dediklerimi yaparlar. Hele bir de silâhlanırlarsa, büsbütün güçlenirler. O zaman, salt onlarla birlikte davranmış olanların sözü geçecektir. Ben iyi düzenledim geleceğimi. Üniversite'nin en devrimci hocası, en bilgili marksisti olduğumu kanıtladım... Olayları engellemek mümkün değildir. Onların yanında olarak, devrimci öğretiye, devrimci uygulama kazandırmak en akıllıca davranıştır...

Yazdım, söyledim şimdiye... Zaman bulamadım, doğru düzgün okumaya. Amerika'dayken de zamanım olmamıştı. Kendime bir program yapmalıydım... Marks'ı Engels'i, Lenin ve Mao'yu, bu program içinde okumalıyım... Makaleyi geçmeyen broşürlerle yetindiğimiz yeter. Madem, gençlik silâhlanmaya karar verdi. Bunun sonunda, başarı kaçınılmaz. Şimdiye değin dil bilgimden yararlanıp, en önde oldum... Bundan sonra gerçekten bilmeliyim, marksizmi. Bir yılda, tümünü okurum. Ekonomi Politiği de, Kapital'i, Doğa'nın Diyalektiği'ni de... Bir de okursam... O zaman kimse bilincimi bükemez. Ben bu halimle, en devrimci yerde bulunabildiğime göre, bilgili olduğumda, tümünü ezer geçerim bunların...

Yalnız yeni okuduğumu belli etmemek gerek... Alay ederler. Biri görse, kısa zamanda yüz çevirirler benden... En iyisi, kitapların İngilizcesini elde et-

mek. Bir de neden uydurmak gerekli. Yeniden, yeniden okuyormuş gibi.. Tamam, iyi buldum... Marksizm el kitabı hazırlıyorum, derim. Bunun için inceleyerek okumama kimse ses çıkaramaz... İyi yol bu... Önce Türkçelerinden başlayabilirim kitapların. Oralardan alıntı verebilmek için elden geçiriyorum, derim... Sonra İngilizcelerini okur, bir iyice pekiştiririm bildiğimi... O zaman, söz edebiliyor mu Oktay beyle, Sevinç hanım karşımda görürüz...

Bilgelik taslarken, eski bir serüvenini seriyor ortaya. Bilmezleye getiriyorum. Nerdeyse öğünecek kocasının yanında... Bir burjuvayla yattığını hünermiş gibi anlatacak... Ve kılıbık kocası, hiç sesini çıkarmadan ayrıntılarını dinleyecek o yatışın... Yatmak yeterli olsaydı öğrenmeye, orospular en çok şeyi bilirlerdi... Oysa, bilinçsizlikleri, bilgisizlikleri değil midir onları geneleve düşüren? Biraz bilseler, biraz bilinçlenseler, en azından küçük burjuva evlerinin, kocasını durmadan aldatan hanımı, olur, çıkarlardı... Olamadıklarına göre, sizin de bişey bildiğiniz yok Sevinç hanımefendi... Öğreneceğiniz de yok... Ama, ben ve gençlik, başınıza vura vura öğreteceğiz size... Marks der ki, diyeceğim başta ben... Engels, Lenin der ki... O zaman, dut yemiş bülbüle dönersiniz. Sessiz, acılı, biz niye öğrenmedik, niye özümlemedik bunları, dersiniz. Ama geçti...» Gülümsedi birden. Gözlerini kırpıştırdı. «Nasıl coşmuştu öğrenciler. Benim soyadım Emek, ve bunun öyküsü gerçek emekten gelir, dediğimde... Susturuvermiştim tümünü. Babam işçi benim, demiştim. İşçi oğluyum. O yüzden proleterleşmek güç gelmiyor bana. Onur veriyor... Nasıl alkışlamışlardı beni. Ve sevgiyle sarmışlardı çevremi. Zavallı Hüseyin Usta, gide gide particilikte karar kıldı. Keşke partici olma-

saydı... Rahat bir yaşam sürseydim. Burjuva olsaydı da, ben sınıfıma hıyanet ettim, diyebilseydim... Çünkü ilk ağızda alkışladılar beni. Ama, emekçi çocuğu çoğunluktaydı aralarında. Oysa, burjuvadan gelsem, sınıfıma hıyanet ediyorum. Doğru burda olduğu için, yerimi değiştiriyorum, desem, daha bir coşkuyla karşılanırdım...

Yine de yaptım havamı. Bunu geliştirmem gerek. Silâhlı olduklarında, çok önem vermezler kişiye. Tüm değer, bir kurşunu sıkabilip, sıkamamaya iner bakarsın. O zamana hazırlıklı olmalıyım... El kitabı hazırlamak nedeniyle, kapaklanmalıyım kitaplara. Ve bir iyice bellemeliyim içindekileri...

Bir koca yaz var önümde... Sandy, Amerika'ya gitmek istiyor... Dört yıldır, gitmedik. Geldiğimizden beri, olayların, işin içine öyle bir daldı ki... Birkez boykot yedi yazımızı. Bir kezinde iş arama derdindeydik. Öteki ikisinde, ülkeyi tanımak istedi... Şimdi sıra Amerika'da... Birlikte gidersem, orda okursam kitapları daha iyi değilmi? Türkçelerini burdan götürürüm. O zaman kimse görmez, okuduğumu. En iyisi bu... İki aylığına gitsem. Kayınpederin, kırdaki evinde, dalsam okumaya... Sandy, ana-babasıyla olmanın rahatlığıyla, çalışmamı engellemez... En iyisi bu...

Yaz yaklaştı iyice. Bir sürpriz yapayım o'na... Şimdi gider gitmez, muştu vereyim... Sandy, hazırlan, diyeyim... Hazırlan, bu yazı Amerika'da geçirelim...

Kimbilir ne sevinir. Nasıl sarılır boynuma. Beklemez bunu bilirim. Benim ülkem, senin yanın diyebilen bir kadın, beklemez, istemez böyle bir şeyi... Ama, gerçekleşeceğini duyunca, kendiliğinden coşar. Kendiliğinden sevinir hiç aklında olmayan bir arma-

ğan almışcasına. Haketti... Yıllardır hiç sesini çıkarmadan beni destekledi. Anlamadığı, bilmediği bir dilde saatlerce tartıştığımız zaman bile, ne konuşuyorsunuz, diye sormadı. Tersine, konuklarımızla oyalandı, bir Türk kadını gibi hizmet etti onlara. Hoşnud kıldı... Arada azarladığım, kızdığım oldu. Öylesine gülümsedi ki öyle zamanlarda, elim ayağım tutuldu. Tutkusu giderek arttı bana. Kitleninki gibi... Kitle nasıl yanızlığıma aldırmazken önderliğimi kabullendi. Sandy de öyle... Giderek daha bir bağlandı. Daha bir sevecen ve benim olmaktan onurlanan bir tutkuya kapıldı...

Ben de karşılığını vermeliyim bunun... Hiç aklında yokken, hiç ummuyorken, hadi, demeliyim. Hadi hazırlan bakalım.» Kapıdan gülerek girdi. Boynuna atılmaya hazır karısına sarıldı. Uzun uzun koklayıp, öptükten sonra:

— Bu yaz Amerika'ya gidelim Sandy, - dedi...

Bir alaz gibi tüm bedenine sarıldığını sezinledi karısının. Kollarını tüm gücüyle sıktı... Konuşmuyordu... Konuşmaya gerek yoktu ki...

YİĞİTLER ÖLÜRKEN, ÖDLEKLER ÖDÜL DAĞITIMINA KOŞAR

9

Pijamasını değiştirmek gereği duymamıştı. Bu pazar sabahının yakıcılığında, henüz evin içine girememiş sıcaktan korunduğu sanısı içindeydi. Masanın başına oturmuş, yanındaki deftere not alarak, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'yı, okuyordu... Özellikle para sorunlarını irdeleyen bölümü, iki kez okuduğu halde, dolaşım sorununu çözümleyemiyordu... Tarihsel gelişim hakkındaki tezleri kavramaya başlamıştı. Ama metaların başkalaşımı ve bunda paranın rolü, formüllenmeye başlayınca aklı karıştı... Baştan birkez daha okudu bölümü. Elindeki notlara, dolaylı ve dolaysız dolaşım sorununu not etti...

«Önce, makale ve broşürleri elden geçirmek gerekecek sanırım. Temel kitapların ağırlığı ve anlaşılmazlığını öyle çözümlemek daha akıl kârı. Nasılsa gelişmiş bilim sürecine göre, alıntılarla açıklanmaların kolaylığı var... Bir okuyuşta, Doğa'nın Diyalektiği, ya da Kapital'i sökeceğimi sanıyordum... Üstelik sanayi ülkesinde bulunmanın getirdiği alışkanlıkla, daha kolay kavrarım, diyordum... Güçlüğü, sanayinin yeni gelişmekte olduğu bir dönemde irdelenme-

sinden mi geliyor yoksa...» Başını salladı kendini yalanlarcasına. «Değil... Birden en temel kitaba çıkmamak gerek. Artı değerin basit anlatımları var. Ordan başlamak gerek... Birden o çapraşıklığın içine girince, afallıyor insan. Ve altından kalkamıyor bir türlü. Biz anlayamıyoruz bunu. İşçi nasıl anlayacak? Bizim budalaların düşü bu. Belki yutturmacası. Benim anlayamadığımı, işçiye anlatacaklarını sağlayarak gelişmeyi durdurma çabasındalar... Oysa Cafiero özetini kavramıştım ben... Demir Ökçe'yi okuduğumda da ilkin dudak bükmüştüm romandan bilgi edinilir mi diye. Ama, Amerikan toplumuna uygulanışını sezmiştim. Oysa Kapital'i evirip çeviriyorum durmadan. Kapital'i bırak, bir Ekonomi Politiğin hakkından gelemedim. Acaba. bizimkiler gerçekten anladılar mı bunları? Anladıkları için mi karşı çıkıyorlar?.. Yok canım, hiç birinin ne bilgisi, ne kültürü benim ölçümde değil... Tüm okulları birincilikle bitirdim ben... Doktoramı verirken, adam nerdeyse boynuma sarılacaktı. Hemen bir başka üniversiteden iş önerisi aldım. Çalıştım da iki yıl... Sonra burda, tümümüzden çok okuyan gençler, onlara değil, benim söylediklerime bakıyorlar. Boşuna mı önem veriyorlar bana? Olamaz... İçlerinde, Ekonomi Politiği de, Kapital'i de yutmuş olanları var. Öyleyse, neden karşı çıkmıyorlar? Neden daha çok bildikleri sezgisini uyandıran Oktay'la, Sevinç'in yanında değiller? Onlar da benim gibi mutlaka... Okumuş görünüp, hiç bir şey anlamadıklarından, devrimci davranışa uyarma numarasıyla karşı çıkarak, ilgi çekmek istiyorlar. Biliyor görünüyorlar. Okumuş, özümlemiş olsalar, neden örnek getirmesinler Marks'tan... Lenin ya da Mao'dan. Biz okuduğumuz, anladığımız sözleri nasıl tanık olarak gösteriyoruz... Ama dur, ne diyordu Kapital'in

bir yerinde Marks... (Öğreti, yaşama biçimi haline geldiğinde, proleterya, öncülüğü kimseye bırakmaz.) Yoksa bunlar gerçekten özümledikleri için mi büyüklerden örnek getirme gereğini duymuyorlar? Kendi yorumlarının sağlamlığına böylesine güvendiklerinden mi doğuyor tanıksızlık? Sahi, Oktay'ın ben marksistim ya da buna benzer bir söz ettiğini hiç duymadım. Ama, marksizm din değildir, bilimdir. Gelişmeleri yorumlama, anlama, değerlendirme ve buna göre davranmayı gerektiren bir bilim, der sık sık... Ancak özümlendiğinde, sağlam yargılara varılabilir. Yüzeyde, temelsiz kaldığında yanlışa sürükler, kişileri de toplumları da... Olayların akışına uydurur. Ve olayların akışı, egemen sınıfın çıkarına yürür, der... Aybar'ı kaçkez eleştirdi benim yanımda... Ama, Aybar düşürülürken, o, o'nun yanını tuttu... Yanlışını, sapmasını eleştirerek düzeltmek gerekir. Devirerek değil... Biz birkez birinin başını yedik mi, sonra birbirimize gireriz... Bölünür sosyalist eylem. Bölünme bizim değil; egemenin işine yarar, dedi... Tersledim onu... Bütünlük adına yanlışa kul olmamızı istiyorsun bizden. Hiç bir devrimci, böylesine bir hıyanetin içine giremez. Hem siz, yapınız, inancınız ve partinizin tüzüğü gereği sosyalist bile olamazsınız. Nerde kaldı bizim gibi proleter devrimcilerle kendinizi bir düzeyde tutmaya kalkışasınız, dedim. Suspus ettim... Yok, yeniden çenesini açtımdı... Yine o, kalıpları haykırmak güzel, bunların karşımızdakilerin davranışlarıyla bağdaşıp, ayrıldıkları yerleri bulmak kolaydır... Yine o, sosyalizm din değil, bilimdir, sakızını çiğnettim uzun süre... Ve bilim, uygulamaya girmedikçe bir anlam taşımaz. Siz biliminizi sürdürün dilediğiniz gibi yüreğiniz yetmediğinden, bilimin kalkanına sığının. Biz, proleter

devrimcileri, en uçta ve cephenin her yanında savaşı sürdüreceğiz. Uygulamayı biz yapacağız. Ve tüm uygulamacılar gibi, başarıya ulaştığımız zaman, sizin biliminizi ağzınıza tıkayacağız. O iş, öyle değil, böyle olur, diye...

Öğrenciler de vardı sanırım o toplantıda... Ve yine benim yanımı tutmuşlardı... En iyi değerlendirmeyi yaparlar... Çünkü en az bileni, tümümüzden çok biliyor. Üstelik, ellerinde silâh var. Ve uygulamanın içine giriyorlar. Filistin'e gidip dönenler, Deniz'i de okula getirmişler. Yurtta yatıp kalkıyormuş. Zaten yurt yönetimine el kodular. Onlar karışıyor. Kurdaş'ı yürüttük o eyleminden sonra... Yerine, kimsenin ne bilimine ne tutumuna söz edemiyeceği Erdal İnönü'yü getirdik... Benim fikrimdi bu da... İlkin karşı çıkmaya hazırlanmışlardı bizim budalalar. Sonra en doğrusunun bu olduğu yolunda, öğrencilerden de baskı gelince, işler değişti. Hemen hemen oybirliğiyle önerdik o'nu... Ve oybirliğiyle rektör olmasını sağladık...

Seçimlere öğrencileri sokmak istememişlerdi. En öğrenci yanlısı görünen profesörler bile. Ben ve benim gibi düşünenlerin direnmesi, sonuçta tümünün doğruda buluşmasını sağladı... Şimdi bazılarının yakınması var. Sağcı bunlar. Neymiş efendim, Deniz, tatil günlerinde ya da çalışma saatlerinin bitip, üniversite öğrencilere kaldığında, silâh eğitimi yaptırıyormuş. Yaptırmasın da tümümüzün canına mı kastetsin sağcılar?.. Pek de güzel yapıyor... Biz bile eğitilmeliyiz. Biz bile öğrenmeliyiz öldürmeyi. Önlemek için gerekli bu. Ve gerekli olanı yapmak en sağlam öğretidir. Miskinlikten, uyuşukluktan, kitlelerin devrimci kavgasını durdurmaktan yeğdir vuruşmak. Ve en büyük eğitimdir. Böyle böyle, kavga-

nın içinde öğrenilir doğru. Ve birkez girilirse kavgaya, bittiğinde en doğru uygulama ortaya çıkar. Kimin haklı, kimin haksız olduğu o zaman anlaşılır.» Kitapları yanına bıraktı. «Artık önemli olan kitaplar değil. Uygulamadır... Yalnızlığım gerektirdikçe, okurum elbet. Ama en sağlam bilgileri uygulamadan edinmek olanağı varken, boşuna yorulmak anlamsız... Sandy, bensizliği yaşıyormuş. Ve pişman olmuş gittiğine. Ben de pişmanım gönderdiğime. Burda olsaydı şimdi... Bir tatil yerine gitseydik... Ya da birlikte gitseydik Amerika'ya... Ama, gidemezdik... Danışma toplantılarını, bölge toplantıları izliyordu. Yeniden seçilmemiz tehlikeye girebilirdi. Tam her şeyi yoluna koymuşken, karşı güçlerin eline koz vermek olurdu gidişim.

Az kaldı dönüşüne... Yalnızlığımı anlattım. Direneceğimi söyledim... Özlediğim, doğru. Ama, kızın tatilini berbat etmeye hakkım yok... İstemedi gerçekten. İstemesem yollamazdım. Bunu bildiğim için direndim... Kırk gün oluyor gideli... İlkin kendimi kitaplara kaptırdım diyordum. Sonra toplantıların hazırlığı ve sürdürülmesi oyalar. Oyaladı da bir süre. Herkesten önde olma çabası, kolay değil... Belgeleri bulmak, birbirine eklemek, bunlardan sağlam bir yorum çıkarmak. Ve ülke sorunlarıyla çakıştığı ya da çatıştığı yerleri saptayarak, devrimci açıdan eleştirmek, hiç kolay değil... Üstelik, aradığın belgeyi, gerektiği gibi bulamıyorsun. Çok zaman, belgeler yığınından kendim çıkarmak zorundaydım. Öylesine zaman alıyor ki bu, çok zaman vazgeçiyorum daha derinliğine araştırmaktan. Hele böyle, zamanı belirli toplantılara hazırlanmak durumu doğunca... Allahtan, belleğim çok güçlüdür. Neyi nerde gördüğümü çabuk anımsarım da, toparlaması kolay olur...

Yoksa, bir küçük bildiri hazırlamak bile, aylar alabilir. Bende öyle olmuyor... Belgelerle oynamak o ölçüde zorlamıyor... Ne var ki bu kitaplar bitirdi beni... Anlayamamak bitirdi daha doğrusu. Çok hızlı okuduğumu sanırdım. Ve okuduğumun belleğime kazındığını. Oysa şimdi apışıp kalıyorum. Kitapların üstüne düşünce anlıyorum, okumak da yazmak ölçüsünde güç... Yazarken bile böylesine güçlük çekmiyorum ben... Kınardım, alay ederdim bazıları güç yazıyorum, dediğinde... Yazı dediğin, bir boşalım aracıdır. Biriktirirsin öfkeni. Sonra otursun makinanın başına... Bitirir, verirsin basıma diyordum... Oysa okumanın güçlüğünü görünce, anladım bilimsel yazmanın çilesini. Belki eski, az ağdalı dil kullanılışından anlayamıyorum ama... Yapılışının güçlüğünden değil. Gerçi güç yazmış bunu da Marks... Yirmi yıla yaklaşan bir araştırmanın, incelemenin dünya ekonomi ve tarihini didiklemenin sonucu. Ben böyle bir yapıt yaratmaya kalkışmıyorum ki... Kendimce bişeyler bilmek, ülkemin sorunlarına sağlam yorumlar ve çözümler getirmek amacım. Ama, devrimci açıdan çözüm ve yorumlar... Bir belgenin ardından yıllarını verenlerin çabasına aklım ermez benim. Doğru, devrimcinin tavrına göre saptanır. Ben bir devrimciysem, olaylara marksist açıdan bakabiliyorsam ve ustaların yorumlarıyla uyum ya da çelişkilerini görebiliyorsam, doğru, söylediğimdir...

Bulanık kafaların tezidir olayın doğrusunu saptamak için, temel nedenlerden alıp, düğüm ve çözümlerine değin incelemek. Bizim Oktay böyledir işte... Aklının ermediği bir nokta yakaladı mı, çözünceye düşünür, araştırır, bekler... Manda gibi çalışır... Yılmaz... Bir belge bulmak için, aylarını vermekten sakınmaz. En azından yirmi kitap okur... Oysa, ça-

ğımız vuruşma çağı... Vuruşmanın ortalık yerine girdin mi, ortalık yerine de değil en önüne geçtin mi, en doğruyu kavgada öğreneceksin... Benim, bu kavga içinde Oktay'ın davrandığı gibi çalışma olanağım yok... Her yanda birden vuruşmak zorundayım. Hem de en önde. Eskiden, ben Amerika'dayken yazdığı mektupta, Marks'ı anlamak için, Aristodan başlamak gerektiğini, Hegel'i, idealist noktalarını seçecek ölçüde eleştirebilmek gerektiğini. Bunun yolunun da, felsefe, sosyoloji ve ekonominin tüm temel yapıtlarını okumakla mümkün olacağını. Hatta salt okumanın yetmediğini. Sağlam yorumlara ulaşmak gerektiğini, belirtiyordu... Geç efendim geç... Bunları bile sökmek için zaman gerekli. Ve sökmek yeterli.» Elini uzatıp okşadı kitapları. «Devrim sonrasına hazırlanmak için tümünüzü sökeceğim. Madem sökünce kişi kalıplaşmış lâflar çerçevesinden, kendi düşüncesinin ürünü çerçevesine giriyor. Ben de geçeceğim... Hem de tümünü ezip öyle geçeceğim... Çevremde bu gençlik halkası, bende en ön safta vuruşma cesareti olduğu sürece, tümünüz ardımda kalacaksınız. Çünkü ben düşünmüyorum belki. Okuyorum sizin gibi... Ve kendi bilgeliğimi kullanıyorum ukalâlık edip... Ama vuruşuyorum. Vuruşma, yaşamanın ta kendisidir... Ve yaşamdan öğrenenler doğruyu savlarlar her zaman ve her yerde. Hem de sizin bilgelik için yeterli gördüğünüz kitapların hiç birini okumadan. En büyük öğretmen yaşamdır. En geniş bilgilerin gizi, yaşamın özündedir. Bunu kavrayabiliyor musunuz? Hiç bir zaman kavrayamadınız. Kavrayamayacaksınız da... Öyleyse, çekilin yolumuzdan. Madem, doğruyu biz bulduk, uygulamasını da biz götürelim, başarıya değin...» Daldı... Ayaklarını masanın öteki yanından sandalyenin üstüne koydu. Bir süre göz-

lerini kapatarak, kendi düşüncelerinin aydınlığında yıkandı... Kendince ulaştığı doğrudan irdeledi tümce haline getirdi yeni baştan. Bir ateşli yazı okur gibi yalandı kendi düşüncelerine. Tek tek, tümce tümce yeni baştan okudu... Kendinden kıvanarak, gözlerini kırpıştırdı. «Bundan sonra da, önümüze çıkmaya çalışırsanız, suçlayacağım sizi. Hem de uyuşukluk, çekingenlikle değil. Düpedüz hıyanetle... Çünkü hıyanettir eylem varken, düşünceyi öne sürmek. Çünkü alçaklıktır, gepegenç insanlar vuruşurken, engellemeye çalışmak. Ve devrimi ertelemek, hem de hiç ilginiz olmadığı halde işçi ve köylüler adına söz söylüyormuş yalanını kıvırarak kitleleri kandırmaya uğraşmak. Üstelik de, pasifizm adına... Yok öyle yağma... Yedirmezler bu malı size...» Öfkeyle doğruldu... Gezinmeye başladı. Birkaç adım attığında, terlediğini sezinledi... Saatine baktı... Durakladı... Sonra yeniden dönmeye başladı salonda...

«Kitapların küfü altına sokacağız tümünüzü. Devrimci kavga başladığında, herkes bir yan tutmaya koşuludur. Köhnemiş, çürümüş ve halkın kanını emecek duruma gelmiş bir parlamentoculuk oyunuyla, devrimci gelişmeyi durdurmak, kimsenin ne elindedir, ne yetkisinde. Bu sorumluluğun utancı bile sizi yitirmeye yeter. Sıralayacağım bunları... Adamlar, silâhlanıp, saldırıya geçmişken, durmak, biz işçi ve köylüleri eğitip, öğretilerine sahip kılarak iktidara geleceğiz demek, emperyalizme uşaklık etmekle birdir... Neymiş amaçları bizi bölmek, sonra sol gelişmeyi durdurmakmış... Geç efendim geç... Durdurmak onların elinde olsa, başlatabilirler miydi? Neymiş efendim, her yerde orduyu kullanıyorlarmış. Peki ordu taş mı? İsteyen alıp, istediği yere atabilsin. Bizim üniversitede, çocuklara savaş eğitimi

yaptıran salt Deniz mi? Onca genç teğmen ne oluyor? Dev-Genç toplantılarına katılan, her şeyi pek güzel yorumlayan genç genç subaylar ne oluyor? Onlar, proleterleştiklerini, zaten bundan bir ayırımlarının olmadığını apaçık söylerken, hangi orduyu kullanabilirler bizim karşımızda? Paşaları mı savaştıracaklar? Ve haddine mi düşmüş paşaların bizimle savaşması. Orduya buyruk verecek olanlar, asıl o teğmen, yüzbaşı arasındakiler değil mi? Evet, bir buyruk zinciri var. Ama, insanlar düşünmeye başladığı ilk anda, kendi zincirini kırarlar... Ben nasıl kırdım? 1960 yılının o Nisan gecesinde, nasıl paralayıverdim tüm zincirlerimi? Çünkü düşünmeye başlamıştım. Ve olayları kavrayıvermiştim. Daha o zamandan sosyalist bir davranışın içindeydim ben. Çünkü, eylemin içindeydim... Öyleyse, bu korkakların, ödleklıklerini yüzlerine çalmak gerek. Sarsıp uyarmak zamanı geçti. Toplumla ilişkilerini koparmalı. Bir kez kara çalındı mı kişinin alnına, güç temizler o'nu... Ne demiş eskilerimiz. İftira et, tutmazsa bile iz kalır. Üstelik ben karşı çıkar, korkularını belirtirsem, iftira da etmeyeceğim. Doğruyu savunacağım ve gerçeği ortaya çıkaracağım... O zaman hiç tutunamazlar. Kendi pisliklerinde pısar. Toplumu yanıltma olanağını bir daha bulamazlar...»

Terinin, fanilasını ıslattığını sezinceye dolandı. Elini saçlarının arasından geçirdi. Avucu ıslanınca, duş yaparak serinlemek amacıyla banyoya girdi... Sabunu lavabodan almak için hafif döndüğünde, Sandy'nin kısa, mavi bornuzuna takıldı gözü...

Bir anı gelip takıldı o anda belleğine... Geçen yaz, odadan dönmüştü böyle bir zamanda. Sandy, duş yapmış, bornuza sarınmak üzereydi. Üstünde damlalaşan su, gül yaprağındaki sabah çiği gibi gülümsü-

yordu... Canlandı bornuz... Sandy'ye sarıldı yarım yamalak... Ve ak-pembe teni, su damlacıklarının buğusunda ışıldadı... Elini uzattı Vedat... Üstündekileri attı kirli torbasına... Sabunu kavradı. Bornuzu okşadı... Kokladı karısının özlemiyle. Sarıldı sonra... Sandy vardı kollarının arasında. Kıpırtılı, kaypak ve ıslaklığında buğu buğu... Kapıdan girdiği gibi koşmuştu o'nu öyle görünce... Hemen sarılmıştı... Ve tenindeki her bir damlacığı, dudaklarının ısısıyla bir bir söndürmüş, kurutmuştu... Kıvranıyordu Sandy... Kollarının gücü, göğsünün basıncıyla. Ve gömleği, pantolonunun önü sırılsıklam olmuştu... Kalçalarına değin gelen bornuz, düzgün bacaklarını açıkta bırakıyor. Parmaklarının ucunda yükselerek, kocasının öpücüklerine yanıt veriyordu...

Kucağına almıştı o'nu. Bornuzun bir kolunu daha geçirmemişti. Şimdi iyice anımsıyor. Omuzunun teki, karnının yarısı, memesinin biri, gömleğine sürtüyor. Islaklık, içine işledikçe, coşkusu artıyordu... Yatağa uzatmıştı. Çarşafını bile açmaksızın. Öyle, örtünün üstüne. Ve ıslak gömleğini, pantolonunu, donunu sıyırıp atmıştı üstünden. Tıpkı, Sandy'nin bornuzunu daha yatırmadan söküp attığı gibi... Yaz gününün öğleden sonrasında, kavrulmuşlardı çıplaklığın ısısında... Eli musluğa uzandı. Gözü bornuzda, kıvrım kıvrım Sandy'yi yaşadı. Özlemi, giderek belleğinden yüreğine indi. Gümbürtüsüyle damarlarında dolanıp, karnına, beline, önüne dolandı sertleşerek. Elini sabunladı... Dudaklarını büzüp, boş koluyla karısını sarıp okşamaya başladı, küvetin kıyısına oturarak.

Oktay öğrenci kantininde oturmuş, kahve içiyordu. Biraz sonra zillerin uzun uzun çalmasıyla, kantin dolmaya başladı. Ocak soğuğu, sağlam yapının dört bir yanından yel olup esiyor. Kantinin sıcak havasında gevşeyen Oktay, kalkmaya hazırlanıyordu. Dersi bittikten sonra, kantinin önünden geçerken girivermiş. Tenhalıktan yararlanarak, bir çay içmeyi kurmuştu. Daha yarısına geldiğinde, zillerin çalınışı ve son yudumunda öğrencilerin doldurmasıyla, kıpırdadı. Gitmesi gerekliydi. Aşevleri ortaktı. Ve genellikle bir arada yerlerdi öğle yemeğini. Ama, kantine pek sık uğramazlardı. Bu nedenle, toparlandı. Tam, kalkacağı sırada İrfan yaklaştı...

— Haberin var mı Hocam, - dedi... - Bir banka soyulmuş...

— Banka mı? Kim soymuş?

— Arkadaşlardan edindiğimiz bilgiye göre, Polis, Deniz'le bizim üstümüze atmaya uğraşıyormuş... Şubedekilere ilk gösterilen resimler, bizimkiler olmuş.

— Nereden haber aldınız?

— Oradan geçen Siyasalli bir arkadaş görmüş. Gazeteci diye dalmış işin içine. Bizim resimleri gösterdiklerini anlar anlamaz, çıkıp telefon etmiş Seyhan'a... O söyledi...

— Peki, sizin bir ilişkiniz var mı bununla? Ya da Deniz'in?

— Ben dersteydim Hocam... Deniz de yukarıda yatıyor.

— İlgisizsiniz yani...

— Evet, öyle...

O İrfan'la söyleşiye dalınca, Yusuf, Hüseyin ve Seyhan da çevresini aldılar. Onları gören başkaları da... Oktay, son sorunun yanıtını kesinlikle alınca,

düşünceye daldı... Bu dalgınlık anında, tümü oturdu gençlerin. Çevresinde bir halka oluştu...

Sonunda başını kaldırdı Oktay...

— Çocuklar, - dedi. - Çocuklar ben hiç iyiye yormuyorum bu olayları. Biliyorum, şimdi içinizden yıldı, diyeceksiniz benim için. Particiliği bıraktı bir süredir. Bizden koptu, sözünü dinlemedik diye. Ve yıldı... Yanılırsınız böyle düşünürseniz. Geçen yıldan gelişip gelen olaylara şöyle bir bakalım isterseniz. Birlikte bir dizeleyelim... Hattâ daha önceki yıldan geliştirelim... Parti, bir gençlik örgütü olmuştu. Fikir Kulüpleri ve bunların birleşmesinden doğan Federasyon... Birden, Fransız gençliğine özenerek, İstanbul Üniversitesi'nde bir işgal patlak verdi. Tümümüz savunduk. Gençliğin haklılığını, üniversitelerin elden geçirilmesinin bir zorunluk olduğunu savladık. Ama, siz de ben de olayın içindeydik. Birbirimize yalan söylemenin anlamı yok... Hatta sonradan olayın en büyük yürütücülerinden biri olan Deniz, burda. Aramızda... Kim başlatmıştı işgal eylemini, bir anımsayın? Sağcılar. Ve siz de, ben de biliyoruz ki, sağcılar, belli kanallardan buyruk almadan, böyle bir olaya kalkışmazlar... Yani, kendi bilinçleri, kendi düşünceleriyle eyleme geçemezler. Alışkanlıkları, koşullanmaları buna aykırıdır. Evet, polis yardımına gerek kalmaksızın eylem el değiştirdi. Solcu gençlerin yönetimine geçti. Tamam... Ama, bu arada sağcıları oraya yönelten Polis neredeydi? Ve neden katılmadı el değiştirmeye? Salt arkadaşlarımızın kahramanlığından ürktüğü için mi?

Gençler, soluksuz dinliyorlardı... Ocakçı, çaylarını tazelemiş, ikinci çayından kocaman bir yudum almıştı Oktay...

— Sanmam Hocam, - dedi Hüseyin... - Hiç sanmam...

— Geçelim. Yorum yapmak istemiyorum burda. Bir kuşkuyu paylaşıyoruz tümümüz. Ve siz eylemcisiniz. Bana öyle gelir ki, isterseniz de duramazsınız artık. Ya başında olacaksınız, ya sürükleyecek olaylar sizi. - Güldü. Bir yudum daha alarak, tek tek yüzlerine baktı. - Buncacık bir yorum hakkını bağışlarsınız sanırım bana. Neyse... İşgaller oldu, sonra zaman zaman gerdirip, zaman zaman yumuşatarak, yatıştırılır gibi gösterildi olaylar... Hemen ardından, devrimci avı başladı... Örgütlenmiş gericilerin, Kanlı Pazar'ını unutmayın... Tek tek, işleyeni bilinmeyen cinayetlerin, sizi silâhlanmaya zorladığını unutmayın... Ve bizim karşı çıktığımız, sizinse başını çektiğiniz Kommer olayını unutmayın. Bunun önünden ve arkasından gelen cinayetlerin sonuçlarını da bir düşünün. Benim istediğim size yol göstermek değil. Sakın kırıldığımı falan da sanmayın... Bir heyecandır gençlik. Ve insan bazı olaylara istemese de karışır. Engelleyebilseydim ya da öteki arkadaşlarımızla birlikte, engelleyebilseydik arabanın yakılmasını. Ve salt bir yadsıma toplantısına dönüştürebilseydik toplantıyı. Belki böylesine hızlanmazdı olaylar. Kanlı Pazar'a değin öldürülen arkadaşlarımız için de yine de yerli yersiz bir gerekçe bulunabilir. Sayıları şu geçtiğimiz yılın olaylarına göre küçümsenebilir. Ama Kommer'in arabası gününden bu yana yitirilen arkadaşlarımızın sayısını bir düşünün. Hemen hemen her aya bir tane rastlamakta, üstelik süreç giderek kısalmaktadır. Bunun sonucunu bir hesaplayın... Siz de silâhlandınız. Kendinizi eğittiğinizi sanıyorsunuz. Direnebiliriz sanıyorsunuz. Ve hattâ, alt subayların sizinle olmasından tüm orduyu da eyleme geçirebi-

leceğinizi sanıyorsunuz. Ben sanmıyorum çocuklar... Öldürüyorlar, korunmak için öldürmek zorunda kalıyorsunuz. Kalacaksınız kalmadınızsa bile... Bu, silâh ister... Silâh da para... Bu gereksinim sizi, para bulmaya zorlayacak. Eğer içinizden gerçekten kimse katılmadıysa bu olaya, bir uyarıcı olmalı sizin için. Düşünün... Yol gösteriyorlar... Paranın nasıl bulunacağını anlatmak istiyorlar. Anlayacaksınız. Tümünüz akıllı, yürekli insanlarsınız. Güç yetişen insanlar hem de... Sen İrfan, sen Sinan, benim öğrencilerimsiniz. Değerinizi en iyi saptayacak durumdayım. Sizi de tanıyorum. Sınavlardan, derslerden. Her birinizin bulunmaz değerde insanlar olduğunu biliyorum. Deniz de öyle. Yiğitlik söz konusu olduğunda, hiç kimse yanınıza yaklaşamaz. Bilinç ya da bilgi için de öyle... Ancak, olaylara bakış açımız değişik. Ben egemen sınıfın kolay teslim olmayacağına ve sol gelişmeyi engellemek için en alçakça yollara başvuracağına inanırım. Çünkü buna zorunlu olduğunu bilirim. Siz belki inanmazsınız. Sordunuz diye, anlatıyorum. Haksız bulabilirsiniz beni. Söylediklerimde çelişki var sanabilirsiniz. Yalnız sizden bişey rica edeceğim... Siz her biriniz, yarına gereklisiniz. Bu ülkenin her birinize çok gereksinimi var. Dikkatli olunuz. Herkesten çok daha dikkatli olunuz ve olayların hızına mümkün olduğunca akıllı bir biçimde katılınız. Kendinizi kaptırmayınız...

— Kaptırmayan sen varsın ya işte Oktay, - diye söze girdi Vedat. Öğrencilerle konuştuğunu duymuştu dersten çıkar çıkmaz... Yanından geçen iki öğrenci, «çocuklar Oktay hocayı kıstırmışlar, hadi gidip söyleşiye katılalım,» deyince hemen kantine yönelmişti. Deminden beri dinliyor, olaylara getirdiği ters yoruma içerliyordu. Sözünü, kaptırmayınız'la, bi-

tirince dayanamadı. - Bu çocuklar her şeyi bizden iyi değerlendirecek bilinç ve yüreğin sahibidirler. Olaylar senin düşündüğün gibi, bir zincirin halkalarıdır evet. Ama bu zincir egemen sınıfın düzeni değil, devrim sürecinin gelişmesini sağlayan zincirdir. Senin dediğin gibi bile olsa, bizim direncimiz karşısında bozguna uğrayacaktır. Madem onlar başlatıyor, diyorsun. İşte meydan... Biz bitiririz... Yeter ki, siz devrimci kavgayı küçümsemeyin. Bilgelik taslayıp, yapılanlara kara çalmayın. Sizden desteklemenizi istemiyoruz. Düşünceleriniz buna yeterli değil. Hiç olmazsa, karışmayın işimize. Çekilin bir kıyıya, ve devrimi bekleyin... Egemen sınıfın direnci nereye değin gidiyor, görürsünüz. Bize öğrettiğini mi, yoksa kendi sonunu gördüğünden mi kuşkuya kapılıp, direnme çabasına girdiğini anlarsınız. Yeter ki, karışmasanız bile, engel olmaya kalkmayın... Onların hazırlığı varsa, bizimki daha güçlü ve sağlam. Gelirler, diyorsun. Gelecekleri varsa, görecekleri var, diyorum ben. Halkların bağımsızlığı ve mutluluğu için savaşanlar hiç bir zaman yenilmezler...

Oktay, hiç sesini çıkarmadı. Dudaklarında acılı bir gülümsemeyle, bardağındaki son yudumu bitirdi. Yavaşça bıraktı boş bardağı... Rahatça, güvenli bir davranışla doğruldu... Kalabalığın arasında açılan bir koridordan geçerek, dışarı çıktı. Birkaç kez nefesledi soğuk havayı... Tepelere baktı uzun uzun. Karların beyazlığındaki iş lekelerine daldı biran. Başını salladı... «Hep böyleydi bu Vedat... Gereksiz çıkışlarla, düzenli davranışı hep engellerdi. Belki bilmediğinden. Belki önder olma özlemini gideremediğinden... Artık, öğrenci önünde apaçık çelişkiye düştük birbirimizle... Biz çoktan yitirdik partiyi... Vuruşma başladığında, kimse akıl değil, dövüşmesini

ister kişiden. Bir yol ayırımına geldik dayandık. Kınayamazsın bu insanları. Gerçekten her biri büyük değer... Devrim süreci başladı mı, ya başarıyla biter, ya baskıyla... Dilerim bunlar kazanır... Gönlüm öyle istiyor. Ne var ki, tarihin öğreticisi hiç de öyle değil... Yine de bişeydir yaptıkları. Yine de bir büyük deneyimin gelişmesidir. Kazansalar da yitirseler de, gelecek için büyük bir aşamanın başlangıcı olacak davranışları. Terör gelse, halk baskı görenden yana olacak. Devrim olursa, zaten sorun yok... Her iki olgu da, yeniden düzenlemeyi getirecek. Ama, bu arada giden olursa, onlara yanar benim yüreğim... Yanmamalı, devrimin kaçınılmaz kuralı bu. Karşı-devrimin de... Ama, yine de her gidenle, bir parçamı yitirmiş gibi oluyorum. Belki haklı Vedat... Küçük burjuva duyarlığımı sürdürdüğümü söylerken, belki doğruyu söylüyor. Ama, güçlü örgütlerden yoksunluk, bozgun geldiğinde, çok can yitirebilir. Sonrası için nice yararlı olursa olsun, çok kayıp verdirebilir. Belki bunu şimdiden gördüğüm için üzülüyorum. Üzülmemem gerektiğini bile bile...» Toparlandı. Bir son nefesle, soluğunu buharlaştırarak, kendi odasına doğru yürümeye başladı.

Kitlenin kendi yanına geçtiğini hemen sezinledi Vedat. Oktay bırakıp gidince, bakındı yöresine... Dikildi kalabalığın üstünde bakışlarını gezdirerek.

— Ben size direnmeyi öğütlerim, - dedi... - Elbette kolay teslim olmayacak egemen sınıf. Hiç bir marksist bunu savlayamaz. Savlarsa o marksist değildir. Ama, bazı arkadaşlarımız bizim gücümüzü küçümsüyorlar. Burjuvazinin karşısında, bizi bir avuç insan, bir-iki tabanca sanıyorlar. Unutuyorlar ki, devrim kurban verdikçe büyür, gelişir. Bizi ölmekten korkar sananlar, o sürecin içindeki dikilişimizle

şaşkına döneceklerdir... Dikkat ediyor musunuz konuşmalarına? Hep ahir zaman peygamberi gibi, ayet dizeliyor. İşkembei kübradan yorumlar getiriyorlar. Proleterlerin dövüşme sürecinde, bilge görünüşleriyle bunu engellemeye çalışıyorlar. Biz yılgınlarla, ödleklere bakmayacağız arkadaşlar. Burjuvazi, efendileriyle elbirliği edip, üstümüze gelirse, kıracağız gücünü. Bozguna uğratacağız ve devrimi gerçekleştireceğiz. O zaman bu efendilere dönüp, siz nerdeydiniz, diyeceğiz. Katılmayan var mı içinizde bu görüşe? Eleştirmek isteyene açıktır söylediklerim... Biz proleterler, doğruyu tartışarak buluruz. Hiç birimizin, ötekinden üstünlüğü yoktur. Olamaz... Sorun konulur ortaya. Tartışılır. Eğrisi doğrusu saptanır ve eylem buna göre düzenlenir. Yoksa, bir kıyıya çekilip, gaipten haber verir gibi kocaman lâflar edip, bilgelik taklidiyle değil... Aramızda olanın, bizimle birlikte vuruşanın görüşleri yanlış bile olsa, sonsuz sabır, tükenmez eleştiriyle düzeltmeyi bir ödev biliriz. Ama, yüksekten bakanlara birtek sözümüz var bizim. Ya gel aramıza katıl, ya da çek git... İşte bu kadar...

Kalabalığın suskun bakışlarına daldıkça, boyunun uzadığını, tümünü kapsayacak genişlikte kolları olduğunu sanıyordu. Kaç zamandır kolladığı gerçekleşmişti sonunda. Olaylar geliştikçe ve o, gelişme si için elinden geleni yaptıkça sinsi sinsi engellemeye çalışıyorlardı. Oktay eski arkadaşı. Bildiğini savunmaktan, hiç bir koşul altında doğruluğuna inandığını söylemekten çekinmediğini bilir. Ama, o burjuva artığı Sevinç'in davranışlarına dayanamıyordu. Birkez de onu kıstırsa bir yerde... Kaçkez söyledi çocuklara. Bir açık oturumda karşılaşmak istediğini. Bir türlü olmuyor. Birkez de o'na verse dersini. İçi ra-

hat olacak... Oktay'ın sırası nasıl geldi. Birgün onunki de gelir. Ve verir gerekli dersi... Bir boşalmışlık, bir istediğine ulaşmışlıkla kıvandı... Öğrencilerinin tümünün bilgisine saygı duyduğu Oktay'ı, başladığı bir konuşmada yenmişti işte... «Her zaman öyle oldu,» diye düşündü. «27 Mayıs'ta da, ben başlatmasam olayları, başlatacağı yoktu Oktay'ın... Her zaman bekler. Neden olduğunu bilmiyorum. Ağır davranmayı seviyor galiba... Evet evet. Onun alışkanlığı bu... Olayın içine sokabilmek için birinin itmesi gerekli... O itici de her kezinde ben oldum... Yine ittim sanırım o'nu. Yılmaz, yiğitliğine diyecek yoktur bilirim. En güç koşullar altında, bir olay düzenlemek ve yürütmek konusunda, kimsede olmayan deneyim onda var... Neden böyle çekingenleşir, bunu çözemiyorum. Belki çevresinin etkisi. Kişilik sahibi olmayı, özgürlüğünü isbatlamayı, dilediğiyle yatıvermek sanan o geveze karıların etkisi. Ama, etki altında kalmayacağına kalıbımı basabileceğim az kişilerden biridir o... Kırıldı mı acaba? Kırıldıysa üzülürüm. Olaya itmek için yaptığımı anlaması gerekir. Kırılırsa kırılsın bir de... Devrimin, öylesi ödleklere gereksinimi yok...»

Başı yukarıda çıktı öğrencilerin arasından... Ceketiyle seyirttiği için, soğuğa çıkınca hızlandı adımları... Odasına girdi... Çantasını, kitaplarını topladı... Son dersini vermişti o... Burdan doğru odaya gidecek. Orda başarısını kutlayacaktı...

Gazeteleri elinden bırakarak, doğru kantine gitti. Öğrenciler, toplu halde haberleri okuyor, tartışarak bir sonuca varmaya uğraşıyorlardı...

— Çocuklar, - dedi. - Arkadaşlar, - diye düzeltti sonra... - Sıra bize geliyor olmalı. Böylesi bir alçaklığa izin vermemeliyiz... Siyasal Yurdu'nda olup bitenler, bir saldırı değil. Hatta düşman saldırısı bile değil. Düpedüz namussuzlukla değerlendirilir... Burda böyle bişey yapamamalılar... Sıra bizimdir. Domuz gibi, kimi nerde arayacaklarını biliyorlar, sizin anlattıklarınıza göre... Deniz'in genellikle burda kaldığından habersiz olmaları mümkün değil. Hüseyin'in silâh getirmesi olayından sonra, burada gerekli dersi alacaklarını bildiklerinden sakınıyor olmalılar... Siyasal'ı basmaktan amaçları da, gözdağı vermek. Bizi yılar sanıyorlar... Kızlara yaptıkları, hattâ erkeklere yaptıkları iğrençliklere izin vermemeliyiz... Bir olay olur, siz de direnmezseniz, devrimci oluşumun yüz karaları olarak açıklarım tümünüzü... Bunu böyle bilmiş olun, - diye bitirdi sözlerini.

Kantinden çıktığı gibi, odasına döndü. Gazetelere baktı... Polislerin yaptıklarını anlatıyordu. «Televizyon da gösterecekmiş. Çoğunluğunu tesbit etmişler. Tümüne orospu gözüyle bakmışlar. Saldırmışlar. Kimini ellemişler. Kimine daha başka şeyler yapmaya uğraşmışlar. Olası değil... İnsan bile değil bunlar. Gencecik çocuklar... Silâhsız üstelik... Al işte Oktay Bey. Gör pasifliğinin sonucunu. Siyasal öğrencileri de silâhlansa, biraz zor olurdu böylesi bir olay... Hemen bütün üniversiteler silâhlanmalı... Yurtlarda nöbetçiler beklemeli... Başka türlü engellenemez bu saldırılar... Vahşeti, vahşetle, kıyımı kıyımla yanıtlamak gerekli... Şimdi Oktay'la konuşsak, bir oyunun bölümleri bunlar, der... Silahlandırmak istiyorlar tüm gençliği. Sonra kıymak istiyorlar. Böylesi olaylar olurken, bir Devletin Başbakanı, bakanlar, alay edercesine demeçler vermezler Mec-

liste, gazetelere... Olası değil... Evet, hükümet ciddiye alınmaz. Ama yine de hükümet etmenin bir ciddiyeti vardır... Demişti de bunları. Oyun olarak nitelerken. Geçen akşam... Darıldığını sanıp gittiğinde, konuşurken söylemişti. Bunun arkasından olayların daha da büyüyüp sıklaşacağını sanıyorum ben. Demokratik oluşumun hukukun yemi dışına çıkarmak istiyorlar olayları. Fikir özgürlüğünü boğmak için, fikri eyleme dönüştürmek en kolay yoldur. Bunu deniyorlar, derim ben... Sana da kırılmadım. Düşündüğünü söylüyorsun. Umarım sen kazanırsın. Ama, kazanamazsınız, nasılsa tümümüz aynı sonuçlara katlanacağız... İnanıyorum ki, sen beni de olayların içine atmak için yapıyorsun bunu. Ama, bağışla. Ben inanmadığım yerde yokum...

İnanması için ne gerekiyor acaba? Eskiden olduğu gibi, yine kendisinin önder olması mı? Meydan açık değil miydi herkese? Bilgisi ve bilinciyle ortaya çıkıp, kitleyi uyuşturacağına, eyleme çağırsaydı ya... Yok... Başkaları davulu dövecek. Oktay Bey parsayı toplayacak. Böyle de yorumlayamam ya, kızıyorum işte bazen... O davul dövmesini de bilir. Öyleyse neden bizden ayrı? Neden karışmıyor aramıza? Bir bildiği mi var? Yok canım. Polis bir iyi hırpalamıştı o'nu, 27 Mayıs öncesi... Onun yılgınlığı sürüp giden... Hakkı yok... Görüyor gençlerin tutumunu. Yine de direttiğine göre, bir iyice ezmiş olmalılar...

Neyse, boynuz kulağı geçer. O başlattı benim toplumsal davranışımı. Ama ben o'nu aştım... Şimdi dönem bizim. Birkez gelsin polis Ortadoğu'ya... Birkez alsın ağzının payını. Bozguna uğrasın bir iyice. Ondan sonrasını görürüz... Burdakiler eğitilmiş. Üstelik gerçek silâh, gerçek mermiyle... İşçilerin önünde nasıl paniklemişlerdi. Hem haziran olayında. Hem

Demir Döküm'de... Bizim aslan Eyüplüler, polisi nasıl perişan etmişlerdi... Ederler. Kitle birkez direnmeye geçti mi, polis azınlıkta kalır. Buraya gelirse, olacağı odur... Gelsin bakalım. Gelmesi de gerekli...»

Coşkusuna gem vuramıyor bir türlü. Eylemin içinde olmak, önünde bulunmak, tutkularını tümüyle ayaklandırıyor. Ellerini oğuşturarak dolandı bir süre. «Hemen gidip, Oda yönetim kurulunu toplamalı. Siyasal Bilgiler'deki olayı protesto etmeli... Çok kişi karşı çıkacaktır buna... İlki biz olmalıyız. Zaten uzun zamandır, her şeyin ilki biz oluyoruz. Çok kurum bizim ağzımıza bakıyor... Nasıl toparladım teknik elemanları... Nasıl sarsıp çıkardım uyuşukluklarından. Onlar, işlerini yapmaya alışmışlardı. Şimdi, ulusal konular üstünde düşünmeye alışıyorlar... Alışacaklar daha. Biraz geçsin, onları da eyleme süreceğim. En sağlam binaları, en yıkılmaz bentleri yapanlarla, makinalara bakanlar, kimyacılar, madenciler ve petrolcülerle, ülkenin tüm ekonomik olanakları bizim elimizde. Bakarsan, hükümet başkanına değin, tüm musluklar bizde... Birkez uyanıp, görevimizin salt yapı kurmak, makinaya bakmak, maden ya da petrol aramak, ilâç yapmak olmadığını, bunların kullanılışında söz sahibi olduğumuzu da anlarsak. Seyreyle nasıl canına okuruz ortalığın... Buna doğru götüreceğim onları... Yeter ki, iki dönem daha kazanayım seçimleri. Kazanmak için de elimden geleni yapacağım. Sağcılara oyun etmek, görevdir bir marksist için. Hiç bir oyundan geri kalmayacağım gerekirse... Gerekmez, ürekliklerinden pısarlar ya, olsun. Bakarsın onlar da örgütlenir. Kavgaya götürürler işi... O zaman Dev-Genç'le işbirliği yapıp, kongreyi bir dağıttık mı? Üstelik, önde gelenlerine bir temiz de sopa çektik mi? Bir daha Oda'nın soka-

ğından geçmezler. Ve ben ne istersem yapmak zorunda kalırlar. Zorbalara efendilik yaraşmaz. Onlar nasıl davranırsa, bizim de öyle davranmamız devrimci bir ödevdir. Sahi, seçimler yakın... Arkadaşlara söylemeli, hazırlıklarımızı tamamlamalıyız...» Kantinin önünden kalkan dolmuşa atladı. Gençler, içerde tartışıyor. Gelebilecek bir saldırıya karşı kendilerini hazırlıyorlardı. «Bu dağa bu ateş yeter» diye düşündü. «Şimdi başka dağları ateşleyelim...»

Baskın başka yerden geldi. Hacettepe öğrenci yurduna saldırdı polisler... Ve ilkkez orada direnildi... Tavanlara çıkıp ateş edenler, polis baskınını saatlerce oyalayıp yurdun boşaltılmasını sağlayanlar oldu. Asistanlar sendikası, olayları hemen protesto etti... Yaralananlar, Tıp Fakültesinin kliniklerine yatırıldı. Ve Seyhan, Vedat'ın odasına girdi...

— Hocam, - dedi. - İlk deneme başarıyla verildi. Hacettepe direndi ve polis baskını, Siyasal'daki gibi kolay olmadı... Sanırım şimdi sıra bizde...

— Ben daha önce bekliyordum. Polisleri de yetiştiriyor olmalılar... Yalnız, sen öğrenci birliğinin başkanısın. Sosyal Demokrat arkadaşlarının tutumunu hiç beğenmiyorum ben. Durmadan, silâhsızlanma propagandası yapıyorlar... Eski İşçi Partili hocalar da aynı görüşte... Bu bizi zorlayabilir. En azından arkadaşlarının kulağını bükmekte yarar var. Bu baskınlardan sonra sesleri biraz kesilir. Bundan bizim yararlanmamız gerekli. Hiç olmadı, karışmasınlar olaylara. Karışmamak için de diliyorlarsa, bu günlerde okula gelmesinler. Olaylar sıkıştırdığında, bozgun çıkaranların etkisi çok olur...

— Anladım efendim... Ben yöneticileriyle bir toplantı yapar, umduğumuz gelişmeler içinde bir yer seçmelerini sağlarım. Olmadı, öteki arkadaşlarla toplanıp, sürer atarız onları. Böylelikle daha rahat kavgaya girme olanağına kavuşuruz...

— İyi olur... Ne yapmak gerektiğini siz benden iyi bilirsiniz...

Oda yönetim kurulu toplantısında İzmir gezisini ortaya attı Vedat... Oradaki mühendislerin, bir türlü istenen çizgiye gelmemesi, üzücüydü. Birkaç toplantı yapıp, devrimcilerin toparlanmasında yarar vardı. Genel kurulda zaten kıl payıyla koparıyorlardı seçimleri. İzmir böyle kalırsa, çok zorlanırdı...

Üyeler seslerini çıkarmadılar. Başkanın yönettiği bir kurulun, İzmir'e gitmesine ve oradakilerin uyarılmasına karar verdiler oy birliğiyle... O akşam yola çıktı, uyarma kurulu...

İlk gün Oda'da toplandılar. Yöneticilerle yaptıkları toplantıyı, iki gün sonra büyük bir salonda mümkün olduğunca kalabalık mühendisle buluşmak kararıyla kapattılar. Kuruldakilerden birkaçı, daha önceden haberleşip gelmemelerinin nedenini sormaya kalkıştı...

— Böylesi daha iyi olmadı mı? - diye sordu Vedat... Hazırlıkların başında bulunmakla, burasını daha iyi denetleme olanağına sahip çıktık...

Bir günleri, Akademiyle, Üniversiteyi gezmekle geçti. Acele düzenlenen bir toplantıya katıldılar... Vedat, Akademililerin yapmak istediği bir açık oturumu, kendi toplantılarının ertesine erteledi. Kurul üyeleri, toplantı bitince döneceğimizi sanıyorduk, de-

yince, «İsterseniz siz dönün. Ben kalır, konuşurum,» diye yanıtladı...

Ve toplantıda, mühendislerin ödevlerini, yapmaları gerekenleri sıralıyarak, ülkenin geri bıraktırılmışlığı içinde, yüklerinin çok ağır olduğunu. Salt Oda olarak konuşmanın yetersizliğini, belirtti. Mühendislerin kimi homurdandı ilkin. Kimi daha başlangıçta onaylamaya başladı. Giderek ılıdı hava. Birbiri ardına dizdiği sözcüklerin çekiciliği, tümünü gevşetti sonunda. Toplantıya katılanlar, ülkenin, sorunlarının sahipleri olarak kalktılar. Başarılı bir toplantıyı, hep birlikte Kordon'daki lokontalardan birinde kutladılar... Otele geldiklerinde, kurul üyeleri, Akademiye ertesi günü için söz vermesinden ötürü kutladılar o'nu. Yola çıkacak olsalar, böylesine güzel bir gece geçiremezlerdi. Hattâ Kuzey, odasına birlikte geldi. Körfezde Ay'ın ışıltılarını seyrederek, böylesine kalabalık içinde yöneticilik tadını yudumlattığı için, teşekkür bile etti...

Sabah olur olmaz, bu akşam için biletlerini ayırtmaya davrandılar. Vedat hemen gazeteleri getirtti. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yurdunun basıldığını öğrenince, onlardan öne geçti... Hatta toplantının iptal edilip, ilk uçakla yola çıkılmasını önerdi. İlk uçak, toplantı saatinden sonraydı... Bir arabayla doğru havaalanına giderlerse, yetişirlerdi... Toplantı öylelikle yapıldı. Ve Vedat;

— Burda bulunmamalıydım, - diye söze girdi. - Okulum, öğrencilerim, arkadaşlarım orada faşist bir devletin, faşist uygulamasının altında, vuruşurlarken, benim burda bulunmam yakışık almaz. Ama, karşı devrimcilere ülkenin her yerinde, her cepheden saldırmak ödevi, zorunlu kıldı bizi. Kavganın asıl merkezinden uzaklaştık bu zorunluluktan ötürü. Oradaki-

lerden bağışlanmamı diliyorum önünüzde. Sizden de bağışlanma diliyorum. Çünkü, gözlerinizde aynı kavganın ışığını, aynı direncin sağlamlığını izliyorum... Sizi küçümsemek değildi sözlerim... Tersine, benim yerim onların yanı olduğundan, öyle konuştum. - Devrimcilerin yeri, devrimin olduğu yerdir... Yaşasın devrim, diye bağıran birini dinledi susarak. Sözünü bitirir bitirmez; - Teşekkür ederim, - diye sürdürdü. - Haklısınız. Bugün ordaysa sıra, yarın burda... Belki, bugün, biraz sonra burda. Bilemeyiz, biz kardeşlerimizin içinde bulunduğu kavgadan uzak kaldık derken, burda ortasına düşeriz. Faşist hükümetin, nerde neyi uygulayacağı belli olmaz... Jandarmayı saldırtmışlar arkadaşlarımızın üzerine. Katil polis, kendisi cesaret edememiş... Jandarmanın, Anadolumuzun, Türkiye halklarımızın o devrimci insanlarını, yine devrimcileri kıydırmaya sürmüşler. Arkalarına gizlenmiş polis... Ama, direnmiş arkadaşlarımız. Kanları, canları pahasına direnmişler... Bir er ölmüş... İkisi yaralanmış... Bunun suçu, orda direnenler değil. Emekçileri, proleter devrimcilerinin üstüne saldırtanlarındır. Ve bunun hesabını mutlaka vereceklerdir. Zamanı geldiğinde, yaptıklarının tümünü aynı biçimde ödeyeceklerdir. Devrimcileri yıldıracaklarını sananlar, aldanırlar. Bazı arkadaşlarımızın öldüğü söyleniyor. Ölebilir arkadaşlar. Devrimciler ölür, devrimler yürür. Yaşasın Türk halklarının bağımsızlığı... Yaşasın devrimci savaş...

Alkışlar, anfinin tavanında yankılarken, onlar atladıkları bir arabayla, Çiğli Havaalanının yolunu tutmuşlardı. Uçağa kıdı kıdına yetiştiler.

Haberi alır almaz, Oktay'a gitti... Daha kesinleşmemişti. Ama, gün sorunu olduğunu duymuştu. Rektör İnönü, ağırlığını koyacağını, olmazsa, birlikte davranabilmek için elinden geleni yapacağını söylemiş... Kendisi konuşamamasına karşın, birkez denemek istiyeceklerine inanıyordu. Bu nedenle, zaman yitirmedi. Sandy'yle birlikte, Oktay'a gittiler... Daha kapıdan girerken, açtı sözü...

— Yönetim Kurulu sizin sözleşmeleri yenilemeyecekmiş diye duydum...

— Yeni bir denemeye girebilirler. Polis baskısının ardından, girmeleri de gerekir. Çünkü, tam başarıya ulaşamadılar o baskında...

— Ulaşmamaları için her şeyi yaptık. Bu baskında da ulaşmamalarını sağlayacağız... Eğer doğrulanırsa haber hemen büyük bir direniş düzenleyeceğim ben. Öğrenciler ve öğretim üyeleri birleşirsek, ürkütürüz adamları. Üstelik, rektör de bizimle birlikte davranacakmış. Eğer, sözleşmeleri yenilemezlerse, ben de rektörlüğü bırakırım, diyormuş...

— Bunlara hiç gerek yok. Bir de bizim için olay çıksın istemem. Birkez soktular jandarma ve polisi. Aradıklarını bulamadılar. Yeni yeni nedenler vermeyelim ellerine.

— Yine hiç bişey bulamazlar... Budala bunlar... Öylesine bir direnç göstermiş öğrenci ve öğretim görevlilerinin karşısına, işlerine son vermek için çıkılmaz.

— Sen onları, üniversite ya da öğrencilerin çıkarlarını bağımsız olarak düşünen bir «Mütevelli Heyet» olarak alıyorsun ve budalalıklarına burdan karar veriyorsun. Adamların tümü, burjuvazinin ve onun temsilcisi hükümetin gözbebeği kişiler... Böylesi olaylardan sonra, hiç çekinmeden, tarafsızlığı ke-

sin ve bilimsel yeteneği herkesçe bilinen Rektör'ün de ağırlığına karşın, kararlarında diretiyorlarsa, amaç başkadır.

— Budalalık olduğuna katılmıyor musun?

— Tam tersine, ince bir Bizans politikasının kurnazca uygulanmasıdır. Hele bir de Erdal Bey, direteceğini, gerektiğinde istifa edeceğini söylediyse büsbütün güçlüdür adamlar.

— Çıkacak olaylar ve bunların sonuçlarını hiç düşünmüyorsun galiba.

— Tersine düşünüyorum... Rektörü oraya biz getirdik. Öğrencisi, öğretmeniyle tümümüz. Ve birkez bastılar üniversiteyi, aradıklarını bulamadılar. Şimdi, bizim sözleşmeyi yenilemeyerek, hem rektörü istifa ettirecekler. Hem çıkacak olaylarla, sürekli baskı altında tutacaklar üniversiteyi...

— Ne kazanacaklar bundan?

— Çok şey... Korkudan bizimle birlikte olanlar, saf değiştirecek, bir. Özerkliğe yakışır biçimde rektör olan biri gidecek, iki... Tümünüze gözdağı verilecek ve sözleşmeleriniz biter bitmez, ayıklanacağınız kesinleşecek, üç... Öğrenciler bir olay daha çıkarırlarsa yeniden kıyıp, baskı altına almanın yolu açılacak, dört... Sürekli bir savaş alanı olarak seçtikleri bizim üniversitede başarıya ulaşırlarsa, ötekiler de aynı uygulamayla terör yaratacaklar, beş...

— Bizim düzenleyeceğimiz direnişin sonunda, bunların hiç birinin olmayacağını göreceksin. Siz geri döneceksiniz. Rektör yerinde kalacak. Ve «Mütevelli Heyet» gidecek...

— Sanmam. Bu oyun, iyi tezgâhlanmış... Biz Danıştay'a gidelim daha iyi. Ordan da birşey çıkacağını sanmam. Çünkü, sözleşmenin süresi bitiyor. Ve hiç birimiz devlet memuru değiliz. Durumumuz, akşam-

dan beri incelediğime göre, idari bir kararla yasaya aykırı biçimde işe son verme değil... İş akdinin sona ermesiyle, yenilenmemesi gibi basit bir işlem. Danıştay, pekâlâ yetkisizlik kararı verebilir. Sonra iş, tazminatlar için İş Mahkemesine gider... Ve senin anlayacağın Vedatçığım, burda biter... Eğer rektörün direnmesi yararlı olur, bizi orda bıraktırabilirse, ne iyi. Yoksa, şimdi süresi dolan beş arkadaş mıyız, beşimiz... Ardımızdan kimin doluyorsa onlar da, toplu ya da birer birer ayıklanır. Durum böyle sürse bile, devrimci öğrenciler de zamanla bitirip, giderler... Uysal, hükümet buyruğunda cici bir üniversite kendi kurumları aracılığıyla yaratılmış olur... Yok, bunun karşısında direnişe geçilirse, bukez Polis zoruyla istenen noktaya varılır ki... Bu bence daha tehlikelidir.

— Bu, salt senin işin değil, ama arkadaş. Devrimci savaşın, bir büyük bölümü ve yenilgimiz ya da yengimiz söz konusu burada... Siz gerileyebilirsiniz. Gerilemeniz de gerekir zaten. Kendi kişisel sorunu için ortaya çıkamaz insan, kolay kolay... Ama, biz... Daha sözleşmenin bitmesine dünyanın zamanı olanlar... Öğrenciler... Bizim için kişisel sorun değil bu... Üniversitenin ve devrimci gücün var olup olmama sorunu... O zaman, siz istemeseniz, direnseniz bile, bize bunun yanıtını vermek düşer... Yalnız senden bir isteğim var şimdi... Yine olayları yatıştırmaya kalkışma... Yine eylemsizlik dersi verme bize... Görüyorsun, siz eylemsizlik yanlısısınız. Karşı taraf, hiç oyalanmıyor... Hemen eyleme geçip, gerekli olanı yapmakta bir an duraksamıyor. Bunun karşısında bizim görevimiz, gerekli davranışta bulunmak, yaptıklarının karşılığını vermektir...

— İşte benim bir türlü katılamadığım bu Vedat... Karşı taraf bir şey yapıyor. Ve biz bunun kar-

şılığını veriyoruz... Konuşmayı ele alalım biran... Savaşı bırakıp, tartışmayı düşünelim... Karşındakini, sana yanıt verme durumuna düşürdün mü, tartışmanın yönünü eline geçirdin demektir. Savaşta da bu böyle... Karşı güç birkez savunmaya girdi mi, yengiyi kaçırdı, yenilgiyi önleme çabasındadır... Bunun için derler, en iyi savunma, saldırıdır, diye... Şimdi, olayların iyice hızlandığı ve kan dökmenin, karşılıklı ateş etmenin, banka soygunu, adam kaçırma ve fidye yoluyla devrimci eyleme para getirme yollarının tümünün denendiği günümüzdeki duruma bir bakalım. Kim kaçıyor, kim kovalıyor? Kim önde, kim geride? Ve ilk düzenleyici yol gösterici kim? Ben hiç duymadım, ilk düzenlemelerin bizden geldiğini... Hep bişeyler oluyor ve gençler bunun ardına düşüyor. Bu demektir ki, olayları yönetenler başkaları. Ve bu başkaları kimin ya da kimlerin çıkarlarının sözcülüğünü yapıyorlar? Nice devrimci olursak, bakış açımızı onca genişletmek zorundayız... Ve bu işin sonu nereye varır, bir iyice hesaplamalıyız. Gencecik insanları ateşe atarken, bunun sorumluluğunu bir iyice duymalıyız. Ben taşıyamıyacağımı biliyorum. Ve onun için öteki arkadaşlar ne der bilemem, ama, öğrencinin de, arkadaşların da yasal başvurmalar sonuçlanıncaya, hiç ses çıkarmamasını yeğlerim. Beni korkaklık ve yılgınlıkla suçlayacağını, olaya benden fazla sahip çıkacağınızı ve bizi aştığını, artık, devrimci gücün kendisinin karar vereceğini söyleyeceğini bile bile... İşte, Sevgi de Sandy de tanıktır ki, ben, her şeyin bir sona bağlanacağına inanmaya başladım... Hükümetin kuyruk sokumunda beslenen kişilerin, böylesine güç bir kararı, hiç duraksamaksızın alabilmeleri, bizim düşündüğümüzden de büyük bir oyunun tezgâhlandığını göstermektedir. Sanırım, sonun-

da emperyalizm ve işbirlikçisi burjuvazi, kıyım kararına vardılar... Bunun nedenlerinden biri olmak istemem. Belki yatışır olaylar... Belki yeni bir savaş nedeni ortadan kalkarsa, durulur biran. Ve bu durulmada biz çevreyi görürüz... Dinamitleri kimin attığını, silâhların çoğunu kimin patlattığını... Bunların ardındaki bazı kişilerin kimliğini... Ve kendi kusurlarımızla karşı tarafın boşluklarını... Yoksa, toz duman içinde gider bu... Toz dumanın da kimi boğacağı belli olmaz...

Vedat biran dalmıştı Oktay'ın tablosuna... Karamsar bir tabloydu bu... Sonuçta, devrimcilerin ezileceğini belirleyen bir tablo. İşin orasına gelince, ayıldı birden... Başını salladı. Gözleri şimşeklendi... Oktay'ın eski yılgınlığı gelip dikilmişti önüne. Bunu yıkıp geçebilmek için neler yapmış, başaramamıştı. Kendi başarısızlığına öfkelendi. Ağzı bıçak gibi inceldi ilkin. Sonra gözlerinin alazıyla, arkadaşlarını canlandırmak, diriltip dikmek istercesine gözlerine baktı uzun uzun.

— Toz duman, yaratanı boğacaktır arkadaş. Sen bırak şeamet haberciliğini de, adamların acımasız kıyıma girdikleri bir zamanda, gel kavgaya katıl!..

— Ben kavga etmiyeceğim, demiyorum ki, - diye sözünü kesti Oktay - Bırakın, kavgamı kendim edeyim diyorum...

— Şimdi de bireycilik mi başladı?

— Hiç bireyci olmadığımı bilirsin. Beni kışkırtmak istiyorsan vazgeç. Boşuna nefes tüketirsin... Ben ardımda bütün bir üniversitenin, tüm bir devrimci gücün olduğunu bilerek gireceğim kavgaya... Hem de ona hiç zarar getirmeksizin sürdüreceğim... Adamlar yasal bir hakkı kullanıyorlar. Yasal yollardan savaşmak gerek bukez... Çünkü istedikleri, bizim yasa

dışına düşmemiz. Şimdiye değin kendileri kışkırtıp, kendileri vuruyorlardı. Ve bunun karşısındaki haklı savunmayı, kendi kendilerine bile açıklamaları güçtü... Oysa, bukez durum değişik. Yasal yoldan çözümleyebilirsek, bizim kozumuz olur bu... Çözümleyemezsek bile, başlattıkları bir kışkırtıcı eylemi söndürmüş oluruz. Başka bişey bulmaları gerekir şu kısa günlerde... Belki onu da suya düşürürüz akıllı davranırsak...

— Aklı aştı olaylar Oktay... Senin anlamadığın bu... Herşeyi iyi değerlendiriyor olabilirsin. Tümümüzden iyi bilebilirsin pek çok şeyi. Ama, senin bilmediğin birşey var. Kavgayı başlatan biz değiliz. Ve madem sürüklendik içine, ezilmemek, yenilmemek zorundayız.

— Benim istediğim de bu Vedat... Kavgayı başlatanın biz olmadığımızı bilmemiz. O zaman daha doğru davranmak olanağı var. Kendimizi savunalım ama, savunurken karşı yana açık vermeyelim...

— Açığı kurşun kapatıyor bire Oktay... Bunun hesabı mı olur şimdi...

— Siz bilirsiniz...

— Biliyoruz ve yapıyoruz... Şimdi sıra, sizin olayı çözümlemekte...

— Çözümlenmeyeceğini biliyorum ben. Ne var ki, sözde geçerliliğini yitirdi uzun zamandır. Öyle bir döngüye girdik ki, hem biz hem işbirlikçi egemen sınıf, sonuna değin gitmek zorundayız, sanıyorum... Ve bu son, kimin yengisi, kimin yenilgisi olur, şimdiden belli... Öteki ülkelerde işçi sınıfı kesin savaş yolunu seçinceye ne olduysa, bizde de olacak. Birkez daha ezileceğiz... Ama, umarım bunun patlaması da o ölçüde güçlü olsun... Ve çabuk toparlanmamızın yolu bulunsun...

— Sanki yaşamın sona eriyor da, vasiyetini yazdırıyorsun. Sarsıl biraz hey... Toparlan... Sen koca Oktay... Kavganın doruğunda bize çok şey öğretmiş, çok şey borçlu bulunduğumuz usta savaşçı... Toparlan ve kaçınılmazlığını belirlediğin kavgaya gir artık... O zaman devrimci cephe, çok şey kazanmıştır inan...

— Keşke buna inanabilseydim... Keşke ben de sizin ölçünüzde iyimser olabilseydim. Ne iyi olurdu. - Saatine baktı. Doğruldu sonra... - Geç kalıyoruz... Hadi onlar son verecek bile olsalar, biz zamanında görevimizin başında olalım, - dedi...

— Madem ki, parlamento ve hükümeti suçlayarak, Demirel'i devirmiştir, salt bu niteliğinden ötürü, bu olay desteklenmelidir arkadaşlar. Bizim, yıllardır uğraşımız bir sonuca, ilk sonuca ulaştı demektir. Bundan sonraki amacımız, gerçekten reformcu bir hükümetin iş başına geçmesi olmalıdır. Ülkemizin sorunları çözümlenecek olursa, bizim davranışımız, bizim çabalarımızla buraya ulaştığını kamuoyu daha iyi değerlendirir. Ve bu değerlendirme bize güç kazandırır... Bu güç, devrimcilerin hızını daha bir arttırır. O yüzden, sizleri acele topladım. Her zaman bizim öncülüğümüze bakan öteki kurumların da eyleme geçmesini sağlamalı, «muhtırayı» desteklemeliyiz...

— Yolda gelirken Oktay'a rastladım, - dedi Kuzey Muhtıra konusunda toplanacağımızı söylediğimde, güldü... Üsteledim... İçinde olmadığınız olayları desteklemeyiniz, dedi. Ben olsam, beklerdim. Sorunun aydınlığa kavuşmasını isterdim, diye tamam-

ladı. Ben de güldüm... Amacımızın ilk aşamasını gerçekleştiriyoruz, dedim... Hükümet gidiyor. Yerine gelen, bize dönük olmak zorunda... Silâhlarını bize döndürmesin de, diye yanıtladı... Neden anlamıyorum?.. Bunların bizimle alıp veremedikleri ne? Kendilerini aşmamıza mı dayanamıyorlar? Yoksa başka bir amaçları mı var, çözemedim bir türlü.

— Biz işimize bakalım arkadaşlar, - dedi Vedat.-Başkalarının sakat düşünceleriyle, yitirecek zamanımız yok... Kuzey'in söylediklerine bir yerde katılırım. Aşamalara katlanamıyor onlar... Solun gelişmesine, kendilerini aşıp gitmesine bir türlü razı olamıyorlar. Oysa, bilim durmadan gelişiyor. Ve bir yerde bilgi, eyleme dönüşüyor. İşte, tümümüzün durmaksızın kavga verdiğimiz şaibeli bir iktidar yıkıldı. Yerine, niteliği ne olursa olsun, eskiden daha iyi bir hükümet gelir. Gerekirse, bununla da kavgaya gireriz. Ve sonunda devirirız. Şimdi önemli olan, bizim ağzımıza bakanlara gerekli uyarıda bulunmak ve bir karara varmaktır. Eğer yadsımanız yoksa, hemen oya sunalım. Ve bildirimizi 19 haberlerine yetiştirerek, radyodan tüm ulusa duyuralım...

Eller kalktı... Onaylandı başkanın düşüncesi. Ve «muhtıra»nın desteklenmesi için yazılacak bildirinin başkanca kaleme alınması için, toplantıya biraz ara verildi. Vedat, bildiriyi gelmeden hazırlamıştı. Yine de başkanlık odasına geçip, birkez daha gözden geçirdi. Adalet Partisi hükümetini alabildiğine yeriyor, ordunun davranışlarının bir kurtuluş belgesi olduğunu açıklıyordu... Bazı sözcükleri değiştirdi. Kimisini yumuşatıp, kimisini sertleştirdi. Verdikleri ara dolarken, elinde bildiri, toplantı salonuna girdi.

O okudu, ötekiler, başarıyla onayladılar... Tek kelimesinde değişiklik yapmaksızın yayınlanmasına

karar verdiler. Uygulama işlerini başkana bırakıp, toplantıdan ayrıldı öteki üyeler...

Radyonun başında haberleri dinliyordu Vedat... Oktay'la Sevgi geldiler... Kısa bir el sıkışmanın ardından, birinci habere takılıp kaldılar... İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Elrom, kaçırılmıştı. Kaçıranlar, idam isteğiyle yargılanan, Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın özgür bırakılmasını istiyorlardı... Vedat, gözleri parlayarak, dikildi, - Devrimcileri sindirmek kolay değil Oktay, - dedi... - Görüyor musun gençleri. Tümümüzü aşıp geçtiler... İsteklerini güçle kabul ettiriyorlar. Ettirecekler... Ve görürsün, sona erecek bu yapay yargılamalar.

Daha sözünü bitirmeden, Başbakan Yardımcısının hükümet bildirisi okunmaya başladı. Bukez, üzünçle Oktay dikildi...

— Sıkıyönetim ilân edecek bunlar. Ve bir terör yaratacaklar... Sonunda, darbe sağa döndü... Bir punt bekliyorlardı demek. Devrimci eylem adına o da verildi ellerine... Bundan sonrası için sıkı durmamız gerekiyor... Asıl devrimci eylem, yeni başlıyor bence...

— Hükümet kendini kurtarmak istiyor. Sonunda isteklere boyun eğerse, hiç bişey yapmadı denilmesin istiyor bence... Bakanlık koltuklarında hep tanıdığımız adlar var. Bunlar bir sağ girişime izin vermezler...

— Ben de tanıdıklarımız olduğundan kuşkulanıyorum ya... Bir oyundur sürüp gidiyor Vedat. Sanırım bizim arkadaşları da kandıracaklar. Ve birkez asker eline alırsa olayları, kendi bildiğince götürür. Tüm iş, tetiğe basıncaya değindir. Kurşunun nereye yöneldiğini ancak, vardıktan sonra bilebilirsin...

— Yahu sen de herşeye bir kulp bulursun...

— Düşünüyorum Vedat... Olanları düşünüyorum. Olacakları da... Ben karşı taraftan olsam, ne yapardım, diyorum... Karşı tarafı bildiğime göre, yapacakları budur. Dikkatli olalım...

— Dikkat dikkat... Anons memurlarına döndün sen de... Kaç zamandır benim aklımdaki de buydu... Hükümet başa geldim diye tutukevlerini açamazdı. Bir yabancı diplomatı kurtarmak için buna zorunlu kalması, devrimci gücü ayakta tutmak isteğinin bir delili olabilir bence... Sağın karşısında tutunmasının olanak içinde bulunması da ancak böyle olabilir...

— Denge hükümeti değil bence bu... Sağın hükümeti. Salt belli kıpırdamışları yitirmek amacıyla, böyle bir dengesizlikten kuruldu... Sola açık bir hükümet olsa, sağın en amansız adamlarının işi ne o hükümette? Denge istese, biraz daha yatkınlardan kurulmaz mıydı? Üstelik Başbakan'la, Adalet Partisinin devrik başkanı arasındaki söyleşiye de dikkat etmek gerekli. Ne diyor adam, sen birkez gelirsen, ben yirmikez geleceğim sana... Yeter ki, karşılıklı konuşma olanağını bırak...

— Bu da bir uyutmaca bence... Nasıl sertleşti arkadaşlar karşı çıkınca...

— Kimi uyutuyor. Bizi mi, karşı tarafı mı?

— Elbette karşı tarafı...

— Yanılmayı ne kadar isterim bir bilsen... Ne var ki yanılmadığımdan da güvenliyim...

— Biz bütün devrimciler böyle düşünüyoruz. Eninde sonunda haklı olduğumuz ortaya çıkacak.

— Yanılıyorsunuz Vedat... Coşku her zaman tehlikeli bir silâhtır. Ve kimi vuracağı belli olmaz... Bir planın parça parça uygulanışı bunlar... Ve benim kendimce bulgularıma tam uyuyor... Bu uygunluk içinde de, her türlü baskıya hazır olmalıyız. Bildiğim,

bundan sonrasının tam bir açıklığa ulaşacağı ve yeniden kafalar bulandırılmaz, olgular iyi değerlendirilirse, devrimci gelişmenin büyük aşamalar yapabileceğidir.

— Peki Ecevit'in, bana karşıdır, diye Genel Sekreterliği bırakmasına ne buyuruyorsun?

— İyi etti. Yatırımını yaptı... Bu onun güçlenmesi, hatta İsmet Paşa'yı bile uzlaşmacılıkla suçlayıp, yenebilecek duruma gelmesi demektir. Seçimlerde de, seçimler olursa elbet, aynı temayı işlerse, başarılı olur...

— Çocuksun sen Oktay... Hep çocuk kaldın... Sanki gaipten haber veriyorsun. Olgular ortadayken Atatürk'çülük adına Ecevit'e bile karşı çıkmış bir Başbakan ve O'nun hükümetinde çoğunluğu sağlayan devrimciler varken, bunları söyleyebiliyorsun. Kusura bakma, ben kâhin değilim. Ancak, olaylar geliştikçe bir yorum yapabilirim. Ve bu yorumun doğru olduğuna inanırım... Hele senin dediğin gibi bir işe kalkışsınlar, o zaman kimsenin yüzüne bakamadıkları gibi, devrimci gelişim onları da yıkar geçer, Demirel'i olduğu gibi...

— Sen Demirel'in yıkıldığına inanıyorsun. Ben inanmıyorum... Zamanlamayı iyi bilir o... Bildiği için de adım adım iktidarını perçinler. Üstelik sağa dönmüş görünen bir hükümeti destekleyerek, sola karşı davrandırmak işten değil... Bakalım, kimin haklı olduğunu zaman gösterecek...

— Zaman senin haksız olduğunu çoktan gösterdi...

— Bekleyelim... Biraz daha bekleyelim... Ben, uzun dönemler için hazırlarım kendimi. Güncel olay, bilinçsizleri etkiler.

— Biz de bilinçsizsek...

— Kimseyi suçlayacak durumda değilim. Şimdi sanırım, tümümüz birden suçlanacağız... Biz bu suçlamalar karşısında bile yıkılmadan kalmaya koşuluyuz. Bilincimiz bunu gerektirir. Bir yere itmek, bir köşeye sıkıştırmak istiyorlar bizi. Bakalım nice kurtulacağız bu çarkın dişlilerinden?

— Bana öyle geliyor ki Oktay, biz neye iyi dersek, sen kötü diyorsun. Ve biz, senin iyi dediğini kötülüyoruz. Bundan vazgeçelim... Şu çocukların başarısı için çalışalım...

— Çalışabilir miyiz?

— İstersek neden olmasın?

— Deneyelim istersen. Bize zaman ve olanak bırakacaklar mı görürüz?

Oda'ya girmek üzereydi Vedat... Kaldırımın üstünde, rastladığı bir arkadaşıyla söyleşiye dalmıştı... Ardarda duran iki GMS'den Tomson'lu askerler, sivil giyimli iki polis ve bir Albay'la, iki subay daha indiler... Askerler, Oda'yı çember içine alırken. Subaylar hızla içeri girdiler... Aşağıdaki danışma memuruna bişeyler soruyorlardı. Yanındaki arkadaşı, daha arabalar durduğunda, kolundan tutmuş, ağır ağır karşı kaldırıma geçmelerini sağlamıştı. Gelenlerin danışma memuruna sorular sorup, merdivenleri tırmandıklarını görünce, dayanamadı arkadaşı.

— Sıra size geldi sanırım Vedat, - dedi...

— Öyle... Ne yapacağımı şaşırdım...

— Bence, ortalıkta görünmemek en iyisi...

— Haklısın. Hadi hoşçakal, - dedi arkadaşına... Köşeyi döndü... Bulvara çıktıktan sonra bir kaç köşe daha dönerek, yeniden geldi Oda'nın önüne. Ordaki

birkaç kişinin, evrakları arabalara doldurmaya uğraştıklarını görünce, yeniden döndü...

Doğru Havayolları terminaline gidip, Hüseyin Emek adına bir bilet aldı İstanbul için. İlk uçağın yedeği olarak vermişlerdi. Oyalanmadı. Otobüse bindi... Havaalanında, bir şans olarak, ilk yedeği de aldılar. Uçak havalanıncaya, salt eylem olarak sürdürdü yaptıklarını. Havalandığına güven duyunca, kemerleri çözebilir, sigara içebilirsiniz işareti yandığında, derin bir soluk bıraktı. Ve düşünmeyi unuttum sanırken, birden saldırıverdi herşey başının içine...

«Eve haber vermedim... Sandy öğrenir, Oda'nın basıldığını. Ve tutuklananlar arasında benim olmadığımı anlayınca, kaçtığımı bilir. Zaten kaç gündür uyku uyuyamadığımı, arada bir dönüp durduğumu sezmişti. Sordu bile. Birşey varsa, bana söyle, diye... Söylemedim. Kuşkulanıyordum. Ama, böylesine birden bastıracaklarını, böylesine birden sola dönüvereceklerini kestiremedim... Kestiremedim... Oktay, öyle olabileceğini söyleyince hiç inanmadım... Hep yanlış çıkıyordu sanıları... Oysa, şimdiki duruma göre hep doğrulandı... Bunlar öldürür bizi. Bırakmazlar. En çok da beni yoketmeleri gerekli... Devrimci eylemlerin temelinde, gerek konuşmalarım, gerek yazılarım ve derslerimle, ben yatıyorum... Her adımın başında, benim bir katkım var... Bunu öğrenirler... Asıl önderin ben olduğumu, önder olarak yaratıldığımı çabuk anlarlar. Ve yokederler beni... Yok olmamanın yollarını aramalıyım... Keşke geçen yaz, pasaportumu uzatsaydım... O zaman, hemen atlar giderdim yurt dışına. Oda'ya geldiklerine göre eve de giderler. Sandy, korkmaz böyle şeylerden. Daha olmadı, ünlü numarasına başvurur. Satıcıyla falan karşılaştığında yaptığı gibi, hiç Türkçe bilmiyormuş gibi

yapar. Yabancı olmaktan gelen güçle, savunur kendini. Asıl olanlar bana olacak ele geçersem... Pederden borç alabilirdim... Pasaportum olsa... Belki İstanbul'dan çıkartabilirim. Ama, babam gidip yaparsa bu işi... Yapabilirse... Yutmazlar... En iyisi, bir süre evden çıkmamak. Komşular görse bile ihbar etmezler beni. Tümü eski arkadaşlarım. Tümünü tanıyorum ve tanıyorlar beni. Övüncüydüm mahallenin ben. Hep öyle kaldım... Şimdi gidip ihbar edeceklerini sanmam. İşçiler, birbirine bağlı olur... Üstelik babamı severler. Beni sevmeseler bile. Onun sevgisi yaşatır beni. Hem evden çıkmasam da zararı yok... Alışkınım evde kalmaya... Çalışmaya... Ders zamanları aylarca yerimden kıpırdamadığım olur... Belki bu arada okurum kitapları. Ve bu deneylerin ışığında çözerim kimbilir. O zaman anlarım Oktay gerçekten haklı mıydı? Olaylar doğruladığına göre, haklıydı ama... Desteklemeyin, dedi. İçinde olmadığınız bir olayı desteklemek yanlış... Sıkıyönetim ilân edecekler. Bize dönüyorlar ordudaki işlerini çözümledikten sonra, dedi. Döndüler işte...

Başından beri söylediği herşey gerçekleşti... Nerden biliyor bunları? Her halde salt kitaplardan, dünya olaylarının yorumlanmasından, bir de bunlara diyalektiği uygulamaktan olamaz. Kişi bunca şeyi bilebiliyorsa, düzenlenmesine ortaktır... Belki ajandır, Oktay... Belki polis olduğundan, böylesine kesin bilebildi olacakları... Ben değilim. Bilemedim hiç bir zaman. En azından Oktay ölçüsünde okudum. Düşündüm, değerlendirdim de... Benim yanlışta, o'nun doğruda bulunabilmesi ve olacakları önceden kestirmesi başka türlü mümkün değil... Bal gibi polisti o... Ve bizim zayıf noktamızdan yararlandı. Kendisi ne derse tersini yaptığımızı biliyordu. Bildiği için de uyuşuk-

luğu savundu. O uyuştukça biz eylemi hızlandırdık. Oyuna getirdi, bizi... Getirdikçe de, bakın, bundan sonraki aşama bu dedi...

Bir ajan Oktay... Emperyalizmin ve onun işbirlikçisi burjuvazinin bir ajanı... Bunca sosyalistin bilmediğini, yine bir sosyalist olarak nasıl bilir içinde parmağı olmasa.» Hostesin önüne eğilen şapkalı başı irkiltti. Yuvalarından fırlayan gözleriyle baktı kıza... Hostes olduğunu bilincine yerleştirince rahatladı. Uzattığı tepsiyi yadsıdı. Kız başını salladı, doğruldu yeniden. Başkalarına çay sunmaya gitti...

Ve bıraktığı yerden sürdürdü düşüncelerini Vedat; «Var bir iş bunda... İngiliz politikası demişti Sandy... Böl ve yönet... Galiba, bölünmenin ana nedeni, onların tutumu oldu. Kitleyi uyuşturmaya yöneldiler. Biz geliştirelim, dedik. Ve onlar böyle tepeden, bilgiç, burun büktükçe, daha çok sarıldık eyleme... Haklıydık biz... Karşı taraf yükleniyordu. Bir oyuna soktular, sizi, demişti. Oyun olduğunu nereden biliyordu? Çünkü, hazırlanışında bulunmuştu. Amacı buydu zaten... Bizi itmek ve sonrasında kendisini temize çıkarmak... Haklılığını isbatlayıp, kitlenin ilgisini toplamak. Alçak bunlar yahu... Önder olmak için herşeyi yaparlar... Kitle uyumuyor ama... Bırakmam onlara bunu ben... Bir bir açıklarım gerekirse... Biz, eyleme geçerken, bu efendiler, alay ediyorlardı, derim... Şimdi ne hakla ve hangi yetkiyle kitleye egemen olmak istiyorlar? Bu sorunun altından kalkamaz... Kaçkez kaçırdım o'nu kitlenin karşısından... Gerekirse yine kaçırırım. Ajan olduğunu, polis olduğunu açıklarım gerekirse... Gerekecek hem de... Bunca gelişmiş bir marksist gücü onlara kaptırmam ben...

Kitaplardan, ülkenin, toplumun yapısını incelemek ve özümlenen bilgilerin ışığında yorumlamaktan geliyormuş, olacakları bilme gücü... Sen onu benim külâhıma anlat Oktay efendi... Bal gibi, ajanlıktan geliyor... Biz de okuduk bunca kitabı... Biz de yorumladık ülkenin sorunlarını. Hem de senin gibi sözde değil... Kitaplarla, açıkladık bildiklerimizi... O zaman suspus oldun sen... Sonra, çık karşıma, yanlış yaptınız de... Ayıptır... Polisliğe bile sığmaz böylesine davranış... En doğru olan bizim tavrımızdı... Emperyalizm ve işbirlikçilerinin karşısında kesin tavır almıştık. Vurdular, vurmak için silâhlanmak zorunda kaldık... Onların parası boldu... Parasız silâh alınmadığına göre, soygun yapacaktı gençler, başka yolu yoktu bunun. Sence tümü yanlış... Sosyalist eylem adına ne varsa, tümünü karalamakta sakınca görmüyorsun. Çünkü, o yanlışa sapmanın asıl sorumlusu sensin. Hizmet ettiğin efendilerin, şimdi ödüllendirirler seni... Yeniden dönersin kürsüne. Profesör Bey olarak, yanıltırsın gençliği...

İzin verirsek... İzin verirsem. Geçer bu baskı... Çok sürmez... Ve biter bitmez karşına ne biçim dikilinirmiş görürsün... Şimdi askerin süngüsünün altına sığınıyorsun. Bu gölge korur seni gerçeğin sıcağından... Ama bir gün o süngü kalkar. Ya da devrimci güç, tüm süngülerini elinizden alıp, kıçınıza sokar... O zaman bizimle karşı karşıya kalacaksınız. Çırılçıplak... Ne ajanlığınız sökecek ne polisliğiniz. Ve bir bir açıklanacaksınız kamuoyuna... İlk sözünüzde, ilk yazınızda, ilkin benim ödevim niteliğinizi açıklamak...

Çünkü başından beri devrimci eyleme karşı çıktınız. Ve çünkü hiç birine katılmadınız bu eylemin... Hiç bir hakkınız yok üstünde konuşmaya. Ne karala-

mak, ne övmek hakkı. O bizimdir. Hep bizim kalacaktır... Yanlışlar işlendiyse, suçlusu, sizsiniz. Birlik olsaydık, elbirliğiyle davransaydık, böylesine baskı yapamazdı emperyalizm...

Ben kendimi korurum. Eyüplüler sever beni... Babam anam, korurlar bir iyice... Şimdi sen, Yunanistan'da bitmedi faşizm. Birkez geldiği yerden kolay gitmez, diye sırıtırsın. Ama, devrimci güç salt kentlerde değildir... Kentlerdeki ezilirse, dağlardaki başlar. Ve madem öldürür efendilerimiz, biz de öldürürüz... Kıra kıra tükenmez devrimci. Bir gün, kıranları kırarak, gelir iktidara oturur. Asıl o zaman hesap sorarız biz... Ve sen hiç veremezsin hesabını... Dersin ki, ben yanılmışım. Eylemi engellemek istedim... Küçümsedim. Oysa, siz gerçek proleter, gerçek devrimciler haklıymışsınız. Kırabilmek uğraşında olan bizlerse, gerçekten emperyalizme hizmet etmişiz... Bilinçli bir ajan olmasan bile, bilinçsiz olarak hizmet etmiş durumdasın sen Oktay efendi... Ve bilinçsiz ihanetin cezası daha ağırdır. Çünkü marksist göründün bize... Aramızdan biriydin. Bir süre öncümüzdün hatta... Sonra birden yön değiştirerek kandırdın kitleyi... Bunun cezası çok daha ağır olacak... Olmalı...

Birkez sıyrılalım şu geçici belâdan... Birkez kendimizi toplayacak duruma gelelim. En azından kaçmaktan kurtulalım... Ya da sesimizi duyurabilecek olanaklara kavuşalım... İlk işimiz, sizin gibi bilinçli ya da bilinçsiz ajanları ortadan kaldırmak olacak. Ondan sonra, kimse oyun edemez bize... Kimse, diyalektik böyle bir sonuç veriyor, yutturmacasıyla, önümüzü kesemez, keşeni yok ederiz.» Kemerlerin bağlanması, sigaraların söndürülmesi anonsunun verildiğini, yanındaki yolcunun dürtmesiyle anladı. Hemen

toparlanıp, kemerini bağladı. Koltuğunu iyice dikleştirip, yasladı başını yeniden.

«Ya şimdi bekliyorlarsa beni alanda? Kaçtığımı sezinledilerse?.. Uçaktan iner inmez polisler yakalarsa? Götürüp bir de işkence ederlerse? Buradakiler daha kötüymüş, Ankara'dakilerden... Keşke kalsaydım. Gelmeseydim... Alanı aşabilirsem, tehlikeden uzaklaşırım. İş ki, kimseye belli etmeden, burdan sıyrılabilmekte...»

İndi uçaktan. Belli etmeden süzdü yöreyi... Bir olağanüstülük göremedi. Derin bir soluk bıraktı... «Demek daha sezinlemediler... İyi...» diye düşündü... Çıkış kapısının önündeki taksilerden birine atladı... Topkapı'ya geldiklerinde, adamın parasını verip, indi... Taksi uzaklaştıktan sonra, bir başkasına binerek, eve yöneldi...

HER DÖNÜŞÜM İÇİN BİR GEREKÇE BULUNUR, YETERKİ ARANSIN!..

10

«Benim için rehine tutuluyormuş yönetim kurulu üyeleri. Lâfa bak... Ordan buraya, bunu ulaştırıyorlar... Yatsınlar biraz. Devrimciliğin borcunu ödesinler... Ben karımdan, çocuğumdan uzakta, bir tutuklu yaşamı sürmüyor muyum sanki?.. Neden katlanıyorum buna? Teslim olmamak için... Yakaladıklarında çok işkence yapıyorlarmış. Hiç olmadı, o durulsun biraz... Tavsasın... Bizimkilerede yapmadılar ya... Bir tutukluluk, canlarına yetiyormuş. Benden öndeydi tümü. Sol yumruklarını havaya kaldırıp, öyle karar alıyorlardı. Bildiri üstüne bildiri yayınlamayı hüner sayıyorlardı... Üstelik birden, Oktay'ın yanını seçiverdiler... Kuzey'in o günkü konuşması boşuna değildi... Şimdiye kaçkez, kaçıyla konuşmuştu. Hiç birinde bana aktarmadılar böylesine keyifle...

Şimdi yatsınlar... Kendiliğimden teslim olmam... Olursam, hesap sorar adamlar. Ben kaçtımsa, bir devrimcinin kaçması gerektiğinden böyle davrandım... İşkenceye korlarsa, çok şey söyleyebilirim. Söylememek olanaksızmış, mahkeme tutanaklarında belirtilenlere göre... Irza geçme, ceryan tutma, tümü bun-

larda... Böyle bir durumla karşılaşırsam, dayanamam ben. Ödevim, kitlelere doğruları öğretmek. Vuruşmak değil. Oysa bu, vuruşmanın en iğrenci. Elin kolun bağlı. Bir yumruk bile atamazsın onca sopaya karşılık... Üstelik dayanamam. Öyle döverlerse, ölürüm ben. İstedikleri o zaten... Tüm önderleri yitirmiyorlar mı? Beni de yitirirler. Böylelikle kitlelerin devrimci birikimini yok ederler. Ben olmazsam, toparlanamaz sol... Toparlanıp, bir doğrultuda davranamaz. Çünkü, ajanlar, yeniden bölerler. Yeniden küçümseyip, kara çalarak, burjuvaziye yem haline getirirler... Oysa, toparlanmak gerek... Bak, Demirel nasıl toparlandı... Adım adım kendi iktidarını nasıl kurdu... Anayasa'da, istediği, seçim yoluyla hiç bir zaman elde edemiyeceği değişiklikleri nasıl kotardı. Bunu da söylemişti o Oktay, domuzu...

Nereye el atsam, karşıma o çıkıyor yahu... Ajanın böylesi büyüğü de güç yetişir doğrusu... 27 Mayıs sırasında da hep böyle ağırdan alır, işler oluştukça, el kordu... Şimdi ister misin, elini kolunu sallayarak gezsin?!. İster misin, eskiden ektiği tohumların meyvelerini toplasın?!. Ve kitleyi peşinden sürüklemeye başlasın?!. Ben burada, kapalı kalırken, o her zaman olduğu gibi bu birikimin üstüne otursun! Tam bezirgân davranışıyla, benim yerimi alsın... Üstelik, durumunu açıklayacak kimse de yok...

Yok canım... Öyle olsa duyardım çoktan... Bir tek karım gelmiyor buralara. Ardında izleyici olduğu kuşkusuz. O zavallı da, orda dağın başında kaldı... Yabancılık belki polislere söker ama, komando kılığındakilere söker mi? Ya saldırırlarsa? Kendi güvencelerine terkedilmiş kızlara saldırdıklarına göre? Dağ başındaki bir kadını hiç bırakmazlar... Sandy korur kendini... Kolay bırakıvermez... Hatta hiç bırakmaz.

Neler çektim onu coşturuncaya ben... Onun çektiğinden fazlasını. Tam bir kadın edinceye anamdan emdiğim süt burnumdan geldi... Ya başkası konarsa benim emeğimin üstüne. Hep böyle olur zaten. Hep başkaları konuverir benim emeğimin üstüne... Sanmam... Sandy, kirletmez kendini. Elinde olmasa bile, bir yer gelir, öyle direnir ki...»

Tüm mahalle sarılmış askerle... Tek tük evlerin tümü aranıyor. Ve aranan evler, sıkı bir denetim altında tutuluyor. Hüseyin Usta, durumu öğrenip, eve gelinceye, işişten geçmişti... İçeri giren polisler, Vedat'la karşılaştılar. Biri Birinci Şubenin eskilerindendi... Ezberindeki resimlerle bir karşılaştırdı. Ve hemen nüfusunu istedi. Kaçmanın mümkün olmadığını anlar anlamaz, ellerini havaya kaldırdı Vedat.

— Ateş etmeyin - dedi...

— Ateş falan ettiğimiz yok... Sizi Ankara'dan istiyorlar. Buyrun...

Önlerine düştü. Anası, Hüseyin Usta, acılı acılı baktılar oğullarının gidişine. Boyunları bükük, sanki ölüme gidiyormuşcasına çaresiz, öyle kaldılar. Nereye gittiği de belirsizdi... Askerler ve polisler, aramayı sürdürüyorlardı. Kaç aydır gevşetmişler, hemen hemen belirli bir özgürlük havası vermişlerdi. Ansız bir arama, oğullarını ellerinden almıştı. Oysa, sıkı günlerde, her gün ev değiştirerek, tüm mahallenin ortak yataklığında atlatmışlardı her tür tehlikeyi. Bu ansız arama, kıskıvrak yakaladı tümünü...

Giden döner mi, bir yerden ölüsünü mü bulurlar? Hiç belli değil Yine de çabuk toparlandı Hüseyin Usta...

— Hemen bir yatak yorgan dür kadın, - dedi... - Hem rahatsız olmaz çocuk, hem aradığımızı bilirler de, fazla hırpalamazlar...

— Hırpalamazlar mı?

— Hırpalamazlar...

— Öyle ya, büyük adam bizim oğlumuz. Büyük adamlara pek dokunmaz polis. Çünkü bakarsın, başına gelmiş sonra... Polis Nihat efendi öyle demiyor muydu?

— Şimdi büyük küçük belli değil kadın. Değil ya, yine de biz gerekli olanı yapalım...

— Hırpalamazlar, diyordun az önce...

— Hırpalamazlar yine... Hadi dikilip durma...

Toparlandı anası... Bir yatak, bir yorgan dürdü. Hüseyin Usta, Hafız'ı yakaladı yine. «Emniyet Müdürlüğüne götürelim şunları, kaç para istersin?» - diye sordu.

— Sözü mü olur be ahretlik... At bagaja şunları... Kendin de geç kurul... Dolmak üzere zaten. Bir de sen binersin, dolmuş parasını çözümleriz. Ben Emniyet Müdürlüğünün önünden dönüveririm geri. Vedat oğlumuz için değil mi?

— Öyle...

— Yazık ettiler bu çocuklara. Amerikalara değin yolladılar. Okuyup, öğrensinler, diye. Sonra da okuyup öğrendiklerini beğenmeyip, vur abalıya diyorlar... Yazık ki, yazık...

— Haklısın Hafız... Kaç yazık birden. Bu gençlere yazık. Devletin parasına yazık... Bizim bu yaştan sonra dövünmelerimize büsbütün yazık...

— Eh ne yaparsın. Çekeceğiz... Biz İsmet Paşa döneminde bile çektik. Şimdi de çekeriz...

— Hadi Hafız, doldu, çek, - dedi yolculardan biri...

Atladılar.

Dediği gibi, Emniyet Müdürlüğünün önünden dolandı Hafız... Yatağı yorganı yüklendi Hüseyin... Tırmanırken, durdurdu polisin biri.

— Nereye babalık?

— Oğlumu tutuklamışlardı. Yorgan, döşek getirdim...

— Oğlun kim?

— Vedat Emek...

— Oho, o'nu çoktan postaladılar Ankara'ya... O orda gerekliymiş. Var getirdiklerini götür yerine...

— Biraz önce aldılar evden...

— Postalayanlar arasında ben de varım baba. Ordan biliyorum...

Koğuşun kapısından içeri bırakıldığında, ilkin gözleri kamaştı. Karanlığa alışıncaya durakladı kapının dibinde. O durakladı ama, içerdekiler hemen çevresini aldılar. Hoşgeldin, geçmiş olsun sözleri dizelendi bir bir... Baktı yöresine... Dost olduğu, kavga ettiği herkes burda... Yönetim Kurulu üyeleri en sona kalmışlardı. Boynuna sarıldılar...

— İyi gizlendin Vedat... Bir ara korktuk... Bunlar bir yerde yitirdiler, bulunmadı diyorlar, dedik... Sonra sana rastlayanlardan biri geldi buraya... Daha sonra da sen geldin...

— Öyle şeyler de mi oluyor?

— Neler olmuyor ki... Ne can güvenliği var kimsenin, ne sağlık güvenliği... Yapılan işkenceleri bir duysan, tüylerin dikleşir. Hattâ bizim de aynı çarktan geçmeyeceğimiz kesin değil. Savcı, didik didik etti her davranışımızı. Pek bişey bulabildiğini sanmam. Başkanınız gelsin, ilk oturumda bırakılma-

nızı isteyeceğim, dedi. Ama, belki ağzımızdan söz almak içindir.

— Mutlaka öyledir. İlk oturumda bırakacaklar da, neden bırakmıyorlar?

— Belki seni de tutuklamak için.

— Tutukladılar işte... Bıraksınlar da görelim.

— Sen umutsuzsun!..

Hafif topallayarak Oktay geldi. Çökmüş, yüzü çizikler içinde, beli kamburlaşmış. İlkin tanıyamadı Vedat. Sonra birden dikildi. Sarıldı boynuna Oktay'ın... Elini sıkarken, tırnaklarının olmadığını gördü... Yüzü buruştu. Bir korku gelip çakıldı midesine. Midesi bulandı. Kusmak istedi, beceremedi... Yutkundu acı suyu...

— Sana ne oldu Oktay?!

— Biraz hırpaladılar...

— Hep de biraz hırpalarlar... Ne oldu söylesene?

— Dedim ya, biraz hırpaladılar.

— Peki neden? Sen hiç eyleme katılmadın ki...

— Katılmış, katılmamış arıyorlar mı? Solcu olmak yeterli Vedat... Amaçları, bir suç yaratıp, suçluyu ezmek değil ki bunların. Topyekûn solu ezmek istiyorlar. Bunun için de, eylemci, kuramcı bakmıyorlar... Kim ki solcudur, tümünü çarktan geçirip, benzetmeye çalışıyorlar...

— Benzetmişler ama...

— O dış görünüş... Bir de içime sor bakalım... Güçsüzlüklerini anladım. Korkularını gözümle gördüm... Bir avucuz. Ve bizden ödleri kopuyor bunların. Çünkü, kendi güçleri yok... Ordu, polis, gizli örgüt, tümü ellerinde. Doğru... Ve bunlarla yürütüyorlar ezme işlemini. Ama ezemediklerini gördüklerinde öyle paniğe kapılıyorlar ki... Anlatamam... Anlatmaya da gerek yok zaten... Efendileri, toptan yoketmeyi

yadsımış olmalı. Avrupa zaten yadsır. Zorunlu buna... O nedenle, ürkütmek istiyorlar bizi. Sağlam durmamız gerekli. Gevşememeliyiz. Çok güç, biliyorum. Ölümden bile güç. Ama, çaresiz, koşuluyuz buna. Ancak korkanlar böylesine kıyıcı olabilir. Bizden korktukları halde, yitiremediklerinden kıyıyorlar. Önemli değil... Bunun yarını var. Ve burdan çıkışta, daha aydınlık olacak herşey.

Yer göstermelerine kalmadan, olduğu yerde çöktü Vedat... «Bu korkunç direnç nerden geliyor buna? Böylesi bitirilmişlik içinde parlayan bu öfke neyin nesi. Yoksa, bunu buraya getiren gerçekten bilgi mi? Gerçekten bilinç mi? Yürüyemiyor... Tırnaklarının yerinde kara birer leke... Yine de sapasağlam. Yine de mutlu... Olası değil...»

Elleriyle yüzünü kapadı. Bir hıçkırık yankıladı kulaklarında. Oktay, sırtını okşadı. Kolundan tutup, çekiştirdi. Güçlükle kalktı Vedat. Birlikte yürüdüler... Yer açtı eskiler. Ranzalardan birinin üstüne oturttu Vedat'ı Oktay... Biri bir bardak çay uzattı... Bir yudum aldıktan sonra, başını dikti. Gözlerinde buğulanan iki damla yaş, kuruyuvermişti sanki... Öylesine aydınlık, öylesine berrak gördü Oktay'ın gözlerini...

— Herşey bitti desene Oktay... Herşeyi bitirdiler. Yeniden toparlanmaktan söz ettiğine göre sen, herşey bitmiş olmalı...

— Hiç birşeyin bittiği yok, nerden çıkarıyorsun? Herşey yeni başlıyor. Dost kim, düşman kim, yeni belli oldu. Burjuvazi ilkkez tümüyle açığa çıktı. Ve, benim, dedi. Bu ülkenin egemeni ben ve dışarıdaki ortaklarımdır... Biz ne istersek, o olur. İstemediğimiz, yapılmaz... Bundan sonra kim ki aklını başına toplamaz, beni karşısında bulur. Hem de herşeyiyle.

Oysa kıyımdan belli ki, o gücü yok. Ortaya çıkma gücü diyorum... Bir sağlam solcu birlik, perişan eder bunları... Kitleler, yığınlar anladılar çok şeyi. Ve ilkkez, devlet organlarından bizi, iktidarın gelecekteki adayı olarak sergilediler. Bu büyük bir başarı. Devleti yıkacaklardı, diyorlar. Kendi düşüncelerini egemen kılacaklardı diyorlar. Ve daha neler diyorlar. Küçücük bir radyomuz vardı. Onlar isteri nöbetlerinde bağırdıkça, bizim keyiflendiğimizi gördüler. Ve ondan da yoksun kıldılar bizi. Ama, zararı yok Vedat... Herşey geçecek. Toplum bizim söylediklerimizin doğruluğunu anlayacak. Bağışlayacak, yanlışlarımızdan arıtacak ve hak verecek sonunda. İşte o zaman, biz kırıp geçeceğiz tüm egemenlikleri. Hangi yolla olursa olsun, iktidara geleceğiz. Çünkü arkamızda, ya da önümüzde demek daha doğru, işçi-köylü birleşmesindeki emekçi yığınları olacak. Onlarla başetmek, onları kırmak mümkün değil... Çünkü ülkenin asıl sahibi onlar. Asıl çoğunlukta olan asıl üretim nedeni onlar. Onlarsız ne burjuvazi yaşayabilir ne devrim... Biz bir avuç insandık. Topu tüfeği, ordusu polisiyle üstümüze geldiğinde, toplar tıkıverir. Eli kolu bağlıyken, dilediği gibi işkence de eder. Ama, toplum birkez gerçeği görürse, işte o zaman işi biter çapulcuların. Bence süreç yeni başladı işte. Tüm yanlışlarıyla, yiten gençler de, bu sürecin temel taşını, ilk harcını koydular yerli yerine... O yüzden, sakın bir daha yineleme, bitti sözcüğünü...

— Kaç zamandır ilkkez bu denli uzun konuşuyorsun Oktay, - dedi Vedat...

— Burda bulunduğu süre içinde de ilkkez konuştu, diye onayladılar o'nu...

— Öyle, - dedi Oktay. Çevresindekilere baktı. Bir umut şimşeği gibi çakmasından tümü kıvançlı, ağzı-

nın içine bakıyordu, Düşünüyordum. Bana işkence ederlerken de. Belki o yüzden dayandım. Belki de, gerçekten hiç bişey bilmediğimden. Sordukları konusunda... Bildiklerimi, zaten işkenceden önce söylemiştim. Çocuklar bir süre bizde kalmışlardı. Kim olsa kalabilirdi... Bildiğim bu. Bunun dışında, olmadığını onlar da biliyordu sanırım. Ama amaçları bana bişey söylettirmek değil. İnsanlığımdan utandırmak, bilincimden caydırmak. En azından korkutmak ve gelecekteki davranışlarımı frenlemekti... Bunu başaramadıklarını görünce kuduruyorlar. Uydurma ifadeler almaya çalışıyor, durmadan işkence ediyorlardı. Ben de düşünüyordum bu arada... Bizim arkadaşların dediği ölçüde güçlüysek eğer, bir yerden patlak verir. Durdururlar bunları. Olmadı güçsüzsek, erken yola çıkmanın getireceği sonuçlardır bunlar. Bundan sonra ne yapabilir? Ne gibi oyunlar oynarlar?.. Kimi güçlendirirler? Ekonomik bakımdan Avrupa ağır bastığına göre, demokrasicilik oynayacaklar yeniden. İlk seçimlerde partiyi yitirdik biz. Kim güçlenebilir? Bu güçlenmenin sonucu nereye varır? Nice bir anlaşmanın sonucu, iktidar kimin olur? Hep bunları çözmeye uğraştım... Adamlar vuruyor, ayaklarımdan parçalar kopuyor, tırnaklarım sökülüp, toplu iğne uçları gezdiriliyor. Artık insan gırtlağı olmayı bırakmış boğazımdan, çeşitli hırıltılar yükseliyor. Ve bu hırıltılar kendi kulağımda yankılanıyor. Ben, durmaksızın, önümüzdeki günleri düşünüyorum... - Bakındı yeniden. Yutkundu. Tavşan kanı çaydan bir yudum aldı. - Birden çenem açıldı değil mi? Bağışlayın... Orda, sopa altında söyleyemezdim bunları. Şimdi Vedat'ı görünce, birden konuşmak isteği doğdu... Biz onunla her zaman kavga ederdik. Çok zaman beni suçlardı. Ama, ben yine

de, onunla ters düşmekten kurtulamazdım... Şimdi belki yine ters düşüyoruz. O herşey bitti, diyor. Ben yeni başladığını söylüyorum. Bilmem yine yanılıyor muyum?

— Sen hiç yanılmadın Oktay, - diye kesti, sesini tanımıyarak Vedat...

— Olur mu? Çok yanıldım. Yanıla yanıla, doğruyu bulacağıma inandım her zaman. Daha bulmuş değilim. Kestirmelerim var. Toplumumuzu biraz tanıyorsam, o kestirmelere göre, bir yol çizeceğim kendime... Buradan çıkabilirsem, o'nu uygulayacağım. Ya da tartışırız. Hak verirseniz, siz belki bizden önce çıkarsınız. Siz uygularsınız...

— Bişey söyletemediler diyordun?

— Söylettikleri, önceden söylediklerim... Ama, bakarsınız en ağır cezayı verirler...

— Bizi bırakacaklarını nerden çıkarıyorsun?

— Sizin için delil yok... Hiç birinize uydurma ifade yazdırmadılar daha. Yazdırabilirler. Bu havaya bağlı bir durum...

— Ne havasına?

— Avrupanın havasına... Ordan sert çıkışlar gelirse, bunlar yumuşar. Alttan alta, bildiğinizi yapın derlerse işte o zaman iyice canımıza okurlar.

— Sizce hangisi olur?

— Höt diyeceklerdir. Demek zorundadırlar. Avrupa, bizi ortaklığa alırken, kendi sistemiyle bağladı. Sistemi insancıldır. Bunlar, birkaç günde temizleyemedilerse bizi, Avrupaya borçluyuz. Emperyalizmin biri gidiyor senin anlayacağın Vedat, biri geliyor. Biri daha acımasızdır, öteki daha insancıl. Seç beğen diyorlar bize. Ve biz ikisini de beğenmiyoruz.

Zorla beğendirirlerse?

— İşte o olmaz... Tırnaklarını uzattı. - Bundan büyük zor olmaz. Beğendiremediler bana. Daha yapacakları bişey kalmadı, yinelemekten başka. Yineleseler de, eskisi ölçüsünde korkutamazlar. Çünkü ölünmediğini, dikilinirse toplanabildiğini gördüm...

— Baskı kimini yıldırır, kimini biler, demiştin. Sen bilendin yani...

— Yılgınsam bile bilendim, doğru...

Birden sustu Oktay. Güçlükle söylüyordu son tümceleri. Ansızın uzandı arkasına. Vedat korkuyla üstüne eğiliyordu. Tuttular... Kuzey;

— Bırak, - dedi. - Dinlensin biraz. Kendine gelir...

— Hep böyle mi?

— Pek konuşmadığı için, böyle olmamıştı. Kendini toplamaya uğraşıyor. Durmaksızın düşünüyordu... Biz de bu suskunluğunu, zorlama sonucu sanıyorduk. Birden, seni görünce konuşmaya başlaması, sevindirdi tümümüzü. Öğreneceğimiz çok şey var ondan... Toparlanmalı. Kısa zamanda iyileşmeli... Hemen hemen her dediği gerçekleşti. Öyle biri gerekli bize. Yataklıktan en ağır cezayı vermek istiyorlarmış. Vereceklerinden hiç kuşkusu yok. Zavallı Sevgi, kaçkez ağlayarak döndü burdan. Bir süre o'nu da tutukladılar. Sonra, taşınmaya başladı. Ne var ki, durumu kötü olduğundan, göstermiyorlardı. Bu hafta ilkkez, konuşacak. İzin verirlerse. Babası gelmiş buraya. Sevgi yazdığı mektupta, söz ediyor ondan. Ölmedinse oğlum, diren diyormuş... Ben başedemedim. Biriyle savaştım. Öldürdüm adamı ama, yenildim. Sen daha fazlasıyla savaşıyordun. Göğsüm kabarıyordu, adını duydukça. Oğlum, tefeciliğin kökünü kurutacak, diyordum. Elbette kavganın sonunda yenik düşmek de yazılıdır. Dayan, sonunda ka-

zanan biz olacağız. Kaçkez okuduk mektubunu... Bunlar baba oğul, suskun ama, ateş gibi ikisi de, dedik... Sen tanırmışsın babasını.

— Tanırım. Görseniz, dünyanın en sakin adamı dersiniz. Konuştuk. Anlattı bana tefeciyi nasıl vurduğunu. Oktay hiç anlatmamıştı. Hangi koşulların sonunda cinayete sürüklendiğini, bizden iyi biliyordu. Fakat çok kötü yapmışlar Oktay'a...

— Kurtarır. Geldiğinde çok daha fenaydı... Her kapı şıkırdayışında, sıra bizde diye korkudan ölüyorduk burda... Ve onun durumunu gördükçe, bin işkence geçiriyorduk...

— Yine de umutlu. Şaşılacak şey...

— Şaşmamak gerek. O, böyle olacağını biliyordu. Biz bilmiyorduk. Herşeyin en çok bağırınca bilindiğine inandık. Bağırmak yerine, düşünseydik, sanırım burda olmazdık.

— Beni mi suçluyorsun Kuzey... Herşeyi birlikte yapmadık mı biz?

— Yanlış yaptıksa neden kabullenmeyelim...

— Olayların içindeyken yanlış doğru ayrılmaz... Şimdi herşey bittiği zaman bu kanıya varıyoruz... Ama, olayın içindeyken hiç de böyle değildik...

— Değildik. Ve buraya değin sürükledik olayları. Uyarıların hiç birine kulak asmadık.

— Şimdi uyandık işte... Ecevit çok güçlü partisinde. Partisi de... Bu basıncı kaldırsa, o kaldırır. Bence tüm olanaklarımızla, o'nu desteklemeliyiz...

— Dur... Acele etme... Burda tümümüz aynı yazgıyı paylaşıyoruz. Hiç birimizin, ötekini suçlayacak hali yok, - diye söze girdi Oktay. Toparlanmış eski gücünü bulmuştu biraz uzanınca... - Hele durum bir aydınlansın. Son günlerde gazete vermeye başladılar. Galiba İsmet Paşa'yı yenmiş... Önemli gelişmeler

bunlar. Üstünde uzun uzun tartışılması gerekli sorunlar... Böyle bir olgu, yenilerini getirir.

— Getiriyor da... Ortasından çatladı Halk Partisi. Yarısına yakın bölümü ayrıldı...

— Bu zayıflatmaz Ecevit'i, güçlendirir. Başka...

— Yeni bir parti kuracaklar...

— Sonra da Feyzioğlu'yla birleşirler. Oh, ne güzel. Yutturabilirlerse.

— Yutturacaklarını sanmam. Çünkü Feyzioğlu, Melen yoluyla iktidarda şimdi...

— Tamam, o da gitti belle... İyi haberler var sende Vedat... Adalet Partisini iktidardan attılar, yıprandı... Feyzioğlu ve Halk Partisinden kopanlar birleşir, iktidar olarak yıpranır. Seçimlerde ne kalıyor, Demokratik partiyle, Halk Partisi...

— Ha, bir de Erbakan'ın Milli Selâmet'i var...

— Oh oh... Haberler daha da iyileşti şimdi. Düşünmek gerek... Burda belli bir görüş üstünde birleşirsek, dışarı çıktığımızda bunu daha da geliştirir, belki etkili de oluruz. - Yine durakladı. - Yorgunsundur. Yatalım istersen. Burda geceler de gündüzler de bitmiyor. Çünkü, gecemiz, gündüzümüz şu küçük ampul... Dinleninceye uyuruz, sonra yeniden çeneye otururuz.

Sesini çıkarmadı Vedat. Oktay'ı öyle gördükçe yorgunluğu artıyordu. «Ya bana da işkence yaparlarsa. Şimdilik bittiğini söylüyorlar. Yakalansam mutlaka yaparlardı. Ya da, sürse işkence, buraya getirmeden yaparlardı. Belki de gerçekten bitti... Bittiyse, iyi... Ceza bile alsam, öyle yirmi yıl veremezler. Üstelik, Ecevit, af çıkaracakmış.

O zamana değin yatarız. Kimbilir, salıverirlerse, belki yatmayız bile... Çıkar, dolanırken, affa uğrarız.

Oktay yeni şeyler söyleyecek belki...» Pijaması yoktu. Eskiler, temiz bir pijama uzattılar. Giyindi... «Yine saptıracak kafalarımızı. Burdakileri saptırmış zaten. Ne çabuk etki altında kalıyorlar? Ne çabuk yön değiştiriyorlar? Şaşılacak şey... Düne değin, gülerlerdi Oktay'ın dediklerine.» Yanına uzanan biraz kıpırdadı. Kendisine biraz yer açtı. Vedat büzüldü ilkin. Öteki yanındaki de kıpırdanınca, sıkıştı biran. O da dönüp, sallanarak alanını genişletti. «Şimdi gökten inme sözler gibi inanıyorlar. Ağzına bakıyorlar. Sanki ayet döktürüyor. Neyse, şimdilik ses çıkarmamak gerek. Durumu çok kötü. Hele toparlansın. İyileşsin iyice... O zaman, kesinlikle karşı korum düşüncelerine. Yanlışını bulur, ötekilerin uyanmasını sağlarım, yeniden...» Daldı. Uykuyla, uyanıklık arasında bir bunalım, bir karabasan gibiydi dalgınlığı. Yattığından daha yorgundu uyandığında. Hiç uyanmamış gibi... İki yanındakilerin horladıklarını görünce, yeniden gözlerini kapadı.

Oktay, hemen mektup yazmıştı Sevgi'ye... İyice toparlandığını, bu hafta görüşeceklerini. Sandy'yi özlediğini, getirmesini bildirmişti. Vedat, daha burda olduğunu haberliyemiyordu. Oktay, avukatla yollayacağı için, Sevgi çabuk alırdı mektubu. Yoksa, gözden geçirilip postalanması bir haftayı bulurdu. Yine de ne olur olmaz, diye Sandy'yi özlediğinden söz etmişti. Sevgi anlardı gerisini...

Görüş gününün coşkusu tümünde bir şaşkınlık yarattı. Tuvaleti temizleme sırasını şaşıranlar, hiç görüş beklemedikleri halde, traş olmak için kuyruğa girenler bir çekişmeye neden oldular. Sonra, tümü

belli bir sıra içinde, temizlenip, paklandı... Aylardır ilkkez karşılaşacaktı Oktay, Sevgi'yle. Vedat ise Sandy'yi görmeyeli bir yılı bulacaktı. Hiç buncasına uzayacağını ummamıştı. Böylesine bir ayrılığı düşünmediğinden mi ne, alıştı sanki onsuzluğa... Ve bu alışkanlık, şimdi birden umuduyla kavrayınca o'nu şaşırıveriyor...

Traş olup temizlendikten sonra, Oktay'la birlikte çağrılmasından kıvanarak, görüş için ayırdıkları başçavuşun odasına yöneliyorlar... Sevgi de tutuklu olduğundan,ilk zamanlar salt mektuplaşıyorlardı. Sonra Oktay'ın durumu iyi değil diye göstermediler. Arada bir iki görüşmüşlerdi. O da bin nazla... Koskoca birbuçuk yıl içinde, bu üçüncü görüşmeleri olacaktı... Öylesine uzun arayla ki üstelik, özlemi unutur kişi. Oysa, her görüş günü gelmişti Sevgi'cik... İstediklerini notla öğrenmiş, ertesi görüşe yetiştirmeye çalışmıştı. Sandy ise, Sevgi'den haberi alınca uçmuştu sanki... Bir yılı aşkın bir süredir, canlı olduğuna inanmadığı kocasından birden haber gelmesi, ne yapacağını bilmez duruma düşürmüştü o'nu... Sevgi'nin artık usta olduğu gereksinimleri bir gün içinde derlemiş, tümünü birden yüklendiği gibi küçük arabanın bagajına yerleştirmişlerdi.

Hüsnü Usta, iki genç kadının çırpınışlarını görünce; «Ben haftaya giderim kızlarım,» dedi... «Siz gereklisiniz. Kendini çabuk toplasın... İşler düzelmeye doğru gidiyor.»

Odada buluştuklarında, birbirlerinden utandılar ilkin. Başları yerde, birbirine baktılar kaşaltından... Ağır ağır göz göze geldiler. Ve iki çift, ikisi birden aynı anda kollarını açıp, birbirine sarıldılar. Biran unuttular birbirlerini... Unuttular dünyayı... Sevgi,

her yanını inceledi Oktay'ın... Belli belirsiz lekeler, izler gördü... Sonra parmaklarına ilişti gözleri. Hemen bulutlandı, iki damla yaş belirdi. Oktay tuttu...

— Geçti sevgilim... Geçti, tut kendini. Sen yürekli kadınsın.

Dudakları büzüldü Sevgi'nin. Gözleri kırpıştı üstüste... Yanakları kasıldı. Dişleri sıkıldı. Ve birden bir gülümseme gelip yerleşti yüzüne. Oktay'ın ellerini avuçlarının arasına alarak, oturdu yanıbaşına...

Sandy, uzun uzun kokladı Vedat'ı... Doyumsuzluğunun tüm özlemiyle sarıldı... Biran, herşeyi unuttu. Sonra anımsadı... Yokladı her yanını... Bir iz, bir korkutucu durum göremeyince sevinçle okşadı...

— Umudumu ayakta tutan tek kişi oldu Sevgi... Kendi derdi yetmezmiş gibi, bana da yetişti. Boş komadı çıktığından bu yana. Geldi... Onlarda kaldım... Şimdi Hüsnü Amca var... Ve iki geline birden bekçilik ediyorum diyor...

— Nasılsın sen canım. Çok üzmediler değil mi?

— Gelip gidiyorlar. Arada bir yokluyorlar. Senin nerde olduğunu soruyorlardı. On gün var ki gelmez oldular. Bu daha bir korkuttu beni. Sonra Sevgi geldi... Oktay'dan mektup almış. Ve seni gördüm... Sana kavuştum...

— Hüseyin iyi mi?

— Kocaman oldu...

— Sonunda yakaladılar işte... - Sözünün bitmesi utandırdı. Konuşmak istiyor, sözcükleri sıralayamıyordu. Birden çöktü. Boğuluyor korkusuyla, elini boynuna götürdü. Hıçkırdı. - Sandy... Oh, Sandy... Herşey bitti... Ne devrimci girişim kaldı, ne devrim özlemi... Herşey bitti ve herşeyi biz berbat ettik.

— Aldırma o'na Sandy... İlkkez buluşuyor seninle bunca zamandır. Doğaldır böyle bir sinir hali geçirmesi... Özlemin getirdiği bir birikim... Geçer - Vedat'ı sarstı sonra. - Üzmek için mi çağırdın kızı buraya?

Vedat omuzları sarsılarak kapaklanmıştı avuçlarının içine. Sandy, ilkkez paniğe kapılıyordu. Hiç böyle görmemişti kocasını. Yoksa, yoksa belli olmamasına karşın çok mu işkence etmişlerdi? Yeniden araştırdı. Hiç bir ize rastlayamadı. Yeni tutulduğunu, işkence görenlerinse, günlerce yitiklere karıştığını, çıkan tanıkların anlatmasından biliyordu. Şimdi böylesine bir boşalım görmek, şaşırttı o'nu. Sonra Oktay'a hak verdi... Kocasının başını dizlerine koydu. Ağır ağır saçlarını okşadı... Sevgi'yle Oktay, yeniden köşeye çekildiler. Varlıkları bile belli olmadı. Fısıltıyla konuştular ilkin. Sonra suskun suskun el ele tutuştular...

Başçavuş zamanın dolduğunu söylemeye geldiğinde, durakladı ilkin. Kimsenin olmadığını sandı. Sonra içerde öyle suskun oturanları görünce, usulcacık kapıyı vurdu. İrkildiler... Daha işaret etmeden, kalkıp, koptular birbirlerinden.

Ertesi gün yargılanacaklardı. Avukatların belirlediğine göre, özellikle yönetim kurulunun salıverilmesi gerekiyordu. Belki Vedat, kendi dalında verdiği bir seminerde, komünizm propagandası yaptığından tutuklanabilirdi. Avukatlar ve içerdeki hukukçuların genel kanısı bu... Hatta tutuklama kararı verilse bile, salıverilmesi gerekirdi. Çok zaman Yargıtay'dan onay gelinceye, bırakıyorlardı tutukluları...

Yönetim kurulu, sevinçle bir hazırlığın içinde... Belli etmiyorlar. Düş kırıklığıyla karşılaşmamak için, «bizi bırakmazlar,» sözcüklerini eksik etmiyorlar ağızlarından. Ama, kendilerini çıkmaya iyice hazırladıkları kesin... Öylesine dökülüyor ki, «bırakmazlar,» sözcüğü, hoşçakalın anlamını taşıyor...

Akşam yemeğinden sonra, demli çaylarını yudumlarken, kümelendiler ranzaların üstüne.

— Yarın çıkabilirsiniz arkadaşlar, - dedi Oktay... - Çıkarsınız çok işiniz olacak... Başkalarını bilmem, benim anlayabildiğimce, Halk Partisi seçimleri vuracak...

— Pek emin görünüyorsun, - dedi Kuzey...

— Biz içerdekiler, çok olanağa sahip değiliz biliyorsunuz. Ama, bir konu üstünde derinliğine düşünme olanağına da bizimki değin kimse sahip değil... Halk Partisi bence, seçimlerden en büyük parti olarak çıkacak...

— Kaynağı salt düşünce mi bunun? - diye sordu Vedat.

— Salt düşünce değil... Seçimlere henıen hemen bişey kalmadı. Genel varsayımlara bakıyorum Vedat... Hemen hemen herkes, Halk Partisi'nin, 175-200 arasında milletvekili çıkaracağında birleşiyor...

— Bu doğru, - dedi Kuzey...

— Demokratik Partinin de gittiği gibi geleceğine ben kalıbımı basarım. Zaten genel sanılar bunu doğruluyor ya, ben şurdan güvenliyim. Bunların her biri örgütçü... Her biri, bir ilde mutlaka bir milletvekili getirir. Liste başlarına da bunlar kurulacağına göre, 40 - 50 arasında da onları sayabilirim. Bir de Millî Selâmet var şimdi... İmamların gücünü hiç bir zaman küçümsemedim ben. Eğer kesinlikle bir yana ağırlık korlarsa, 50 milletvekili çıkarırlar. Her ilde

imamlara kanacak en azından 20 bin kişi bulunur. Üstelik, özlemleri çok ilginç... Erbakan'ın kişiliği de... Adam, bizim Üniversite'nin en ağzı lâf yapan hocalarından biriydi. Bıraktı hocalığı, motor fabrikası kurdu. Tüm örgütlenmesini de tamamladı. Kredileri bile almıştı bildiğim. Ya da alacaktı. Sonra aynı motorları Koç'un yapacağı öğrenildi. Ve bizim Hoca, tepetaklak gitti... Baktık, Odalar Birliği Genel Sekreteri... Ordan da tepetaklak gitti. Gidişinin nedeni de ilginç... İstanbul burjuvazisinin ithal lisanslarını Anadolu'ya aktarmış. Bukez, Anadolu'yu örgütleyip, başkan olarak geldi. Yine aynı biçimde, tepetaklak ettiler. Adalet Partisinden aday olmak istedi, tepetaklak oldu... Bağımsız milletvekili seçilip, parti kurdu, bizimkiyle birlikte o'nunkini de tepetaklak ettiler... Sıyrılıp, Avrupa'ya gitmişti. Yeniden döndü, kendisi katılmadı ama, güvendiği kişilerle, parti kurdurup üye diye girdi... Eski örgütün üstüne oturdu... Şimdi böyle bir adam, birtakım özlemlere yanıt verecektir. Bu yanıt da, camiden geçerse, bir elli milletvekili çıkartır...

— Ohoho, - diye alay etti Vedat. - Nerdeyse iktidara getirdin adamı. Bence, seçimleri Adalet Partisi vurur. Ve bunun karşısında Halk Partisi, Ana Muhalefet olarak kalır. Zaten tüm varsayımlar da, bunu doğruluyor. Adalet Partisinin tek başına iktidar olacağını kundaktaki çocuklar bile biliyor. Sanılarını buna göre düzeltsen yararlı olur.

— Bir dakika, - dedi Kuzey. - Oktay bence de akla yakın şeyler söylüyor. Sürdür lütfen.

— Ben kundaktaki çocuk değilim. Olguları değerlendirirken, özlemlerime göre de değerlendirmem. Türk toplumu nedir, nice davranır ve genel sanılar içindeki en iyi yaklaşım, hangisidir diye bakarım...

Feyzioğlu tükendi bence. Burjuvazi kolay kolay riske girmez... Girmeyince de desteklemez o'nu. Desteklemezse, ağa şeyh takımının getireceği 15 kişilik bir grup kurabilse, öpüp başına koysun. Bu da genel sanılara uyuyor... Sanırım bu seçimler, Birlik Partisi'nin iki milletvekilini korursa, o'nun için başarılı olur. Şimdi, bu koşulları yeni baştan hesaplayalım. Ve mümkün olduğunca, ortalama rakamları alalım. CHP. için ortalama 185 diyelim. En az ortalamayı uygulayarak, DP. için 45, Millî Selâmet için de 50 eder, buna Feyzioğlu'yla Timisi'yi eklersek, artanı Adalet Partisinindir... Unutmayın ki, milletvekillerinin toplam sayısı 450'yi geçemez.

— Nerdeyse sürüp attın Adalet Partisini parlamentodan, dedi Vedat... O sayarken, kafasından hesaplamıştı. 153 kişiye düşürüverdin adamları... Olur mu?

— Benim saydığım rakamlar aklınıza yatkın mı, değil mi? Önce bunu tartışalım...

— Üç aşağı beş yukarı ben katılıyorum, dedi Kuzey...

Ötekiler de onayladılar...

— Soruna Adalet Partisinin tek başına iktidar oluşu açısından bakmayalım biran... Genel sanıların çerçevesinde bakalım. Yeni eski, bu partilerin tümü, alacakları oyları, benden değil, Adalet Partisinden koparark alacaklar... Bu koşullar içinde, eğer Halk Partisi için öne sürülen sanılar doğrulanırsa, parlamentonun en büyük partisi olarak, iktidara bile gelebilir. Üstelik bence doğal bir ortağı da var... Büyük burjuvaziye karşı olan Erbakan... Salt hükümette bulunmanın gücüyle, acısını çıkarmak isteyebilir. Bu koşullar altında, Vedat'ın dediği gibi, doğrudan tümümüzün Halk Partisini desteklemesi ben-

ce yanlış olur. Eğer sağdaki partilerden biriyle ortak olarak iktidara gelebilecek nitelikte oy alırsa, tümümüz o'nun kararlarına bağlı oluruz. Bence bu durumda yapacağımız sosyalistlerin parlamentoya girmesini sağlayacak bir yöntem bulmaktır. Ya da sola çekilebilecek bir parti bulup, onu desteklemektir. Etkimiz fazla değil. Biliyorum ama, şu rakamlar içinde, sola dönük on ya da beş milletvekili sokabilsek Meclise, hükümetin düğümü bizde çözülür. O zaman da, sanırım seçimden sonra bir genel af, kaçınılmaz olur. Sola dönük partinin ana koşulu bu olursa elbet... Bir koalisyon kaçınılmaz bence... Ve bu koalisyonda tuzumuz bulunursa, o zaman daha etkili olabiliriz...

Sözünün burasına değin sesini çıkarmadı Vedat... Bir varsayım olarak, biran o da kapıldı. Sonra birden dikildi. Oktay, her zamanki ağırlığıyla, tümünü etkilemişti.

— Böyle yapar,oyları bölersek ve sonunda sanılarda yanılıp, Halk Partisi 120, bizim desteklediğimiz parti de 10 milletvekili çıkarırsa ne olur?

— O zaman da senin düşündüğün olur Vedat... Anladığımca sen, Halk Partisinden bütünleşip, acımasız bir muhalefet cephesi kurmak istiyorsun. O zaman o cephe kurulur işte. Ve sağ iktidar, güçlü bir sol muhalefete dayanamıyacağı için, kısa zamanda seçimlere gidip, teslim olur... Belki biz biraz daha yatarız. Belki boynumuzdaki yük biraz daha artar. Ama, gelindiği zaman da sağlam gelinir. Ve yine ortaklık biçiminde gelinir. Öteki türlü olursa, salt Halk Partisinin istem ve özlemleri çerçevesinde kalınır. Diyelim ki, Halk Partisi tam bir sosyal demokrat öze kavuşmuştur. O zaman, sosyalizm adına, karma ekonomici bir düzeni düzelterek sürdürecek, demektir.

Kooperatifçilik, Halk Sektörü gibi sözler ediliyor. Bir düş olarak alkışlanır. Ama, sen de, ben de biliyoruz ki, kooperatifçiliğin babası Ecevit değil, Fourier ve Owen'tir... Üstelik ikisi de iflâs etmiştir... Hem de bu konuda eğitilmiş ortaklara sahipken... Neyse, bunlar ileriki işler. Ama, sosyal demokrasinin, sosyalizmi engellemesinden korkarım ben. Hiç olmadı işçi çoğunluğunun bulunduğu merkezlerde, sosyalist birikimi iyi kullanmak gerek. DİSK yardım eder mi bilmem? Ederse, böyle bir koalisyon, ister iktidarda ister muhalefette olsun bizim özlemlerimize, salt sosyal demokrat bir iktidardan daha yakın gelir...

— Ama bu sosyalist birikimi bölmek olur...

— Evet... Belki bölmek olur... Ne var ki, öteki satmak olabilir...

Sıraladığı kanıtlar, bir varsayım olsalar bile, kişiyi kavrıyordu. Biran heyecanlandı Vedat. Olasılığı var mıydı bunun. On kişilik bir sosyalist grup, tüm iktidarın düğümü olabilir miydi? Eğer sayısal dağılım Oktay'ın sanısı gibi olursa, neden olmasın? O zaman herşeye yeniden, üstelik sağlam bir biçimde başlamak kolaylaşır. Ya bir de muhalefette kalınırsa? Olsun... Söylüyor ya, acımasız bir muhalefete dayanmaz iktidar... Kendi içinden parçalanıp çöker. Hele, Milli Selâmet, dediği gibi, ötekilerden çok Halk Partisine yatkınsa...

Başını salladı. Ötekiler çoktan sallıyordu. «Belki benim için bir bozgundu bu. Ama, savı doğru... Ya da doğrulanabilir. Genel sanı rakamları bunu veriyor. Biz hep, önce Adalet Partisini oturtuyoruz iktidara. Sonra ötekilere dağıtıyoruz. Dediği gibi, Meclis 450 üyeden oluşuyor. Bizim hesaplarımıza göre, üye sayısı, beşyüzelliyi buluyor... İyi yakaladı sanıların boşluğunu. Tabii Milli Selâmet 50 çıkarırsa. 25 bile

çıkarsa, yine pek büyük değişiklik yok... Bakalım, önerisinin sonuna getirsin. Çıkarsak, bizden istediği nedir?».

— Evet... Savın, kendi mantığı içinde doğru görünüyor. Bizden istediğin nedir?

— Dışarıda yazıp çizen bir çok sosyalist, bir çok ilerici var. Bunlar, etkili olabilecekleri tüm çevrelere, Halk Partisi'nin de alternatifini hazırlamayı salık vermeliler... Özellikle sosyalistler, mutlaka düğümü ele geçirmeliler... Tanıdığımız yazarlara söyleyin. Ben de yetişebildiğime haber salacağım... Eğer başarabilirsek böyle bir düzenlemeyi, birikim bir işe yarayacak. Yoksa kaptırırsak Halk Partisi'ne, belimizi doğrultmamız büsbütün güçleşecek. Çünkü, tek başımıza kalacağız. Ve herşeye yeniden başlayacağız... Böyle bir başlangıç da, çok güçtür.

Bir sanısı daha gerçekleşti Oktay'ın. Yargıçlar, tutukluluklarını kaldırıyorlar. Seçim ortamına girilmesinin bir etkisi vardı bunda kuşkusuz. Ve bunca korkulardan sonra, evine rahatlıkla gidebilmek, mutlulukların en büyüğüydü...

Sandy ve Hüseyin yanındaydı. Geçen görüşte, bırakılabileceğini söylediğinden, bekliyorlardı. Sevgi getirmişti onları buraya. Hüseyin'i alakoymuştu. Sandy'nin yargılamayı izleyebilmesi için. Ve evlerine değin götürdü, eşyalarını bagaja koyarak...

Kapıdan uğurladı onları. Girmesini istemelerine karşın, «Hayır, benim bir işim var,» diyerek döndü... Kendi kendilerine kaldılar. İlkin Hüseyin'i kucakladı Vedat. Öpüp okşadı... Sonra, öğle uykusu için odasına götürdüler...

Sarıldılar birbirlerine. İçinden bişeylerin koptuğunu sezinledi Vedat. Sandy, eski Sandy değildi. Hattâ, ilk görüşe gelen Sandy, bile değildi... O sıcaklığı, o sevecenliği ve tutkulu coşkusu gitmişti sanki. Gitmişti de, yerine görevlerini yapan bir kadının isteksiz boyun eğişi gelmişti...

«İşte iki yıla yaklaşan bir süredir, düşünü gördüğüm, özlemini çektiğim anı yaşıyorum şimdi. Neden, neden benim? Tüm belâlar neden gelip beni buluyor? Eskisinden daha sıcak olması gerekmez mi bunca özlemle? Bişeye mi kırıldı?» Anımsadı birden.

— Sandy, - dedi. Senden özür dilerim sevgilim... Haber veremedim. Ve bunu anlatamadım sana. Birden Oda'yı bastılar. Çekip gitmemem gerekiyordu. Haber versem, sana eziyet ederler ve öğrenirlerdi yerimi. Direnmem gerekirdi... Direndim ben de...

— Çok mu korktun? - dedi Sandy...

Ne diyeceğini bilemedi Vedat. Bakındı. Karısının gözlerini aradı, bulamadı. Ya da buldu da, göremedi. Gözleri doluvermişti böyle bir soruyla karşılaşınca... İrkilememişti bile. İçinde birikmiş tüm panik birden sarstı bedenini sanki... Dikildi öfkeyle hemen ardından. Ve görmezleye savurdu tokatını...

Kadının ağzında şaklayan tokat, birden kendine getirdi o'nu. Sandy, hafif kanayan dudağını ağzına alıp, emdi... Sonra yüzünü buruşturdu.

— Teşekkür ederim, - dedi. - İlk geldiğim gün anlamıştım bunu...

— Böyle gerekliydi, - diye dikilmek istedi ilkin. Sonra birden çöktü. Dizlerine kapanmak istedi karısının. Kaçırdı kadın. Sandalyenin kıyısına dayandı. - Görseydin... Benim yerime olup görseydin gelişlerini, sen de aynını yapardın. Kim olsa aynını yapar-

dı... Zorunluydum buna... Ben önder olarak yetiştim Sandy... İşkenceye, sopaya, aşağılanmaya dayanamam... Sen hep hak verirdin bana... Doğru bulurdun yaptıklarımı...- Ses gelmiyordu karısından. Bekledi, hıçkırdı bir süre. Suskuyla karşılaşınca yine iyice kapaklandı.

«Hep Oktay'ın yüzünden bunlar. Kadın o'nu gördü. Onca işkenceye karşın yıkılmamışlığını gördü. Kıskandı. Bende de aynı yüreği aradı. O yürekli falan değil ki, budala... Budalaların direncine sahip. İncelmemiş... Ben öyle değilim. Ve ne yazık ki, inceliğim, mutluluğumu yitirtiyor bana...» Yeniden doğruldu.

— Sana gereksinimim var Sandy... Oktay'la konuştuk. Çok işimiz var... Halk Partisi'ni desteklemeliyiz. İktidara gelmesine, hiç olmadı büyük bir muhalefet partisi olmasına yardım etmeliyiz... Böylelikle hem kendimizi kurtarırız, hem içerdekileri...

Birden dikildi Sandy...

— Yalan söylüyorsun. Oktay, Halk Partisine karşı başka bir alternatif hazırlanması gerektiğini belirtti kaç kez. Hep karşı çıktın dediklerine. Hep ne diyorsa tersini yaptın... Sen Oktay'ı kıskanıyorsun aslında. Aklını, bilgisini, yüreğini kıskanıyorsun...

Her kelimenin, bilincine bir balyoz gibi indiğini ve o'nu yokettiğini duyuyordu... Dikildi. Sendeledi. Sallandı... Ve tüm gücüyle iki tokat daha vurdu Sandy'ye...

— Defol, - dedi...

— Sen defol... İki yıldır, burası salt benim evim...

— Peki... - Çıktı... Hiç bir şey söylemeden. Dönüp bakmadan...

«İstanbul paklar beni. Atlayıp gideyim hemen. Baba evinde bir dinleneyim. Sonra, ordakilerle ortaklaşa bir program yaparız... Kişiliğimle oynadı benim. Ben iki yıl salt onu düşündüm. Salt o'nun için yaşadım...» Sonra başını salladı dolmuşa binerken «Sahi neden düşünmedim sık sık o'nu... Yoksa haklı mı Sandy?!. Korkağın biri miyim ben?!. Hayır... Kitlelerin karşısında en sert konuşmaları yapan kim? Tüm karşıtlarımı korkutup kaçırtan? Hiç önem vermeksizin saldırıya geçebilen? Saldırdığım için mi korkağım yoksa. Ne demişti Oktay... Öyle korkuyorlar ki bizden, kıyıyorlar bu yüzden... Allah kahretsin yine bu yapay bilge...

Her yerde her zaman karşıma o çıkıyor... Ukalalıklarıyla canımı sıktığı yetmezmiş gibi, mutluluğumu da yıkıyor sonunda... Benim kişiliğimle oynamak istiyor... Son anda yine bir şey çıkardı. Ters yorumlarıyla, şimdiye değin böldüğü yetmiyormuş gibi, bundan sonra da bölecek bizi... Dur hele sen... Birkez destekleyelim Halk Partisini... Sonra birlikte sağlam bir muhalefetin örneklerini verelim. Ve bu arada bir parti kurup, gelişelim de görürsünüz. Bizim amacımız, 14 Ekim günü sonuçlanacak bir ortaklıktır...»

Dolmuştan indi. Otobüs bileti için terminale girdi... İlk otobüse İstanbul için yer istedi... Kız önündeki listeye bakarak;

— Kırkbir numara var efendim, dedi...

— Olsun. Verin lütfen...

Parayı uzattı. Adını söyleyip, bileti aldı... Sonra,

— Kaçta kalkıyor? - diye sordu.

— Yarım saat sonra burdan, bir saat sonra Garajdan...

Çıktı kapıdan. Kızılay'a doğru yürüdü...

«Yazarlara haber verecekmişiz de, sosyalistleri destekleyeceklermiş. Herkes aklını senin gibi peynir ekmekle yedi. Kimbilir o ters yorumların için nasıl patakladılar seni, oh olsun... Halk Partisini desteklemek, devrimci birikimi, sosyal demokrasiye satmak olabilirmiş... Beyimiz kibarlığından, olur demiyor, olabilir, diye açık kapı bırakıyor... Asıl bölersek devrimci birikimi hıyanet içinde oluruz. Sizin yıllarca yaptığınız gibi. Neymiş, darbe gelirmiş. Darbe sizin fetvalarınız üzerine geldi be... Siz çağrıladınız, kırmızı mumlu mühürlü çağrılarla... Sorumlusu sizsiniz bunların. Sorumlu olduğunuz için siz içerdesiniz, biz dışardayız. Hem de sizin eylemsizliğiniz açıkken...

Korkuyorlarmış bizden. O yüzden kıyıcı davranıyorlarmış.. Git işine be... Korkaklar kıyıcı olurlar mı? Tersine, yaltaklanır, altınızdan kaçar ve kılınıza dokunmazlar. Ne güzeldin ilk geldiğim gün ama. Yamrı yumru... Nasıl toplandın kısa zamanda? Bu da şaşılacak iş... Çok kişiden daha kötüydün. Ben uyku uyuyamadım seni gördüm, yanımdan birkaç kişiyi götürüp, senin gibi getirdiler, diye... Paramparça ediyorlar insanı. İnsanlığından utandırıyorlar, dedin. Doğru... Yine de toparlanıp, akıl hocalığını sürdürdün ama...

O yetmiyormuş gibi, ordan karın aracılığıyla, karıma yetişip, benim yuvamı dağıttın?» Piknik'in önüne geldiğini görünce durakladı. Girdi... Biranın içine votka koydurup, acele köfte ısmarladı... Saatine baktı, daha yirmi dakikası vardı...

Votkalı birası geldi... Hemen ardından köftesi... Bir yudum aldı...

«Sezgileri güçlüdür Sandy'nin... Yine de belli etmedi. İlk geldiği gün anlamış... Ben çıkıncaya,

sevgisinde hiç bir azalma olmaksızın her hafta, her görüş günü geldi... Okşadı punt bulduğunda. Sevecenliğini gösterdi her bakışında. Sevdiğim şeyleri getirdi. İstediklerimi sırtında taşıdı belki... Hiç birşey belli etmedi... Ve çıktığım gün yüzüme çalıverdi. Yapmasaydı bunu. Birgün, iki gün sonra yapsaydı. Bağışlardım o'nu... Beklemedi. Beklemezse, sonu budur. Artık koptu bağlar... Ne hali varsa görsün... Ben gider gitmez DİSK'e uğramalıyım... Anlatmalıyım onlara Halk Partisini desteklemenin bir zorunluluk olduğunu. Sonra yazarları dolaşmalıyım. Sara' ya gitsem de olur gitmesem de... O da benim gibi düşünüyor olmalı...

Zaten TÖS seminerinde, aynı tezleri savunmuştuk o'nunla... Yine aynı yerde buluşuyoruz... Beni anlar o... Benim o'nu anladığım gibi... Giderim. Anlatırım. Daha bir güçlenir kız. Olmazsa, değişik adla bir yazı da ben yazarım. Hatta bir değil, birkaç yazı yazarım... Başka başka adlarla... O, gazetede yayımlar...

Böylelikle, etki altına alırız karşı çıkacakları... Yeniden saatine baktı... Terminalden kalkış yerine gidecek minibüsün kalkmasına, on dakika kalmıştı. Hesabı istedi. Üstünü beklemeden çıkıp, yürüdü...

«İşlerim iyice kolaylaşıyor... Aybar'ın İstanbul' dan Birlik Partisi adayı olarak ortaya çıkması, hemen hemen tüm eski İşçi Partilileri, Halk Partisine kaydırır... Biz, Aybar'ı aştık derler. Yine karşımıza çıkması doğru değil... Olmazsa, ben derim... Particilik bir yerde hizipçilik. Bunun üstüne çıkabilmeleri için en azından Oktay'ın bilincinde ve sinsi hesabında olmaları gerekli.

Kolay değil o'nun gibi olmak. Ben bile olamadıktan sonra... Görürsün, tümünü toparlamak kolay olacak Vedat... Yeter ki sen çalış oğlum... Yenersen Aybar'ı, Oktay'ı da yenmiş olacaksın. Ne yenilmeye doymaz adam bu... Başarırsak, muhalefeti geliştirirsek, seçimlerden hemen sonra bir de parti kurarız bakarsın. Sara'nın düşüncesi buymuş... Muhalefet cephesinde daha güçlü bir birlik sağlamak için, bunun başkoşul olduğunu ileri sürüyor yazılarında da... Dolaylı bile olsa, anlaşılan bu... Böyle bir ortamı hazırlamak için, gizli parti bildirisi yayınlar gibi yazılar yazıyor... Ecevit'i desteklemek gerek. Sonra bırakırız. Kendi başımıza parti kurarız anlamına sözler ediyor... Biz bilinçli marksistlerin gücü ortaya çıkacak böylelikle. 14 Ekim akşamı, anlaşmayı bozup, hemen sonrasında bir parti kurduk mu, Oktay yanılgısının da yenilgisinin de bilincine varır. Şimdi, oyları bölmek anlamsız. O yapay bilgeleri yenmek için, tüm gücümüzle çalışmalıyım.

Sahi, Sevinç, Kommer olayında tutuklandıktan sonra, dışarı gitmişti. Dönmedi sanırım. Paçasını kurtardı demek. Akıllı olan oymuş... Ben de pasaportu çıkartmış olsaydım... Atlayıp gitseydim 12 Mart akşamı yada Sıkıyönetim ilân edilir edilmez... Böyle bir parçalanmanın içine girmezdim.

Zamanı gelir, Sandy döner bana. Benden başkasıyla yapamaz. Nasıl ki, ben de başkasıyla yapamam. Anlar. Hak verir... Dönerse, bağışlarım... Birkez demokratik süreç işlemeye başlasın. Kitlenin olduğu gibi, o'nun da gözlerini kamaştırmasını bilirim ben. Kimin korkak, olduğunu anlatırım bir iyice. Korkularımın kendim için değil, toplum ve devrimci birikim için olduğunu, sonunda toparlayınca kendisine lâyık bir koca durumuna geldiğimi isbatlarım.

Zaten birkez kişiliğimizi isbatlarsak, o kendiliğinden gelir. Hiç bişey olmamış gibi davranırım. Ve bağışlarız birbirimizi... Bağışlar, eski mutluluğumuzu buluruz yeniden. Muhalefette kaldığımız sürece, bizi üniversiteye almazlar. Ama, belli de olmaz. Güçlendiğimiz anlaşılırsa, o dönek yığını yeniden ayaklarımıza kapanır... O zaman biz yüksekten bakarız...

Keşke makinamı alsaydım... Şimdi bir makina bulmak gerekli. Nerden bulsam acaba? Ya da gidip eski bir makina alsam... Ucuzundan... Bu daha iyi... Yazıları hazırlamam gerekli. Değişik adla olursa, yayınlayacaklar... Üç dört ad bulmalıyım kendime... Bulurum... Her sıkışık dönemde, ya da benim adımın tehlikeli olduğu zamanlarda, kullandığım adlar var. Çok kişi benim olduğunu biliyor. Bir çok kişi de öyle birilerinin bulunduğunu. Olsun. İkisi de işime yarar.

Benim düşüncemi öğrenmek isteyenler, takma addan tanırlar. Tanımayanlar da, nice sosyalistin benim gibi düşündüğünü sanırlar. Böylelikle daha çok yaygınlaşır görüş... Halk Partisinde bütünleşir oylar... Ve bakarsın, bir de Oktay'ın varsayımları doğrulanmış. Halk Partisi iktidara gelmiş. Hemen af çıkar. Af çıkınca, daha bir rahat oluruz... Millî Selâmetle ortak hükümet kurabilir mi? Bunun mümkün olup olmadığı tartışılır. Tartışılmaya bile gerek yok... Sabahtan akşama Atatürkçülük söylevi verenler, Atatürk'e karşı olduğu bilinen bir partinin iktidarına boyun eğerler mi?

Aslında çok anlamsız bir yorum. Ama, kendi mantığı içinde öyle geliştiriyor ki, biran kapılıyor kişi... Herkes benim bilincimde olsa, yine çabuk ayılır. Toparlanır... Oysa, bizim ayran budalaları, çalışmaya başlamışlardır. Pek çok insana bu çarpık mantığı

açıklamaya, pek çok insanı kandırmaya uğraşıyorlardır şimdi.

Hemen engel olmak gerekli... Doğruları yazarak, devrimci bilincin, devrimci birikimin amacını belirlemeliyim. O dangalakların savlarına kanan varsa, uyanmalı... Oyları bölmek ihanettir. Bunu açıklamakta yarar var... Suçlamalıyım. Alabildiğine suçlamalıyım ki, başka düşünenleri, Aybarcılık iyice ölsün... Bir daha dirilmemek üzere. Böylelikle de, parti kurmak olanaklarımız belirdiğinde, karşımızda kimse bulunmasın...

İşçi Partisinin son yöneticileri nasılsa onbeşer yıl yediler. En geniş af sözü veren Halk Partisi. O da iktidara gelemiyeceğinden güvenli bulunduğu için, sınırı on yılda tutuyor. Yine birkaç yıl yatarlar seçimden sonra. O zamana değin, biz bir parti kurarsak. Yerleştiririz. Çıktıklarında, siyasal hakları da olmayacağından, zaten dışardan gazel okumak durumunda kalırlar...

Devrimci eylemde dışardan gazel okunmaz... Hemen dışlanır kişi. Yabancılaşır. Yabancılaştı mı da, yapacakları tek şey, yeniden gizli örgütlenmek olabilir. Onu da bizimkiler beceremez. Bir Mihri Belli, bir Doktor olmak gerekli bunları yapmak için. Ya da, Doğu ve grubu... Öteki çocuklar ezildi nasılsa... Bir olaydan, bir devrimci süreçten gelmeli. Öyle bir yanlışa düştüklerinde, eski sözlerini çıkarırız karşılarına. Ötekiler gizli örgütlenmeden geldikleri için, bunların söyleyecekleri şey yoktu. Ama, gizli örgütlenmeyi kınayan, yüzlerce söz ve yazılarını buluruz istersek. Öyle olunca buna da cesaret edemezler...

Her yandan dışında kalırlar olayın... Aferin Sara'ya... Kurnaz, iyi düşünmüş bunları. İyi hesap-

lamış... Ne yandan bakarsan bak, sağlam bir hesap. Bir tek, Halk Partisinin iktidara gelmesi bozar bu hesabı... Bütünleşen oyları koparmak adetâ olanaksızlaşır... Halk Partisinin iktidara geleceğine de bir budalalar, bir de bizim Oktay gibi, bilgelik uğruna ters yorum şampiyonları inanır...

Notlar tamam. Hatta yazı bile hazır... Bir makina bulsam, çoktan bitirirdim... Gidip, gazetede yazsam... Olmaz... O zaman takma adı kullanamam... Dışarda yazıp, hatta postayla yollamakta yarar var... Nasılsa kendi düşüncelerine uygun bulup yayınlarlar...

Buldum... Bizim sınıf arkadaşlarının büyük çoğunluğunun kendi büroları var... Gider birinden alırım bir makina. Sonra oturup, yazıları yazar. İki, üç günde bir birini postalarım. Konuk yazar olarak mı korlar, okuyucu mektubu olarak mı, kendileri bilir.

Pederle de konuşmam gerekli... Çevresi geniş. Bir çıkarsa Halk Partisi adına, epeyce oy toplar... O'nu da iteklemek gerek yeniden kavganın içine. Son zamanlara değin, İşçi Partisinin ilçe başkanlığını yaptı. Çok kavga ettim. Bir türlü gerçek devrimci kesime çekemedim o'nu.. İyi de olmuş aslını ararsan. Şimdi kullanırız... Birkez kandırırsam ihtiyarı, gece gündüz dolanır. Eski İşçi Partililer bir eyleme geçerlerse, burdan tulum çıkarır Halk Partisi...

Şimdi gidip, makina bulayım. Akşam gelir gelmez de çöreklenirim tepesine. Olur, dedirtinceye, anlatırım. Kandırılması kolay bir adam değildir. Tutar inat ederse, çok uğraşmak gerek. Uğraşırım bire... Bende o'nun oğluyum. Ve benim inadım da ünlüdür...»

— Biz hemen hemen bir yıldır bir dergi çıkarmak için hazırlanıyoruz, - dedi Ziya Baha - Kurulacak olan partinin organı olmak üzere... Seçim sonuçlarında Halk Partisinin iktidara gelir gibi olması, hazırlıklarımızı durdurmuştu. Şimdi anlaşılıyor ki, vermeyecekler iktidarı... Önce Demirel'de denediler. Olmayacağını bile bile... Ardından yine Talu'yu görevlendirdiler... Talu'da birleşebilir sağ... Sağ koalisyon sözleri tuttu... Artık dergiyi hemen çıkarmamız bir zorunluluk. İkinci sayıda, partinin tüzüğünü açıklarız. Tüzük de hazır... Sonrasında kuruluşa geçer, doğrudan organ haline getiririz... Siz katılıyor musunuz bu görüşe?

— Evet... Halk Partisiyle, Millî Selâmet'in koalisyon kuracağını savunanlar, dövünsünler bakalım. Doğru olan bizim hesaplarımızdır...

— Dövünmeyi bırakın. Hâlâ savunan budalalara rastlanıyor. Neymiş, taban açısından, aynı özlemleri dile getiriyormuş... Yok daha neler. Olmadı işte... Talu'da deneyecekler. Olmazsa tüm partilerin birleşebilecekleri birini getirecekler. Önceden pazarlıkla hem de... Ve biz muhalefet cephesini oluşturacağız... Siz şimdilik takma adla yazacaksınız. Sırtınızdaki kamburu biliyoruz. O kesinleşinceye, ya da nasılsa çıkacak bir aftan yararlanıncaya, belli etmeyiz durumu. Sonra dilerseniz, apaçık yazarsınız.

— Tabiî. Haklısınız. Ben de bunu düşünüyordum.

— Teşekkür ederiz... Partinin tüzük taslağından birini vereyim size... Üstünde düşünceleriniz olabilir. Yayınlanıncaya değin eleştiriye açıktır... Hele sizin gibi kurucular arasında saydığımız arkadaşlarımızın eleştirisine haydi haydi açık. Aylarca çalıştık üstünde. Olaylara göre yeniden ele alıp, yeniden gözden geçirerek bugünkü şekline ulaştık. Hem de

toplu halde... Ama bakarsınız, gözümüzden kaçmış noksanlıklar olabilir. Sizin önerileriniz her bakımdan yararlıdır.

— Teşekkür ederim... Titizlikle okur, üstünde dururum. Sanmıyorum ya, bir noksan görürsem, bildirmek görevimdir. Belki yıllarca değişmeyecek bir anayasadır bu... Daha başlangıçta, tüm sorulara cevap verebilecek durumda olmalı ki, sonradan yaz boz tahtasına dönmesin...

— Buyrun, dedi Ziya Baha... Masasının gözünden çıkardığı teksir edilmiş taslağı uzattı. - En kısa zamanda yazıyı bekliyoruz, unutmayın...

— Böyle bir görev unutulur mu? - Kalkıyorken oturdu. - Hiç bir kısıtlama yok değil mi?

— Ne gibi efendim?

— Belki biraz uzunca olabilir yazacağım...

— Hiç bir konuda, hiç bir kısıtlama yok Vedat Bey.. Dilediğiniz gibi yazabilirsiniz. Önemli olan, tartıştığınız konuyu tüm ayrıntılarıyla aydınlatmaktır. Bunun için de özgür olmalısınız. Sözcüklerinizi seçerken, eleştireceğiniz kişiyi seçerken tam anlamıyla özgür olmalısınız. Bu, biz bile olsak...

— Aman efendim... Devrimci eyleme böylesine hizmet etmiş, etmeyi kuran kişilerle ilk ağızda hiç bir uyuşmazlığım olmaz benim... Aklıma gelen konu, uzarmış gibi geldi de... Gülümsedi. Gerçi hiç bir zaman kısa yazamadım ya...

— Zararı yok efendim. Hiç zararı yok... Seviniriz hattâ. Kimbilir ne önemlidir sizin konunuz. Yön'de, Ant'da, kitaplarınızda izledim sizi. Eskiden beri, hayranlık verici bir kavga adamısınız.

— Teşekkür ederim... Devrimciliğin bezirgânlığını yapan birinin foyasını meydana çıkarmak istiyorum da...

— Çok iyi edersiniz. Çok seviniriz buna...
— Hoşçakalın...
— Güle güle...
Kapıya değin geçirdi o'nu Ziya Baha...

«Burda olmalıydın da, duymalıydın adamın dediklerini Sandy... Hayranlık verici bir kavga adamı olduğumu söyledi benim. Oysa sen korkaklığımdan söz ettin. İşte kulaklarınla duysaydın... Suç bende... Seni gerektiğinden fazla yalnız bıraktım... Birini bulmuş olmalısın. Fazla güvendim sana. Çok fazla... Boşanma isteğinde bulunmuşsun. Avukatın çağrı yolladı.. Boşanalım. Madem istemiyorsun. Hemen boşanalım... Kuşkularımda haklıydım... Sen beni çıkmayacak sanıyordun. Görüş günlerinde o yüzden çok iyi davranıyordun. Dostunla boynuzlatmak işine geliyordu. Ama, çıkıp gelince, iş değişti. Dalgan bozulacaktı. Birgün sezinleyecektim. Ve perişan edecektim seni...

Yutturamayacağını anlayınca, başka orospuluklara başvurdun. Ve ben geldim bu oyuna... Önce bekleyecektim. Hemen sezip, ben boşayacaktım seni... Önaldın... Aldattın beni... Kimbilir kaçkez... Gözlerindeki istek, yüzündeki özlem parıltısı hep yapaydı demek. Salt beni boynuzlattığını sezdirmemek çabasıydı. Ben budala da, düşümde seni görüp, yıkanma yerlerinde seni düşünerek giderirdim açlığımı... Yazık... Çok yazık...

Senin gidişin, boşanmak isteyişin değil beni üzen. Oyuna gelmem. Sevgi'ye gidiyorum. Ya da o bana geliyor, diyordun... Sevgi de kaç zamandır erkeksiz. Kimbilir kaç zaman daha kalacak... Siz hiç bir zaman devrimci karısı olmaya lâyık değildiniz zaten. Sevgi'ye karışmam. Onun kocası devrimci değil, karşı-devrimci... Ekzantirik varsayımları tuttu tutması-

na. Ama ortaklık önerisi tutmadı... Ecevit de Erbakan da o'nu dinlemediler... Ve kuramadılar bir türlü hükümeti. Şimdi biz dergiyi çıkarıp, partiyi de kurduk mu, sen de açıkta kalıyorsun ne haber... Ortaklaşa muhalefet yapacağız Ecevit'le... Hem de sağa karşı gerçek solun, devrimcilerin muhalefetini...»

«Ulan, ulan sonunda Oktay'ın dediği oluyor galiba... İş yeniden Ecevit'e dönüyor. Bunu engellemek gerek. Hemen döşenmeli takma adla yazıları... Bu adam, bunca zaman önce, nasıl bilebilir olacakları? Ajanlığı da aştı bu... Düzenleyen devletin gizli arşivini mi ele geçirdi... Bir çare bulunmalı... Alabildiğine giydirmeliyiz MSP'ye... Ki, ürksün, girmesin ortaklığa. O zaman kuramaz Ecevit... Ve muhalefette kalacağı için biz de partiyi kurarız...

Ya da iktidara geçer geçmez kurarız partiyi. O zaman af ne olacak? On yıl dedi mi, eski particilerin tümü, tümü olmasa bile çoğunluğu çıkar. Ya bizden önce partiyi kurup, buyrun bakalım, derlerse. İşte o zaman buyrun cenaze namazına...

Beklemeli... İktidara geçtiklerinin arkasından, partiyi kurmalıyız. En iyisi bu bence. Önalmanın başka çaresi yok... Sonradan buyrun deriz çıkanlara. Biz, buyrun deriz... Başımızın üstünde yeriniz var. Sizin için hazırladık her şeyi. Ama, kurucu olarak bizim durumumuz her zaman başka olur... Tümünün üstünde bulunur. Olmadı, tüzükte öyle oyunlar ederiz ki, bir türlü tepeye tırmanamaz eskiler. Ve çevreleri de, istemiyorlar, bizi destekliyorlar sanır...

Hemen gitmeliyim. Arkadaşları bulup, bu konuyu kesin bir karara bağlamalıyız...»

Hüseyin Usta,yemeğini yemiş, kahveye sıvışmak üzereydi...

— Baba, - dedi. - Baba seninle biraz konuşmak istiyorum.

— Buyur konuşalım...

— Biliyorsun, birlikte çalışmalarımız sonucu, Halk Partisi iktidara geldi. Ancak, Halk Partisi hiç bir zaman bizim partimiz değil. Sosyal demokrasi ile sosyalizm arasında dağ kadar fark var. Sen bir sosyalist olarak bunu iyi bilirsin.

— Bilirim. Bildiğimden demiştim ki sana seçimden önce, bu iş çıkmaz... Halk Partisini destekler, bir de iktidara getirirsek. Ondan sonra da uzatın bakalım ensenizi diye tokmaklamaya başlarsa, yandığımızın resmidir. Ben burda kimsenin yüzüne bakamam. Sen çekip gidersin kentin öte yakasına. Ama, ben semtlimin selâmına yanıt veremez durumda kalırım...

— Haklısın. Dedin bunları... Zaten olan oldu. Benim sana asıl söylemek istediğim o değil.

— Nedir ya...

— Baba, düşündük taşındık. Ben ve arkadaşlarım... Halk Partisi, Millî Selâmet'le iktidara geldi... Neler yapacakları, anlaşmalarında yazılı. Biliyorsun. Üstünde durmayacağım, tartışmayacağım... Yalnız, bu programın, tümü gerçekleşse, tümü uygulamaya girse bile, ülkenin kalkınmasını sağlayacağı kuşkulu... Seçim öncesinde, Halk Partisini desteklemiş ve bu desteklemede başarı göstererek, onun iktidara gelmesini sağlamış sosyalistler olarak, bize büyük ödevler düşüyor...

— Aferin... Ne duruyorsun, takırdat makinanı, yaz yazılarını. Anlat insanlara doğruyu...

— O ayrı iş baba... Asıl yapılacak olan başka...

— Neymiş o başka olan? Söyle bakalım...

— Anlatıyorum. Bitirtmiyorsun ki...

Başını salladı Hüseyin Usta... «Bu oğlan söz dolandırmaya başladı mı, altından mutlaka bir sakatlık çıkar. Çocukluğundan beri, para isterken bile, sözü dobra dobra, söylemezdi de, defter kalemden açıp, bilmem nereye dayayarak, söylerdi... O yüzden sonunda ben buna harçlık vermekten vazgeçip, anasına bırakır oldum ya... Şimdi kimbilir yine ne isteyecek. Sakın parasız kalmış olmasın? Hiç sormak da gelmedi aklıma. Delikanlı adam.. Kaç zamandır işsiz. Üstelik hapisten çıktı. Galiba karısı da kovaladı bunu. İşlerim var diyor ya... Yoksa, yine kaçak mı? Hay allah. Söylesin bire, çatlayacağım sonunda...»

— Bitir hadi, - dedi... - Bitir ki, merakta bırakma adamı...

— Düşündük taşındık... Halk Partisinin muhalefeti hiç bir zaman sağ olmaz. Sağ, trenleri kaçırdı baba... Ancak, daha sol bir parti olabilir... Bu yüzden de, arkadaşlarla, partiyi biran önce kurmaya karar verdik. Tüzüğü hazır. Salt kurucularını bekliyor. Kurucular da hazır da, biraz daha yaygınlaşmasını istedik... Ben seni önerdim. Eski İşçi Partilisin, çok tanıdığın var... Kurucular arasına girersen...

— Dur evlât, - dedi sözünü keserek Hüseyin Usta. - Orda dur bakalım... Ben sizin kuracağınız partiye girmem bile. Nerde kaldı kurucu olayım... Siz işçi sınıfını ne sanıyorsunuz. Oyuncak mı? Bugün, beylerimiz hanımlarımızın parmağı böyle oynayacak. Halk Partisi diyecek, yarın çevirecekler, haydi başka yere... İşçi sınıfı, Lenin bile parmağını oynatmaya kalktığında, heey, nereye arkadaş, neden, demiştir... Elbirliği edip, bizi bir dolaba kodunuz. Halk Partisine tulum çıkarttırdınız. Şimdi bunun tadını çıkar-

madan, haydi biz parti kuruyoruz, koşturun, diyorsunuz ha ...Yazık... Siz sosyalist geçiniyorsunuz ama, önce sosyalizmin ne olduğunu bilmiyorsunuz. Sosyalist dediğin, güncel karar vermez. Seçimini yaparken, enine boyuna hesaplamış olur. Hizipçilik yapacaksınız, paşa gönüllerinizi avutmak için, bizi kandırdığınızı sanacaksınız, sonra da vazgeçtik, sayım suyum yok, gelin bakalım, ciddi olalım, diyeceksiniz. Sen de, o arkadaşların da bunu kulağınıza iyice yerleştiriniz ki, biz, Halk Partisi kesinkes bize kazık atıncaya değin desteklemeyi sürdüreceğiz... Siz parti mi kurarsınız, dernek mi düzersiniz, ne yaparsanız yapın. Buralara gelip, bir daha benim gözüme, böyle sözlerle görünmeyin. Tamam mı? Başka diyeceğin var mı? - Bekledi. Vedat'ın durmaksızın yutkunduğunu görerek. - Anlaştık... Hadi kal sağlıcakla... Ben kahveye gidiyorum, tavlaya geç kaldım, - deyip çıktı gitti...

SON